333 18

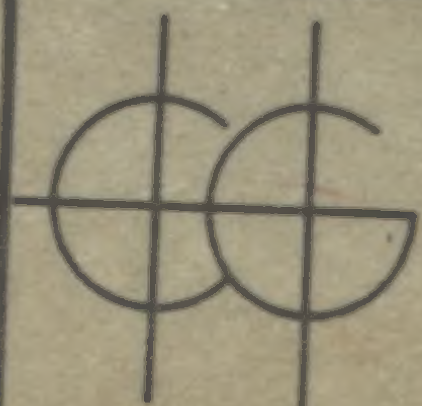
Herman Teirlinck
Rolanda

HERMAN TEIRLINCK (1879—1967), nume de mare prestigiu în literatura flamandă, este un scriitor remarcabil nu numai prin larga cuprindere a genurilor, ci şi prin perfecta stăpînire a meşteşugului scrisului.
Subtilul joc continuu de realităţi şi convenţii face din *Rolanda* o operă profundă, cu mai multe nivele de construcţie, aşezate într-o ordine verticală, obligînd cititorul la o descifrare succesivă. Este deci o operă de virtuozitate, un exerciţiu de construcţie literară, o structură bine închegată şi bine gîndită.

MIHAI POP

EDITURA UNIVERS

GLOBUS

Lei 6,50

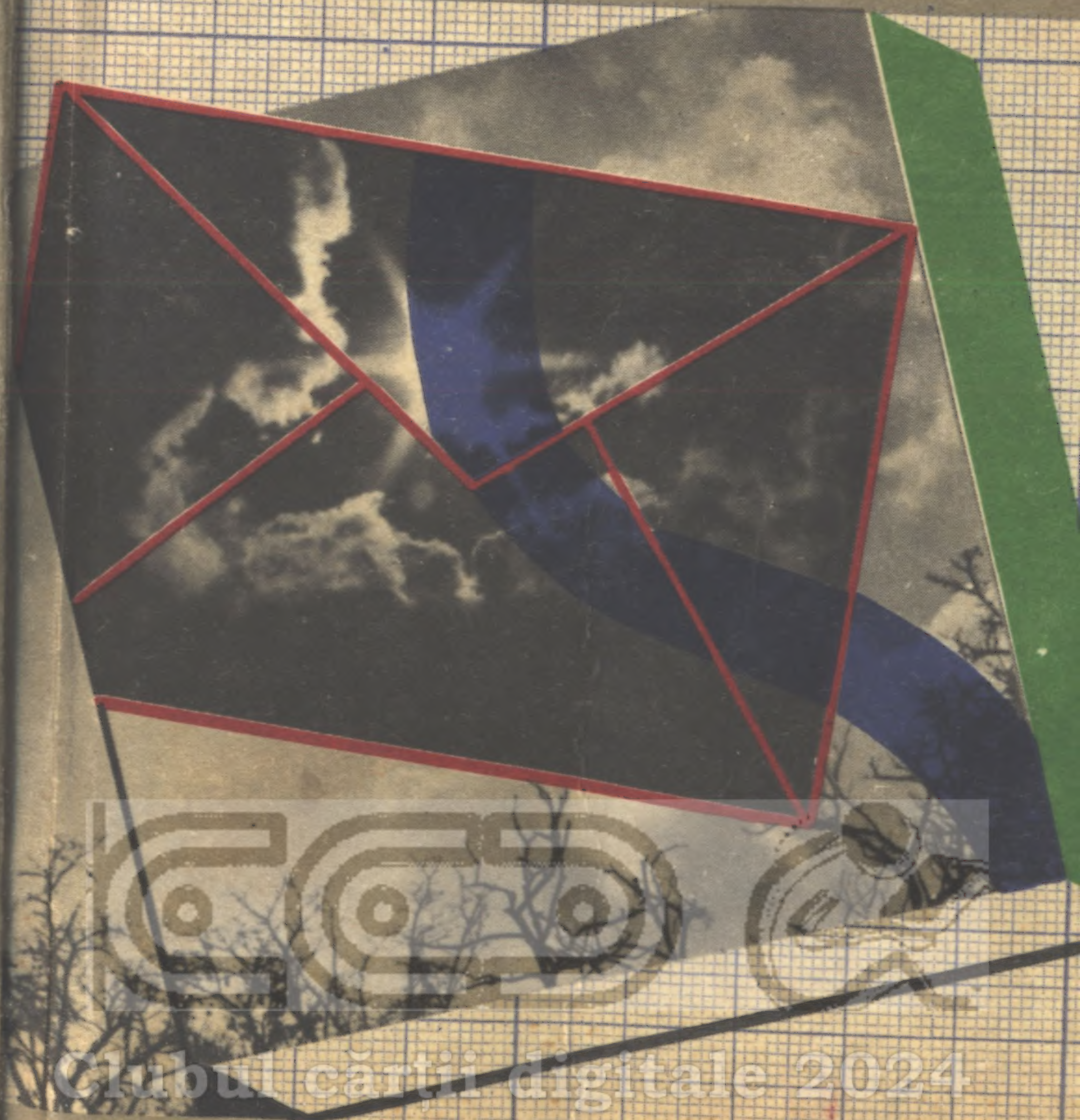
HERMAN TEIRLINCK Rolanda

1979

HERMAN TEIRLINCK

Rolanda

Selecţia GLOBUS / Editura Univers

Lector : MIRCEA BUCURESCU
Tehnoredactor : ELENA POPESCU

Tiraj 30 110 ex. broşate. Bun de tipar 30.XI.1979. Coli tipar 8,5.

Tiparul executat sub comanda nr. 527 la
Întreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
Bucureşti,
Republica Socialistă România

GLOBUS

Herman Teirlinck

Rolanda

CELE PATRUZECI
DE SCRISORI
ALE LUI
RENIER JOSKIN DE LANNARACHE
CĂTRE ROLANDA

Traducere de H. R. RADIAN
Prefaţă de MIHAI POP

EDITURA UNIVERS
Bucureşti
1979

COPERTA COLECȚIEI DE ION STATE
Grafica: Viorel Popescu.
Ilustrația: Dan Alexandru Ionescu

ROLANDE MET DE BLES
Paris—Manteau, Amsterdam—Bruxelles
Vierde druk, 1971

PREFAȚĂ

HERMAN TEIRLINCK face parte dintre scriitorii cărora o lungă și bogată activitate literară le asigură un loc privilegiat în istoria culturală a țării lor. Așa cum s-a întîmplat și cu alte literaturi europene de mai mică circulație, cea belgiană de expresie flamandă a ajuns la sfîrșitul secolului trecut la o etapă de clarificare și precizare a specificului național, de găsire a unei căi proprii prin care să nu se mai afle la remorca marilor literaturi europene. În acest generos efort de regăsire a unei personalități naționale, Herman Teirlinck își are un loc de frunte. Trăind între 1879 și 1967, el a străbătut întreaga primă jumătate a secolului nostru ca un scriitor multilateral, mereu prezent în viața literară a țării sale și permanent la curent cu schimbările de optică ale literaturii europene. Poet, critic, dramaturg și romancier, Herman Teirlinck este un scriitor de excepție nu numai prin această largă cuprindere a genurilor, ci și prin perfecta stăpînire a meșteșugului scrisului. După cum se întîmplă și cu alți scriitori moderni, pe care insuficienta distanță în timp ne împiedică să-i judecăm cu exactitate, sîntem obligați să-l considerăm pe scriitorul belgian ca pe un foarte bun romancier, fără să-i putem evalua încă impactul asupra conștiinței literare a epocii noastre.

Oricît de ciudat ar părea, direcţia culturală din care porneşte Teirlinck a fost iniţiată încă de generaţiile literare anterioare, odată cu marea contribuţie a Belgiei la mişcarea simbolistă de limbă franceză. Deşi simboliştii flamanzi au fost francofoni, totuşi operele lor sînt străbătute de o anume aplecare spre spaţiul flamand, de prezenţa aproape obsedantă a acestuia. Pînă astăzi, acest fapt a devenit un bun comun al literaturii flamande. Oricum ar fi utilizat acest topos, fie în sens pozitiv sentimental, fie în mod ironic sau pur şi simplu detaşat, el este fără îndoială unul din elementele de mare importanţă în definirea unui teritoriu literar care se doreşte unic şi care îşi marchează astfel identitatea. De aici rezultă şi o aparentă contradicţie a formulei epice pe care o utilizează Teirlinck. El tinde să facă literatură europeană, modernă şi de mare subtilitate, al cărei sens trebuie să depăşească, aşa cum se întîmplă în romanul de faţă, unele limite prea strîmte, dar păstrează totodată, ca o componentă esenţială, spaţiul Brabantului. De fapt, toate romanele din categoria în care intră *Rolanda* cer cu necesitate o foarte precisă definire spaţială.

Pămîntul Flandrei nu este singurul topos naţional care apare în romanul lui Teirlinck. Alături de acesta, istoria unei familii brabantine, prezenţa unor forţe telurice, legate de o tradiţie care se transmite, am putea spune, pe cale naturală, sînt tot atîtea locuri comune care apar sistematic atît în opera lui Teirlinck, cît şi în cea a altor poeţi şi prozatori belgieni din secolul nostru. Toate acestea, aglomerate într-un roman de relativ mică întindere, cum este *Rolanda*, ridică întrebări legitime asupra funcţiei lor în construcţia operei : sînt elemente cu o semnificaţie specială, purtătoare de „mesaj" naţional, sau au numai rolul unor funcţii epice extrase dintr-o tradiţie culturală ?

În măsura în care ţinem seama de un foarte mare număr de convenţii literare pe care autorul le dozează în mod subtil, distanţîndu-se totodată de ele, cea de a doua alternativă pare a fi mai aproape de adevăr.

În această serie de scrisori ajunse din întîmplare în mîna autorului se întîlnesc mai multe poveşti foarte cunoscute : vechea poveste a femeii de moravuri uşoare care jecmăneşte un moştenitor bogat, povestea cu nuanţe aproape mitologice a eroului rănit (aici gazat) în război şi îngrijit de o frumoasă doamnă de care se şi îndrăgosteşte, extincţia unei familii nobile şi vechi, fiul slab şi mama bărbată, conflictul de generaţii etc. Convenţia iniţială, cea a scrisorilor găsite, este un bun comun al literaturii europene. Ca tehnică literară, ea se cuplează aici cu ceea ce s-ar putea numi „ştergerea urmelor" : numele de oameni şi locuri din scrisori au fost intenţionat schimbate, în aşa fel încît primul narator — autorul — nu mai poate stabili nici o identitate reală, şi aceasta pe un spaţiu bine definit, nu mai mare de patruzeci de kilometri. Locuri comune ale veridicităţii, aceste convenţii sînt fapte de ordin literar şi nu existenţial. Ceea ce le întăreşte caracterul de convenţie este şi limitarea timpului de desfăşurare a acţiunii la un an : prima scrisoare e din 2 februarie 1921, ultima din 17 februarie 1922. Mai mult, nu ne aflăm în faţa unui schimb de scrisori, ci în faţa unei colecţii de scrisori ale unui singur expeditor către o singură destinatară. Pe lîngă alte consecinţe, utilizarea acestui procedeu îi dă posibilitatea autorului să se ascundă în spatele şi să se scuze prin acest personaj unic, la rîndul lui narator.

Tehnica veridicităţii pe care o utilizează Teirlinck i-ar putea da unui cititor insuficient avizat o impresie de „sinceritate" : sînt aici multe personaje, din medii sociale şi culturale deosebite, are loc o acţiune bine dirijată, uneori pasionantă şi chiar violentă, se trece dintr-un

spațiu în altul, iar aceste spații sînt descrise cu multă grijă și exactitate.

De fapt *Rolanda* face parte din ceea ce s-ar putea numi seria de opere ale decadenței, formulă literară de sursă romantică, dar cu largi prelungiri în epocile mai recente. Aceste scrieri ale decadenței au ca regulă inițială un „cuplu" decadent: în primul rînd decadența și extincția unei categorii umane, în al doilea rînd unul sau mai multe personaje stranii, misterioase, dezechilibrate, cu un temperament labil, avînd aparența unei decăderi morale, dar în fapt programate să aibă această aparență de extincția categoriei din care fac parte, fenomen pe care îl trăiesc și îl observă concomitent. Există întotdeauna în acest tip de romane un sistem clar de opoziții, cum ar fi cea între un spațiu natural și unul artificial, sau între personaje care au o istorie și cele lipsite de istorie, sau între personaje care se distrug și altele, de obicei secundare în aparență, care supraviețuiesc dispariției eroului datorită caracterului lor de „aranjori". Toate acestea ne permit să privim romanul decadenței ca pe o formă literară foarte strict canonizată. Teirlinck maschează însă această structură de gen sub aparența care este și ea, așa cum am văzut, convențională, a unei realități, avînd însă grijă să lase mereu „urme", amănunte semnificative care pot fi ușor trecute cu vederea: de exemplu, trimiterea la literatură prin care ni se spune că naratorul locuiește la Paris la hotelul *Childe Harold!*

Subtilul joc continuu de „realități" și convenții face din *Rolanda* o operă profundă, mai multe nivele de construcție, așezate într-o ordine verticală, obligînd cititorul la o descifrare succesivă. Este deci o operă de virtuozitate, un exercițiu de construcție literară, o structură bine închegată și bine gîndită.

Ceea ce este remarcabil în *Rolanda* este faptul că autorul nu se oprește la acest nivel de joc literar elevat ci construiește cu mare rigoare un mesaj de mare generozitate. Nu atît suma poveștilor și formulelor utilizate, cît construcția foarte bine concepută, face din romanul scriitorului belgian un model de funcționare a lipsei de criterii, al absenței unei scări de valori, fie ea în domeniul fundamental aici al erosului sau în alte domenii ale existenței. De fapt este greu de vorbit despre absența criteriilor, ci trebuie mai degrabă să vorbim despre o aglomerare de criterii contradictorii, aglomerare care constituie un fel de haos existențial. Viața unui personaj cu criterii multiple de existență cum este autorul scrisorilor către Rolanda, Renier Joskin de Lamarache, are efecte negative în toate planurile. Prin lipsa unei linii de conduită, eroul se autodistruge și își distruge și neamul; mai mult, chiar criteriile existenței, rămase în picioare pînă la un moment dat, se distrug. Astfel, peisajul flamand și oamenii sănătoși care trăiesc în el susțin pe tot parcursul narațiunii o linie potențial pozitivă.

Remarcabila coerență a unor mijloace tehnice atît de disparate cu planul semnificației, atît pe suprafețe mici cît și pe ansamblul narațiunii, impune o analiză mai atentă a întregii construcții a romanului. După cum vom vedea, el este efectiv înțesat de relații de la distanță, de obiecte, personaje și situații care corespund pe spații mari de timp, stabilind astfel conexiuni absolut necesare pentru buna înțelegere a textului.

Poate principalul factor de coerență a romanului lui Teirlinck este tocmai cel mai convențional element de construcție, locul comun al scrisorilor unui personaj. Restricția impusă inițial, prin care un singur erou trebuie să-și epuizeze o experiență fundamentală pe parcursul unui singur an, duce în mod obligatoriu la determinarea multiplă a personajului. Așa cum ni-l prezintă autorul la început,

eroul romanului este condiționat, în buna tradiție realistă, de experiența individuală a primului război mondial, de suita de antecedente familiale, care duc, în ultimă instanță, la nașterea unui fiu „neterminat", venit pe lume fără o mînă, și de o situație socială, și anume perioada postbelică, o perioadă în care pot apărea astfel de oameni. Tehnica epistolară, în ciuda aparentului ei caracter părtinitor, îl obligă pe autor să aibă o poziție neutră, fără să judece, să condamne sau să se atașeze sentimental de personaje. În aceste condiții, încă de la început, Renier Joskin de Lamarache este prin definiție prezentat ca un om cu multiple determinări, obligat să se supună unor criterii diferite, fapt din care decurge instabilitatea sa.

Dezechilibrul eroului este în primul rînd de ordin afectiv: el este, pe parcursul anului cuprins în roman, logodit de două ori, are mai multe serii de experiențe erotice la Paris, o iubește și o urăște succesiv pe Rolanda, frumoasa doamnă care îl îngrijise în spitalul militar din Franța, își admiră și iubește mama, pentru ca apoi să se distanțeze complet de ea, are nevoie de stimulente violente pentru a-și susține afectivitatea prea slabă, trece prin spaime metafizice, uneori psihicul îi blochează complet posibilitățile de mișcare, își calmează agitația călărind în natură. Și celelalte aspecte ale existenței sale, viața de familie, afacerile, modul de a lua decizii sub imperiul unor impulsuri necontrolate, sînt supuse aceleiași instabilități fundamentale.

Toate aceste fapte demonstrează că nici construcția mare a romanului, nici definirea personajului nu se realizează printr-un sistem binar; există permanent trei sau mai mulți factori care concură la obținerea rezultatului final. Acest lucru, avînd implicații majore în structurarea tipului de mesaj al cărții, interzice o lectură simplistă, un mesaj univoc și elementar.

În aceeași ordine de idei se plasează și contextul de personaje al fiecărui personaj important. Eroul, de exemplu, nu este definit prin legăturile pe care le stabilește pe plan erotic, ci și prin prezența mamei, a bunicului, a fiului, a doctorului familiei și a prietenilor Rolandei. Mai mult încă, economia personajelor este făcută conform unor reguli parcă prestabilite: Emilia, logodnica lui Renier și totodată cumnata lui, rămîne însărcinată cu un copil al domnului Clarence, adjunctul artificial și diabolic al Rolandei. Cu toate că în jurul Emiliei se concentrează toate personajele ostile frumoasei franțuzoaice (bunicul lui Renier, mama, copilul, două călugărițe ca reprezentante ale religiei și tradițiilor locale), actul pe care ea îl săvîrșește cu Clarence o leagă de acesta, plasînd-o în tabăra opusă. Totodată, dragostea nevinovată și feciorelnică de la început se transformă într-o manifestare erotică expertă și agresivă de care Renier se teme aproape. Riguros amestec de planuri potențial opuse se reia și în privința altor elemente ale narațiunii. Bătrînul bunic al eroului principal, un solid și voluntar crescător de cai, are în casă un personaj exotic, pe strania malaieză Zuran. Renier are și el o pisică siameză, la fel de enigmatică. Eroul își omoară pisica la porunca Rolandei, iar apoi îi provoacă moartea bunicului cu ajutorul nedespărțitului pumnal al malaiezei, aproape în prezența acesteia. Există evident, chiar și la nivelul verbal, un paralelism între pisica Mirko și malaieza Zuran. Printre altele, ambele „personaje" sînt lipsite de istorie, sînt exotice, nu se exprimă direct etc. Prezența unui animal și a unui personaj din rase neobișnuite duce la asocieri de regnuri, iar lumea animală este, pe tot parcursul romanului, un domeniu unde eroul își regăsește calmul.

Un personaj în aparență episodic, dar în realitate cu o funcție esențială în construcția narațiunii, este scriitorul francez Soleure. Dintre toți cei care apar în roman, el este sin-

gurul pe care autorul îl regăseşte în realitate. Tot el este cel care îl transformă pe doctorul Ferguson dintr-un om de ştiinţă într-un magician stăpîn al forţelor oculte. Soleure este singurul personaj care a putut să o stăpînească pe Rolanda. Funcţia acestui scriitor magician, dezabuzat, corupt, „cunoscător", este şi ea ambiguă: el face legătura între naraţiunea autorului şi cea din scrisori; totodată el apare din umbră în punctele cruciale ale povestirii, legînd între ele domenii diferite ale acţiunii, ceea ce îi conferă acestui artizan al distrugerii o funcţie epică unificatoare.

În privinţa personajelor, Teirlinck operează deci cu cel puţin două moduri de definire contradictorii: unul ţine de situaţia lor contextuală, altul de esenţa lor interioară. Şi la acest nivel, ca şi în privinţa faptelor, datorită instabilităţii personajului narator, este imposibilă o valorificare exactă a caracterului celor care apar în povestire.

În această organizată lipsă de repere, autorul are totuşi grijă să lase urme, indicii de lectură. Unul dintre sistemele de urme care apar în text este cel al obiectelor-fetiş. Doctorul magician Ferguson încearcă să vindece copilul bolnav al lui Renier cu ajutorul unei păpuşi de ceară vopsită în culori naturale. Această păpuşă, care trebuia depusă într-o biserică, se metamorfozează într-o statuie veche, şi ambele artefacte sînt imitate de modelul real, copilul bolnav. Acesta din urmă are trăsături aproape artificiale, ochi de porţelan, stă culcat pe spate în aceeaşi poziţie cu statuia unui delfin al Franţei înmormîntat demult într-o biserică flamandă. Domnul Clarence este machiat excesiv, chipul său căpătînd aparenţa artificialului. Rolanda este proprietara unui institut de cosmetică unde epavele umane sînt artificial readuse la tinereţe. Cu toate că, în contextul larg al romanului, toate aceste fapte pot duce la anihilarea unor opoziţii, prin acest procedeu se delimitează în mod clar două domenii — cel al realului şi cel al artificialului. Primul, foarte limitat, este numai peisajul brabantin, lipsit complet de prezenţa omului. Peisajul natal al eroului are calităţi deosebite şi apare periodic în naraţiune ca un fel de substitut al realităţii umane.

O altă obsesie diseminată în întreg romanul este cea a vederii. Ea duce la caracterizarea schizoidă a doctorului Ferguson, om de ştiinţă şi magician, cu vederea anormală, avînd un ochi cu care îşi urmărea interlocutorul şi altul, parcă independent, care plutea în vag. Renier însuşi este bolnav de ochi, iar fiecare etapă a vieţii lui este însoţită de o agravare a bolii pînă la orbirea finală.

Atît obiectele-fetiş cît şi obsesii de genul celei de mai sus sînt utilizate pentru construirea unui sistem foarte interesant de grupare, făcut prin constelaţii de grupuri de obiecte şi fapte care se întrepătrund mereu. În această situaţie o lectură de tip structuralist care ar urmări perechi de concepte de tipul magie-religie, real-fictiv, uman-natural, animat-neanimat, flamand-francez, local-străin, exotic-european etc., nu ar duce decît la constatarea că toate aceste opoziţii se anihilează unele pe altele şi că aspectul acestei lumi limitate în timp şi spaţiu este efectiv cel al unui haos total.

Dispariţia datorată haosului, lipsei de criterii, este privită în finalul romanului ca un nou început: „Lumina nu ne părăseşte niciodată, Ocula. Pentru că... Dar nu te gîndi la orbirea mea... Pentru că tu nu ştii ce lumină, izvorîtă dintr-o icoană a cerului, se revarsă în întunericul meu. Nu te gîndi la moarte. Pentru că dacă mă prefac din nou în lut, zorile, care zac îngropate în minereurile pămîntului, îşi vor răspîndi în mine subtila lor incandescenţă."

În felul acesta structura ideatică şi formală a romanului se închide într-o ordine circulară, ca o încununare a efortului narativ de a construi din fragmente lumea.

Romanul lui Teirlinck este deci o piesă de reală virtuozitate, scrisă pe această muchie de cuțit care este utilizarea conștientă a locurilor comune ale literaturii naționale și europene. O construcție rotundă, care își cuprinde în sfîrșit începutul, o carte care poate uneori părea șocantă și violentă, fără să ajungă niciodată la dezgust și la imaginea violenței fizice, un sistem de nivele care pînă la urmă se înglobează unele pe celelalte, *Rolanda* este fără îndoială o scriere modernă. Bazată pe categoriile crepusculare ale literaturii din prima jumătate a secolului nostru, ea ajunge în final la un mesaj de mare generozitate și noblețe care lasă să se întrevadă ideea atît de fecundă și morală a imposibilității distrugerii valorilor.

M. POP

ÎMI FACE o deosebită plăcere faptul că, în pragul acestei cărți, am prilejul să evoc memoria mult amabilului domn G..., marele textilist din Oudenaarde. De cîte ori nu m-a inițiat el, acest fanatic iubitor al Flandrei Orientale, în frumusețile meleagurilor flamande, de pe care am cules în tinerețe impresii pentru toată viața! Domnul G... este în ochii mei păstrătorul Tabernacolului și preotul Gliei sfinte, mama noastră.

Și era totodată un foarte rafinat iubitor de literatură. Poseda o seamă de rarități bibliofile și se mîndrea cu ele aproape în aceeași măsură ca și cu prețioasele porțelanuri de Bruxelles și de Tournai care îi împodobeau casa patriciană.

Cu cîteva veri înaintea morții sale mi-a dăruit pachețelul de scrisori ale lui Renier Joskin de Lamarache. „Poate găsești ceva în ele", mi-a spus; „poți să faci cu ele ce vrei". Il descoperise la un anticar din Paris și îl achiziționase pe un preț de nimica toată. Il păstrase atîția ani de zile pentru că era vorba acolo despre o spiță care se afla în mare cinste prin împrejurimile orașului Oudenaarde: familia Warmont-Cocambre. Habar n-avea de unde provine pachetul. „N-ai decît să

cercetezi singur, dacă ai chef", așa mi-a spus. Documentele se află acum de optsprezece ani în posesia mea. Am făcut investigații, firește. Dar despre oamenii și întîmplările pomenite acolo nu prea a ieșit la lumină mare lucru. Epistolele, scrise pe hîrtie de lux blazonată, sînt redactate într-o franceză curgătoare, pe alocuri chiar prea curgătoare. Franceza unui flamand, franceza care trădează bilingvismul tipic, deci un produs specific belgian. Dar scrisorile mai fuseseră și măsluite. Numele sînt șterse și deformate. Pasaje întregi sînt tăiate cu linii. Unele pagini au fost înlocuite cu altele, scrise de altă mînă. Toate aceste intervenții au avut un singur scop : să camufleze adevărata identitate a personajelor întîlnite în text. De aceea, dincolo de informațiile culese nu există decît presupuneri. Cel mai bun lucru este așadar să mă mărginesc la rezultatele certe ale cercetării mele, fie ele cît de modeste.

Familia Lamarache este de fel din Brabantul sudic. Lamarache este un sat destul de lipsit de importanță, situat în partea walonă a provinciei, la jumătatea drumului dintre Braine-l'Alleud și Ohain. Despre acești boiernași, probabil ca și despre atîția alții din jurul pădurii Zoniën, coborîtori cu toții dintr-o castă de proprietari de pășuni, nu s-a păstrat nici o amintire prin partea locului. Neamul lor își face însă apariția, în secolul al XVIII-lea, pe malurile Zennei de sus, la sud de Hal, de-a lungul frontierei lingvistice flamande. Și anume la Steenkerque, la hotarul provinciei Hainaut, între Soignies și Enghien, unde se afla moșia lor, binecunoscutul și superbul Castel-Horlebecq, intrat acum cîțiva ani în posesia Ordinului surorilor benedictine. Castelul a fost ridicat de Sire Joskin cel Bătrîn, care sub Maria-Tereza era membru al Sfatului Brabantului. Acest Joskin este cel care și-a legat de titlu prenumele.

Bazil Joskin de Lamarache, născut în 1820, și-a extins domeniul și a înființat crescătoria de vite, care a fost izvorul considerabilei averi a proprietarilor. Bazil Joskin s-a căsătorit cu Isabella Rappaert de Merendree, despre care se mai vorbește și azi prin partea locului. Doamna Isabella era o femeie însuflețită de un patetism neînfrînat, vecin cu nebunia. Extravaganțele ei, foarte variate, țineau în același timp de domeniul misticii și de cel al simțurilor. A murit într-un ospiciu de lîngă Louvain, în anul 1903. Soțul ei decedase cu zece ani mai înainte, adică în 1893, în urma unei apoplexii.

Unicul lor fiu, Ogier Joskin de Lamarache, născut în 1845, nu putea să sufere viața de crescător de vite de la țară. Și-a lăsat afacerile în seama tatălui său și a pornit într-o călătorie în jurul lumii. După o viață agitată, minat trupește și sufletește de tot felul de excese, s-a întors în 1878 la moșia părintească și s-a supus regimului de strictă izolare al Casei. S-a căsătorit în 1880 cu domnișoara Coleta, fiica în vîrstă de douăzeci de ani a lui Messire Hardwin de Bierk, proprietarul domeniului La Gaillarde și al celei mai mari herghelii din Brabant.

Acest Hardwin era un flamand, faimos în cele patru vînturi sub numele de „Marele Văduv", cel mai aprig dintre așa-numiții „Uriași". Fiica lui,

voinică și cuminte, ajunsese cea mai frumoasă dintre domnișoarele nobile de prin partea locului.

Coana Coleta a adus pe lume patru copii: pe Ghisleen, în 1883, mort în 1886 într-un accident pricinuit de aiuritul lui tată (voise să sară călare peste o gîrlă, cu copilul în șa); Isabella în 1885, răpusă în 1888 de gușter; Ghislena, în 1887, răpusă și ea în 1888, tot de gușter; și Renier, în 1889. Acest Renier este autorul scrisorilor. Ogier și-a găsit moartea, într-un steeple-chase, la Waregem, datorită propriei sale imprudențe, la un an după nașterea celui de-al doilea fiu al său. Coana Coleta a rămas cu copilul, pe care, în singurătatea ei și în oarba ei dragoste de mamă, probabil că l-a răzgîiat.

Renier urmează facultatea de drept la Louvain. Duce acolo o viață studențească dezordonată. După ce-și ia licența, părăsește Castel-Horlebecq. Se vorbește despre o serie de aventuri urîte, dar n-am putut verifica nimic. În 1913 cade la învoială să ducă la îndeplinire dorința arzătoare a bunicului său: se căsătorește cu domnișoara Lutgardis de Warmont-Cocambre, o fată fermecătoare, care abia a împlinit optsprezece ani și de care se zice că, după căsătorie, Renier se îndrăgostește la nebunie. Din scrisori reiese că această dragoste trebuie considerată ca autentică. În 1914 izbucnește războiul mondial.

Renier Joskin de Lamarache pleacă pe front. Este înrolat într-o escadrilă de aviație. La sfîrșitul lui 1917 zace, pe jumătate orb, într-un spital din Paris.

Între timp, la Castel-Horlebecq i s-a născut un fiu. Copilașul este infirm. Mama a murit la naștere. Renier află toate acestea cînd vine acasă, după armistițiu. Nici el însuși nu e complet vindecat de boala lui de ochi, pe care, probabil, nu o datorează numai unui accident de război. Coana Coleta, mama lui, domină situația și conduce Casa. Lamarache, după cum reiese din documente, își închină la început toată puterea de muncă fermelor și grajdurilor. Scrisorile îi stăvilesc zelul în 1921.

Din aceste documente ies la lumină o seamă de personaje. Nici unul nu rămîne însă atît de misterios ca femeia numită Rolanda.

Cine este, în definitiv, această Rolanda?

Am încercat să-i iau urma. Dar Rolanda s-a camuflat și s-a retranșat în așa hal de-a lungul textului, încît identitatea i-a rămas de nepătruns. Am sperat să pot afla ceva din anturajul descris totuși de către Lamarache cu atîtea amănunte. Biroul notarului Moorjan se găsește astăzi în mîini străine. Dar chiar dacă n-ar fi așa, arhiva notarului rămîne un mormînt. Iar ceea ce se poate afla se referă la chestiuni particulare, pe care e mai bine să le trecem sub tăcere. Dealtfel, ele nu deschid drumul spre Rolanda.

Institutul de înfrumusețare de la Paris, pe lîngă altele mult mai noi, există încă. Sub o înfățișare cu totul schimbată, ce-i drept. Dar cine a frecventat asemenea așezăminte știe cu cîtă discreție se lucrează acolo și cît de ermetic li se închid porțile. Deducții, presupuneri, reconsiderări, nimeni n-ar risca să formuleze; sînt lucruri cu mult

prea delicate. Dealtfel, ele nu oferă nici o perspectivă înspre Rolanda.

Clarence şi soţia lui, unde stau pitiţi ? Nu mi-am dat prea multă osteneală ca să le descopăr identitatea, deoarece dinspre partea aceasta, oricum, nu s-ar arunca nici un pic de lumină asupra Rolandei. Căci amîndoi sînt, sau au fost, robii ei.

Rămîne Élie Soleure, prozatorul francez.

L-am văzut pe Soleure. Sub acest pseudonim se ascunde un artist de prima mînă. Lui i s-au dat în păstrare scrisorile. În timpul unei mutări precipitate s-au rătăcit. Speră să-l înţeleg că despre doamna Rolanda nu vrea decît să tacă. Dar, adaugă el, nu vede nici cel mai mic inconvenient în publicarea acestor documente, deşi sînt destul de jenante pentru Rolanda. Căci, este el de părere, dacă Rolanda le-a abandonat în mîinile lui, este convins că ea a făcut acest lucru „ca să le asigure publicarea". Mi-a spus textual : „O trăsătură a femeilor sadice de genul Rolandei este că expunerea în public a unor asemenea intimităţi le fac să resimtă o nouă pîlpîire a flăcărilor voluptăţii şi că văd în asta ca un fel de omagiu adus forţei lor de atracţie".

Sună oribil. Totuşi, traduc cît pot mai bine. Sînt foarte sigur că nu-l trădez în această privinţă pe Soleure şi îi mulţumesc pentru ingenua lui lipsă de prejudecăţi. Va să zică, aşa este Rolanda. Restul trebuie să i-l adauge cititorul scrisorilor. Am ţinut să nu întrerup lectura lor fluentă prin nici un fel de comentariu. Dealtfel, ele nu prezintă nici un hiat supărător. Într-un singur loc am socotit că este necesară o notă explicativă, şi anume după scrisoarea XXXVII. Este o completare obiectivă, fără influenţă asupra continuităţii evenimentelor care fac obiectul scrisorilor.

Renier Joskin de Lamarache este un om „interbelic". O progenitură a monstruosului „boom", care a amputat atît de profund toate valorile umane. Spusele lui, senzualitatea lui, exaltarea lui mistică, păcatele şi nelegiuirile lui trebuie judecate în lumina dramatică a acestei decadenţe morale. Căci fiecare dintre noi are o parte de răspundere în orientarea epocii noastre ; mai puternic este însă, în schimb, acel spirit al epocii, care îi impune fiecăruia dintre noi o anumită orientare. Momentul istoric, catalizat, de pildă, de aceste scrisori ale unui stăpînitor, şi-a extins rezonanţa mai departe, asupra oamenilor, şi totodată a ajutat la însămînţarea germenilor din care avea să izbucnească războiul actual. De aceea, aceste mărturii ale lui Lamarache sînt altceva, sînt ceva mai mult decît cele ale unui păsăroi bogat care se lasă jumulit de o vampă.

Cititorului care mă întreabă ce s-a întîmplat pînă în cele din urmă cu proprietarul moşiei Horlebecq îi răspund : nu ştiu, sau cel puţin nu ştiu nimic mai mult decît ceea ce ne lasă să ghicim misterioasa cruciuliţă pusă cu mînă hotărîtă după ultimul cuvînt al ultimei scrisori. Pentru oamenii din partea locului, cărora m-am adresat zadarnic, evenimentele, lipsite în aparenţă de orice tragism, s-au desfăşurat la distanţe prea mari. De aceea, nimic nu li s-a părut mai firesc acelor oameni decît moartea subită a Marelui Văduv, apoi

stingerea din viață a unui copilaș bolnăvicios, apoi dispariția fără urmă a unui boiernaș fezandat (Dumnezeu aibă-i sufletul în pază, dar omului de rînd nu-i pasă de el), apoi retragerea fiicei unor parveniți, care din toate punctele de vedere o va duce bine la surorile benedictine (și să nu vă faceți griji cu privire la furnicarul familiei Moorjan) și apoi, așa cum fiecăruia îi sună ceasul, decesul prea nobilei doamne, care s-a înapoiat la străbunii ei, Uriașii. Da, așa se mai petrec lucrurile în Brabant. Dar unde se petrec altfel? Se înalță în țara mea numeroase citadele, înconjurate de un anumit trecut și de o anumită strălucire. Lumea îi deplînge sau îi invidiază pe oamenii care locuiesc acolo. Nu ține mult. Indiferența înghite totul. Deoarece în zilele noastre mai este încă adevărat, din păcate, că oamenii sînt năluci pentru ceilalți oameni.

1943

HERMAN TEIRLINCK

I

Castel-Horlebecq, 2 februarie 1921.

Stimată doamnă,

Mă grăbesc să vă răspund la scrisoare. Sînt bucuros că vă pot fi de oarecare folos, fie și într-o măsură redusă. Am să vă aștept în gara de nord la sosirea pullmanului de Paris. Să nu vă temeți că n-am să vă recunosc. Puteți renunța fără nici o grijă la gentuța roșie. Am, așa cred, o memorie mai bună decît dumneavoastră, pentru că de unde pînă unde m-ați făcut avocat? Da, desigur, am urmat cîndva dreptul, dar nu m-am înscris niciodată în barou. Poate că v-am povestit cîte ceva din toate acestea la spital, iar faptul că ați reținut totuși, fie și cu aproximație, cîte ceva din cele povestite, socot că este o dovadă a amabilului interes pe care îl manifestați față de persoana mea. Vă mulțumesc. În orice caz, vă pot face serviciul pe care mi-l cereți. Pentru nimic în lume n-aș admite să fiu frustrat de privilegiul de a vă fi de ajutor. Chiar azi după amiază mă

întîlnesc cu un bun prieten al meu, avocatul B. M., o somitate în cercurile noastre juridice. Nu încape nici o îndoială că în clipa cînd veți coborî din tren vă voi putea aduce la cunoștință date certe. Cum vă merge, doamnă? Sfinte Dumnezeule, cu cîtă încordare aștept, după o despărțire de trei ani și mai bine, această neprevăzută revedere! Ați fost atît de bună cu mine! Cîtă satisfacție aș resimți pînă în adîncul inimii, doamnă, să vă pot strînge în sfîrșit mîna încă o dată!

Așadar, pe vineri. Rămîn, cu respectuos atașament, al dumneavoastră întru totul devotat,

RENIER J. DE LAMARACHE

Știți că v-am scris de cinci ori de cînd s-a încheiat armistițiul? Aveam multe să vă povestesc, pentru că, la înapoierea mea acasă, situația era aici cu totul altfel decît îmi închipuisem. Și acum încă... Lumea e un haos.

L.

II

Bruxelles, 5 februarie 1921.

Nu-mi pot explica, doamnă, ce s-a întîmplat. Am stat pe peron pînă ce a sosit pullmanul de Paris. Nu mi-a putut trece prin fața nici o persoană care să fi semănat cît de cît cu dumneavoastră. Apoi am cercetat toate compartimentele.

N-ați fost în trenul acela. N-ați fost nici în următorul, în expresul de 17^h40^m. Mîine la amiază mă duc din nou, deși sînt convins că s-a produs o neînțelegere. Dar îmi veți spulbera îngrijorarea; nu?

Cu tot respectul, al dumneavoastră

RENIER J. DE LAMARACHE

III

Castel-Horlebecq, 7 februarie 1921.

Stimată doamnă,

Am primit azi dimineață scrisorica dumneavoastră. Iau notă, prin urmare, că v-ați amînat călătoria pentru săptămîna viitoare. Îmi propun să dedic acest răgaz unei cercetări mai temeinice a problemei care vă interesează. Avocatul B. M. a fost și el mult prea succint cînd l-am consultat. Îmi făgăduiește acum o notă mai obiectivă, pe care am să v-o înmînez cînd veți sosi. E de părere că un divorț se poate obține repede. Dar mai degrabă în Olanda decît în Belgia. Am căutat și un hotel bun, așa cum m-ați rugat. Dar n-am angajat camere. Insist să locuiți la mine, la Horlebecq. Nu-mi puteți refuza asta. De la Horlebecq la Bruxelles e mai puțin de un ceas cu mașina. Eu ocup aici, într-o ambianță foarte liniștită, o casă spațioasă și luminoasă. Mai este încă numită pompos „castel", ca multe altele în Bra-

bant. Totuşi, nu mă tem că şederea aici are să vă plictisească.

Locuiesc cu maică-mea, care e cea mai tăcută şi mai tandră dintre mame. Are să vă primească, bineînţeles, cu o amabilitate recunoscătoare, pentru că ştie cum m-aţi îngrijit la clinică. Biata mea soţie a murit în timpul războiului, nu mult după naşterea băieţaşului meu Ogier. Băiatul acesta, azi în vîrstă de aproape şase ani, este singura fiinţă gălăgioasă de pe moşia noastră. Dar cum ar putea pune la încercare binefăcătoarea dumneavoastră răbdare ? În afară de asta, el dispune de un apartament absolut separat, şi pot să susţin că grădina noastră, şi parcul, sînt superbe. Acolo puteţi găsi în orice clipă singurătatea dorită. Curge pe acolo şi o gîrliţă argintie, care, înainte de a se vărsa în Zenne, la o milă depărtare, alimentează trei heleşteie, renumite ca cele mai frumoase din Brabantul meridional. Fără îndoială, îl veţi întîlni acolo pe doctorul Ferguson, care îşi petrece mai toată vremea la Horlebecq şi care nu e numai un pescar înrăit, dar şi prietenul cel mai intim al casei. Dacă toate aceste argumente v-ar putea determina să acceptaţi ospitalitatea noastră, oferindu-mi astfel prilejul de a vă arăta, în propriul meu cămin, sentimentele mele de recunoştinţă, ne-aţi obliga peste măsură, pe mine şi pe maică-mea.

Doamne sfinte, era s-o uit pe Mirko, pisica mea. Ţin încă foarte bine minte că nu prea vă plac pisicile. Dar Mirko e un superb animal siamez, misterios ca o noapte orientală. Nu-mi vine să cred că n-o să vă placă la nebunie.

Aştept pe curînd acordul dumneavoastră. Între timp, maică-mea face ordine la Castel-Horlebecq pentru dumneavoastră.

Cu tot respectul, al dumneavoastră devotat

RENIER J. DE LAMARACHE

IV

Castel-Horlebecq, 12 februarie 1921.

Stimată doamnă,

Faptul că, după cum spuneţi în scrisoare, aţi plecat cu cele mai frumoase amintiri din timpul scurtei dumneavoastră şederi la Bruxelles, mă bucură nespus, cu toate că acest compliment îl datorez mai degrabă îngăduinţei dumneavoastră decît meritelor mele. La drept vorbind, m-a necăjit mult neputinţa solicitudinii mele, pentru că nu mi-aţi oferit posibilitatea de a vă trata aşa cum îmi pusesem în gînd. Dar aţi fost nevoită să vă continuaţi drumul, spre Amsterdam. Mi-aţi acordat timpul strict necesar pentru a lua dejunul cu dumneavoastră. Mă grăbesc să vă mulţumesc.

Cu cel mai viu interes am făcut cunoştinţă cu tovarăşii dumneavoastră de călătorie. Domnul Clarence, avocatul, mi-a făcut o impresie formidabilă. Înalt şi slab cum e, pare să plutească deasupra solului într-un echilibru nestabil. Şi pluteşte cu o deosebită eleganţă.

Am admirat mai ales sideful sclipitor al unghiilor lui ovale. Dar partea cea mai interesantă, la acest bărbat ciudat, este capul, cu părul în dezordine, şi mai ales faţa, cioplită în fildeş lustruit şi cu doi ochi atît de profunzi încît seamănă cu nişte ape stătătoare adînci. Înclin să cred că tenul lui ireal este motivul pentru care a ajuns la convingerea că trebuie să şi-o înviorează cu farduri.

În schimb, soţia lui a fost pentru mine o apariţie aproape penibilă. Mă trec fiori cînd îmi aduc aminte că mi-aţi prezentat-o ca pe „cea mai bună prietenă" a dumneavoastră. Zadarnic încerc să descopăr cauza senzaţiei de dezgust pe care mi-a produs-o. Într-adevăr, doamna Clarence este tînără şi frumoasă. Frumuseţea ei este atît de desăvîrşită, atît de fără cusur, încît m-a făcut să mă gîndesc la statuile greceşti. Dar întocmai ca acele statui, rămîne distantă şi solitară. Părul ei, împletit şi strîns în colaci, sfidînd orice modă consacrată, este ireal de blond ; aproape că nu mai e păr. Mai degrabă seamănă cu un metal miraculos. Bujorii din obraji nu trădează sînge viu, ci o lumină, o auroră care îi mijeşte în carne. În ochii ei sălăşluieşte însăşi ziua, care îşi desfăşoară acolo toate jocurile de lumini posibile, aşa cum şi le desfăşoară deasupra apelor mării. Pentru cel care s-ar întîmpla să nu-i ştie limba, ar fi în stare să cînte în loc să vorbească. Trebuie să fiu tot timpul atent la ceea ce spune, pentru că muzica aceasta mă împiedică să percep sensul cuvintelor. Totuşi, orice ar face, şi deşi ceea ce face este fermecător de frumos, doamna Clarence seamănă nelinişte în sufletul oricui se apropie de

ea. Vreau să-i pun întrebări. Nu îndrăznesc să le încep. Ştiu că tot n-am să pot descifra această stranie ostilitate, acest misterios hermetism. Impresia cea mai sinistră ţi-o face însă rîsul ei. E superb. Dar îţi taie brusc răsuflarea. Abia atunci îţi dai seama cît de voluntară este fiinţa asta. Iar cînd se scoală în picioare şi-şi îndreaptă trupul mlădios, mă chinuieşte un nou mister. Văd că pieptul i se transformă într-un piept de efeb. Şoldurile îi dispar. Mîinile ei sînt mai mult puternice decît mîngîietoare. Nu sînt sigur că e femeie. Ce stupid !

Fiindcă a venit vorba : nu mi-aţi spus în treacăt că e de fel din Amsterdam ? Pe semne că iar am înţeles greşit. Nu poate fi olandeză. Într-adevăr, e cum nu se poate mai ne-olandeză. Albeaţa pielei, albastrul vinelor, puritatea plată a privirii, corpolenţa durdulie, încheiată cu articulaţii robuste, şi graţia provenită din interior, atît de autentică, — nu, din toate acestea, din toate aceste trăsături specific olandeze, nu se regăseşte nici o urmă la doamna Clarence. Feriţi-vă de ea. Naiba ştie de unde vine. Dumneavoastră nu.

Nu pot să pun capăt acestei crize de sinceritate pînă nu-mi vărs în întregime focul de pe inimă. Aş face o nedreptate vechii prietenii pe care o evoc acum dacă n-aş recunoaşte că la începutul întîlnirii noastre abia dacă v-am recunoscut. Este un adevăr verificat că memoria metamorfozează ca prin farmec viziunile trecutului şi le înfrumuseţează. Nu a fost cazul aici. Din acest punct de vedere nu m-aţi dezamăgit cîtuşi de puţin. Pentru că frumuseţea dumneavoastră, doamnă, a de-

venit cu timpul încă și mai profundă, încă și mai emoționantă. Dar anii scurși v-au schimbat totodată în așa măsură încît am fost nevoit să-mi făuresc o imagine complet nouă a persoanei dumneavoastră. Și de cînd ați plecat, asta fac, clipă de clipă. După ce voi fi adunat la un loc tot ceea ce ați lăsat în urmă după mult prea fugara dumneavoastră apariție, nu știu dacă întreaga compoziție va constitui pentru mine o încurajare sau o decepție.

Doamne sfinte! cît de precis și de clar mi se înalță în fața ochilor minții statura sveltă, cu contururi ferme, a doamnei Rolanda! Senina doamnă de la spitalul militar. Cînd apăreați în salonul curat, în care paturile noastre se înșirau pe două rînduri, spațiul se umplea cu un zvon de aripi nevăzute. Care cîntau și radiau, albe, albe, la nesfîrșit. Gura dumneavoastră rămînea închisă ca o făgăduință, mîinile dumneavoastră pluteau cînd treceați pe lîngă noi, iar ochii dumneavoastră rîdeau. Ne-ați răcorit cu degetele febra, ne-ați alinat durerile din plămînii roși de gaze și ne-ați curmat descumpănirea. Erați de mult plecată, dar încăperea mai vibra încă deasupra noastră. Dumnezeule! erați mai mult decît o divinitate, mai mult decît dragoste, mai mult decît mîngîiere. Erați certitudinea că aveam să mai cunoaștem din plin bucuriile vieții.

Cînd v-am revăzut acum, această vrajă se stinsese. Dar deveniseți totodată mai reală, deveniseți femeia superbă care se sustrage luminii pentru a face să ardă și mai incandescent, într-o noapte tainică, flăcările pe care le alimentează. Și

atunci: mai este oare cu putință să te poți dezbrăca mai mult decît de veșminte? Și să poți intra într-o haină nouă ca într-o nouă personalitate? Sau poate că asemenea performanțe sînt privilegiul exclusiv al femeilor?

M-ați întrebat cîndva, pe vremea cînd mi se dăduse voie să mă plimb prin grădină (pentru anumite lucruri am o memorie infailibilă), dacă sînt meridional, sau cel puțin originar din sud. După cîte știu, nu sînt. „Ciudat", ați spus; „ești sincer, dar în toate îngrozitor de indiscret".

M-ați prins acum din nou cu una din acele indiscreții, stimată doamnă. Sper ca cel puțin două lucruri să fi rămas neschimbate la dumneavoastră: răbdarea și îngăduința. Și în acest caz nu mi-o veți lua în nume de rău.

La avocatul B. M. sînt așteptat mîine. Am credința că a reușit să pună la punct documentele dorite. Îi voi transmite cît se poate de amănunțit dispozițiile dumneavoastră. Și mai ales voi sublinia faptul că de acum înainte orice corespondență va trebui să fie efectuată prin intermediul avocatului Clarence.

În ceea ce mă privește, și în măsura în care nu vă displace să primiți scrisorile mele, le voi trimite la oficiul poștal central din Cluny, căsuța poștală 41.

Căci m-ați asigurat că am voie să vă scriu.

Rămîn al dumneavoastră întru totul devotat slujitor și admirator,

RENIER J. DE LAMARACHE

V

Castel-Horlebecq, 25 februarie 1921.

Doamnă Rolanda,

Nu vă supărați că vă spun pe nume ? Numele acesta mi se rostogolește fără încetare prin creier. Îl aud în aerul care vîjîie în jurul meu. Îl rostesc ; îmi vine de la sine pe buze, ca și cum aș respira prin el. Acum îl aștern pe hîrtie. Rolanda. Rolanda. Să nu vă închipuiți că nu e altceva decît o înșiruire de litere. E un tot organic, și trăiește în cercuri de aur, grele. Sunetul care se înalță din el mă poartă într-o lume pierdută. Închid ochii. Sper ca în felul acesta să vă pot vedea. Dar de cînd v-am întîlnit în realitate, nu vă mai văd. Văd lumină, ape în lumină, mijiri de lumină și stingeri duioase. Sufletul meu se zbenguie în deliciile acestor tărîmuri fluide.

Domnul Clarence este de cîteva zile comeseanul meu. Ocupă la Castel-Horlebecq vreo cîteva camere spațioase, în aripa de la apus. Susține că beneficiază de o cazare princiară. Iar seara poate vedea cum asfințește soarele pe după crestele văii Zennei. Se pare că pune foarte mare preț pe acest amănunt. Poate că se ocupă intens de problema ce i-ați încredințat. Eu, însă, nu văd, practic, nimic din aceste preocupări. Domnul Clarence explorează metodic moșia, parcul, ogrăzile și pădurile. În expedițiile lui se ferește din calea coanei Coleta, maică-mea. Nu încape îndoială că n-o înțelege. Maică-mea este un inepuizabil izvor de dragoste. Dar își ascunde această vîlvătaie în străfundul tenebroasei ei ființe. Trebuie să te apropii tiptil de ea și să ai multă răbdare dacă vrei să ți se îngăduie să pătrunzi în încăperile ei tainice. Clarence nici nu vrea să știe de o astfel de tactică de apropiere. Cînd îl străpunge ea cu privirea, lăsîndu-și apoi ochii să se odihnească, fierbinți și grei, pe chipul lui, el întoarce numaidecît capul. Sper însă ca situația aceasta să se îndrepte în cîteva zile.

Cu doctorul Ferguson a legat la iuțeală prietenie la cataramă. Doctorul este un om scund și gras, cu mîini dolofane, pline de pistrui. Poartă un fel de scurtă, care îl face pur și simplu să arate ca un borcan. Dar deasupra borcanului se află un cap uriaș. Fără exagerare : un cap de bivol. Maxilarul inferior ocupă numai el o jumătate de față. Și doctorul își mai lasă în jurul maxilarului o barbă circulară, roșcovană și deasă. Și mai are grijă să și-o radă la margini după un contur precis, așa încît face impresia că nu e naturală ; parcă ar fi lipită de un grimeur. Deasupra acestei bărbii impozante se zărește o gură mică, roșie, aproape senzuală, complet nudă, pentru că doctorul nu poartă mustăți, din cauza nasului, o pătlăgică de nimica toată, înghesuită între fălci. Fruntea e joasă. Părul îi ajunge aproape pînă la rădăcinile sprîncenelor și apoi crește sălbatic și uscat spre spate, trecînd pe după urechi, pînă în adîncul cefei de taur, de unde atîrnă ca o blană de oaie țurcană. Un asemenea cap ar părea într-adevăr bestial, dacă n-ar fi ochii, care să tempereze totul. Doctorul Ferguson are două pupile aurii, veșnic în controversă între

ele. Cînd una te privește țintă, cealaltă pornește în zbor planat și plutește în zone depărtate, pînă ce în sfîrșit aterizează, cu sclipiri ireale. Totuși, nu ai niciodată impresia de dezbinare sau de gîlceavă. Dimpotrivă, cei doi ochi, împreună, creează un echilibru perfect între înfățișarea bestială a doctorului și firea lui cu desăvîrșire bonomă. Celui care s-ar mai putea totuși speria de el, îi sare imediat în ajutor zîmbetul, restabilind încrederea. Doctorul zîmbește foarte discret. Aproape că nu bagi de seamă. Dar cînd îți dă bună ziua și pleacă, spatele lui continuă să zîmbească. Pleacă, pe două picioare atît de mici încît seamănă cu niște copite, copitele unui ponei de circ. Pe lîngă toate, doctorul Ferguson mai are și o ținută neglijentă. Cînd se apropie dimineața de masa pregătită pentru micul dejun, e curat și îngrijit. Dealtfel, zăbovește enorm de mult la toaleta de dimineață, care e întotdeauna impecabilă. Dar cum dă de cafea, pîine, gem și brînză, parcă-l apucă toți dracii. Pleacă de la masă cum pleacă un ostaș de pe cîmpul de bătaie. Platourile, murdare foc, sînt devastate, fața de masă e pătată, farfuriile sînt încărcate cu tot felul de resturi imposibile. După această muncă grea, doctorul se ridică de pe scaun cu fața strălucitoare, apoi încearcă să mai găsească un colțișor uscat pe șervet, ca să-și șteargă cu el buzele unsuroase, privește o singură clipă deznădăjduit și dă să se depărteze. Gulerul hainei îi stă strîmb, gulerul cămășii i s-a mototolit, cravata, înnodată de fiecare dată cu atîta îngrijire, îi iese alandala de sub vestă. Bărbia lui tronează peste un parter de fărîmituri. Își revine. Ochii încep

să-i plutească. Zîmbește. A și ajuns în vestibul, și mai salută încă.

Maică-mea, care nu și-ar forma niciodată o părere pripită, spune despre el că e un bărbat extrem de simpatic. Dealtfel, e doctorul nostru de casă, în sensul cel mai strict al cuvîntului, pentru că familia noastră este unica lui clientelă. Își și petrece cea mai mare parte a anului la Castel-Horlebecq. E sfătuitorul nostru. Se pare că a devenit intimul casei încă de pe cînd trăia tata. Înapoiat dintr-o călătorie pe mare, tata făcuse cunoștință cu el (abia ieșise medic) la Muzeul de Anatomie, instalat pe atunci la tîrgul din Bruxelles, unde ororile acelea de ceară atrăgeau foarte mulți vizitatori. Proprietarul acestui muzeu itinerant era unchiul și tutorele lui Ferguson.

Acum trebuie să vă povestesc un fapt curios. Emilia se plimba ieri prin grădină. Emilia este sora răposatei mele soții. Țin la ea. Mama plănuiește să ne căsătorească. Se gîndește mai ales la Ogier, băiețașul meu. O asemenea căsnicie mi-ar repune căminul pe temelii solide, pentru că Emilia e nebună după copil. Ne aflăm în relații latente. „Să nu bruscăm lucrurile“, zice mama cu blîndețe. Emilia este simplă, vioaie și încîntătoare.

Și iată, o văd deodată de departe alergînd prin parc. Îi ies înainte. Se prăbușește în brațele mele. Nu poate vorbi ; rămîne mult timp la pieptul meu, plîngînd.

Nu ne dăm seama pe loc ce s-a întîmplat de fapt. Vine maică-mea, cu calmul ei onctuos, ca să lămurească situația. Emilia l-a văzut de la distanță pe doctorul Ferguson, care stătea pe jos

lîngă heleşteu. Pescuia, ca de obicei. Clarence trebuie să se fi apropiat de el pe furiş. Cu o măciucă, i-a tras o lovitură puternică în cap. Ferguson, care căzuse mototol, a sărit numaidecît în picioare. Ochii i s-au holbat groaznic. L-a apucat pe Clarence de gît. A început atunci o luptă înfiorătoare. Au scos ţipete răguşite. Emilia susţine că se luptau pe viaţă şi pe moarte. A luat-o la goană prin pădure.

Maică-mea, cum era de prevăzut, a intervenit numaidecît ca s-o calmeze. Emilia a băut atunci un pic de porto. A rîs. Ne-am simţit apoi foarte bine toţi trei.

Şi era aproape să uităm de cei doi luptători. Nu mult după aceea şi-au făcut amîndoi intrarea în living-room. Păreau cum nu se poate mai bine dispuşi. Au apărut ţinîndu-se de braţ, agitînd un crăpcean de vreo şapte kilograme. Clarence, foarte fardat, ne-a privit ţintă, cu ochi visători. Dar Ferguson a făcut pe prostul, iar privirea lui stîngă a pornit într-un zbor înfricoşător. Amîndoi şi-au manifestat intenţia de a se duce la bar. Avem un mic bar, lîngă sufragerie. Maică-mea i-a condus. Au băut picon cu curaçao.

Am luat mîna Emiliei în a mea. Era rece ca gheaţa. Am privit-o pe Emilia întrebător. Dar n-a vorbit. Tremura. „Trebuie s-o lăsăm în pace cîteva zile, are nevoie de linişte“, zice maică-mea.

Din fericire, doamnă Rolanda, de linişte nu ducem lipsă aici. Frumosul nostru Brabant, armonioasa vale a Zennei, pînă dincolo, unde visează colinele, totul în jurul moşiei noastre e linişte, linişte, linişte senină.

LAMARACHE

VI

Castel-Horlebecq, 10 martie 1921.

Diatribei mele împotriva doamnei Clarence îi datorez lunga dumneavoastră scrisoare. Este uimitoare ardoarea cu care o socotiţi „frumoasa dumneavoastră prietenă“. Iar pe mine mă numiţi „un psiholog miop“. Îmi pare nespus de rău că în această chestiune formală nu mă puteţi convinge.

Orice aţi susţine, blonda dumneavoastră amazoană nu este nici virtuoasă, nici fidelă. Am simţit acest lucru cu cea mai mare certitudine încă de la prima vedere. Cînd închid ochii, imaginea ei se topeşte în noapte şi tîrăşte după ea un luciu verde, a cărui răceală îmi dă fiori. E o fiinţă demonică, fără sex determinat. Sălăşluieşte în semi-lumina vieţii, acolo unde moartea îşi ţese reflexele sidefii. Aerul pe care îl expiră este încărcat cu larve invizibile. Dar eu, care sînt socotit miop, adulmec acele otrăvuri fin mirositoare, şi repet: feriţi-vă, feriţi-vă, doamnă Rolanda.

Faptul că soţului dumneavoastră i-a făcut o impresie asemănătoare îl socotiţi, pare-se, drept o dovadă a miopiei mele. Nu-l cunosc pe soţul dumneavoastră. Avînd în vedere că vreţi să vă despărţiţi de el după numai doi ani de căsnicie, am dreptul să trag concluzia că v-aţi înşelat chiar şi în privinţa soţului dumneavoastră. În orice caz, aversiunea lui faţă de zvelta Diană sînt nevoit s-o pun pe seama virilităţii lui, şi atunci împărtăşesc bucuros cu el blamul dumneavoastră.

Îmi scrieţi că s-ar putea să mai veniţi încă în vara asta în Belgia. Vă implor: cultivaţi cu toată grija această intenţie. Iar dacă veniţi, trebuie să locuiţi neapărat la Castel-Horlebecq. Maică-mea stăruie în acest sens împreună cu mine. Vrea s-o cunoască pe aceea care l-a îngrijit pe ostaşul bolnav. Nu-i puteţi refuza această favoare.

Caut zadarnic să descopăr motivele care vă fac atît de recalcitrantă în această privinţă. Poate că vă sperie viaţa noastră sedentară şi fundul de provincie în care locuim. Aţi greşi total. Pămîntul nostru stă călare pe brîul de coline care desparte Brabantul walon de cel flamand. Vor fi existînd poate ţinuturi mai splendide sub soare, dar cu linii şi culori mai fine nu veţi găsi altul nicăieri. Pe celălalt mal al Zennei, colinele încep să se legene. Se umflă lin şi-şi schimbă mersul şi prind în dansul lor lanurile şi pajiştile. Vegetaţia lor bogată este dominată de o proporţie divină. Şi pentru a măsura cît mai bine depărtările, plopii s-au înşirat pe mii de rînduri. Se joacă tot timpul cu lumina zilei. Mai departe, acolo unde peisajul îşi încetează mişcările, se topesc, ca într-un abur albastru, pădurile boltite. Pămîntul respiră. Cerul se înalţă energic deasupra lui. Spaţiul răsună. Norii plutesc. Dumnezeule, mare e puterea Ta! Vai, doamnă Rolanda, ce frumos e Brabantul meu!

Sînt un bulgăr din această ţărînă. În mine arde sufletul acestei ţărîni. Nu trăiesc decît în climatul implacabil al acestei ţărîni. Dacă mă întrebaţi, şi mă întrebaţi ironic: ce este, la urma urmei, acest specific brabantin, ce are el atît de deosebit, prin ce este el mai grozav decît altul, este el oare altceva decît praf şi oameni? — răspund: este altceva şi, prin ceea ce este pînă în măduva oaselor, tocmai prin aceea este altfel. Nu există pe lume ceva care să semene cu specificul brabantin. Pămîntul s-a prelungit în oameni. Generaţiile au dus la desăvîrşire această miraculoasă unitate, tot mai plină de conţinut de viaţă şi tot mai robustă ca înfăţişare. Breughel cel Bătrîn a perceput-o şi s-a identificat cu ea. Breughel cel Bătrîn este încarnarea Brabantului. Şi această încarnare, una dintre cele mai totale din cîte s-au realizat sau se vor realiza vreodată, este în suficientă măsură mărturia spiritelor originare şi a esenţelor indestructibile ale personalităţii brabantine.

Vai! Cînt un imn de slavă, care nu poate pătrunde pînă la dumneavoastră. Sînt ca omul care ascultă mugetul mării într-o scoică şi crede că întreaga lume percepe acel formidabil vuiet. Ci veniţi cît mai curînd încoace, doamnă Rolanda, ca să vă pun la ureche scoica fermecată.

LAMARACHE

VII

Castel-Horlebecq, 17 martie 1921.

Scumpă doamnă,

Abia am expediat precedenta mea scrisoare şi îmi şi dau seama că nu v-am convins. Mă tem acum că ceea ce vă face să ne ocoliţi nu sînt atîta

poporul și țara, cît mai degrabă noi înșine. Perspectiva unei șederi la un boiernaș de țară vă sperie. Vă imaginați o familie evlavioasă, închistată în formalisme de modă veche, o izolare îndărătnică, o candidă auto-venerație în mijlocul unor portrete și miniaturi, strămoșii noștri...

Aș ! Nu avem strămoși. Vreau să spun : nu avem acele picturi solemne, slavă Domnului ! Trăim între doi pereți distinși : liniștea și lumina. Se prea poate ca, la prima vedere, Casa să trădeze în felul acesta o izolare monahală. Numai la prima vedere. Veți constata repede că ne dedicăm cu o ingenuă bunăvoință simplității și seninătății. Maică-mea este aceea care determină stilul de viață la Castel-Horlebecq și care îi reglează, ca unui aparat electric, legătura cu pămîntul. Maică-mea este dragostea în Casă. Trăiește în toate locurile în același timp. Ea e aici aerul, lumina, și muzica duioasă. Cînd vorbește, încep să tragă cu urechea pînă și pereții. Toate camerele cugetă la ceea ce a spus ea. De ce ar fi Horlebecq de nelocuit pentru dumneavoastră ?

Am o pisică. O pisică siameză. Mă urmează pretutindeni, mai credincioasă ca un cîine. Nu refuză să mă urmeze decît atunci cînd e supărată. Nu linge mîini. Nu țopăie în întîmpinarea mea. E prea demnă ca să facă asta. Își pune propria ei independență față în față cu a mea, arborînd un foarte calm amor propriu. Trăim în regimul unei desăvîrșite recunoașteri a suveranității noastre reciproce. Dar lumile noastre sînt diferite. Mă tulbur cînd văd uneori cum își plimbă privirile prin încăpere, de parcă ar urmări o ființă invizibilă. Se uită lung după acele arătări, își întoarce

brusc capul și îi trece un fior electric prin blana galbenă. Atunci vine, de fiecare dată, lîngă mine și mă privește îndelung, drept în față. Are ochii verzi și reci, ca o dublă rază de lună. Nu citesc nici un gînd în ei, dar intuiesc o taină, care zace liniștită pe fundul unui lac. Dumnezeu este prezent acolo ; simt. Nu pot înțelege ce se petrece. Sînt prea grosolan, am pielea prea groasă. Prefer să respect lucrurile acestea. Și ați uitat că la urma urmei sînt un fermier ? Că nu trăiesc aici trîndăvind ? Că aici omul nu are timp să se plictisească ?

La mai puțin de o milă depărtare de locuință, dincolo de crîng, se află ferma noastră : „Curtea Deschisă". Țăranul Tastenoy conduce gospodăria, împreună cu nevastă-sa și cu două fetișcane voinice, fiicele lui, o bogăție. Curtea Deschisă domină de pe o înălțime emisferică întreaga moșie, căreia i se spune „Patruzeci de hectare". E numai cîmp și pășune, teren șes și golaș. Priveliștea pare poate tristă, dar pămîntul este neobișnuit de roditor. Cît cuprinzi cu ochii, vezi cum pasc acolo caii noștri și vacile noastre ! Sclipesc în lumina zilei. Ar trebui să faceți o plimbare călare pe Pervijze. E cel mai superb pur-sînge din tot ținutul.

Sper că prietenul Clarence vă mai scrie din cînd în cînd și că atunci vă informează despre modul de viață de la conacul nostru. Mă tem că singur nu vă pot convinge. Aștept din partea lui o mînă de ajutor în această direcție.

Cumnată-mea Emilia vrea să se ducă acasă pentru cîtva timp. Emilia ocupă, la Louise-Marie, în apropiere de Renaix, într-un admirabil ținut muntos, casa ei părintească : castelul de la Cocambre. După moartea socrilor mei și-a adus la conac o

mătuşă bătrînă, şi cred că şederea acolo nu e prea veselă. Emilia, cu care mă port cu cea mai mare băgare de seamă posibilă, din cauza vîrstei ei fragede (abia a împlinit nouăsprezece ani), m-a convocat în salonaş. M-a întrebat cu hotărîre :

— Cumnate, greşesc dacă presupun că din atitudinea coanei Coleta trebuie să deduc că ar fi bucuroasă să-i fiu noră ?

I-am răspuns că într-adevăr nu greşeşte.

— Şi asta e şi dorinţa dumitale, Renier ? — m-a întrebat.

— E şi dorinţa mea, i-am răspuns.

Atunci mi-a întins mîna, iar eu am dus la buze degetele ei parfumate. S-a apropiat de mine şi şi-a pus braţele pe după gîtul meu. I-am apăsat pe gură o sărutare prelungă, tăcută.

După aceea m-a dus la maică-mea. Maică-mea a înţeles pe loc totul şi a zîmbit fericită. Ne-am simţit toţi trei profund mişcaţi. M-am logodit. Vom avea o mică petrecere în ultima zi de marţi a lunii aprilie. Avînd în vedere că mi-aţi promis să faceţi totuşi o vizită la Horlebecq, n-aţi putea aranja lucrurile în aşa fel încît să fiţi prezentă la solemnitate ? În felul acesta aţi face cunoştinţă dintr-o dată cu toţi membrii familiei mele. Maică-mea şi Emilia ar preţui mult această intenţie.

Aşadar, Emilia a plecat. Cu Ogier, băieţaşul meu. Ogier se ţine tot timpul după ea. Emilia e pentru el ca o mamă adevărată. Cînd s-a suit în maşină şi am privit-o în semn de despărţire, au podidit-o brusc lacrimile. Am îmbrăţişat-o cu tandreţe. M-a respins şi s-a ascuns în fundul maşinii. L-a strîns cu patimă la piept pe Ogier şi am auzit-o cum plînge cu sughiţuri. Ogier mi-a făcut semn cu mînuţa. Întîmplător era dreapta, cea infirmă. Trebuie să ştiţi că fiul meu s-a născut cu o mînă boantă. Braţul lui drept se termină de fapt la încheietura mîinii : palma şi degetele lipsesc.

Maşina pleacă zbîrnîind. Aud, de departe de tot, cum se stinge scrîşnetul pietrişului. Nu mă gîndesc la nimic. Mă duc să mă alătur lui Clarence şi Ferguson. La bar.

LAMARACHE

VIII

Castel-Horlebecq, 19 martie 1921.

Am înţeles foarte bine, doamnă. Vreţi să „evitaţi societatea numeroasă" de la logodnă ; în felul acesta, însă, mă ocoliţi pe mine. Şi susţineţi că, dealtfel, nici nu sînteţi liberă în acele zile. Vă spun fără ocol că nu cred nici un sfert de cuvînt din toate motivele şi piedicile dumneavoastră. Dar mă resemnez să accept hotărîrea dumneavoastră, care este poate rezonabilă în sine, dar care tocmai de aceea mă răneşte mai profund.

De cînd am primit scrisoarea dumneavoastră, m-am privit atent în oglindă. Am darul de a putea să arunc astfel din cînd în cînd o privire obiectivă asupra vieţii mele interioare. Este o aerisire igienică şi care izgoneşte moliile. După aceea sînt de fiecare dată mult mai calm şi mai echilibrat.

Ceea ce am resimţit în primul rînd este deşertăciunea deznădăjduită a dorinţei mele de a vă revedea. Am recapitulat condiţiile materiale în care a luat naştere această atracţie. În 1917 am fost luat de pe front, cu ochii arşi, după un violent atac cu gaze toxice. Am nimerit la dumneavoastră, în clinică. Ca sute de alţi bolnavi, am cunoscut blîndeţea îngrijirii dumneavoastră. Timp de zece luni am zăcut ca şi orb. Cînd în sfîrşit v-am putut vedea, am binecuvîntat, mai ales din acest motiv, lumina regăsită. A izbucnit pacea. Războiul, clinica, toţi camarazii, şi dumneavoastră, totul s-a învălmăşit, în mijlocul unui tumult ameţitor, şi apoi a fost dat uitării. Dacă acum nu mai găsesc pretexte care să motiveze această corespondenţă în propriii mei ochi, spuneţi-mi cel puţin de ce îmi răspundeţi de fiecare dată. Am impresia că mă puteţi vindeca şi de această criză tulburătoare. Şi de ce n-aţi face asta ?

Mai trebuie să ştiţi că după fiecare suită de astfel de „meditaţii" retrospective, sufletul îmi este cuprins de o singurătate mortală. Lumea mea rămîne goală şi jalnică. Pentru mine nu mai există nimic care să merite să fie trăit. Ah, coană Coleta, de ce mi-ai păstrat această Casă, atît de încărcată de trecutul meu ? De ce ai salvat din sînul soţiei mele muribunde acest copil, care n-are decît o mînuşiţă ? De ce l-ai crescut şi l-ai alintat cu atîta pasiune ? De ce e dragostea dumitale atît de acaparatoare, încît acum se pregăteşte să jertfească tinereţea unei fete lipsite de experienţă ?

Ah ! Niciodată n-am să obosesc amintindu-mi de Lutgardis, cea adorată. Lumina cu care mi-a ieşit ea în întîmpinare nu s-a stins, n-a murit

odată cu suflarea ei, ci trăieşte în întunecimile sîngelui meu. Şi nu am voie să uit că, atunci cînd dorm, mîna ei blajină vine să se rezeme de fruntea mea, şi că acolo îl izgoneşte pe diavol.

Cu bine, doamnă Rolanda...

RENIER J. DE LAMARACHE

IX

Castel-Horlebecq, 26 martie 1921.

Mi-a fost cu neputinţă, doamnă, să răspund la scrisoarea dumneavoastră, la prima cel puţin. Am fost timp de cîteva zile la Bierk, la bunicul meu, şi cînd m-am întors am găsit ambele scrisori. Mă grăbesc acum să vă aduc la cunoştinţă că vă voi face foarte sigur serviciul pe care aveţi bunătatea să mi-l cereţi. La primul dumneavoastră apel vin la Paris. Aţi uitat să-mi comunicaţi dacă în cazul acesta trebuie să-l iau cu mine şi pe Clarence. Vă rog să aveţi în vedere acest punct.

Acum, după ce m-am certat din nou cu Marele Văduv, mă simt uşurat de tot necazul şi de toată fierea, dar în acelaşi timp epuizat şi abătut. Marele Văduv, faimos sub acest nume pînă pe malurile Denderului, este tatăl coanei Coleta. Se trage dintr-o distinsă familie de crescători de cai, un neam de giganţi, care stăpîneşte crescătoriile din Brabantul de vest. E fiul Uriaşului roşu, Messire Jan Hardwin, care a fost ales de către Leopold I ca să promoveze şi să rafineze rasa noastră de

brabantini zdraveni. Lui trebuie să-i mulțumim că dominăm acum o piață mondială, vizitată cu asiduitate de către nemți și americani.

Regele i-a îmbogățit blazonul, dar el nu pare să fi pus prea mare preț pe această favoare, căci n-a arborat niciodată alt titlu decît cel legat de vechea și solida lui noblețe țărănească. Hardwinii din Bierk disprețuiesc perlele unei coroane. Ei rămîn la coiful lor lipsit de podoabe. Coiful acesta este așezat pe un écuson de argint, mărginit cu negru. Cu toate că întreaga familie este flamandă pînă în măduva oaselor, blazonul prezintă o deviză franțuzească : Se droit tenir, c'est tout tenir. Mi-e rușine, dar trebuie să recunosc că pe mine temperamentul, în ciuda sîngelui meu, nu mă ajută să-mi modelez atitudinea în conformitate cu aceste cuvinte tari ; Marele Văduv, însă, le respectă cu strictețe în toate împrejurările. Poate că aceasta este explicația neîncetatelor noastre ciorovăieli. Îi admir experiența plină de înțelepciune, îi respect comportarea plină de fermitate, dar îmi vine greu să-i suport orgoliul. Coana Coleta, maică-mea, mă ajută din toate puterile, dar degeaba. Așa se face că pînă astăzi nu ne-am priceput să conjugăm funcționarea fermei Curtea Deschisă cu cea a crescătoriei La Gaillarde, care e totuși atît de înrudită cu ferma. Ne-am separat de bună-voie munca. Admit că eu ies păgubit din asta. Bunicu-meu zice că sînt un bădăran încăpățînat. Eu tac. Situația aceasta, însă, nu se va schimba niciodată.

Acum din nou. Mă cheamă pentru luni la Bierk. Să refuz o invitație de-a lui, nici nu poate fi vorba. Iau hotărîrea să fac din ea o mică raită

călare. Un pic și ca să-i fac în ciudă. Pentru că atunci îl iau cu mine pe Pervijze, iar calul acesta e un animal năzdrăvan, așa încît dau nițeluș peste nas înfumurării bunicului meu.

Prima zi a trecut cu bine. Am discutat numai despre afaceri. Seara am cinat strașnic. Este o veche tradiție la crescătorii brabantini : o masă îmbelșugată, o pivniță bogată și un stomac zdravăn. Nu te poți sustrage acestei reguli triple. Mă supun și eu de bună-voie. Am stat amîndoi cîteva ceasuri lungi în sufragerie. Este o sală spațioasă, cu mobilier de stejar. Pe pereți sînt atîrnate tablouri înfățișînd iepe și armăsari de renume. Peretele cel mai mare este ocupat în întregime de un bufet impunător, care domină, ca un altar, întreaga încăpere. Geme de porțelanuri, și de argintărie, și de cristaluri.

Remarcabil și curios este felul în care Marele Văduv a organizat serviciul, chiar și pentru mesele obișnuite. Două fete cu șorțuri negre stau în permanență de gardă la bufet. Ele schimbă acolo farfuriile și felurile de mîncare. Platourile mari, după ce au fost pregătite, sînt purtate în jurul mesei de către Zuran, slujnica malaieză, care conduce gospodăria la domeniul La Gaillarde de peste cincisprezece ani. Poartă un batic stacojiu, legat în jurul cozilor ei negre ca pana corbului. Pielea ei de bronz lucește. Ochii ei înoată într-o baie de chihlimbar. Nu scoate nici un cuvînt. Șorțul ei alb lunecă sclipind în jurul mesei. Servește fără mănuși. Mîinile ei sînt lungi și nervoase, iar unghiile ei au un luciu arămiu. Messire de Bierk nu obișnuiește să-i dea niciodată porunci. O privire cît de fugară e de ajuns. Dacă spune totuși vreo-

dată „Zuran !“, camera se sperie, iar fetele de lîngă bufet o iau la fugă.

Vinul e turnat de către Evarist, un pivnicer walon, care se pricepe la struguri. Crescătoria La Gaillarde are în beci un Moselle și un Bourgogne, pentru care a devenit renumită în cercurile de crescători de cai din toată Europa.

Șederea mea acolo ar fi decurs fără incidente, dacă bunicu-meu nu m-ar fi rugat, a doua zi după dineul acela stropit cu atîta generozitate, să-l urmez în cabinetul său de lucru. Zuran ne aduce acolo cafeaua, lichiorurile și țigările. Apoi dispare prompt.

Marele Văduv, ghemuit în fundul fotoliului, zice :

— Am aflat că te-ai logodit.

Roșesc. Mă simt din nou vinovat. Uitasem să-i aduc la cunoștință vestea la sosire. Dar el mă liniștește cu un gest al mîinii și aprinde o havană.

— Maică-ta, — continuă el, — mă ține la curent cu toate. Găsesc că soluția este, din toate punctele de vedere, excelentă, și-ți doresc noroc în această căsnicie.

Îmi dau seama, după tonul lui prietenos, că spusele lui nu sînt decît o introducere. Și devin irascibil. Reia :

— Logodnica ta a plecat numaidecît după aceea și a luat copilul cu ea. Cărui fapt trebuie să-i atribuim o plecare atît de neașteptată ?

Recunosc că nu știu. Nu m-am gîndit la asta.

— Eu, însă — zice bătrînul tiran —, m-am gîndit în locul tău. Ai primit în casa ta un comesean ciudat. Este aproape imposibil să nu fi

băgat de seamă și tu în ce măsură o înfricoșează pe Emilia.

Se prea poate să fi băgat de seamă și eu, dar n-am dat nici un fel de importanță faptului. Dealtfel, găsesc că acest mod al Marelui Văduv de a-și vîrî nasul unde nu-i fierbe oala este întru totul deplasat. Vreau să i-o spun în față, dar el îmi ia vorba din gură.

— Nu te enerva, — zice el calm, — nu mă ocup cu alegerea oaspeților tăi. Dă-mi voie însă să te previn cînd observ că ești neatent. Chiar dacă și acum îmi nesocotești sfatul, așa cum ai făcut de multe ori...

Bunicu-meu a devenit deodată blajin. Nu se mai întîmplase niciodată. Îmi face impresia că, în clipa aceea, viața, la crescătoria La Gaillarde, încetează. Tac. Bunicu-meu continuă să vorbească ; își caută cuvintele, care sînt blînde :

— Posibilitatea care ți se oferă, Renier, unica, poate, ești amenințat s-o pierzi datorită unei neatenții. Gîndește-te la bietul copil, care ne e drag tuturor. Are să aibă acum din nou o mamă. Nu-mi pot închipui că o asemenea fericire se va mai ivi vreodată în calea lui. N-o prăpădi.

Pentru numele lui Dumnezeu : ce să nu prăpădesc ? Îl iubesc pe Ogier ca toți ceilalți. Doar e fiul meu. Iar sacrificiul Emiliei, ei bine, îl prețuiesc din toată inima, așa cred.

Ca și cum mi-ar citi în creier, bunicu-meu repetă cuvintele pe care eu le gîndesc fără să le rostesc.

— Sacrificiul acesta, — zice el, — nu-l poți prețui îndeajuns.

Simt, din toată atitudinea lui, un atac în pregătire. Mă răzvrătesc prea devreme, ceea ce e o slăbiciune. Întreb dacă trebuie să vin şi la Bierk după instrucţiuni, înainte de a mă hotărî cum să mă comport faţă de viitoarea mea soţie.

— Nu, — zice el calm, — sper că n-ai nevoie să vii, cu toate că...

Acest „cu toate că" mi se pare prea tare. Mă scol în picioare. Nu mă miră defel că se scoală şi el, iar statura lui cu mult mai înaltă decît a mea nu-mi impune cîtuşi de puţin. Mă aştept la o ieşire furtunoasă. Dar el se mulţumeşte să-şi arunce ţigara pe parchet. Tace. Mă priveşte ţintă. În cele din urmă îi dă drumul :

— Stai jos !

Nu e mai mult decît un scurt sîsîit printre dinţi. Mă fac că n-aud.

— Stai jos ! — repetă el, încă şi mai calm, dar atît de energic, încît mă hotărăsc să evit totuşi scena.

Mă apropii de măsuţa cu lichioruri, o mobilă pe rotiţe, şi-mi torn un păhărel plin. Rînjetul bunicului meu, cît e el de silenţios, îl aud limpede peste umerii mei. Beau. El se aşază după birou ; cu ambii pumni apasă tare cristalul. Astfel, cel puţin, ne desparte un zid sigur, aşa că pot ridica privirea spre el fără teamă.

— Renier, — zice, — ştii că viitoarea ta soţie a fost insultată, Renier, în propria ta casă ?

Vorbeşte în surdină. În vocea lui nu e nimic altceva, îmi dau seama acum, decît semnificaţia îngrozitoare a cuvintelor lui. Nu pot pune păhărelul corect pe masă. Se răstoarnă. Fac un pas. Ajung la masa de scris. Gîtlejul îmi e din nou

uscat ca un raşpel. Dar n-am nevoie să întreb nimic. Marele Văduv spune lucrurilor pe nume. Iar eu aflu...

Stimată doamnă, dacă nu v-aş cunoaşte, dacă n-aş şti cît de neţărmurită vă este bunătatea, cît de dreaptă firea, cît de neprihănite virtuţile, nu s-ar fi întîmplat nimic în seara aceea la domeniul La Gaillarde. Dar omul acela furios a fost destul de neruşinat pentru a-l învinui pe Clarence de o infamă josnicie. Clarence, sfătuitorul dumneavoastră, confidentul dumneavoastră, oaspetele meu în numele dumneavoastră ! Cînd s-a încăpăţînat să repete această calomnie, am văzut cum mi se agită mîna prin aer şi cum cade pe faţa lui. Nu s-a clintit. Are capul ca de granit. Privirea abia dacă îi freamătă. Sfinte Dumnezeule ! Ce se va întîmpla acum ? Inima îmi bate cu putere. Camera se topeşte şi se depărtează. Un bulgăre de lumină se umflă la orizont. Mîinile mi se ridică maşinal în sus.

Sînt apucat de încheieturile mîinilor, cu o forţă care face ca întregul meu trup să devină neputincios. În faţa mea se află Zuran, malaieza. Mă sileşte, în mod irezistibil, să-mi las pumnii în jos. Oricît de energic încerc să mă apăr ca să scap de aceste cătuşe, nu izbutesc : Zuran e toată numai oţel. Simt că poziţia mea este ridicolă. Îmi vine să plîng. O privesc pe malaieza Zuran, aproape implorînd-o. Pe chipul ei nu se zăreşte nici o urmă de sentiment. Nu văd decît, în crăpătura dintre buze, un şir de dinţi şi sclipirea unei lame. Mă prăbuşesc, literalmente, mă prăbuşesc în ridicol şi deznădejde.

Să plec. Trebuie să plec. Nu mai îndrăznesc nici măcar să-l privesc pe bunicu-meu. Nu îndrăznesc să ascult, căci va spune cu siguranţă ceva, ceva tăios ca un bisturiu. Trebuie să mă grăbesc, să mă grăbesc. Am fost învins de o femeie.

Doamnă Rolanda, acum trebuie să-mi daţi un sfat. V-am povestit cu de-amănuntul o scenă, care este pentru mine extrem de dezagreabilă din toate punctele de vedere. Curajul de a mă comporta astfel l-am găsit în inepuizabilul respect ce vă port. Din toată povestea rămîne mai ales învinuirea care apasă asupra lui Clarence. Dar Clarence nu va avea nevoie să facă apel la legile ospitalităţii : am să-i spăl numele de orice pată. Mai am însă tocmai atîta răbdare cîtă îmi trebuie ca să aştept un semn din partea dumneavoastră. Grăbiţi-vă. Ca să mă pot comporta la timp aşa cum mă veţi sfătui.

Al dumneavoastră slujitor în veci recunoscător,

LAMARACHE

X

Castel-Horlebecq, 30 martie 1921.

Nu fără mirare, doamnă, aflu că l-aţi chemat telegrafic pe domnul Clarence la dumneavoastră. M-a informat de acest lucru fără nici o explicaţie şi s-a dus apoi să aştepte să fie primit de maică-mea. Are de gînd să plece la drum azi încă, şi anume imediat după îndeplinirea acestor formalităţi. Doctorul Ferguson îl petrece la Bruxelles, la gară.

Presupun că mîine am să primesc o scrisoare de la dumneavoastră. Este dealtfel un minimum la care socot că am dreptul să mă aştept. Dacă sînt dezamăgit în aşteptarea mea, plec eu însumi, diseară, la Paris. N-aş putea rămîne nici o zi mai mult în nesiguranţa în care mă afundă atitudinea dumneavoastră.

Rugîndu-vă să primiţi, doamnă, asigurarea sentimentelor mele de respectuos ataşament, semnez

al dumneavoastră devotat
RENIER J. DE LAMARACHE

XI

Castel-Horlebecq, 15 aprilie 1921.

Rolanda, Rolanda, abia am ajuns acasă şi mor de teamă că te-aş putea pierde. Nouă zile am trăit cu tine. În timp ce mă scăldam în fericire, aveam impresia că va ţine o veşnicie. Vai, Rolanda, mă trimiţi departe de tine şi încetez de a mai trăi. N-aş fi bănuit că poate fi atît de deznădăjduită, de mortală, îndepărtarea aceasta bruscă de tine, respiraţia aceasta în singurătate, existenţa aceasta fără să te ştiu în vîrfurile degetelor mele, la pieptul meu, la gura mea ! Despărţirea a fost o înşelăciune înfiorătoare. Nu înseamnă să mă despart, Rolanda, înseamnă să mor. Dumnezeule, Rolanda, dacă e adevărat că

mă iubeşti, dacă e adevărat că mi-ai dat sufletul tău şi trupul tău, iar eu te posed pentru vecii vecilor pînă în sîngele tău, pînă în măduva oaselor, pînă în străfundul fiinţei tale, cum este oare cu putinţă, Rolanda, faptul că n-ai venit încă după mine ? Vai, cum este oare cu putinţă faptul că n-am luat eu însumi numaidecît trenul ca să mă întorc la tine ? Mă simt, ceas de ceas, tot mai lipsit de aer şi de lumină şi de bucurii şi apoi jefuit cu totul de curajul de a trăi. Îmi urăsc ochii, şi urechile, şi mîinile, şi înfrigurarea mădularelor, îmi urăsc buzele, urăsc această forţă inutilă care se complace într-un spaţiu vid. Pentru că a nu te vedea, şi a nu te auzi, şi a nu te atinge, şi a nu fi unit cu tine pînă la sfîrşitul lumii, amestecîndu-ne carnea, şi gîndurile, şi adîncurile întunecate, Rolanda, toate acestea nu le poate îndura nici un muritor care s-a odihnit vreodată la sînul tău.

Hoinăresc pe aici fără rost. Tot ce întîlnesc mi se pare străin. Casa atît de încăpătoare este acum ca şi golită pentru o călătorie fără întoarcere. Îi sînt recunoscător lui Ferguson că nu-mi apare în faţa ochilor. Nu ştiu unde sînt pădurile şi heleşteiele. Nu ştiu dacă există pe undeva o fermă. Dar ghicesc pretutindeni prezenţa maică-mi. Umblă la Horlebecq o nălucă, o umbră înaltă. Fără zgomot, fără nici o privire, fără cuvinte. Încearcă oare să mă ajute ? Nu caută mai degrabă să mă acuze ? E maică-mea. S-o lăsăm în ale ei. De unde să iau timpul pe care i l-aş putea consacra ei ? La naiba cu tot ce nu ţine de sîngele nostru, al tău şi al meu! De acum înainte vreau să uit totul...

Sfinte Dumnezeule ! Rolanda, am început oare să te uit ? Cele mai cumplite clipe ale mele sînt cele în care mintea mea nu mai desluşeşte limpede imaginea ta. Asta se întîmplă şi din cauză că eşti atît de vaporoasă şi de inconsistentă. Treci, fluidă, prin faţa amintirii mele. Uneori eşti grea şi albă. Ca un lapte dens, care creşte şi coboară. Apoi eşti, timp de o singură clipă, atît de frumoasă, încît în trupul meu puterea de a fi bărbat se spulberă. Dar te risipeşti într-un fum... Uneori simt că devii de abanos lustruit. Fiinţa ta se umflă şi se leagănă. O, noapte, tainică noapte, cu umezeala caldă a părului tău... Alteori eşti alcătuită din lumină. Din lumina care face ca lumea să devină blondă şi care aprinde aur în grîu. Te simt cum mi te urci, ca lumina zilei, pînă la frunte. Şi mă uit ţintă după tine, pînă ce devii străvezie, şi nu mai eşti nimic decît ceea ce respir eu...

Rolanda, nu pot face altceva decît să te uit şi iar să te evoc şi să te uit din nou tot mereu. Îmi epuizez memoria prin tine. Dar oricît mi-ai devasta închipuirea, ceva din tine rămîne cu neputinţă de smuls din mine : mireasma ta. Mireasma ta, Rolanda, care continuă să-mi adie pe lîngă piele şi mi se lipeşte de pori. Mireasma ta, care îmbată pămîntul şi cerul, şi care trădează universala ta prezenţă pînă în vîrfurile degetelor mele.

Ci nu vezi că mă prăpădesc ?

Sărută-mă.

RENIER

Dacă la noapte pot să dorm, iar mîine sînt ceva mai puţin buimac, sper să pot chibzui în linişte care e cel mai indicat moment pentru a pleca de la Horlebecq. Pentru că trebuie să plec de aici, Rolanda. Trebuie să fiu lîngă tine. Cu tine.

XII

Castel-Horlebecq, 18 aprilie 1921.

Într-adevăr, scumpa mea, ai dreptate. Se înţelege de la sine că trebuie să iau cu sînge rece măsurile necesare. M-am şi calmat ; ce m-ar putea calma mai bine decît vorba ta calmă ? Cînd te citesc, mă ruşinez de violenţa frazelor mele. Scrisorica ta e obiectivă şi rece. Ştii să exerciţi o superbă autoritate, fără ajutorul cuvintelor. Cum reuşeşti ? Eu trebuie să vorbesc. Trebuie să sprijin prin elocinţă fiinţa şovăitoare care sînt. Am impresia că ceea ce nu pot să spun bine, nici nu poate fi bun. Văd, acum, cînd îţi citesc scrisorica atît de lipsită de căldură, că sînt o pulbere inertă, care trebuie stîrnită de un vînt retoric. Lecţia e bună. Am să mă feresc în viitor de această prolixă complicaţie. Ah, cum te invidiez, pe tine, care eşti puternică în tăcere !

Rămîn, aşadar, aici şi-mi potrivesc purtarea deocamdată după împrejurări. Mă uit mai întîi cu calm în jurul meu. Pe primul plan se află domnişoara de Warmont-Cocambre, cumnăţica mea. Logodnica mea. Logodna mea se va serba la 26 mai. Poate că ai pierdut din vedere şi acest

eveniment în pregătire. Nu ştiu cum am să scap din încurcătură. Emilia se mai află la conacul Cocambre, cu băieţaşul meu Ogier. Probabil că n-am să am încotro şi am să fiu nevoit să plec foarte curînd la Cocambre. Nu văd altă ieşire. N-am pe nimeni care să mă poată ajuta în mod eficace în treaba asta, fie măcar ca mijlocitor. Doctorul nu e un ambasador nimerit. Maică-mea... nu, nu e cazul. Coana Coleta e preocupată îndeosebi de nepotul ei. La drept vorbind, ea e răspunzătoare de acest plan monstruos. Ea a acceptat din capul locului ca Emilia şi eu să fim sacrificaţi. Nu mai am nici o putere asupra ei. În plus, mă apropii de ea întotdeauna cu neîncredere, pentru că răspîndeşte în jurul ei un aer ameninţător, care pînă la urmă mă tulbură. Pe semne că a aflat de la Marele Văduv, tatăl ei, de incidentul prilejuit de Clarence la Bierk. Navighează prin Casă, grea ca o încărcătură de pulbere care nu vrea să explodeze. Totuşi, nu-mi pot închipui că bunicu-meu i-a povestit în ce mod nedemn l-am molestat. Bunicu-meu e un Hardwin făcut din piatră preţioasă. Pe scurt, la Cocambre am să fiu nevoit să mă descurc singur. Dar, ce-i drept, Emilia nu e un adversar primejdios.

Fiindcă a venit vorba : spune-i lui Clarence să-şi prelungească şederea la Paris pînă termin cu desfacerea logodnei. Prezenţa lui la Horlebecq, acum cînd ştim totuşi că a avut de suferit din pricina elucubraţiilor fanteziste ale unei fete exaltate, n-ar supăra pe nimeni, dar de Messire de Bierk nu ne putem feri îndestul. Pe ursuzul acela nu-l sperie nimic şi nimeni, şi nu am nici un motiv să-l sfidez. Mai degrabă aş ţine să-l ocolesc.

Așadar, Clarence să stea deocamdată liniștit acasă.

Am voie să-ți strecor totuși o mică sărutare de mînă ? Vezi, nu mai clocotesc. Sînt cuminte, iar cravata îmi stă corect. Pot să închei fără să rostesc numele tău fierbinte.

RENIER

XIII

Castel-Horlebecq, 4 mai 1921.

Află acum, scumpa mea Rolanda, că i-am făcut o vizită Emiliei și că m-am înapoiat dintr-o călătorie nereușită. La început am vrut să plec cu trenul. E mai comod. Ești obligat să te iei după mersul trenurilor. Traficul pe linia spre Renaix nu e prea intens. Sînt nevoit atunci, fără să umblu după pretexte, să mă înapoiez seara devreme. Dar coana Coleta, care se gîndește la toate, mi-a pus în brațe o grămadă de jucării pentru Ogier, și printre altele și un mic automobil. Astfel încărcat, n-am mai avut încotro și am făcut apel la greoaia mașină a familiei, o limuzină urîtă, care arată ca un autobuz. În ultimul moment mă cuprinde un sentiment dezagreabil, cînd maică-mea îmi spune, cu o voce netedă ca oglinda unui heleșteu :

— Dacă ai izbuti s-o aduci cu acest prilej pe Emilia la Horlebecq, ar fi minunat.

Mă uit la ea speriat, dar privirea ei s-a și îndreptat în altă parte. Îl rog după aceea pe

doctorul Ferguson să mă însoțească. Pregătirile nu durează mult, numai că pentru Ferguson toaleta de voiaj e o treabă serioasă. În sfîrșit apare, îngrijit și pus la punct ca un manechin dintr-o vitrină. Ne instalăm unul lîngă altul și ne înfundăm în scaunele spațioase ale mașinii. Chiar în clipa cînd pornim, coana Coleta mă privește țintă. Face foarte încet cu mîna, care rămîne o clipă în aer. Ochii ei rotunzi, încărcați cu o întreagă lume, mă sperie. Înciudat, îmi potrivesc poziția printre perne. Mașina gonește. E o zi frumoasă. Ținutul e încă învăluit în ceață, dar soarele are să iasă curînd învingător, pentru că negura și lumina au și început să se amestece. Meleagurile brabantine dansează în jurul nostru, verzi și blonde. Mă simt plutind de-a lungul unui cîntec de mai, îngînat de strune delicate. Curînd mă las absorbit de peisaj și din cînd în cînd mă gîndesc la tine...

Ajungem la Enghien. Drumul trece de fapt prin Hainaut, dar frontiera administrativă se pare că n-are nici un temei, pentru că specificul brabantin nu lipsește nici o clipă. Ferguson, care îmi ghicește gîndurile (am observat adeseori că are darul telepatiei) zice :

— Brabantul se întinde cu mult mai spre sud decît ne arată harta. Uite, Enghien nu seamănă a Hainaut, după cum nici Horlebecq nu seamănă, iar Lamarachii sînt brabantini din creștet pînă la tălpi.

Zîmbesc, pentru că ceea ce sînt eu e un fel de haos, iar azi, mai ales, neliniștea și tulburarea care mă stăpînesc sînt deosebit de intense. Pur și simplu nu pot să-mi adun gîndurile. La urma

urmei, ceea ce mă frămîntă nu este decît o problemă dintre cele mai banale: să desfac o logodnă, pe care nici una din părţi n-o socoteşte normală. Îl spionez pe furiş pe tovarăşul meu de drum. Zîmbeşte încîntat şi ciocăneşte uşurel cu degetele pe pălăria de paie pe care o ţine pe genunchi. Văd cum începe ochiul stîng să-i plutească şi cum se depărtează brusc de noi. Va fi o zi foarte călduroasă.

Suim, lunecînd, pe colinele care domină valea Denderului. Şi deodată ţinutul de pe malul opus îşi schimbă înfăţişarea. Este Flandra, un pămînt mai viguros, mai negru, mai violent, o vegetaţie mai perseverentă, o grupare mai închegată a copacilor, şi îmi face impresia că grîul, care e măricel, va da aici pîine mai scorţoasă. Cînd trecem prin faţa munţilor Geraard, acest tip de sol îmi atrage privirea din toate părţile. Totodată mi se pare că cerul e mai sus. În apropiere de Renaix începe podişul. Urcăm pe coastele muntelui Hootond şi deodată, în faţa noastră şi în acelaşi timp în toate direcţiile, se desfăşoară splendida vale largă a fluviului Escaut. Rolanda, ţinutul acesta trebuie neapărat să-l vizitezi odată şi odată cu mine. E fără seamăn, atît e de superb. Acum nu mai avem mult de mers. În spatele bisericuţei din Louise-Marie începe aleea de ulmi care duce la conacul Cocambre. Parcul este vast, aşa că trece oarecare timp pînă să ajungem la peron. Cînd cobor, îmi scapă un suspin de descurajare. Atmosfera vechiului şi sumbrului conac a pus stăpînire pe mine. În portal stă în picioare Emilia, o imagine gingaşă, aproape transparentă, şi am impresia că tremură.

Dragă Rolanda, mi-ai cerut să-ţi scriu regulat „ce gîndesc şi ce fac", dar scrisorile mele să nu devină scrisori de dragoste, aşa ai spus, pentru că resimţi „o irezistibilă aversiune faţă de patos şi sentimentalism". Îmi dau seama acum că doritele dări de seamă despre ce gîndesc şi ce fac sînt o corvoadă pe care n-o pot duce la bun sfîrşit decît cu mari eforturi. Pesemne că-mi lipseşte obiectivitatea necesară, altminteri nu înţeleg penibila indispoziţie pe care o resimt în anumite momente.

Şi acum iar. O revăd pe Emilia, aşa cum stă ea acolo, în picioare, pe podestul monumental. Şi am impresia că tremură. Dar poate că nu tremură. Prefer să nu vorbesc despre asta, pentru că nu sînt sigur nici de ceea ce văd cu ochii liberi.

Urc repede scara şi îi rîd Emiliei prietenos. Rîde şi ea. E un rînjet. Ca al unui copil gata să plîngă. Zice:

— Sînt foarte bucuroasă că ai venit.

Şi numaidecît devine exuberantă şi vioaie. Am vrut s-o sărut. Se întoarce prompt şi se duce spre hol. Mă duc după ea. Revine cu micul Ogier, pe care îl iau în braţe. Băieţaşul meu drag este un copil fără bucurii. Arareori rîde sau zburdă. E apatic, politicos, exemplar de cuminte. Te priveşte trist; chipul lui e obosit şi palid. Are ochii rotunzi. Privirea lui vine de departe, în linie dreaptă. Genele nu i se clintesc. Sînt ochi imobili, de păpuşă, aceşti bieţi ochi ai băieţaşului meu. Gura lui e închisă, uscată, abia colorată în trandafiriu. Dar are nişte cîrlionţi frumoşi, aurii, care contribuie mult ca să dea viaţă capului.

Emilia zice, cu un glas mult prea triumfal:

— Vezi, Ogier, că tăticu' a venit să te sărbătorească !

Şi-l sărută pe băiat, pe care, în entuziasmul ei, îl zgîlţîie tare.

Omuleţul plăpînd îmi întinde mîna şi îl aud că şopteşte :

— Mulţumesc, tăticule.

O binecuvîntez din fundul inimii pe maică-mea, care m-a pus să iau cu mine toate aceste jucării, pentru că uitasem că la 3 mai e ziua lui Ogier. A împlinit şase ani. Mă ruşinez un pic, dar nimeni nu bagă de seamă, ceea ce mă consolează. Ferguson soseşte cu nişte cutii. Şoferul aduce micul automobil. Toată lumea se agită şi vociferează. Fiul meu priveşte totul stînd liniştit.

Deodată mă pomenesc singur cu Emilia în hol. Liniştea din jurul nostru e din ce în ce mai completă. Simt că n-am s-o mai pot suporta mult timp. Mă aşez pe un scaun, foarte hotărît să scot imediat din tolbă vestea pe care am venit s-o aduc. Aprind, calm, o ţigară, iar Emilia îmi apropie o scrumieră. O apuc de încheietura mîinii şi o trag uşurel spre mine. Ia loc lîngă mine.

— Scumpa mea Emilia, — îi spun, — n-am venit încoace numai cu prilejul zilei de naştere a lui Ogier, ci şi cu alt scop...

Emilia ridică mirată privirea, pentru că se aştepta cu siguranţă s-o sărut. O sărut. O sărut pe frunte. Ea rămîne o clipă cu căpşorul rezemat de umărul meu. Iar eu simt pe loc că într-o asemenea poziţie mi-e cu neputinţă să vorbesc. De aceea îmi propun să mai aştept niţeluş. Apoi bag de seamă că ea se întoarce încet, că braţul ei

ajunge pe gîtul meu şi că ochii ei sînt împlîntaţi deodată adînc în ai mei. Mă întreabă :

— Renier, ai venit ca să mă faci nefericită ?

Îi răspund că eu însumi sînt nefericit ; nu găsesc altceva să spun, şi simt că nu mai am nici o speranţă de a-mi putea duce la îndeplinire intenţia. Văd cum îi apar lacrimi între gene şi cum i se topeşte în ele privirea albastră. Sînt bucuros că izbucneşte la etaj o ceartă zgomotoasă, care curmă provizoriu această situaţie. Este bătrîna domnişoară Galathea de Warmont-Cocambre, mătuşa Emiliei. Auzisem tot felul de lucruri despre ciudatele ei manii. Anume, se crede măritată cu un maior bătrîn, care stă undeva pe un scaun invizibil, fiind imobilizat de o ilustră paralizie. Şi, în clipele ei de exaltare, se ceartă cu el. Atunci ţipă ca scoasă din minţi, înjură de mama focului şi sfîrşeşte în văicăreli tărăgănate, iar în cele din urmă se opreşte epuizată. Emilia oftează :

— Nu asculta. Vorbeşte, spune-mi totul, doar ştiu că am păcătuit.

Nu încetează să mă privească ţintă. Lacrimile i se rostogolesc pînă pe buze. Mă tem să nu săvîrşesc vreo stîngăcie sau să nu devin crud, ceea ce n-ar fi prea deplasat, dar ar fi inutil. Trebuie să scap din această situaţie josnică.

— Vorbim mai tîrziu, — propun eu. — După dejun. Putem face o plimbare. Aici nu prea merge. Dar te înşeli ; nu vreau să te fac nefericită. Dimpotrivă, Emilia, crede-mă.

Mai adaug ceva bîlbîindu-mă şi mă scol în picioare. De la distanţă o văd pe ea, pe mireasa mea, cum stă pe scaun, amărîtă, plăpîndă, ca

părăsită de Dumnezeu și de oameni. Situația asta mă dezgustă. Iarăși sînt laș.

Taman la țanc apare tușa Galathea. Coboară scara. Mîndră, țeapănă, fiind foarte osoasă, ceea ce face să-i foșnească satinul rochiei de doliu. Tușa Galathea e veșnic în doliu. Mereu pierde cîte o rudă depărtată. Noi nu știm nimic. Cînd mă zărește, simulează o mirare extremă. Apoi rîde afectat și se îndreaptă deodată maiestuos către mine. Mă înclin, profitînd de solemnitatea unei sărutări de mînă, pe care ea o primește pe mănușa ei de dantelă fără degete. Povestește că e foarte ocupată de cîtăva vreme, mai ales cu... „știi dumneata cu cine", și se interesează în treacăt de sănătatea coanei Coleta. Tușa Galathea nu așteaptă niciodată un răspuns la întrebările ei. Se aude gongul pentru dejun.

În sufragerie apare Ferguson, cu Ogier de mînă. Ținuta doctorului este într-un hal fără de hal. E conștient de acest lucru, căci se lasă condus, chipurile, de către copil. S-au jucat, pur și simplu. Doctorul a avut dificultăți cu automobilul. Ne așezăm cu toții la masă în tăcere. Sîntem serviți de cei doi cameriști centenari de la Cocambre. Cu favoriții lor albi și cu mănușile lor albe, se asortează cu dimensiunile enorme ale sufrageriei. Stăm în ea ca pe terenul unei cariere de piatră preistorice. Bătrîna domnișoară Galathea începe să sporovăiască.

— Ia ascultă, nepoate, — exclamă ea, adresîndu-mi-se mie, — nu știam că ai stat atît de mult la Paris. Sper că data viitoare ne iei și pe noi, pe mine și pe Emilia, pentru că ne înnebunim după Paris. Nu-i așa, drăguțo ?

Emilia nici n-o ascultă ce spune, ceea ce ar fi dealtfel cu totul de prisos. Maiestuoasa noastră mătușă a și trecut la alt subiect. S-a agățat de Ferguson și îl sfătuiește să pună capăt carierei lui de holtei. Deși speră că Ferguson nu duce o viață destrăbălată, totuși îl sfătuiește cu toată hotărîrea să se căsătorească.

— Da, te și aud că obiectezi cum că există destule căsnicii nefericite, și trec cu vederea toate aluziile la... știi dumneata la cine, dar o gospodărie e un refugiu sigur în toamna vieții.

De aceea nu-l poate îndemna îndestul pe Ferguson să-și caute fără zăbavă o soție cumsecade. Doctorul mulțumește pentru interes, dar ea nu-l mai ascultă.

— Emilio dragă, ce-i cu tine ?

Emilia mi-a aruncat o privire rugătoare. M-am sculat numaidecît în picioare. Ajung prea tîrziu. Emilia se prăbușește. Ferguson s-a apropiat și el. Galathea sună după cameristă. Ridicăm fata leșinată și o ducem lîngă o fereastră deschisă. Ferguson, observ numaidecît, e neliniștit.

— Bolnava trebuie dusă în pat, — ordonă el.

Mă uit cum e transportată spre dormitorul ei. Căpșorul îi atîrnă peste brațul uneia din cameriste, bălăbănindu-se.

Sînt singur în sufragerie. În jurul meu, ca niște năluci : portretele strămoșilor. Sînt singur cu micuțul Ogier, care plînge fără zgomot. Îl iau în brațe și îl sărut. Apoi ne ducem împreună în grădină. Mergem fără să vorbim. Ajungem pe aleile late ale parcului, atît de artistic amenajate. Toate duc, după un traseu întortocheat, spre un luminiș rotund, plantat cu rododendroni, care toc-

mai acum sînt în plină înflorire. Pornim în direcţia aceea. Simt în jurul meu miresmele tari ale pădurii. Vîntul o străbate. Un sunet de orgă pluteşte în coroanele copacilor şi se stinge în depărtări. Ceva din mine călătoreşte cu el spre acele depărtări. Ceva ce nu pot spune. Mă năpădeşte o tristeţe nesfîrşită. Îi strîng lui Ogier mînuţa ; sînt sigur că l-a durut. Dar Ogier tace şi merge cuminte mai departe. E liniştit. Are încredere în mine. E cu tăticul lui...

Îmi dau toată osteneala, Rolanda, să nu-ţi ascund nimic din ceea ce „gîndesc şi fac". Mă cercetez pe mine însumi cît mai amănunţit cu putinţă. Dar anumite prefaceri au loc în mod atît de neaşteptat, încît îmi vine greu să urmăresc cauzele. Uite, mă plimb cu băieţaşul meu. Moartea sălăşluieşte în mine. Nu mai sper nici măcar să mai pot găsi vreodată consolare. Totuşi, această deprimare este cu totul lipsită de motive. Dimpotrivă, am destule motive, — nu-i aşa, Rolanda ? —, să înviez chiuind. Simt mînuţa lui Ogier, şi întreaga mea fiinţă se agaţă de ea. De această mînuţă micuţă. Singura pe care o are...

Deasupra luminişului rotund, unde muntele de rododendroni se înfoiază superb, cade din cer o lumină generoasă. Mă opresc. Băieţaşul meu ridică spre mine o privire întrebătoare. Ce văd în ochii aceia impasibili şi imobili de păpuşă ? Dumnezeule, ceea ce ai pus Tu în ei se revarsă cu putere în mine. Este sufletul soţiei mele răposate Lutgardis. Mi se reveleaza dintr-o dată. Şi dintr-o dată, Rolanda, încetez să mai gîndesc. Pacea care îmi pogoară acum în sînge, n-am ghicit-o niciodată. Este o răsfrîngere din altă lume. Privesc

mirat în jurul meu. Pădurea a devenit o catifea foşnitoare. Sub bolţile adînci respiră un aer hoinar. Aici, alături de Lutgardis, am trăit din toate puterile tinereţii mele. Aici s-a născut visul în care am crezut. Aici ne-am iubit. Îl întreb pe Ogier dacă nu e obosit. Răspunde cuminţel :

— Nu, tăticule.

Dar nu pot rezista dorinţei de a-l strînge la piept. Îl iau impetuos în braţe şi gura mea tremură pe obrajii lui. Ochii mi se înfierbîntă, şi îi ţin mult timp închişi. Simt ca nişte degete care îmi lunecă pe frunte. Dar nu deschid ochii.

Cînd ajungem iar la conac, Ferguson stă pe peron. Zîmbeşte, ceea ce n-are nici o importanţă, pentru că el zîmbeşte aproape în permanenţă ; e un zîmbet vag, instabil, care nu spune nimic. Îl întreb cum îi merge Emiliei.

— Bine, — zice el. — Nu există nici cea mai mică primejdie, dar trebuie să se odihnească vreo cîteva zile, şi să nu primească pe nimeni.

Cum vine asta ? Îmi ies pe loc din pepeni. Inima îmi e agitată. Cocambre, cu conac cu tot, mă calcă pe nervi.

— Bine, — zic, — atunci o şterg.

Sperasem oare, în adîncurile fiinţei mele, ca Emilia să fie foarte bolnavă ? Şi ce facem acum cu afurisita aceea de recepţie de logodnă ?...

Ferguson îmi pune mîna pe umăr. Uşurel. Am însă senzaţia că prin trupul meu trece un curent electric. Zice :

— Poţi să te întorci liniştit la Horlebecq, dar eu nu te însoţesc ; e mai bine să rămîn aici. Înainte de a pleca, trebuie să-ţi iei rămas-bun de la

Emilia; ea a cerut. Dar te rog să aştepţi pînă vin eu să te anunţ.

Îşi lipeşte binişor toate aceste cuvinte unul de altul. E insuportabil cînd îl auzi. Se pare că nu-şi dă seama de asta, căci urcă distrat scara, pe copitele lui de ponei, insonore. Îl neglijez acum cu totul pe Ogier şi-mi caut refugiul în garaj, unde pe şoferul meu îl aşteaptă o săpuneală.

După-amiază vine doctorul să mă prevină. Intru în camera Emiliei. Tăcerea mă apasă pe piept. Perdelele sînt trase, încît în cameră e un aer trandafiriu. Observ numaidecît pe o măsuţă portretul răposatei Lutgardis; în faţa lui se află un buchetel de viorele. Într-un pat mult prea mare zace Emilia, o mică pată albă, ca o rază de lună. Mă priveşte ţintă. Are faţa foarte palidă, dar e extraordinar de frumoasă. Îi iau mîna într-a mea. Mă trage încetişor spre ea. Mă aplec asupra ei. Mă întreabă:

— Cînd am să mor, Renier, ai să mă ierţi?

Păi n-am de ce s-o iert, pentru Dumnezeu! Mă prefac vesel.

— Ce sînt prostiile astea? De ce vorbeşti de moarte? Hai, fetiţo, fii cuminte.

Îmi lipesc buzele de fruntea ei, puţin prea sus, în păr, am impresia. Se mai grăbeşte să spună că trebuie să amîn totuşi recepţia de logodnă cu cîteva săptămîni. Atunci fac neghiobia să propun ca Ogier să vină cu mine la Horlebecq, ceea ce îi provoacă o nouă criză de lacrimi. Ferguson intervine şi salvează situaţia. Declar solemn că am făcut acea propunere numai pentru a o scuti cîtva timp pe Emilia de oboseală. Şi pot în sfîrşit să-mi iau rămas-bun.

Maşina a şi tras la scară. Galathea îmi face de departe cu mîna. Eludez cu încăpăţînare ritul tradiţionalului baise-main şi, lîngă portieră, îi strîng mîna lui Ferguson. Îmi şopteşte la ureche:

— Nu amîna recepţia, prietene. În legătură cu Emilia, nu e de temut absolut nimic.

Crede, poate, că liniştindu-mă astfel îmi face plăcere? Sau vrea să mă necăjească? Dar recepţia va fi mai mult ca sigur amînată. Enfin, după cum vezi, Rolanda, călătoria mea la Cocambre a fost un eşec. Totul trebuie reluat de la început.

RENIER

XIV

Castel-Horlebecq, 15 mai 1921.

Bună dimineaţa, Rolanda. Pot să te informez astăzi cu privire la strădaniile mele în chestiunea Institutului de înfrumuseţare. Concluziile mele nu sînt prea încurajatoare, dar nu există nici un indiciu că întreprinderea trebuie sacrificată. Bruxelles este desigur ceva mai mult decît un oraş de provincie cu o mondenitate de mîna a doua. Dar dacă se pomeneşte în faţa unor noutăţi prea îndrăzneţe, o primă ezitare se preface repede în panică. La noi, cu unele monumente trebuie să te obişnuieşti, înainte de a le accepta. În oraşul de sus, un coafor renumit, care sub Leopold al II-lea a fost furnizor al curţii regale, şi-a instalat (cu ajutor primit de la Viena, aşa cred), un cabinet de înfrumuseţare, ca anexă la salonul lui obişnuit.

Competența lui este încă foarte limitată și nu merge mai departe de îngrijirea mîinilor și a unghiilor și arareori a feței. O firmă engleză (faimoasa E. A. din Londra) a încercat să înființeze, cu capital belgian și cu sprijinul cîtorva saloane de vază din lumea elegantă, un așezămînt particular pe bulevardul Louise. La început, și mai mult din curiozitate, clientele au năvălit cu duiumul. Dar conducerea a cam sărit peste cal. Cîteva cucoane, care totuși nu doriseră altceva, au ieșit din studio atît de schimbate, încît abia au mai putut fi recunoscute, și au căzut în ridicol, datorită mai ales invidiei celorlalte. La noi mai sînt încă în vigoare puternice diferențieri convenționale. O doamnă din aristocrație, o burgheză bogată, o actriță celebră sau cea mai frumoasă dintre răsfățatele noastre demi-vierges sînt tot atîtea elegante strict compartimentate, care nu vor să fie puse în aceeași oală și care cu siguranță că nu s-ar supune unui același canon de frumusețe. Așezămîntul de pe bulevardul Louise a dat faliment, pentru că a avut pretenția s-o facă frumoasă pe „oricare". Dacă doamna Clarence vrea să reușească la Bruxelles, trebuie să-și nuanțeze cu iscusință întreprinderea, ținînd seama de acești factori psihologici, ceea ce va necesita, poate, un efort financiar, care va rămîne mult timp nerăsplătit.

L'Académie de Beauté pe care a deschis-o la Paris a fost din toate punctele de vedere minunată. Recunosc că, la un prim contact, capacitatea de receptare și, ca să zic așa, puterea de absorbție a boiernașului de țară, care sînt eu, nu fuseseră pe măsura inovațiilor tulburătoare în care am fost inițiat acolo. Dar după cîteva vizite la Academie

am abandonat pînă și ultimele urme de dezaprobare. Academia este o instituție magistrală. Țin să adaug, cu toată convingerea, că rațiunea omenească nu este suficientă în sine pentru a realiza o desăvîrșire atît de uluitoare și că, inițial, doamna Clarence a fost cu siguranță sfătuită și sprijinită de anumite forțe demonice. Încă de la explicația preliminară care precede inițierea, ți se întărește această convingere. Doamna Diana are foarte multă dreptate cînd susține că frumusețea femeii a fost dintotdeauna obiectul unei preocupări prioritare a societății omenești. Că e răsfrîngerea divină, care ne face să ne împăcăm cu viața. Dar, adaugă ea cu înțelepciune : nici aici nu ne putem sustrage legilor perfectibilității veșnic în mișcare. Știința modernă a izgonit și înlocuit îngrijirea empirică a frumuseții. Științele naturii, chimia, biologia, igiena, farmacia, pînă și chirurgia, toate vor să pună umărul pentru a promova criteriul estetic al imaginii eternului feminin. Iar femeia a înțeles că nu poate refuza acest ajutor erudit decît cu prețul unei diminuări a farmecului ei. Căci aici este valabilă, ca pretutindeni, maxima : a sta pe loc înseamnă a merge înapoi. Totuși, frumusețea nu a ajuns încă la hotarul posibilităților ei de a evolua. Și repet bucuros, fie și numai pentru a dovedi că am cercetat problema pardessous la jambe, chiar cuvintele doamnei Diana, care și-a înălțat misiunea la rangul de apostolat sacerdotal : „Metodele mi le-am pus la punct ținînd seama de această nouă orientare ; căci farmecul răspîndit de femeie, dacă este datorat numai geniului improvizator al naturii, nu rezistă cu destulă putere colților timpului, și mi-am închinat

întreaga carieră asigurării longevității ei ; am obținut colaborarea competentă a numeroși savanți din cele mai prestigioase centre culturale ale lumii ; am pus să se studieze în fel și chip pielea umană, și sînt acum în stare să satisfac în mod pozitiv nevoile epidermice ale oricui ; femeile care vin acum la mine își vor redobîndi, pe căile cele mai firești, frumusețea strălucitoare, augmentată încă, în splendoarea ei, prin aportul delicat al fardurilor mele invizibile. Nu trebuie scăpat din vedere un factor foarte important, pe care majoritatea nu-l bagă în seamă : mulți bărbați au o surpriză, nu întotdeauna plăcută, cînd află că femeia, despuiată de orice văl, trădează brusc o relație discordantă între chipul cunoscut și trupul înfățișat pentru prima oară. Prea puține femei posedă un trup întru totul corespunzător chipului lor. Și vice-versa. Faima nepieritoare a acestei Académie de Beauté va fi aceea că pune într-un echilibru armonic partea liber expusă a trupului cu restul, care nu se poate arăta în afara alcovului tainic."

Schițasem și eu însumi ceva în genul acesta și mi-am propus să fac prozeliți printre prietenii și cunoscuții mei, dar cred sincer că nu a sosit încă timpul pentru o asemenea acțiune. Academia, așa cum am văzut-o eu, s-a născut din chiar climatul, spiritul și stilul de viață al Parisului. Ea nu poate fi deplasată fără primejdie. Mă gîndesc la multitudinea, utilarea și luxul saloanelor și laboratoarelor : tratarea pielei uscate, grase și fragile, revitalizarea tenului, îndepărtarea pistruilor, excrescențelor, ciupercilor, coșurilor și negilor, stimularea afluxului de sînge, netezirea ridurilor și gîlmelor, reîntinerirea mușchilor gîtului, dezumflarea pungilor de grăsime și a obrajilor puhavi, absorbția cearcănelor, întărirea sînilor căzuți, și resorbția tuturor secrețiilor și umorilor. Mă gîndesc la nenumărate remedii și aparate, măști, curele pentru bărbie și pentru față, pomezi, vopsele și arome. Mă gîndesc la acele diete raționale care fac să-i dispară pacientei ca prin farmec burta sferică, asigurînd membrelor linia zveltă, azi la modă. Totodată, părul de prisos este îndepărtat din toate punctele trupului, așa încît pielea devine un satin neted și mlădios.

Mă gîndesc, Rolanda, la Marlène d'Aube, nemaipomenita directoare a clădirii anexe de pe rue du Faubourg St.-Honoré. Este o reclamă vie pentru metodele și produsele care au făcut ca Academia să devină atît de faimoasă în toată lumea. O sexagenară. Așa mă asigură ea, cu toate că este absolut de necrezut. Are înfățișarea unei blondine de aproape treizeci de ani. E frumoasă, de o frumusețe mai mult decît impecabilă. Ochii îi strălucesc, iar genele lenese lunecă deasupra lor ca un văl mătăsos. Fața albă, ușor trandafirie, face parte dintr-o specie mai pufoasă și mai profundă decît zorile care au copt piersica. Buzele ei sînt o floare... Dar, pentru Dumnezeu, Rolanda, ea nu poate să zîmbească, nu poate să strige, nu poate să plîngă. Poate numai să ia ochii cu frumusețea ei de smalț. Sub pielea aceea nu e nici suflet, nici sînge, nici carne...

Secția pentru domni este deosebit de remarcabilă, și am observat în treacăt că de acolo fură domnul Clarence secretele artei sale de grimeur. Dar nu-mi pot aminti fără groază de epavele aduse acolo pentru a fi recondiționate. Ce mai

face cu trupul său un bărbat decrepit, după ce i-au întins în sfîrşit pielea de pe ţeastă ca o piele de tobă, ce mai face cu trupul său, pentru numele lui Dumnezeu, un asemenea monstru fără riduri? Într-un bar din apropiere de biserica Madeleine am întîlnit un grup de domni şi doamne la care m-am uitat prosteşte o jumătate de noapte. Erau figuri de ceară, ca înţepenite în smalţ, staturi ultra-alungite, fără şolduri şi fără burtă, piept, spinare, umeri, parcă turnate din porţelan fragil, şi cu mîini albe cum e crinul, cu unghii de agat roşu închis. Tulburătoarele păpuşi de la Musée Grévin nu sînt atît de bine finisate, dar şi unele şi altele trăiesc într-o lume halucinantă, care face să-mi circule sîngele ca îndulcit cu zahăr, sumbru şi inert. Am impresia că inima mi s-ar opri mortal dacă aş fi nevoit să ating cu degetele coapsa de marmură a Gaëtanei d'Yseux. N-aş atinge-o nici pentru un regat. Această stea de cinema cu zulufi verzi mă priveşte cu nişte ochi ireali, de sirenă. O lumină fluidă rece i se scurge peste mădulare, ca peste o scoică sidefie. Simt nevoia să-mi pipăi propriul trup ; n-am devenit cu toţii mumii ?

Vai, Rolanda, dă-mi mai bine voie să-ţi mărturisesc pe faţă că o dau naibii din tot sufletul pe Diana, cu tot bîlciul ei infect ! Ştiu că o asemenea declaraţie te supără. Pentru că o iubeşti pe mlădioasa vînătoriţă. Dar în ochii mei, încă necorupţi, frumuseţea este o comoară divină. N-ai voie să umbli la ea. Nimic nu e frumos în afara vieţii. Iar frumuseţea este starea cea mai rafinată a forţei vitale primare. De aceea, tinereţea este condiţia absolută a frumuseţii. Toate celelalte aspecte ale frumuseţii au luat naştere din abateri

mai mult sau mai puţin mari. Chiar şi aşa-numita frumuseţe spiritualizată este o formă decadentă. Dar deformările elegante, pe care le propovăduieşte doamna Diana, şi jalnica operă de restaurare, la care se pretează acolo nişte mortăciuni şi nişte schelete, — nu-i aşa, Rolanda ? — echivalează cu o palmă pe obrazul lui Dumnezeu.

Te văd că zîmbeşti. Slavă Domnului. Nu mi-e cîtuşi de puţin ruşine că oda înălţată de mine formei originare ţi-a stîrnit zîmbetul. Nimic în lume, Rolanda, nu e atît de încîntător ca zîmbetul tău, afară, poate, de lumina unei dimineţi de primăvară. Pentru că eşti frumoasă. Din frumuseţea ta sorb eu viaţa, fermecătoarea viaţă. Sîngele mi se împrospătează cînd îţi simt buzele pe ale mele.

Dar, fir-ar să fie, la Diana însăşi, care e atît de impecabilă, ca substanţă şi ca înfăţişare, n-am băgat de seamă că perfecţiunea trupească o datorează îngrijirilor savante din institutul ei ! Mai degrabă o are de la Necuratul, pentru că nu mă mai pot îndoi că întreţine cele mai urîte relaţii cu iadul.

Vorbind obiectiv, nu cred că eu sînt în momentul de faţă omul cel mai nimerit care să asigure Academiei o înscăunare demnă aici. Totuşi, setul de casete de lux conţinînd irezistibilele modele de fardare le-am expediat la cele mai alese adrese. Marchiza de A..., care guvernează cu o deosebită demnitate eleganţa bruxelleză, mi-a confirmat primirea, în termeni măgulitori, ceea ce pentru afacerea proiectată e un avantaj ce nu poate fi subapreciat. Sînt de părere că demersurile următoare ar putea să fie făcute mai cu folos

de la Paris. De sprijin bănesc, doamna Diana nu va duce lipsă, de vreme ce ești atît de amabilă să-mi atragi atenția asupra acestei laturi a problemei. Notarului Moorjan, obișnuitul meu însărcinat cu afaceri, i-am dat dispoziție să convertească vreo cîteva valori, așa încît sper să-ți pot trimite la sfîrșitul săptămînii viitoare opt sute de mii de franci. Indică-mi, cu prima ocazie, numărul contului tău curent de la bancă.

La această scrisoare, dezordonată din toate punctele de vedere, nu aștept răspuns. Numai dacă vrei să mă asiguri că ai înghițit-o fără ciudă. Nu mă uita, pentru că nu trece nici o clipă fără să mă gîndesc la tine.

R.

P.S. — Domnișoara de Warmont-Cocambre nu s-a făcut bine încă. Ferguson o îngrijește la fața locului. Coana Coleta, maică-mea, mi-a comunicat intenția ei de a pleca peste cîteva zile la Cocambre. Mă întreabă dacă n-am nimic confidențial de transmis. Este vorba de Emilia, firește. Nu, nu mă gîndesc la nici un comision. Sper să-i meargă bine logodnicei mele cît mai curînd. Doamne ! Doamne ! logodnicei mele !...

XV

Castel-Horlebecq, 26 mai 1921.

Cartea ta poștală, care e făcută dintr-un carton impropriu și care miroase a tușieră, m-a cufundat

într-un ocean de beatitudine. Rolanda, adorata mea, acum sînt la fel de fericit pe cît sînt de îndrăgostit, adică fără margini. Îmi scrii textual că mă iubești. Mă iubești ! Am repetat toată seara aceste cuvinte. M-am culcat cu ele. Îmi cîntă rînd pe rînd în urechi și-mi dau aripi inimii. Mă iubești, Rolanda. Sînt așa cum poate fi un om care pînă acum n-a crezut asta. Îți mulțumesc. Te binecuvîntez. O rugă îmi arde buzele, Rolanda. O rugă. Dar n-am voie. Vreau să te ascult întru totul. Cerule atotputernic ! Ce departe ești de mine...

În timp ce scriu, Mirko, pisica mea siameză vine spre mine și se așază pe marginea mesei. Parcă ar ști că ai vorbit despre ea. Și-a bombat spinarea. Pare că moțăie. Dar la cea mai mică scîrțîitură a peniței, ochii azurii i se fac mari și rotunzi. Mirko, după cum văd, cunoaște sentința pe care ai rostit-o. Ai cerut moartea ei. Ea a ghicit. Privirea ei îmi pătrunde pînă în fundul sufletului.

În starea de grație pe care ți-o datorez, Rolanda, nu pot refuza nici unei ființe de pe lume ajutorul de care are nevoie. Fac apel la îndurarea ta. Nu pentru că Mirko îmi e atît de atașată. Și mai ales nu pentru că eu însumi, după atîția ani de cînd îmi e prietenă, am ajuns să țin atît de mult la ea. Îți cer viața pisicii mele, pentru că ea este singura ființă de pe pămînt cu care pot să vorbesc despre tine. Spui că „intuiești în animalul acesta o primejdie pentru viitorul nostru". Spui că trebuie s-o înec cu mîna mea. Am avut prilejul să aflu încă mai demult că ai oroare de pisici. De fapt, cred că ți-e frică de ele. O pisică poate de-

veni în cele din urmă un fetiș negativ. Am să mă feresc să mă ating de temeiurile pe care se reazimă atitudinea ta. Dar nu toate pisicile trebuie făcute răspunzătoare. Iar pe Mirko n-ai văzut-o niciodată. O cunoști numai din cele cîteva scrisori în care ți-am vorbit despre ea. Aversiunea ta este poate nemotivată. și atunci nu este oare îndreptățit animalul să-și extragă din îndoială un avantaj în perspectivă ? Lasă-mă să sper că ai să-ți revizuiești verdictul.

Cu prilejul întîlnirii noastre la Bruxelles am băgat de seamă cît ești de superstițioasă. Era la masă, în restaurantul acela. Te-am văzut de cîteva ori cum ai mutat niște tacîmuri care îți fuseseră puse pe masă încrucișat. Și cînd Clarence a manipulat cu stîngăcie o solniță, i-ai luat-o, de frică să n-o răstoarne. În clipa cînd am plecat de la masă, te-ai uitat la ceasul tău de mînă. La gară ai constatat cu groază că ceasul ți se oprise exact la acea oră. Ai devenit foarte nervoasă din cauza aceasta. Mi-ai cerut să-l întorc eu și am simțit că pulsul îți bate cu putere. În timp ce întorceam ceasul, ai ținut lipit de buze gîndacul de opal pe care îl porți pe deget. Această manevră defensivă mi-a atras atenția, dar n-am zîmbit pe seama credinței tale în acel talisman oriental. N-aș fi îndrăznit.

Maică-mea are și ea superstiții asemănătoare. Alaltăieri, în prima zi de Rusalii, am fost nevoit să mă potrivesc unuia din accesele ei de misticism obișnuite. Îngrijorarea privitoare la sănătatea Emiliei i-a sugerat ideea unui pelerinaj la Hal. În catedrala de acolo se adoră o icoană miraculoasă a Maicii Domnului, iar slujba solemnă de Rusalii

aduce la Hal o mulțime imensă, venită din toate ținuturile flamande și walone ale țării. Maică-mea e foarte evlavioasă. Dar îmi dau seama că misticismul ei, care înflorește pe sol creștin, nu se depărtează prea mult de demonismul păgîn : coana Coleta nu poartă decît o singură bijuterie, un inel de ametist, pe care l-a primit cu mulți ani în urmă de la domnul Godlief Rappaert de Merendree, unchiul ei, abatele din Villers-la-Ville. Bătrînul prelat era pe patul de moarte și și-a dat sufletul aproape numaidecît după aceea. Aurul era cald încă de fierbințeala mîinilor lui. Coana Coleta atribuie acestei bijuterii sfințite anumite însușiri și capacități miraculoase. Cînd eram mic, m-a vindecat deseori cu ajutorul ei și chiar pentru ea însăși inelul este, în cazuri speciale, un puternic mijloc de apărare. Cucernicia ei este alimentată îndeosebi de teama ei de viitor. Această teamă n-o părăsește nici o clipă. Maică-mea simte că se apropie nenorociri. Ca niște mase de nori. De aceea nu contenește să se înarmeze cu fel de fel de precauții superstițioase. Camera ei nu trădează din primul moment aceste precauții : o cruce de fildeș, o Maica Domnului de marmură, un scăunel de rugăciune cu un liturghier legat în piele groasă, și gata. Dar dulapurile și sertarele ei sînt pline de curiozități votive, obiecte sfinte, casete cu moaște, stegulețe de pelerinaj, mătănii, figuri de ceară, amulete, scene de groază din iad și din purgatoriu, panglici, bucățele de mătase și broderii provenite din veșminte miraculoase, — o abundență de material pentru ocrotirea familiei. Exorcismele ei cucernice sînt îndreptate fără excepție asupra mea, fiul ei, și asupra lui Ogier, nepotul

ei. Uneori am impresia că-şi concentrează instinctul matern îndeosebi asupra lui Ogier. Dar poate că vrea numai să-şi ascundă faţă de mine adevăratele intenţii. Căci în lumea supranaturală nu se admite nici o aluzie, ba chiar nici o comunicare. Păstrarea secretului este condiţia tuturor practicilor magice : ceea ce se dezvăluie îşi pierde puterea magică. Coana Coleta cunoaşte aceste însuşiri ale sferelor magice şi se abţine de la orice imprudenţă care i-ar putea trăda în exterior intenţiile secrete. Astfel, a întreprins pelerinajul la Hal, chipurile, pentru uşurarea Emiliei. Dar în fond nu urmăreşte decît să-i meargă bine lui Ogier şi mie. Se teme de primejdii în ce ne priveşte. Dealtfel, ea se teme tot timpul de primejdii. Stelele noastre şovăie în permanenţă...

Coana Coleta mi-a dat dispoziţie să plec cu ea la Hal. Sînt obişnuit s-o ascult. Ce-i drept, pelerinajul mi se pare un pic cam ridicol, dar sînt mulţumit că-i fac pe plac, şi între timp profit de radiaţiile evlaviei ei, care îmi liniştesc orice frămîntare din suflet.

În ajun ne-am dus la spovedit. Iar acum trebuie să fim devreme în picioare, căci drumul e lung, cinci ceasuri de mers, şi n-avem voie să luăm micul dejun. Urmăm cursul văii, trecînd prin Rebecq, Quenast, Tweebeek, Lembeek. Maică-mi nu-i scapă nici o biserică, nici o capelă. E cu totul absorbită de ritualul ascetic al pelerinajului nostru, şi nu scoate nici o vorbă. Nu face altceva decît să se roage, să se roage întruna. Mătăniile i se bălăbănesc, atîrnate de mînă. Îmi dau seama că drumul lung are s-o epuizeze. O uşoară febră îi colorează obrajii. Îşi grăbeşte pasul. Pe

colinele de la Rodehem, unde ajungem pe la unsprezece şi jumătate, valea se lăţeşte brusc şi ia forma unui castron. Priveliştea e superbă. Rîul Zenne se strecoară, argintiu, prin locurile mai adînci. În mijlocul peisajului, care coboară de pe toate culmile din jur lunecînd, apare oraşul, cu turnurile înalte ale catedralei. Maică-mea învie, literalmente. Ne angajăm acum pe drumul mare care vine de la Mons. Întîlnim pelerini care merg cîntînd psalmi. Mulţi din ei sînt desculţi. Convoiul e condus de preoţi. Ne intercalăm între două grupuri şi încerc acum s-o sprijin în sfîrşit pe maică-mea de braţul meu. Refuză. Se roagă de zor. Sîntem sorbiţi de nişte ulicioare strîmte, şi numaidecît presiunea mulţimii devine formidabilă. Ne lăsăm tîrîţi de curent. Cele trei clopote grele ale catedralei din Hal îşi revarsă dangătul peste acoperişuri. Ici şi colo, deasupra cortegiului cu mii de capete, se înalţă o cruce de aramă. Din fiecare sat al părţii flamande şi al celei walone a ţării a venit cîte o asemenea cruce. Acum se leagănă toate printre faţadele caselor. Se apropie cu noi de biserică. Chemarea de bronz din turlă răsună furtunos în piaţa din faţa bisericii. Mă uit în sus. Turla, o forţă de granit, domină spaţiul. Dedesubt mişună o sumedenie de cerşetori schilozi, o monstruoasă adunătură de trupuri. Nici nu ştii ce vezi. Carnea lor nenorocită exală o sudoare purulentă.

Pătrundem anevoie în biserică. E ca o pădure sumbră de piatră, plină cu sunete de orgă vagabonde. Altarul parcă arde. Pelerinii îşi strigă rugăciunile. Un preot, mult mai înalt decît toţi ceilalţi, stă drept, în odăjdii de fir, în faţa taberna-

colului și agită deasupra mulțimii sfînta cuminecătură, făcînd cu ea semnul crucii.

Ne ducem să îngenunchem în fața mesei de comuniune. E o îmbulzeală groaznică. Trupul lui Cristos trece în mare grabă din gură în gură. Cînd, în învălmășeala generală, începem drumul Calvarului (în timp ce un preot flamand enumeră, cu un glas puternic de bas, opririle), maică-mea dă semne vădite de slăbiciune. La punerea în mormînt a lui Iisus trebuie s-o salt de pe pardoseală. Nu mai poate. E și un aer aici, care a devenit de nerespirat. Ne năpădesc niște mirosuri acre, de sudoare. Mă duc cu ea într-o galerie laterală a navei centrale, unde respirăm ceva mai în voie. Coana Coleta zace mototol pe un scăunel de rugăciune, dar mărgelele mătăniilor îi lunecă neobosit printre degete. Mă rezem de peretele de granit. E răcoros, iar răcoreala lui mi se prelinge pe umăr. Și observ pentru prima oară o mică firidă, cioplită în piatra cenușie. Sînt cuprins de o emoție stranie. Firida e de fapt un mormînt. E un copilaș înăuntru. Ai putea să-l iei în brațe, copilașul acela, atît e de vie reprezentarea lui. Doarme după un trafor, în umbră. Acum pot citi inscripția de deasupra :

Hic jacet Joachimus Galliae Delphinus Ludovici XI filius qui obiit circa annum MCCCCLX.

Cum se face că fiul unui rege al Franței a venit să moară aici, în acest orășel din fundul Brabantului ? Între timp, maică-mea se pune iar temeinic pe picioare. E o fiică dîrză a spiței Bierk, coana Coleta. Își face loc cu curaj și pătrunde pînă la cor. Deasupra altarului se înalță Maica Domnului făcătoarea de minuni, cea care vindecă

durerile omenirii. Deodată o aud pe maică-mea că strigă :

— Iisuse ! Iisuse !

Scoate din sîn o figurină de ceară și o aruncă pe treapta cea mai de sus a altarului. Se uită țintă, cu înverșunare, la sfînta Maria. Privirea ei nu mai e de pe lumea aceasta... Reușesc în sfîrșit să ies cu ea din biserică.

În piață e bîlci. Barăcile s-au deschis. Răsună fanfare. Au început să colinde cete de țărani beți. Trebuie să-mi dau multă osteneală ca s-o pot duce la hotel pe maică-mea, care e istovită. Poate în sfîrșit să mănînce și bea și un păhărel de vin. Sper să renunțe la celelalte ceremonii. Dar după ce se odihnește un ceas încheiat, e în picioare. N-am nevoie să întreb nimic. Are metoda ei de a explica totul fără să vorbească. Pornește vioaie înainte. Eu trebuie doar s-o urmez. Așa m-a crescut.

În piață bîlciul a încetat. Nici nu observi că a încetat, pentru că tumultul și afluxul de popor au devenit încă și mai intense. Poliția și jandarmii încearcă să stăvilească marea de oameni și să asigure un spațiu pentru trecerea procesiunii, care a și pornit. Vedem apropiindu-se sfîntul Vincentius Maldger și sfînta Waldatrudis, soția lui, care au întemeiat orașul în secolul al VII-lea. Apoi sfînta Elisaveta a Ungariei și cei patru copii ai ei. Fiecăruia i-a dăruit o icoană a sfintei Maria, iar Matilda, contesă a Holandei și Zeelandei, a fost cea care a închinat-o pe a ei orașului Hal. Apoi vin călări Jan al III-lea, duce al Brabantului, Willem al II-lea, conte al Hainaut-ului, contele Gillis de Trazegnies, Willem al IV-lea al Hai-

naut-ului şi Margareta de Burgundia, soţia lui, Margareta de Parma, suzerana Ţărilor de Jos, arhiducii Albrecht şi Isabella, toţi ctitori şi donatori ai Bisericii, înconjuraţi de un furnicar de stindarde şi steaguri. Apoi se desfăşoară viaţa Maicii Domnului, Ioachim şi Ana, înfăţişarea fetiţei în templu, logodna lui Iosif cu Maria, Buna-Vestire, naşterea lui Iisus, înfăţişarea Pruncului sfînt în templu, intrarea lui Iisus în Ierusalim, despărţirea lui Iisus de Maica Lui, Golgota, Calvarul, coborîrea de pe Cruce, Înălţarea Domnului, glorioasa Adormire a sfintei Maria...

Se petrece ceva ce nu poate fi descris. Ordinea publică fusese pînă acum mai mult sau mai puţin păstrată, dar acum nu mai rezistă impetuoasei îmbulzeli a mulţimii. Braţele se ridică în sus cu miile. Asta nu mai e rugăciune. Rugăciunea s-a transformat în ţipete furibunde, în adoraţie dezlănţuită sălbatic. Icoana se leagănă deasupra trupurilor omeneşti. Fiecare pelerin luptă ca s-o poată purta. Maică-mea s-a băgat şi ea. Trebuie să mă bat ca s-o urmez. S-a apropiat de icoană. Chipuri rînjitoare, ochi înţepeniţi, guri pătrate, dinţi scrîşnitori : e ca o luptă împotriva morţii a unor înecaţi, iar contactul cu această exaltare vecină cu panica, mai crudă decît ura, face să-mi îngheţe sîngele în vine. Maică-mea, prinsă în această luptă de groază, se apără cu fălcile încleştate. Acum a ajuns la husa de dantelă a raclei. Vine un nou val. Maică-mea se prăbuşeşte sub masa de oameni. Mă reped, deznădăjduit. N-o mai văd. Am regăsit-o pe coana Coleta mai tîrziu, într-o ulicioară laterală, după ce mulţimea se scursese duduind. Stătea acolo calmă şi nevătămată şi aştepta. Nici un

amănunt din înfăţişarea ei nu te făcea să bănuieşti nici cea mai mică neplăcere. Ba chiar zîmbea. M-a luat de braţ. Şi am pornit amîndoi mai departe, treziţi din transfigurare, şi din nou cu totul separaţi de plebe, aşa cum le şade bine unor patricieni din aristocraţia rurală. Acum să ne grăbim spre maşină. Dădusem dispoziţie şoferului să vină pe la patru la poarta exterioară a oraşului, unde începe drumul spre Soignies. Dar maică-mea trebuie mai întîi să cumpere cîte ceva pentru Ogier. Aşa cere tradiţia cucernică. Intrăm în una din nenumăratele dugheni de lîngă catedrală. Maică-mea alege un şirag de covrigei uscaţi, un steguleţ de pelerin, o goarnă de lemn, o statuetă minusculă a Maicii Domnului într-o cutiuţă de argint (talismanul acesta trebuie purtat în buzunar în toate zilele de post şi mai ales în Săptămîna Mare), un scapular cu efigia sfinţită, precum şi un coşuleţ cu tot felul de măruntişuri specifice. Prăjituri haleze de orez, colăcei halezi, gogoşi haleze (tăvălite în făină şi apoi înfăşurate în hîrtie albă) şi faimoasele bigi-bigi haleze, care sînt de fapt acadele bruxelleze, dar înfipte pe un beţigaş de lemn alb şi mult mai gelatinoase cînd le sugi. Împachetăm totul. Trăgînd cu coada ochiului, bag de seamă că maică-mea a ascuns în poşetă o bucată de pînză, un petic din husa raclei. Numai maică-mea ştie la ce are să folosească această relicvă sfîntă.

Găsim maşina la locul convenit. Călătorim spre casă fără să vorbim. Iar seara recapitulez totul în gînd. Mi-e ciudă pe mine însumi. Ar fi trebuit ca aceste practici denaturate să mă scîrbească. Ar fi trebuit să mă menţin pe linia unei

credinţe pure, interioare. Ar fi trebuit să mă silesc a mă supune zi de zi îndurării Dătătorului de fericire. Ar fi trebuit ca prin efectul unei rugi simple şi necurmate să-mi eliberez sufletul de teama care îl hărţuieşte. Dar eu caut alte căi. De fapt, rătăcesc pe urmele înşelătoare ale satanismului tău, Rolanda, şi ale superstiţiilor maică-mi. Bîjbîi în beznele supranaturalului, dar nu ajung mai departe de zonele tulburi unde semi-lumina simţurilor se contopeşte cu lucirile verzi ale morţii. Sînt atras de atmosfera unor sinistre barăci de bîlci, îmi plac clopotniţele, şi cuiburile de bufniţe, şi cimitirele părăsite. Îmi place noaptea care mă înfricoşează.

Am nevoie, Rolanda, de lumina în care se scaldă adevărul lăuntric. Resping cît pot zăpuşelile care îmi stau lipite de simţuri. Mi-e dor de un sălaş de cleştar, în regiuni superioare, unde să mă pot ruga, dezbărat de patimile pămînteşti. Dar de fiecare dată revin ceasurile amurgului, şi atunci colind cu o voluptate fremătătoare prin beciurile sîngelui meu. În acele adîncuri sumbre, strămoşii mei par să fi lăsat în urmă otrăvuri care hrănesc nişte monştri ireali. Atunci sevele trupului îmi sînt supte pînă la epuizare şi nimic nu e mai dulce decît beţia care însoţeşte golirea mea lentă de orice urmă de viaţă. Dulce mai ales îmi este soarta de cînd te cunosc, Rolanda.

Se lasă seara, o seară fără sunete. Parcul a adormit. Peste peluzele gazonate pluteşte o negură uşoară, în care mai stăruie un ultim reflex al soarelui asfinţit. Am să-mi închei această scrisoare. Mirko, pisica, e tot pe marginea mesei. Moţăie. Pentru că acum e sigură că inima ta e îndurătoare. Inima căreia sper să-i aparţin pînă în ceasul morţii.

RENIER

Să nu uit : suma a fost virată telegrafic azi dimineaţă în contul tău curent nr. 43474 de la Crédit Lyonnais, filiala Montparnasse.

XVI

Castel-Horlebecq, 1 iunie 1921.

O veste uluitoare, Rolanda : Emilia e însărcinată. Maică-mea a plecat joia trecută la Cocambre. Presimţirea a călăuzit-o de data aceasta fără greş. Sîmbătă a apărut la Castel-Horlebecq Marele Văduv, bunicu-meu. A intrat neanunţat. Uşa camerei mele de lucru s-a deschis brutal. Şi iată-l, pe Uriaşul din Bierk. Zice :

— Micul Warmont creşte. E opera ta ?

Am avut nevoie de cîteva secunde ca să mă dumiresc. Zic :

— Nu.

Ne uităm urît unul la altul. Îl aud că mormăie :

— Aşa... Atunci trebuie să vorbim cu Clarence. Cred că eşti hotărît să vorbim cu el.

Nu sînt deloc ! N-am nevoie să caut un tată. Asta o priveşte numai şi numai pe Emilia. În ce mă priveşte pe mine, un lucru e clar : nu mai sînt logodit. Bunicu-meu îşi înclină capul şi tace. Vrea să cugete. Închide ochii, ca să-şi stăpînească mî-

nia. Se întoarce și pleacă. Bănuiesc că se duce de-a dreptul la Cocambre, pentru că nu poate suporta situațiile neclare. Eu aștept în liniște desfășurarea evenimentelor... În liniște! Rolanda, amintește-ți cuvintele pe care le-am rostit eu la despărțire. Că mă voi înapoia la Paris de îndată ce logodna va fi ruptă. E ruptă, slavă Domnului. Vin!

Iar pe Mirko, Rolanda, pe Mirko am înecat-o. Cu mîinile mele. Așa ai dorit.

Rolanda, Rolanda, trenul spre Paris cîntă splendid în urechile mele. Scrie-mi curînd cînd pot să vin.

Al tău R.

XVII

Castel-Horlebecq, 6 iunie 1921.

Am recitit scrisoarea ta de zece ori. Această atenție repetată (Dumnezeu știe, Rolanda, ce eforturi fac ca să mă apropii de tine!) nu aruncă însă nici o lumină, iar intențiile tale rămîn pentru mine obscure. Asta mai ales din pricina ezitării pe care o trădează de data aceasta scrisorile tale. Îmi scrii atît de clar, de precis și de obiectiv, încît cel mai bun lucru pe care îl am de făcut este să mă supun. De ce încurci acum, — în mod arbitrar, s-ar putea spune —, liniile drepte ale planului tău? Este rezonabil să te aștepți la fair play față de Clarence. Învinuirea formulată de Marele Văduv este tare, ce-i drept, dar mie nu mi se pare prea supărătoare pentru

onoarea Emiliei. Iar Clarence este destul de matur ca să-și poarte singur de grijă.

Dar încheierea scrisorii tale are asupra mea un efect tulburător. Ia seama la cuvintele tale, Rolanda. Află că nici unul nu rămîne necîntărit de mine. Toate îmi sînt gravate în memorie cu un stilet de oțel. Te implor: nu uita asta niciodată. Pe ultima filă aflu că „cel mai bun lucru pe care îl pot face deocamdată este să nu contramandez recepția de logodnă". Și adaugi: „cel mai bun lucru pentru toate părțile interesate". Într-adevăr, sînt multe părți interesate în joc. Și este mai ales una, Rolanda, pe care n-o sacrific pentru nimic în lume: eu, Rolanda, adică noi. Soarta mea depinde acum de cuvîntul „deocamdată" și, ce-i drept, de interpretarea pe care i-o dai în continuare: voi putea rupe logodna mai tîrziu, așa susții, în condiții mai bune decît acum. Da, bine... Dar între timp ajung într-o situație încurcată și cît se poate de neplăcută.

Singura latură luminoasă a situației mi-o procură declarația ta că „accepți o invitație mai veche a mea și vii la recepție". Îți mulțumesc. Am, cred, dreptul să sper că n-ai să mă lași în pană și că ești hotărîtă să mă secondezi cu fapte pozitive. Enfin, am înghițit soluția ta cu piele și cu oase cu tot. N-am vrut însă să-ți răspund pînă n-am mistuit-o. Acum, după ce au trecut cîteva zile, e în regulă și asta.

Odată împăcat cu tine și cu mine însumi, am plecat fără întîrziere la Cocambre. Atîta timp cît am considerat că am un pretext plauzibil (într-adevăr plauzibil, nu-i așa?) pentru a rupe logodna, cazul Emiliei nu m-a mai interesat. Acum,

cînd doresc să mă comport conform indicației tale, sînt dator să fac să se creadă că m-a zguduit foarte profund. Crede-mă, n-am să-ți ascund niciodată nimic din stările mele sufletești. Sînt de acord să mă port ca un laș, dacă în ochii tăi nu sînt un laș.

La Cocambre găsesc o stare de extremă încordare. Conacul sumbru e încărcat cu factori invizibili amenințători. Domnește acolo o liniște lugubră. Tocurile mele răsună mult prea tare pe pardoseala de marmură a vestibulului. Chiar și slujitorii care îmi dau ajutor la garderobă au o înfățișare fantomatică. Simt că cineva, în spatele meu, mă privește de departe. E coana Coleta, maică-mea. Mă îmbrățișează. Buzele ei rămîn îndelung apăsate pe fruntea mea. Simt mirosul proaspăt al lenjeriei ei. Mirosul de lenjerie este caracteristic pentru firea maică-mi. De cîte ori îl simt îmi face impresia că e un miros defensiv împotriva minciunilor. Atît e de proaspăt și de onest. Simt că maică-mea e mulțumită că mă vede. În ochi îi vibrează un zîmbet drăgăstos, care vrea să spună: „Bravo, băiatule, dar vezi să se înfăptuiască ceea ce sper că ai venit să faci aici". Simulez o suficiență menită s-o liniștească pe maică-mea. De fapt sînt fățarnic numai ca să fie fericită ea. Desigur. Căci în felul acesta nu-i fac oare pe plac? Și nu-mi propun oare să procedez potrivit dorinței ei? Astfel, fără cuvinte, ne înțelegem de minune. Ne pipăim ușurel unul pe altul cu antenele.

Maică-mea mi-o ia înainte pe scară. Acolo, cineva ne încrucișează drumul. E Zuran, malaieza. Lunecă pe lîngă noi ca o umbră. Sînt cuprins de

ciudă; sper că n-am întors pe dos întreaga gospodărie de la Bierk. La etaj dau de Ferguson, care îmi rîde. Îi strîng mîna. Mi-o ține pe a mea în a lui, mă ia de lîngă maică-mea și mă duce într-un salonaș, în apropiere de camera Emiliei. Numaidecît începe să vorbească, monoton; ca un om care raportează unui superior. Ochiul lui plutitor mai rămîne, amabil, prin apropiere, așa încît pot asculta cu atenție. Lucrurile stau astfel: Ferguson a descoperit repede cauza secretă a indispoziției Emiliei, a încercat s-o determine să i se spovedească, dar în zadar, și în cele din urmă a făcut, întru totul pe propria sa răspundere, ceea ce era normal să aștept din partea lui ca prieten.

— Și ce anume? — întreb eu mirat.

Pupilele i se fac de două ori mai mari și întreprind, fiecare de capul ei, un zbor formidabil. Zîmbește. I se pare lucru firesc că l-am înțeles fără altă explicație. Roșesc în așa hal încît, din respect pentru rușinea mea, îmi întoarce spatele, tușind ușurel. Îl aud cum vorbește în continuare, calm, chipurile departe de mine. Domnișoara de Warmont va fi peste cîteva săptămîni în picioare; a aflat, plîngînd de ți se rupea inima, de mărinimia cumnatului ei, care a fost fericit că-i poate răsplăti sacrificiul cu un contra-serviciu, așa încît acum își pot închina amîndoi viața, cu aceeași abnegație, micului Ogier. Toată lumea a fost de acord cu o asemenea soluție, iar Ferguson a fost personal încîntat din creștet pînă în tălpi că i-a revenit o modestă parte în rezolvarea problemei. Apoi vine iarăși spre mine și mă strînge la piept.

Lucrul cel mai bun pe care îl aveam de făcut, Rolanda, l-am făcut : am tăcut. Evenimentele mă tîrăsc literalmente după ele. Mă întreb dacă nu ți-ai vîrît și tu aici, de la Paris, degetele de zînă ! Las lucrurile în voia lor. Iar Ferguson mă îmbie acum spre camera Emiliei.

Am luat loc lîngă pat. Ce frumoasă e Emilia în culcușul acela alb, cu mult prea vast ! Plînge încetișor. Se mulțumește să-mi întindă mînuța ei de copil. I-o iau într-a mea. Și rămînem așa mult timp. În sfîrșit îmi face semn să vin lîngă ea. Mă aplec asupra ei, foarte aproape. Îmi șoptește :

— Dragul meu, nu era mai bine dacă muream ?

Încerc să schimb vorba. Și, ca s-o scurtez, o întreb :

— Dar, Emilio, mă iubești cu adevărat ?

Mă privește țintă. În ochii ei sălășluiește inocența în persoană.

— O, da ! — zice ea cu foc. — Pe tine, Renier, și pe copil.

Stă atîrnată, cu brațele goale, de umerii mei. N-am încotro și o sărut. Îmi înapoiază sărutul. Sărutarea ei e ca și cum nu m-ar fi sărutat niciodată : coaptă, fierbinte, și dozată aproape artistic.

Altă surpriză. Cu puțin înainte de cină, care la Cocambre se servește relativ devreme, și în timp ce mă odihnesc un pic în camera mea, bate cineva la ușă. E bunicu-meu. Uriașul din Bierk e gata-gata să mă răstoarne, atît de furtunos năvălește peste prag. Mă apucă de încheieturile mîinilor și mă zgîlțîie.

— Lamarache ! — exclamă el. — Acum ești cu adevărat cineva !

Rîde zgomotos. Capul lui formidabil se înroșește tot. Mă tem că vrea să mă îmbrățișeze. Dar nu e genul lui. Tună :

— Azi a vorbit și în tine sîngele Hardwinilor. Bravo !

Cu toate că sînt luat pe nepusă masă, vreau să-i stric un pic bucuria.

— Cum ? — îi strig. — Cum să ies cu onoarea nepătată dintr-o soluție atît de monstruoasă ? Nu cumva îți închipui că Emilia mai e acum destul de bună pentru mine, nepotul dumitale ?

Dă din umeri. Zice :

— Lasă ; ți-ai recunoscut datoria. Asta e principalul.

Și adaugă :

— Dar să nu-l mai văd în ochi pe măgarul ăla de Clarence.

În familiile de categoria familiei noastre, spiritul de conservare al castei este atît de puternic, încît interesul de moment trebuie să facă loc neapărat celui permanent. Și Hardwin de Bierk reia :

— Restul se va rezolva de la sine.

E atît de sigur de asta, încît nu mai așteaptă altă replică și o și pornește pe scară în jos. Apoi ne-am așezat toți șase în sufrageria imensă. Domnișoara Galathea de Warmont-Cocambre este gazdă. La dreapta ei ia loc Marele Văduv. La stînga ei, eu. În fața ei tronează maică-mea. La dreapta ei, Ogier. La stînga ei, Ferguson. Din umbrele înalte ale bolților, strămoșii se uită în jos la noi. Mîncăm în tăcere, chiar puțintel cam solemn. Afară, bineînțeles, de prietenul nostru doctorul. Și-a pus un costum elegant de vară,

mult prea deschis pentru această ocazie. Capul lui de bizon devine imediat incandescent și atîrnă descumpănit deasupra platourilor. Face eforturi vitejești, grăsimile îi lucesc pe bărbie, cravata, roșie deschis, îi atîrnă la ceafă cu nodul desfăcut, și-și caută veșnic șervetul.

Cei doi valeți cu favoriți își fac între timp de lucru, cu mișcări degajate, în jurul mesei. Ei domină terenul. În ușă stă Zuran, asemenea unei statui de piatră. Bunicu-meu, care își ridică paharul tot mai sus, îi face de zor semne pivnicerului. Dar se stăpînește în fața Galatheei și-și adresează toasturile mute lui Ferguson. Cina decurge și se termină fără alte incidente. Totuși, în bibliotecă, unde ni se servește cafeaua, mătușa Emiliei are un fel de acces de nervi. Susține că sîntem cu toții niște intruși și că am umblat după bunurile nepoatei ei lipsite de apărare. Ne avertizează că această mașinație va fi parată cum se cuvine. Și că în acest scop și-a și anunțat sosirea cineva, o persoană îndreptățită să intervină, „știți dumneavoastră cine", așa încît situația va fi readusă la normal.

Pleacă. Noi rămînem să mai stăm de vorbă un pic. Maică-mea a ieșit de cîteva minute cu Ogier. Marele Văduv consumă băuturi tari cu Ferguson. Mă cuprinde oboseala. Aș muri de rușine și de scîrbă dacă, în colțișorul meu, nu m-aș putea gîndi la tine...

Acum știi tot.

Dar ceea ce nu știi, nu-ți spun, Rolanda, pentru că mi-e frică de propriile mele cuvinte. Sînt avide de viață, dar cheamă moartea. Vai, înțeleg prea bine că situația mea disperată n-are ieșire, că toate

întrebările duc la alte întrebări, că orice considerent naște alte considerente, și că orice năzuință spre Dumnezeu include în ea însăși negarea lui Dumnezeu. Cînd sunetul inimii se stinge în mine, așa ca în clipa aceasta, cînd mă dilat la nesfîrșit ca un lac fără maluri și fără fund, cînd sufletul parcă m-a părăsit, Rolanda, la ce bun să mai trăim ? Dumnezeule, un vis după care alerg cu atîta înverșunare, cum se mai evaporă și piere ! Viața și moartea sînt echivalente. Uite, existența mea depinde de un fir de ață. N-ar fi bine să-i pun capăt ?

Logodna va fi sărbătorită la 20 iunie. Nu la conacul Cocambre ; coana Coleta ține ca solemnitatea să aibă loc la Castel-Horlebecq, în Casa „Sîngelui" nostru.

Cu bine, Rolanda.

LAMARACHE

XVIII

Castel-Horlebecq, 12 iunie 1921.

Sînt întru totul de acord cu măsurile luate de tine, scumpă Rolanda. Îți mulțumesc că vrei să vii la Bruxelles cîteva zile pentru acea așa-zisă recepție. Și că atunci îmi dăruiești o singură noapte. Iau notă și că doamna Clarence vine direct la Horlebecq ca să ni se alăture, ceea ce e o bună precauție, care va îndepărta bănuielile posibile. Clarence rămîne atunci la Paris și cred că știi mai bine ca oricine în ce măsură e recomandabil

acest lucru. Ţi-am rezervat camere aici, la capătul aripii din stînga. Camerele acelea sînt rar locuite şi ai să ai linişte acolo. S-ar putea să te mire că o parte a Casei noastre a rămas neterminată. Este o trăsătură curioasă a bunicului meu Bazil J. Lamarache, care a reclădit în 1851 Castel-Horlebecq, distrus parţial de un incendiu. A fost un om ciudat acest Messire Bazil. A clădit mult, dar nu voia niciodată să termine o casă în care urma să locuiască. Din horoscopul lui, pe care ai să-l vezi reprodus pe geamul mare al verandei, a aflat că într-o clădire complet terminată îl paşte o primejdie de moarte. Prezicerea a fost dealtfel infirmată, deoarece a murit subit la Bierk, la noră-sa Coleta, unde se retrăsese pentru cîtva timp după moartea soţiei sale. Tata, Ogier J. de Lamarache, care nu avea înclinaţii mistice, n-a vrut să-i contrazică pronosticul. A murit în urma unei căzături de pe cal. Iar eu, naiba ştie de ce, nu mă pot decide să înalţ zidurile lipsă. Aşa că acum ştiu dinainte că am să mor afară din casă. Vei fi cazată aşadar lîngă acea parte dărăpănată a clădirii. Dar să ştii : acolo eşti în „siguranţă".

Îmi reproşezi că sînt melancolic. Spui că greşesc dacă încerc să aflu care sînt pornirile tainice ale instinctelor mele vitale. Spui : viaţa n-are alt sens decît acela de a fi trăită, timpul de care dispunem trebuie dedicat în întregime vieţii înseşi şi nevoilor ei nemijlocite, şi atunci de ce să-ţi impui toate acele eforturi anevoioase, pentru scopuri în aparenţă superioare, dar în fond subordonate ? Consideri că asta e o nebunie şi o insultă la adresa lui Dumnezeu. Eu mă mir că invoci numele lui Dumnezeu ; mă convingi mai bine dacă-l omiţi.

Îmi aduc aminte că şi tu ai susţinut cîndva că viaţa n-are nici o valoare decît prin vis, care o potenţează şi datorită căruia îşi dobîndeşte conţinutul şi semnificaţia. Ca urmare, minciuna ar fi condiţia cea mai eficace a fericirii, — o minciună, completezi tu, care presupune să şi crezi în ea. Prin urmare, avînd în vedere că într-un asemenea sistem totul e iluzie, trebuie să fie posibil să-ţi faci viaţa, prin propria ta acţiune, fie mai frumoasă, fie mai urîtă.

Din păcate, Rolanda, nu-i adevărat că fericirea poate fi clădită pe minciună. Pentru că există o lumină care ne iradiază din adîncurile veşniciei şi ale cărei răsfrîngeri numai sufletul nostru le poate prinde. Ea domină în fiinţa noastră lăuntrică şi nu sîntem în stare s-o eliminăm. Nu putem, în ceasurile noastre cele mai întunecate, decît s-o ignorăm. În lumina aceea, care se manifestă în modul cel mai vehement la sfîrşitul rugăciunilor noastre, Rolanda, în lumina acelui adevăr, unicul, trebuie să ne organizăm viaţa. Timpul pe care neglijăm să-l închinăm acestui scop este irevocabil pierdut.

Cu privire la sănătatea Emiliei, de vreme ce mă întrebi, pot să te liniştesc. Sîngele pe care a fost nevoită să-l piardă, l-a recuperat în mai puţin de o săptămînă. Am auzit că se plimbă prin parc şi că face chiar şi mici excursii prin împrejurimile satului Louise-Marie, unde ţinutul e splendid. Aflu că e foarte bine dispusă şi că iar cîntă de zor la violoncel. Cine nu cunoaşte aptitudinile muzicale ale Emiliei nu va înţelege niciodată nimic din bizara mobilitate a stării ei de spirit. Se aruncă dintr-un patos în altul. Uneori priveşte în gol,

visătoare. Căutătura ei e atunci atît de uniformă și de plată, încît nu poți citi în ea nici cea mai mică emoție. Fără tranziție, se aprinde la cel mai slab sunet care trezește pe fondul ei nervos armonice surprinzătoare. Atunci ochii i se învăpăiază și întreaga ei ființă e însuflețire. Dar dacă nările, care sînt aproape transparente, încep să-i vibreze, iar ambele colțuri ale gurii îi freamătă, atunci știi că foarte curînd are să se dezlănțuie și totul se termină de cele mai multe ori cu un șuvoi de lacrimi. Dacă ai auzi-o cîntînd, — și îi smulge adeseori violoncelului accente sfîșietoare, — nu te-ai mai mira de comportarea ei. Presupun că Emilia a uitat deocamdată cele cîteva luni agitate pe care le-a trăit și că nu se mai gîndește decît la logodna apropiată.

Coana Coleta este organizatoarea energică, senină, calmă, a lumii în care trăiește Emilia. Coana Coleta aduce în acea lume măsură și ordine. Nici eu nu scap de disciplina pe care a instituit-o ea. Oricît de blajină pare, e dură și ne silește pe toți să ne supunem voinței ei. Mă gîndesc cîteodată că toate formele de dragoste născute din instinctul de conservare, mai ales dragostea de copil și dragostea de mamă, provenite din el tocmai ca urmare a acestor motive imperioase, țin în definitiv de domeniul celui mai feroce egoism. Și tocmai de aceea sînt atît de bogate în beatitudini. Cînd maică-mea își închipuie că se sacrifică pentru Ogier și pentru mine, asta nu e decît o prezumție deșartă, pentru că ea sacrifică totul numai și numai celei mai profunde satisfacții personale.

Există, în schimb, sentimente care se mișcă în zone mai pure. Prietenia, de pildă. Aceasta poate

primi, dar dorește să și dea. Și ceea ce dă, dă de-a binelea. O astfel de prietenie îi leagă, cred, pe coana Coleta și pe doctorul Ferguson. E foarte curată. Ar trebui să-i vezi cînd sînt împreună. Maică-mea e înaltă, zveltă, neșovăitoare. Fruntea ei poartă lumina calmă care înflorește numai pe piscurile celor mai înalți munți. Temerile ei sînt ascunse. Alături de ea pășește Ferguson pe copitele lui de ponei, cu o rumeneală blondă în jurul capului lui enorm, cu o nonșalanță dolofană de-a lungul membrelor lui prea scurte, dar cu o neașteptată profunzime în ochii lui ca de înger, despicată în două și azvîrlită spre doi poli opuși, și cu un zîmbet atît de dulce pe buze, atît de ireal de dulce, încît are gustul mierii care te întremează în anticamera iadului. Te cuprinde uneori spaima la apropierea acestui omuleț amabil, candid și serviabil, la care nu afli niciodată altceva decît devotament și credință. Numai maică-mea îl cunoaște complet pe doctorul Ferguson. Cînd pășește alături de ea, pentru el răspîndește ea în jur climatul firii ei. Această prietenie este ciudată ca înfățișare, pentru că forța ei cea mai suverană este tăcerea.

Era cît p-aci să uit că trebuie să aplaud intenția ta de a i-l da frumoasei Diana pe Élie Soleure ca însoțitor. Soleure este un scriitor strălucit, dar un eretic îngrozitor. Provincia noastră nu prea îl citește. Oricum, va fi foarte binevenit. E greu de satisfăcut cererea ta de a întocmi un tablou al invitaților noștri. Va fi o societate foarte eterogenă și dezlînată, așa că nu prea ești în primejdie să te plictisești. În primul rînd e familia noastră, ușor de enumerat: tușa Galathea, doi unchi de-

părtaşi ai Emiliei, Warmont-Villers şi Warmont-Malaiezul, o verişoară a ei dinspre mamă, Anne Robelus, o figură extrem de fină, pe care ţi-o recomand cu căldură, naşul ei putred de bogat, baronul Kimkempoy, şi doamna Hanecoeur, în casa căreia a fost crescută ea ca micuţă orfană ; din partea Lamarachilor nimeni, Ogier este ultimul descendent masculin, dar vor fi prezenţi doi nepoţi de rangul al doilea ai bunicii mele, Luc şi Geerten Rappaert de Merendree, doi boiernaşi insignifianţi ; din familia Bierk singura verişoară care a mai rămas, Liviene Hardwin, şi Dom Aloysius, finul bunicului meu, acum abate la Loppem. Atîta tot. La recepţia de la prînz va fi foarte multă lume, cam tot ce poate vărsa Flandra de sud, Brabantul şi Hainaut-ul, din marea burghezie şi din mica aristocraţie : alde Casimir, Malfliet, Cartigny, Cantimprès şi alţii, toţi moşieri de vază, precum şi castelanii, dintre care merită atenţia ta în primul rînd Peerdaen te Roye, numismatul, Alex de Grandgagnage, Petijn de Oleghem, Carvalhe, cavaler de Waast şi baron de Solre, toţi cu ilustrele lor neveste, şi sînt printre ele cîteva apariţii de neuitat. Dar atenţia ta deosebită trebuie îndreptată spre însărcinatul meu cu afaceri, notarul Moorjan, şi spre domnişoarele Moorjan, cinci fete sportive uluitoare. Ard de nerăbdare să aflu ce impresie ţi-au făcut. Tot aşa şi cei trei prieteni mai de seamă ai Marelui Văduv : Goeminne şi Viaene, marii crescători de cai din Brabant, şi Cassagne, formidabilul silvicultor din pădurea Ardenilor. Sînt tipuri care nu se întîlnesc la Paris. Bunicu-meu susţine că acest Cassagne posedă o pivniţă de Bourgogne care n-are pereche în toată Franţa. Te asigur că în domeniul acesta bunicu-meu ştie ce spune.

După cum vezi, Rolanda, Castel-Horlebecq va fi o Casă-plină-de-lume. În ochii mei, slavă Domnului, va fi plină numai cu tine.

LAMARACHE

XIX

Castel-Horlebecq, 28 iunie 1921.

Cînd ai plecat precipitat, după acel incident ridicol cu bunicu-meu, mi-ai făgăduit, la gară, că ai să-mi scrii imediat după ce soseşti. Au fost ultimele tale cuvinte, pentru că trenul se şi pusese în mişcare. Le-am primit ca pe o consolare, căci abia aştept să aflu impresiile tale. De atunci au trecut patru zile. Cred că-ţi închipui cît sînt de contrariat, Rolanda. Cu cît mă laşi mai mult în nesiguranţă cu privire la constatările, reacţiile, vederile tale, cu atît mai adînc mă prăvăleşti într-un abis de disperare. E o situaţie insuportabilă. Am îndrăznit în cele din urmă să-i vorbesc doamnei Clarence despre asta. Are amabilitatea să-şi prelungească şederea la Castel-Horlebecq cu vreo cîteva zile, în ciuda plecării tale neprevăzute. Soleure e dispus bucuros să-i ţină tovărăşie pînă pleacă. Bănuiesc că doamna Clarence este complet informată privitor la relaţiile dintre noi ; cred, cel puţin, că am observat în repetate rînduri acest lucru în atitudinea ei. Aşa că după aceea

-m-am putut plînge, cu toată încrederea, de tăcerea ta. Ea susţine că n-am de ce să fiu îngrijorat, că te cunoaşte îndeajuns ca să ştie că e vorba de o trăsătură obişnuită a felului tău de a fi.

— Sentimentele Rolandei, — zice ea, — sînt cu mult mai solide şi mai profunde decît s-ar putea deduce în general din manifestările ei. Dacă nu scrie, acest lucru trebuie pus probabil pe seama unei sedimentări încă insuficiente, căci ea nu împărtăşeşte niciodată decît impresii coapte.

Mă rog lui Dumnezeu să fie adevărat. Pînă una-alta, resimt o nevoie atît de apăsătoare de a-mi expune frica şi de a-mi atrage mila, încît am informat-o pe Diana cu privire la cele întîmplate. Observ, dealtfel, că nu prea se miră. Despre întîlnirile noastre secrete în pavilionul de vînătoare pare să ştie mai mult decît e nevoie. Poate că e mai bine aşa, pentru că această alianţă confidenţială îmi linişteşte nervii. Îi povestesc cum a dat peste noi Uriaşul din Bierk, cum ai fost nevoită tu, fiind aproape goală, să roşeşti în faţa bătrînului, şi cum m-ai împiedicat să-l pedepsesc pe bădăranul de bunicu-meu pentru ruşinea pe care te-a silit s-o înduri. După părerea doamnei Clarence, e bine din toate punctele de vedere că incidentul s-a muşamalizat în felul acesta. Dar ea nu-l cunoaşte pe Marele Văduv. Bunicu-meu are acum o armă primejdioasă împotriva mea. Să vedem cum are s-o folosească.

Rolanda, cum pot să ghicesc acuma ce gîndeşti şi ce vrei să faci? Am văzut cum te-a durut înjosirea aceea şi am de gînd să te răzbun straşnic. Dar nu trebuie să-mi rămînă nici cea mai mică îndoială cu privire la tine. Doamna Clarence este

convinsă că ai să-mi dăruieşti certitudinea. Numai să mă ţin tare, zice ea, şi să am răbdare. Apoi va veni porunca ta la timp şi va lămuri situaţia.

Sper că, în afară de ursul din Bierk, la Horlebecq au încercat toţi să-ţi facă şederea plăcută. Despre Emilia te-ai pronunţat din capul locului cu entuziasm. Maică-mea te-a găsit minunată. Îmi amintesc perfect de bine că ai vorbit de două ori despre ochii ei, „care sînt profunzi şi calzi ca o noapte de vară“ şi că de fiecare dată „te-ai apropiat cu respect şi cu emoţie de liniştea şi seninătatea răspîndite de fiinţa ei“. Într-adevăr, Rolanda, maică-mea e minunată. Probabil că a ghicit aspectul cel mai intim al legăturii noastre, dar că, oricît de profund ar tulbura-o, îl păstrează ca pe un secret sacru. Pot să trăiesc cu tine în inimă, Rolanda, alături de maică-mea.

Ai spus că moşia noastră de la Horlebecq este încîntătoare. Nimic nu-mi poate face mai mare plăcere, pentru că eu iubesc Casa, ferma, grajdurile, păşunile şi pădurile. Le iubesc mai mult ca oricînd, acum, după ce ai respirat tu aici şi cînd descopăr în tot locul urmele prezenţei tale vremelnice. Mai drag ca orice mi-a devenit pavilionul de vînătoare. De acolo îţi scriu. Vin în fiecare zi aici ca să mă îmbăt de miresmele lăsate în urmă de trupul tău. Vai, vai, de ce nu scrii?...

Am reţinut mai ales un lucru: neîncrederea ta faţă de Ogier, băieţaşul meu. N-avea grijă. Am să iau măsuri în consecinţă. Cu toate că nu împărtăşesc bănuiala ta, admit că micuţul, atît de anturat şi de alintat, poate fi pentru tine purtătorul unei forţe supărătoare, cu primejdia ca această încărcătură să facă într-o bună zi explozie

împotriva ta, împotriva noastră. De aceea am și hotărît să-l îndepărtez din preajma noastră. Am să-i scriu directorului colegiului Sf. Boromeu. Ca anexă la această instituție funcționează un internat foarte apreciat, cu o secție pentru copii de la șapte ani în sus. Cu numitul director am fost eu însumi coleg de școală. Sînt sigur că va aranja lucrurile în așa fel încît Ogier, care a împlinit abia șase ani, să fie primit. L-am chemat la Horlebecq.

Știi că Soleure a preluat pe lîngă Ferguson locul intim pe care îl ocupa înainte Clarence? Pun rămășag că Diana ta, cînd are să vrea să se înapoieze la Paris (sper că nu prea curînd), are să fie nevoită să stăruie îngrozitor de mult ca să-l determine să plece cu ea. Soleure și Ferguson constituie o antinomie din cele mai categorice, dar se completează unul pe celălalt ca doi poli. Această relație este intensificată de triumful reciproc pe care l-au repurtat unul asupra celuilalt : Soleure l-a făcut pe doctor să devină un adept al ateismului său plat, iar Ferguson pe poet să se apuce de pescuit. Compromisul se înnoadă zi de zi tot mai puternic la bar. Situația aceasta îmi oferă des prilejul de a sta de vorbă cu doamna Clarence despre tine. Dar te conjur să mă scutești cît mai curînd de asemenea paleative! Nu mai pot trăi fără tine.

RENIER

Poate că te interesează să afli impresia pe care i-ai făcut-o Emiliei. Îți trimit scrisoarea pe care

mi-a trimis-o ea după ce a plecat. S-ar putea să fie util să-i cunoști sentimentele :

Dragul meu Renier,

Țin să vă mulțumesc pentru strălucita recepție de la Horlebecq, ție și bunei tale mame, care e atît de tandră cu mine. Logodna noastră nu putea fi serbată mai frumos. De șapte ori nu m-am putut stăpîni să nu plîng. Iar aici, la Cocambre, amintindu-mi de toate acestea, am mai plîns încă de două ori. Cred, dragul meu Renier, că ești de acord cu mine dacă îi apreciez pe numeroșii noștri invitați, care au fost cu toții atît de amabili. Sînt încă amețită de atîtea complimente cîte mi s-au făcut. Și de noianul de flori ce mi s-au oferit îmi amintesc de asemenea cu drag. Florile primite de la tine, dragul meu Renier, le-am luat cu mine. Le-am pus pe măsuța de mahon din dormitorul meu, lîngă portretul răposatei Lutgardis. Azi dimineață m-am trezit scăldată în mireasma lor delicată. Sărută-l, te rog, din partea mea, pe Ogier, băiețașul nostru. Pe prietenii tăi din Paris i-am găsit foarte nostimi. Ce franțuzească elegantă vorbesc oamenii aceia! Mai ales Soleure, scriitorul. Îi sorb cuvintele cînd vorbește. Doamna Clarence m-a cam dezamăgit un pic, pentru că e prea frumoasă și prea rece. Dar pe doamna Rolanda, care e încă și mai frumoasă, am îndrăgit-o din prima clipă. Ah! cum te invidiez că poți s-o numești prietena ta! Și ce bine îmi pot închipui că la spitalul din Paris te-a salvat de la moarte! Arată întocmai așa : bunătatea, dragostea, credința și frumusețea personificate! Cînd apare, nu te poți gîndi la ceva omenesc, nici la ceva de pe lumea

aceasta. Plutește în jurul ei un farmec care te fascinează. Aș fi bucuroasă, dragul meu Renier, să vină des pe la noi, după ce vom fi căsătoriți. Știi că la recepție a pierdut o batistă ? Am ridicat-o de pe jos. O am. E și acum în fața mea. Răspîndește un parfum ciudat, mai ciudat decît visele după care, noaptea, începi brusc să gîfîi. Mă trec fiori cînd o ating. Dar tot n-am să i-o dau înapoi. Rămîne taina noastră. Căsătoria noastră, dragul meu Renier, este acum un eveniment lesne vizibil în viitor. La 5 august. Sînt foarte fericită, crede-mă, și-l sărut mereu pe băiețașul nostru Ogier. Poate că n-ai făcut încă planuri pentru călătoria noastră de nuntă. Ai grijă să trecem în orice caz prin Paris. Te sărut, dragul meu Renier. Dar găsesc că nu prea știi să săruți ca lumea. Am să te pun odată și odată să înveți. Te iubesc mult și am de gînd să te iubesc toată viața.

EMILIA

Cu ce inimă ușoară așterne fata asta pe hîrtie numele lui Clarence ; nu ? nemaipomenit !

R.

XX

Castel-Horlebecq, 14 iulie 1921.

Oricît este de concisă scrisoarea ta de ieri, Rolanda, oricît de rece, pot să spun că m-a scos

din întuneric. Încep să văd lumina zilei. Un lucru e sigur, slavă Domnului : nu te-am pierdut cu totul. În schimb, alt lucru e la fel de sigur : voi avea enorm de mult de furcă pînă să te vindec de necazurile îndurate la Castel-Horlebecq. Dar ce m-ar putea speria sau descuraja vreodată, dacă prin asta te-aș putea cîștiga în întregime ? Dinadins, mi se pare, nu pomenești nici un cuvînt despre Hardwin, bunicu-meu. E clar că pedeapsa o lași întru totul pe seama mea. Îți mulțumesc pentru încrederea ce-mi dovedești în această privință. N-am să te dezamăgesc. Numești situația noastră, folosind un cuvînt prea tare, „tragică", și vrei să pui tragismul ei pe seama unor radiații maligne, care se fac simțite în afara propriei noastre posibilități de apărare. Presupun că aici faci aluzie la nefericita prezență a băiețașului meu. Dă-mi voie să te liniștesc pe loc. Am luat măsuri, împreună cu directorul colegiului Sf. Boromeu, reverendul pater Fabrițian, care s-a arătat extrem de serviabil. L-am primit lunea trecută. E un domn scund, slab, uscățiv, care ți-o ia înainte în toate cele și care încă de alaltăieri știe ce vrei să-i ceri azi. Am căzut numaidecît de acord amîndoi. Ogier se va bucura la colegiu de un tratament special. Dar atunci trebuie să veghez ca educația pe care i-o dă *școala* să nu fie contrazisă de fiecare dată *acasă.* Pater Fabrițian mi-a adus la cunoștință în termeni tăioși punctul său de vedere privitor la această erezie pedagogică. Făcea să-l auzi. După părerea lui, dezorientarea culturală a țărișoarei noastre (una dintre cele mai rămase în urmă de pe continent) este rezultatul direct al metodelor noastre didactice lipsite de orizont. Cînd

vedem un belgian mijlociu în acțiune și ni se dezvăluie poziția lui morală, ne întrebăm ce i s-a spus la școală, sau mai bine zis : cum i s-a spus despre oamenii de importanță mondială care au clădit, într-un climat superior, personalitatea europeană. Ce i s-a spus despre un Dante, un Shakespeare, un Goethe ? Ce i s-a spus despre un Horațiu, mai ales, și despre un La Fontaine ? Este atît de neajutorat față de aceste piscuri luminoase, încît atunci cînd, într-un moment favorabil, se trezește în el oleacă de demnitate umană, își caută involuntar refugiul într-un costum de duminică sau într-o stare de curățenie materială care miroase a săpun. Aluatul școlar, evident, n-a crescut. Va fi și purtat apoi prin viață nedospit, ca un bulgăre inform. Și a cui e vina ? A căminului familial ; în fapt : a părinților. Familia, cu învățăturile ei zilnice, brutal-utilitare, cu manifesta ei goană după aur, cu amorala ei negare a principiilor și idealurilor, familia pulverizează lecția și exemplul predate la școală. Și ceea ce familia, în rarele ei ceasuri de pudoare, ține ascuns față de copil, îi dezvăluie prompt strada. Căminul și strada, care ar trebui să completeze și să desăvîrșească școala, o combat în spiritul ei și îi nimicesc opera. Ce să lege copilul de o idee, cînd frauda și înșelăciunea aduc atît de frumușel beneficii ? Îndrăznesc să observ :

— Dar, sfinția ta, nu vedeți lucrurile prea pesimist ? Există totuși familii...

N-am nevoie să-mi termin fraza. Mă întrerupe. Admiră familiile de felul Hardwinilor, Rappaertilor, Lamarachilor. E fericit că poate primi un recrut provenit din aceste cercuri alese. Se va

dedica îngrijirii lui Ogier cu o atenție deosebită. Speră cu toată încrederea că-i vom sprijini din toate puterile apostolatul. Cu aceste cuvinte împăciuitoare, convorbirea se încheie. Ogier se va duce la colegiul din Wavre încă înainte de vacanța de vară. Sfinția sa vrea să țină seama de faptul că o schimbare de atmosferă este urgent necesară pentru băiețaș și că în plus căsătoria mea în august dă loc la tot felul de preocupări și de pregătiri, în care un copil nu e bine să fie implicat, și în sfîrșit că se poate considera drept o precauție binevenită faptul de a nu introduce în viața de colegiu un omuleț atît de fraged, după o perioadă de probă de numai cîteva luni.

Problema este așadar rezolvată deocamdată, potrivit dorinței tale. Acum trebuie să iau seama la coana Coleta. Bănuiesc, într-adevăr, că nu va admite cu una, cu două, ca Ogier să plece. Vom vedea. Să nu te temi însă de vreo slăbiciune din partea mea.

Pînă una-alta depind literalmente de societatea doamnei Clarence. În multe ore ale zilei mă supără nervii. Nu-mi pot calma această agitație decît printr-un derivativ al imaginației. Dacă te asaltez și te plictisesc cu scrisorile mele, adu-ți aminte totuși că nu-mi acorzi altă posibilitate de a sta de vorbă cu tine, și că în felul acesta îmi ușurez cel puțin încordarea sufletească. Cînd nu-ți scriu, nu-mi rămîne decît consolarea de a vorbi despre tine. Doamna Clarence înțelege că nu pot face asta decît cu ea și îi sînt infinit recunoscător. În plus, susține că această cură de răbdare pe care mi-o administrezi este din toate punctele de vedere salutară pentru constituția mea. Nu vrea să

înțeleagă că sufăr, că absența ta și mai cu seamă tăcerea ta mă torturează. Ea numește asta o criză de fanatism romantic și zice că Rolanda are multă dreptate cînd mă silește să mă resemnez. Că nu se poate decît așa, și că dragostea mea devine astfel mai senină. N-are decît să trăncănească. Dar pentru nimic în lume nu m-aș lipsi de conversațiile cu ea. Cînd mă ciorovăiesc astfel cu ea, simt că trăiești în apropiere de inima mea.

Uneori am parte, datorită lui Soleure, de ceasuri de alinare și de calm. E un gînditor pur-sînge, care își reduce considerațiile la o simplitate elementară și care știe să le formuleze apoi cu toată energia. Deși nu-i împărtășesc decît cu măsură felul de a vedea, nu pot să nu-i admir entuziasmul. Cel mai mult îmi place să-l ascult cînd zeflemisește societatea. Dar ieri m-a dezamăgit grozav. Ne-am dus să vizităm cabinetul lui Ferguson. E o cabană rustică în făget. Soleure m-a tîrît într-acolo chipurile ca să mă curețe de „exalațiile fierei". Vederea luminișului rotund, unde converg cele șase alei principale ale parcului, i-a sugerat o imagine, pe care a dezvoltat-o numaidecît, înflorind-o din belșug. Ordinea socială, a spus el, nu poate fi introdusă după planurile lui Lenôtre. Pe drept cuvînt lăudăm grădinile de la Versailles, dar ele nu sînt decît o oază artistică, un refugiu pentru burghezii bogați și pentru aristocrații răsfățați. Ordinea divină domnește numai în pădurea virgină. Acolo viața se păstrează în stare dinamică, iar maiestuoasa ei perspectivă poartă urmele unui tumult sîngeros, ale unei lupte crunte, ale unor chemări și strigăte pricinuite de răni, ale raidurilor morții. Ordinea socială, care este reglementată în epoca statică de pace, sau cel puțin ordinea pe care unduirea cronică a războaielor n-o prevede, se comportă, după el, potrivit regulilor întocmite de un fel de zeu adormit. Acesta cîrmuiește lumea cu mînă obosită, fără să cunoască dinainte furtunile, potopurile, cutremurele de pămînt și atîtea alte cataclisme cu care Dumnezeul veghetor și treaz își condiționează tumultuoasa ordine. În pragul cabanei lui Ferguson, Soleure încheie : societatea noastră e un talmeș-balmeș putred, și avînd în vedere că ne e frică de luptă, viața a devenit o plicticoasă plimbare duminicală, la capătul căreia ne așteaptă noaptea, cu coșmarul somnului.

Nu pot să mă abțin de a trage cu praștia prin balistica lui retorică. La urma urmei, e un egoist nesuferit, care caută să se înalțe, prin cuvinte, deasupra vremii și a lumii, pentru ca să cerceteze viața privind-o de acolo, de sus. Mi-e silă de asemenea pretenții infecte. Explodez, nu alta. Exclam că ar fi de preferat să încerce a lua în considerare pentru el însuși un model concret de ordine, fie el cît de modest, pentru că, îi spun, asemenea afirmații revoluționare sînt inspirate de un orgoliu diabolic. Viteazul spune ce crede, ripostează Soleure. Adaug numaidecît că atunci el trebuie să și facă ceea ce spune. Soleure capitulează. Din politețe, evident. Se duce să-i strîngă mîna lui Ferguson, care, în halatul lui alb, ne privește cu ochii holbați. Dar vreau neapărat să mai spun ceva. Vreau să spun că viața pe acest pămînt al nostru cere pur și simplu să fie trăită în smerenie și resemnare. Mă simt răscolit din lăun-

tru de o uşoară căldură. Deodată mi se umezesc ochii ; şi rostesc o rugăciune.

Pe buzele mele, rugăciunea e caldă încă, de căldura cuibului în care am învăţat-o de mic. Ochiul meu, deşert pîrjolit, cunoaşte din nou sarea care îmi poate fertiliza sufletul. Pentru că, Rolanda, sînt gata-gata să plîng. Cînd intru în camera aceea mare, mi se pare că intru pentru prima dată. Mai ales lumina intensă mă izbeşte. În acea lumină stă în picioare Ferguson, o apariţie titanică. El umple încăperea. Halatul lui alb are sclipiri. Pentru numele lui Dumnezeu, ce caut eu aici ? Mă gîndesc la tine, mă gîndesc la tine, Rolanda, mă gîndesc mereu la tine...

Soleure mă ia de braţ şi mă duce în faţa unei mici vitrine, care e acoperită cu o husă neagră. Îndepărtează încet husa. În vitrină e o mînuţă de copil. E atît de vie, încît o pot recunoaşte : mînuţa nenăscută a fiului meu. Faptul că emoţia mea se dă în vileag sub ochii lui Soleure mă umple de ciudă. Mi-e întotdeauna ruşine de emoţiile pe care nu le stăpînesc. Nu pot reacţiona niciodată altfel decît printr-un acces de mînie. Acum, mai ales, pentru că, ridicînd privirea, văd zîmbetul superior al lui Soleure.

Îl caut, furios, pe Ferguson. Am nevoie de energie ca să scap de cinicul francez. Îl găsesc pe doctor în odăiţa din dos, unde execută împreună cu Ocula, lunganul, ciudata lui lucrare de modelaj. Amîndoi ridică privirile, speriaţi. Strig ca scos din minţi :

— Ce înseamnă gluma asta stupidă, cu mînuţa de ceară ?

Îl simt pe Soleure în spatele meu. Îl simt că rîde cu poftă, dar fără să se audă. Ferguson se scoală în picioare, tăcut. Pune în faţa lui pe taburet obiectul la care lucra cu atîta zel. Îşi slobozeşte spre mine furia inegală a ochilor. Mă izbesc literalmente de capul lui de bivol, care opune brusc o mare rezistenţă. Nu ştiu căreia din cele două priviri trebuie să mă alătur. Această îndoială îmi slăbeşte poziţia şi sînt gata să tranzacţionez şi să tratez. Pentru că dacă mă priveşte aşa, de la capătul lumii, Ferguson este cel mai primejdios duşman pe care îl pot avea. Faptul că aflu acest lucru pentru prima oară nu trebuie să te mire, Rolanda. Sînt orice vrei, numai un om prevăzător nu ; urăsc prevederea, care umple viaţa cu griji plicticoase. Pot să mă mir oricînd de orice, ceea ce face ca zilele mele să fie bogate în surprize. Dar felul în care Ferguson se manifestă brusc acum este de natură să mă tulbure pînă în măruntaie.

Fruntea lui joasă devine blajină ca cea a unui miel. Ochii lui înoată spre limanuri liniştite. Zice :

— E o mînuşiţă pentru Ogier. Coana Coleta e de părere că micuţul nu se poate duce la colegiu cu un braţ fără mînă.

Soleure vine din spatele meu şi se vîră în vorbă. Declară că Ferguson e mai mult decît un artist. E un vrăjitor, iar băieţaşul într-adevăr nu se poate duce la colegiu cu ciotul acela oribil. Să-l lăsăm pe Ferguson în pace.

De unde ştiu toţi oamenii aceştia că am hotărît să-l îndepărtez din casă pe copil ? Şi cum de sînt cu toţii de acord să împiedice ca semnul de-

generării spiţei să devină vizibil în afară ? Dar strig că e o ruşine să i se monteze o mînă fără viaţă. Îmi clocoteşte de indignare măduva din oase, sîngele din vine, tot ce am mai nobil în mine...

Mă duc lîngă Ocula, lunganul. Stă chircit şi meştereşte la o statuetă. Unde am mai văzut ceva asemănător ? Vreau să întreb chipul lui Ferguson. Nimeni nu-mi încrucişează privirea. Ne uităm cu toţii la figurina de ceară. E un copil în pielea goală. Îmi aduc aminte că într-o firidă de piatră, lîngă nava centrală a bisericii Notre-Dame din Hal, odihneşte un asemenea copil. Fiul regelui Ludovic al XI-lea. Hic jacet Ioachimus Galliae... Dar acesta nu e delfinul. Este Ogier Joskin de Lamarache ; poate fi recunoscut după pumnul lui drept lipsă. Iau de pe masă figurina. O sucesc şi o învîrtesc în mînă. Îmi dau osteneala să fac gesturi normale. Dar ceara vibrează, iar degetele îmi tremură. Ating ceva ce trăieşte, ceva ce trăieşte printr-o minune. E inutil să mă adresez cuiva. N-am nici o şansă să primesc ajutor. Şi toţi ochii din jurul meu sînt îndreptaţi spre statuetă.

O pun la loc. Fug numaidecît. Nu-mi pasă de nici o bănuială. Umblu prin pădure. Pe drum mă potolesc. A început să amurgească. Soarele a şi ajuns pe după copaci. Vîntul îşi face drum prin frunziş, încărcat cu sunete acvatice line. Aud clopotele din Steenkerque. Sînt trufaşe şi astmatice. Ca nişte strune gata să se rupă. Mai departe, în spaţiu, cîntă marea. E cîntecul acelor de brad. Ajung la pavilionul de vînătoare. Iau loc. Cuget. Îndelung. Foarte îndelung. Dar de fapt nu mă

gîndesc. Aştept pînă ce aerul care trăieşte aici şi care păstrează răsuflarea ta vine să-mi vindece nervii. Închid ochii. Văd cum aici, după prima noastră împreunare, care a fost ca mireasma pădurii de sălbatică, ţi-ai apăsat buzele pe încheietura mîinii mele şi ai sărutat rana...

Emilia e cea care ciocăneşte. Rîde prin geam. A făcut un mic ocol prin Horlebecq, în drum spre Bruxelles. Iar maică-mea a găsit că e drăguţ din partea ei că a venit s-o vadă.

— Şi tu ? — întreabă ea.

Păi da, şi eu găsesc că e drăguţ şi îi mulţumesc logodnicei mele pentru amabila ei atenţie. Arată bine Emilia. E înfloritoare, e întru totul en beauté. Poartă o rochiţă de primăvară care îi fîlfîie învoaltă pe şolduri. Îşi duce pe braţ pălăria lată de paie şi deci îşi lasă cîrlionţii să-i unduiască liber peste urechi, două scoici mici de mărgean roşu. Mă ia numaidecît de braţ. Şi pornim aşa. Iar acolo unde poteca, printre nişte pîlcuri de aluni, se strîmtează, îşi ridică spre mine căpşorul şi mă priveşte adînc în ochi. Între noi e o apă scînteietoare. Gura Emiliei devine pofticioasă. Îşi petrece braţele pe după gîtul meu şi mă sărută...

Oricît de caraghios ar părea, Emilia, logodnica mea, mi-a dat făgăduita lecţie de sărutat. Mai întîi s-a lipit de mine şerpuind şi nu mi-a fost greu să-i simt prin rochia subţire trupul, care căuta să ajungă cît mai sus. Apoi s-a încordat, ca să pătrundă cu buzele la dinţii mei, pentru a începe în acea regiune mai jilavă anumite manevre mai îndrăzneţe. Faptul că la acest atac am rămas rece a făcut să-i sporească fierbinţeala plăcerii. Stătea

atîrnată de mine şi gemea. Am fost nevoit în cele din urmă să pun capăt acestei glume penibile şi i-am pus capăt fără blîndeţe. La început m-a privit mirată. Apoi a pufnit în rîs şi a spus :

— Nu ştiu ce să mă fac cu tine, dragul meu Renier. Nu prea ai cine ştie ce talent, dar n-am să te las la mijlocul drumului.

Şi, după o nouă promisiune că are să-şi continue lecţia altă dată, am luat-o amîndoi spre casă.

Cina a fost foarte tăcută. Am impresia (dar s-ar putea să mă înşel) că în prezenţa mea toţi mesenii îşi controlează în mod exagerat comportarea. Maică-mea, îndeosebi, este ea însăşi o casă bîntuită de fantome. Observ de mai multe ori că tremură. Micuţul Ogier stă între ea şi Emilia. Ferguson visează. Începe neobosit lupta cu platourile. Soleure, cu care vreau să leg o conversaţie amabilă, mă impresionează neplăcut cu un oribil flux de bouche, care sună penibil în mijlocul nostru. Numai doamna Clarence izbuteşte să mai destindă un pic atmosfera încărcată. Sporovăieşte despre văcuţe şi viţeluşi, se adresează fiecăruia cu o agreabilă degajare şi înveseleşte pînă la urmă întreaga societate. La desert, Ogier se duce să i se aşeze în poală. Domneşte o atmosferă relativ plăcută, care ne permite tuturor să punem capăt în mod decent penibilei reuniuni. După cină, Emilia a cîntat pentru mine andantele din sonata pentru violoncel de Brahms. Niciodată n-am auzit o exteriorizare mai puternică şi mai suplă a unui sentiment de pasiune şi durere. Emilia se ridica de la pămînt transportată ; o lumină roşietică îi plutea în jurul frunţii, privirea i se stinsese, şi n-am mai recunoscut-o. La sfîrşit şi-a lăsat

mîinile, ca istovite, să lunece de-a lungul violoncelului, iar pe obraz i se rostogoleau lacrimi.

Dar şi eu am plîns, Rolanda. Acum în toată puterea cuvîntului. Vai, am plîns din pricina unui rămas-bun pe care nu l-am putut rosti. Deasupra mea, ca o tălmăcire amplă a sunetelor ieşite din strune, s-a întins cîntecul vast al meleagurilor mele brabantine. O armonie de orgă, înălţată foarte sus, care a crescut deasupra liniilor sonore ale gliei mele materne, dansînd pe coline, lunecînd peste pajişti, fîlfîind prin frunzişul mătăsos, scorojindu-se de-a lungul apei argintii, — o, muzică verde, înconjurată de strălucirea soarelui, presărată cu perle de rouă ! Susura în jurul meu, din vremi şi din adîncuri, încărcat cu cîntece de leagăn şi cu cîntece de copii, nechezatul armăsarilor noştri, mugetul vitelor noastre, pocnetul de bici al văcarilor noştri, cutremurat puternic de pasul poporului meu. Pentru că aceasta este viaţa spaţiului meu, respiraţia ţării mele, sunetul care se repetă în milioane de inimi şi care se suie spre cer, pe tărîmul infinit, ca să se stingă în turnurile tăcerii, la picioarele lui Dumnezeu.

Am plîns din pricina unui rămas-bun, Rolanda. Pentru că ai călcat pe acest pămînt, ai gustat aerul acesta cu gura ta, ai răcorit această splendoare cu privirea ta. De acum înainte vraja e ruptă. Lumea mea, pe care o străbaţi, o laşi umilită în urmă. O corabie prea uriaşă a navigat pe o apă de nimica toată. Un foc prea primejdios s-a apropiat prea mult de mine. Văd ţărîna din care m-am născut. Iar tu eşti departe...

Rolanda, ia bine seama. Măsoară adevărul cuvintelor mele cu durerea care mă sfîşie în clipa

de față. Ceea ce știu limpede acum, știi și tu, Rolanda. Știu că am pierdut totul, dacă trebuie abia să te cîștig. Și că am să te cîștig totuși, fie și în pragul morții. Îți scriu fără febră. Sîngele meu este rece. Pereții sînt goi. Penița e de oțel. Vino acum la mine. Numai dacă ai destul curaj ca să înfrunți tot ce e mai rău !

RENIER J. DE LAMARACHE

XXI

Castel-Horlebecq, 16 iulie 1921.

Scrisoarea mea de alaltăieri am expediat-o fără s-o recitesc. Nici n-aș fi putut. Am ajuns acum în așa hal, că nu mai am curajul să mă uit înapoi. Mi-e silă de tot ce a trecut. Mă uit numai înainte, în sus, înspre pisc. În viitor se află enigma, singura care mai are sens pentru mine : Ce ai să faci ? Ce ai să faci ?

Dar poate că încercarea la care mă supui ți-a fost inspirată de Providența divină. Poate că Dumnezeu îmi acordă acest ultim răgaz, ca să revin la sentimente mai bune. Căci dacă Dumnezeu a hotărît să-mi ofere o șansă de salvare, atunci e drept să mi se dea și prilejul de a o folosi în mod eficient. Oare șansa aceea mi-o dă singurătatea ?

Pentru fiecare om bate odată ceasul răfuielii cu el însuși.

Vom vedea. Aștept semne care vor hotărî.

Dar iată de ce îți scriu din nou : coana Coleta a venit aseară în camera mea. Ora la care se culcă de obicei a trecut de mult. Coana Coleta ia loc chiar în fața mea. Își pune în poală o lădiță lunguiață. Simt că a chibzuit lucrurile și că e hotărîtă. Nici o urmă de șovăială în atitudinea ei. Stă drept, posomorîtă, și dură. Și spune (cu vocea aceea catifelată care mă impresionează întotdeauna atît de profund) :

— Renier, ce ai de gînd să faci cu băiețelul ?

Îmi dau seama numaidecît că e în dreptul ei să mă întrebe. E în dreptul ei cînd pretinde să ia parte la rezolvarea acestei probleme. De aceea mă hotărăsc să discut cu ea cu inima deschisă. Încep o explicație amplă. Copilul nu trebuie să mai rămînă în mediul sufocant în care îl întemnițăm, fără să-i vrem răul. Un copil trebuie să trăiască printre copii. Și mai cu seamă un copil ca Ogier. Defectele lui trupești sînt, ce-i drept, larg compensate de însușirile lui intelectuale și sufletești. În privința aceasta i-a luat-o înainte vîrstei. Nu avem voie să facem din el un visător, detașat de orice disciplină socială. Maică-mea mă lasă să-mi termin în liniște expunerea. Își exprimă apoi părerea că am face mai bine dacă am aștepta pînă în octombrie. Da, așa e, dar eu am vrut să folosesc tocmai lunile de vacanță ca să-l obișnuiesc pe băiat cu severitatea școlară printr-o pregătire specială. Maică-mea stă drept. Se apleacă asupra mea. Mă sărută pe frunte. Îmi dă lădița. Șoptește :

— Domnul nostru să-ți dea putere ca să-ți ajuți feciorul, Renier, pentru că bietul copil e amenințat din toate părțile.

Ridic privirea, iar maică-mea îmi pune un deget de-al ei pe gură. Aflu acum că trebuie să mă duc neapărat a doua zi la Bruxelles și să aprind cinci lumînări în vechea biserică La Chapelle. Apoi, după ce voi fi făcut drumul Calvarului și voi fi bătut un șir întreg de mătănii, să scot statueta de ceară din cutie și s-o depun pe altarul Maicii Domnului a Singurătății. Și s-o invoc de trei ori pe Madona făcătoare de minuni, spunînd cu glas tare: „Sfîntă Marie, mîntuiește-mi neamul !"

În ușă, coana Coleta se întoarce cu fața la mine și mă întreabă dacă am să fac ce mi-a spus. Dau din cap că da. Atunci pleacă fără zgomot, parcă lunecînd.

Am deschis lădița, am scos din ea statueta fără mînuță, modelată de Ferguson, și am pus-o în casa de fier. Apoi a venit noaptea. M-am trîntit pe pat, cu ochii larg deschiși, încărcați de întuneric. Și mi-am gonit fără încetare gîndurile, într-un vîrtej fantomatic...

Azi la amiază am plecat la Bruxelles cu cutia goală.

Drum bun, Rolanda. Dacă vrei tu așa, aceasta e ultima mea scrisoare.

LAMARACHE

Anexă:

Citește biletul alăturat, pe care l-am primit azi dimineață. O rugasem pe doamna Clarence să se pună în legătură directă cu notarul Moorjan. Cu privire la afaceri, nimeni nu poate vorbi deocamdată cu mine. Nu mi-e capul la asta. Sper că problema va cunoaște o desfășurare favorabilă

pentru Academie, fără mijlocirea mea personală. Moorjan are împuternicirea necesară.

Memorandum

înaintat de A. J. Moorjan, notar la Enghien.

Către domnia-sa Messire Renier Joskin de Lamarache, la Castel-Horlebecq.

Extinderea întreprinderii Académie de Beauté, Paris.

Asupra celui de-al doilea accept de 400.000 fr. au fost vărsate pînă azi trei avansuri de 75.000 fr. în mîinile doamnei Diana Clarence, în prezent domiciliată în casa domnului mai sus menționat. Partea în drept stăruie acum să se achite soldul. Dar atunci trebuie procurat numerar, și nu văd nici o altă soluție imediată decît vînzarea islazurilor de la Bierk. Aceste islazuri le folosește însă, deși fără contract de arendă, Messire Hardwin din acea localitate, din partea căruia trebuie obținută urgent încuviințarea. Messire de Lamarache este rugat respectuos să intervină stăruitor.

A. J. MOORJAN

XXII

Paris, hotelul Childe Harold, 22 iulie 1921.

Rolanda, ai prevăzut bine cum am să reacționez și ai știut că acolo n-aș fi rezistat. De fapt știai mai bine decît mine, pentru că eu n-am procedat cu premeditare. A fost un coup de tête. M-am sculat foarte devreme. Am spus: dacă

poșta nu-mi aduce în dimineața asta nici o scrisoare, plec imediat. Am plecat. Am fost la Paris înainte de ora cinci. Un taxi m-a dus cu trei sferturi de oră mai tîrziu în fața casei tale. Portarul, cînd a auzit numele meu, mi-a comunicat în termeni extrem de politicoși mesajul ce-i fusese lăsat și mi-a predat scrisorica ta. Erai plecată în călătorie de o bună bucată de vreme. În salonașul în care m-a lăsat singur, te-am „citit", în sfîrșit. Îmi reproșezi că am venit și spui că nu sînt vrednic de încredere. Firește, ți-am încălcat interdicția, și acum, cînd văd că de fapt te-ai așteptat s-o încalc, mă cuprinde un penibil sentiment de rușine. Cum îmi mai sondezi pînă în adînc, Rolanda, slăbiciunea inimii ! Dar atunci desigur că nu-ți sînt necunoscute nici adîncurile fără de fund ale iubirii mele... Ești plecată la drum. Ai fugit — aici cuvintele tale mi se întipăresc în memorie ca gravate cu un ac de oțel — ai fugit „de personajele înfiorătoare care, de cînd ai fost la Horlebecq, îți populează nopțile, purtători întunecați ai unei fatalități care ne toarnă teamă în suflete". Doamne ! cum era să bănuiesc că în luminoasa noastră casă bîntuie atîtea năluci, și de ce-mi refuzi șansa de a le izgoni ? Se prea poate ca oamenii de la Castel-Horlebecq să fi luat prin surprindere fantastica ta sensibilitate și să-ți fi îmbolnăvit sufletul. Nu meritam în acest caz să-ți verși în mine spaima ? Sau te temi că nici eu n-am voința necesară pentru a te liniști ?

Valetul stilat apare cu garnitura de argint pentru scris. Dacă aș avea bunătatea să-i încredințez un mesaj pentru doamna, este împuternicit să i-l transmită. Deocamdată nu voi face uz de această serviabilitate. Propunerea însăși mă umilește. Va să zică o adresă se află mai în siguranță în mîinile lacheului tău decît în ale mele ? N-avea frică, n-am să te urmăresc, n-am să umblu după tine, am să te las să-ți faci nestingherită cura de calmare.

La hotel, unde ocup trei camere foarte confortabile, mi-am revenit repede după dușul rece pe care mi l-ai servit. Apoi am telefonat la Académie de Beauté și am aflat spre bucuria mea că-l pot întîlni acolo pe Clarence.

Clarence arată acum oarecum îmbătrînit, cu toate că mirarea de a mă vedea la Paris i-a produs o nostimă îmbujorare, vizibilă de sub grimă. Îmi întinde mîna îngrijită, încărcată de inele. Mă privește din abisurile ochilor săi și cred că zîmbește, deși fardul ascunde în bună parte sub culoare asemenea expresii. Pentru ca să fiu scutit de orice alte întrebări, îi spun că am plecat pentru cîteva săptămîni, cu gîndul să-mi îngrop cum se cuvine viața de holtei undeva unde acest lucru se poate face în mod liber. E de acord din inimă cu asta și-mi stă întru totul la dispoziție, dacă am nevoie, cu sfaturi și cu fapte. Îmi rotesc privirea curios, pentru că pășesc pentru prima oară în noile localuri ale Academiei. Numaidecît mă trage după el. Nu fără a manifesta o suficiență blazată, mă duce prin toate sălile. Aflu că acum sînt două secții complet separate : Institutul pentru doamne și Institutul pentru domni. În aparență, cele două institute nu țin de aceeași direcție. Eu am intrat prin vestibulul cel mare, care e de fapt intrarea exclusivă a cucoanelor. Domnii intră absolut în taină, pe strada transver-

sală vecină, printr-o ușă mascată. Cele două institute se unesc, undeva, departe, în fundul marii clădiri, dar nu se observă, și nici eu n-am aflat de la început acest amănunt. Clarence mă duce la diferitele șefe de serviciu, care sînt toate de o rară frumusețe. În principal, ele îndeplinesc funcția de manechine și de suportere, și sînt dovezi vii ale seriozității practicilor și produselor firmei. Astfel fac cunoștință cu Madame Solveig, de la secția de machiaj ; cu domnișoara de Haut-Plessis, de la instalația de băi și masaje ; cu domnișoara Marie-Rose, de la secția de îngrijire a pielei ; cu Madame de Chartres, de la salonul de coafură ; cu renumita visagistă Miss Helen Dorian, de la studioul de măști ; cu Madame Achilles, șefa serviciului de manichiură și pedichiură ; cu doctorul Silvia du Roy, care, secondată de doi chirurgi, conduce laboratorul pentru repararea defectelor corporale, numit în mod elegant „clinica Liniei" ; cu domnișoara Adeline Morgenthau, care are sub conducerea ei splendidul solariu ; și cu super-delicioasa Miss Sky-Pink, care dezvăluie clientelor secretele unui piept frumos. Miss Sky-Pink a avut amabilitatea să-mi explice ce este de fapt un piept de o frumusețe clasică. Astfel am învățat că se iau în considerare trei canoane de frumusețe : forma de măr, forma de pară și forma conică. Toate trei pot revendica titlul de piept-perfect. În afară de formă, critica mai ține seamă de fermitatea țesuturilor și de suplețea pielei, care la pipăit trebuie să pară moale și fragedă. O întreb pe Miss Sky-Pink dacă această perfecțiune se obține cu metodele Academiei. Îmi răspunde susținînd că a putut înregistra rezultate uimitoare.

Între timp am prilejul să observ proprii ei sîni, care se ridică și coboară în mod vizibil, odată cu respirația, sub bluzița subțire. Desăvîrșita puritate a formei lor nu poate fi pusă la îndoială. Îmi iau rămas-bun de la această foarte bine pregătită șefă de secție și pornesc cu Clarence mai departe. Am fost nevoit, firește, să fiu foarte rezervat în timpul acestei inițieri, altminteri strict interzise, pentru că se întîmplă cîteodată ca pacientele aflate în curs de tratament să considere astfel de incursiuni ca fiind umilitoare, ba chiar jignitoare. Dar acelea, cu siguranță, nu sînt cele mai fermecătoare.

La urmă n-a mai rămas timp pentru a inspecta Institutul pentru domni și-mi pare foarte rău, deoarece admirația mea sporise. Clarence a promis că va sta în ziua următoare din nou la dispoziția mea, dar mi-a spus asta cu un gest de descurajare, ca și cum l-ar fi așteptat o grea corvoadă, adăugînd că s-a făcut ora aperitivului. Într-un bar, unde Clarence a fost primit cu o izbitoare deferență, am băut amîndoi vermut de coacăze și picon. Destul de serios. I-am dat lui Clarence, fără ca el să-mi ceară, asigurări că am să iscălesc niște polițe, menite să dubleze participarea mea financiară în afacere. Găsește că, din toate punctele de vedere, e bine că am încredere în Academie. În timp ce ne continuăm drumul, spre restaurant (știe el unul mic, care se poate număra printre cele trei cele mai bune din Paris), mă întreabă în treacăt cum se simte nevastă-sa la Horlebecq. Îi spulber îngrijorarea. Pe frumoasa Diana am lăsat-o într-o excelentă stare de sănătate. Nu mi-am luat rămas-bun de la ea. Am

ștars-o de acolo englezește. Mă apropii de el cu capul înfierbîntat și aduc vorba de Soleure. Nu reacționează defel. Nu-l privește. Dar despre Ferguson nu vorbesc niciodată destul. Mi-l amintește tot mereu. Îl interesează mai cu seamă laboratorul. Susține că doctorul e un mare artist și-mi cere să-l informez îndeosebi cu privire la o figură de ceară, o formă de pește, verzuie și sticloasă, prin care se vede în transparență cum se topesc și pier niște mădulare imateriale, ca cele ale unei ondine subacvatice. Doi ochi minunați aruncă priviri în direcții diferite și presară stele de aur în încăpere. Clarence întreabă dacă am putut vedea figura noaptea. Nu, am văzut-o la amiază. Zace într-un sipet de cristal. Clarence știe că pe întuneric lucirile încep să unduiască și că atunci vezi cu totul altceva, o sirenă care cîntă, învăluită de o ceață fosforescentă. Te trec fiori. Cred orice vrea el, pentru că am și golit cîteva sticle de Vouvray, iar pe lîngă masa noastră ospătarii înoată în nori de fum. Acum bem Pomerol. Îi povestesc lui Clarence că am și eu o statuetă. Am închis-o într-o casă de fier. Clarence nu-mi dă aproape nici o atenție. Cu o mișcare vagă a mîinii, pe care sclipesc inelele, îmi gonește din apropierea lui cuvintele. Trebuie să fii întotdeauna prudent cu monștrii aceia ai lui Ferguson. Au un suflet. N-ai decît să-i încui în casa de fier. Dar un suflet nu poți să-l încui. Clarence n-ar vrea pentru nimic în lume să țină în casă o operă de artă a lui Ferguson. Miss Sky-Pink de pildă, a primit odată de la un profesor egiptean un cărăbuș de opal. L-a purtat ca broșă, dar după două luni zăcea la pat, cu o febră pe care nici un

doctor n-a fost în stare s-o lecuiască. Și știi cum s-a vindecat fata ca de la sine ? O cameristă i-a furat broșa. Furtul a fost descoperit după ce camerista s-a îmbolnăvit de aceeași febră. Era destul de superstițioasă ca să pună boala pe seama delictului comis. Dar greșea. În sfîrșit, nu mai e nevoie de nici o explicație. Nu pot să nu-i dau dreptate lui Clarence. Apoi am mîncat raci, ceea ce n-ar fi trebuit să fac la o oră atît de tîrzie. La Horlebecq toată lumea se culcă la zece seara, iar aici la zece abia începe supeul. Altă greșeală a fost că am băut Clos-Vougeot. Cu atît mai mult cu cît Clarence a comandat după aceea șampanie. Cu toate că dezaprobă el însuși ideea asta. Șampania are gust mai bun cînd n-o amesteci cu alte băuturi. Între timp îmi trece prin minte domnișoara Sky-Pink. Îmi trece chiar în repetate rînduri, și în cele din urmă doresc să aflu mai multe amănunte despre ea. Clarence mă lămurește. Din adîncurile moarte ale ochilor, mă privește oarecum îngrijorat. Zice :

— Las-o în pace. E cu neputință de convins și e castă.

Ca să fiu drept : asta nici măcar nu mă miră. Miss Sky-Pink este atît de ferm echilibrată, atît de pură și de impecabilă ca linie, atît de desăvîrșită din punct de vedere muscular, cu pielea și sîngele atît de curate, cu mintea și privirea atît de clare și de ingenue, încît accept neprihănirea acestei flori virginale fără să mai discut. Totuși, teoriile ei privitoare la frumusețe îmi stau în gît și îi spun asta lui Clarence, care zîmbește. Se pare că n-are interes ca astfel de lucruri să-mi stea în gît. Miss Sky-Pink gîndește

și acționează întru totul în interesul Academiei. Aceasta se află, cu toate secțiile ei, în slujba promovării dirijate sau artificiale a sex-appeal-ului. Ceea ce este, din toate punctele de vedere, o idee inatacabilă. Și totodată și motivul pentru care îi vărs, cu toată încrederea, capital suplimentar. Izbucnesc brusc. Nu pot să admit că frumusețea are ceva de-a face cu „linia", așa cum se realizează aceasta în „clinică", la nevoie în mod forțat. Nu există o linie standardizată. Ce-i drept, există o mișcare vitală a întregului trup. Această tendință formală poate fi numită „linie". Dar oricine are instinct sexual poate dobîndi linie, avînd în vedere că oricine își dobîndește apoi linia proprie. În cele din urmă, frumusețea este tinerețe îndrăgostită. Clarence este de părere că eu reduc fenomenul la elemente abrutizate. Și că nu țin seama de cultura erotică, acea cultură care ia în considerare rafinarea vieții noastre sexuale. De aceea, există o linie, nu potrivit indivizilor, ci potrivit spiritului epocii : ține de stilul unei epoci.

— Poți s-o numești modă — zice Clarence cu dispreț, — dar nu poți să-i anulezi caracterul imperativ. Ți se impune, și te supui comandamentului ei erotic. Academia noastră, care înflorește din plin în spiritul epocii, contribuie la determinarea liniei și o împărtășește apoi scumpelor noastre surori.

— Și, — exclam eu —, natura n-are nici un amestec ? Și tinerețea ? Și forța ? Ce rol le îngăduie ea să joace ?

— Splendidul lor rol, fără restricții — zice Clarence. — Dar cînd intervine slăbirea acestor avantaje (și cine n-o cunoaște?), natura ne este

recunoscătoare că mai înviorăm tinerețea și forța cu ajutorul rațiunii.

Mă uit la el : fardul roz, care îi acoperă ridurile, este un strat mort, prea frumos colorat. Și mă gîndesc atunci la regii îmbălsămați...

Sînt prezentat deodată, fără introducere, unei cucoane înalte, îmbrăcată în negru. Chipul ei rezervat, mat ca fildeșul fosil, se întoarce către mine. În jurul carminului cu contur net al buzelor plutește un zîmbet, care însă nu îmblînzește privirea rece. Zice că a mai auzit cîte ceva despre mine și că îi pare bine că m-a întîlnit. Gura ei, care cîntă lin, dă la iveală un dublu șir de dinți strălucitori. Se duce la celălalt capăt al sălii de mese și ia loc, singură. Patronul și cîțiva slujitori se grăbesc s-o înconjoare. Clarence, care îmi aprinde țigara, șoptește :

— Madame Rocoir ține una din cele mai originale case din Paris. O s-o revedem imediat.

Lichiorul care ni se servește nu e pe gustul meu ; are o aromă prea dulceagă. Prefer să nu mai beau nimic și să mă mai plimb pe afară. Hoinărim pe bulevarde, fumînd. Bulevardele au acum aspect nocturn. Ultimele autobuze s-au retras. Terasele s-au închis ; toate scaunele sînt stivuite în colțuri. Pe trotuare umblă femeile de moravuri ușoare, cu priviri fără echivoc, cu un murmur pe buze. Nici una nu ne acostează. Nu sîntem o pradă bună. Lunecă pe lîngă noi. Trec multe taxiuri. Circulă repede, sforăind. Asfaltul sclipește. Aerul nopții e încărcat cu ulei și benzină. Dar îl găsesc superb ; e răcoros, iar mirosul lui nu e nicăieri pe lume atît de îmbătător. Tot umblînd, mi se face sete. Și după ce ne-am instalat într-o

cîrciumioară, mă delectez cu limonadă la gheaţă. Beau două, una după alta, şi cel mai bun lucru pe care îl avem de făcut acum este, după părerea mea, să ne ducem la culcare. Vai, de ce nu ne-am dus ? Rolanda, am acum senzaţia că sînt un buştean plutitor. Sînt aruncat de valuri peste fel de fel de realităţi accidentate, fără punct de sprijin, fără direcţie, fără participarea minţii. Depind, apatic, de timp. Mă aflu într-o stare provizorie, la fel de aproape şi de înviere şi de descompunere. Dacă n-aş fi traversat această noapte ruşinoasă, ţi-aş fi adresat cuvîntul cu o mai intensă amărăciune, poate, dar fără să-mi fie ruşine. Acum mi-am scuipat mie însumi în obraz. Nu faţă de tine, Rolanda, ci în propriii mei ochi sînt umilit. Conştiinţa mea pluteşte fără speranţă în voia valurilor. Dar neliniştit nu sînt, şi orice s-ar întîmpla, nu mă mai sperie. Am ajuns în fundul prăpastiei. Acum nu mai pot decît să risc inutilul, cu iluzia că obţin astfel imposibilul...

Pe stradă, Clarence mă ia de braţ şi spune :

— Ne ducem la Madame Rocoir.

Nu ştiu de ce mă ispiteşte atît de irezistibil propunerea. Cu toate că sînt mort de oboseală. Îl urmez pe Clarence. Ne urcăm într-un taxi şi coborîm pe rue Barnabé. E o ulicioară pustie. La capăt e o cărare care se înfundă într-un calcan. În calcan e o portiţă. S-ar zice că e latura din spate a curţii unei mănăstiri. Clarence apasă pe un buton electric. Un domn bătrîn descuie uşa. Ne aflăm pe o platformă pavată. Mai încolo se înalţă o faţadă acoperită cu verdeaţă. O văd o clipă, în timp ce domnul cel bătrîn a aprins o lanternă de buzunar şi ne-o ia înainte. Clarence n-a scos

o vorbă. Domnul cel bătrîn ne duce într-o anticameră cu lumină difuză. Sub picioarele noastre, un covor gros înăbuşă orice zgomot. Sîntem predaţi în tăcere unei slujnicuţe distinse, foarte decent îmbrăcată, şi trebuie acum să urcăm o scară lată. Am impresia că imobilul, foarte spaţios, e amenajat în stil mare. Ne uşurăm de pălărie şi pardesiu în vestiarul de la demisol, iar fata pare să ne poftească stăruitor, cu gesturi rezervate, dar fără a vorbi, să intrăm la toaletă, unde a şi dat drumul robinetului. Toaletele, observ eu în treacăt, sînt neobişnuit de bogat utilate. La ieşire, slujnica ne ia din nou în primire şi ne duce într-un salonaş sobru, care poate foarte bine să fie cel al unui notar sau al unui jurist. Pe o etajeră, cărţi impresionante, legate în negru. Abia ne părăseşte slujnica după o plecăciune politicoasă, şi apare Madame Rocoir. E drapată într-o toaletă de seară din catifea violetă. Nu poartă bijuterii. Bustul ei, larg decoltat, se înalţă plin de strălucire, gîtul alb se leagănă mlădios deasupra bustului, iar chipul superb, cu ochi negri, mă priveşte nemişcat : numai dubla dungă stacojie zîmbeşte, foarte tandru, în colţurile gurii. Mîna ei netezeşte alene părul cu sclipiri albastre, neted ca zborul unor corbi, apoi mi-o întinde şi o atinge pe a mea, asemeni unei respiraţii uşoare, blîndă, dar prea rece pentru o respiraţie. Mă trece un fior cînd duc la buze degetele acelea parfumate. Clarence sparge gheaţa :

— Lamarache, — susţine el, — nu are nevoie de altă entrée. A venit să vadă Casa şi n-are timp de pierdut.

Madame Rocoir prețuiește în mod vădit acest simț al realității. Întreaga ei ființă are oroare de fleacuri. Ne ia cu ea. Spatele îi este gol pînă la talie : o lumină crem mată. Trecem pe numeroase coridoare, tot timpul pe covoare pufoase, care amortizează zgomotele. La stînga și la dreapta sînt uși. Din nou am impresia că sînt într-o mănăstire. La un moment dat se ridică în fața noastră o perdea înaltă și intrăm într-o lumină verzuie, care se desfășoară larg, ca un jet de apă. E lume aici. Mici grupuri stau la mese. Nimeni nu ridică privirea. Ne așezăm și noi. Ne înconjoară o atmosferă intimă, estompată, ca de cîrciumă, și lucru ciudat : lumina aceea verzuie izvorăște de peste tot și nu vine de nicăieri. Stăm ca într-un heleșteu curat, limpede. De sus atîrnă plante agățătoare, iar pretutindeni în jur, la diferite înălțimi, sînt așezați niște cactuși uriași. Serviciul, silențios, este asigurat și aici de acel tip minunat de călugărițe-în-civil, fete drăguțe și tăcute, în rochii negre și cu guleraș alb, înalt, de seminarist. Una din ele vine să desfunde în șervet o sticlă de șampanie și ne umple cupele. Madame Rocoir oferă țigarete egiptene. Duce cupa la gură. Vinul spumegă. Mă frapează în același timp frumusețea degetelor ei. Se scuză pentru o clipă. Cînd dispare în adîncurile verzui, îl întreb pe Clarence ce facem de fapt aici, acum. Pentru că n-am de gînd să fiu criță dimineața.

— Las-o pe Madame Rocoir să facă ce crede, — zice Clarence.

Îi trec în revistă pe cei de față. Societatea e foarte amestecată. Vizitatorii englezi și orientali pot fi recunoscuți imediat. Cucoanele, nu prea numeroase, sînt în general simpatice și se comportă foarte gemütlich. Se pare că se simt aici acasă. Se fumează mult. Un singur grup e zgomotos. Sînt niște domni din nordul liniștit. Cîțiva dintre ei sînt afumați și răstoarnă paharele. Madame Rocoir se înapoiază repede și ne roagă să mergem cu ea.

Ieșim din acvariul cu cactuși și gazda noastră devine vorbăreață. Are o voce de alto vibrantă. Numai sunetul impresionează, pentru că ceea ce spune e naiv, plat, cu totul lipsit de imaginație. Crezusem că cel care îi vorbise despre mine ar fi Clarence. Dar mă înșelasem. E prietenă cu Soleure. Iar Soleure a mai scris chiar azi din Belgia. M-a lăudat, nu o dată.

— Horlebecq trebuie să fie o reședință superbă, — încheie ea.

Mă fixează o clipă. Privirea ei devine insinuantă și tăioasă. Nu-mi place. Am chiar chef să-mi iau pe loc rămas-bun. Mă întorc furios înspre Clarence, dar el ne urmează la oarecare distanță, cu ochii stinși. E limpede că m-a și părăsit. Madame Rocoir îmi expune acum cu calm planul și activitatea întreprinderii ei. Face acest lucru în maniera fadă, mecanică, pe care o folosesc ghizii de muzee.

— Casa noastră, — spune ea, — e cunoscută la Paris și în străinătate sub numele de La Grande Maison.

Madame Rocoir își ține cuminte prelegerea. Nu înțeleg mare lucru din ea, dar îmi exprim modest interesul. Acum ni se alătură din nou una din slujnicele acelea calviniste. Deschide o ușă și pășește în golul întunecos. Se aude un întrerupător. În fața noastră se desfășoară un spectacol cîm-

penesc care, cu sau fără voia mea, mă tulbură. E o pajiște, cu soare cețos. Cerul e foarte sus. Fînul, în căpițe, are un miros tare, cam amărui. Dar totuși simt curînd în gură gustul specific al mierii. Fac un pas. Stau în iarbă. Aud de departe, deasupra cîmpului, ciripitul ciocîrliei. Albinele bîzîie. De după claia cea mai depărtată iese acum la iveală o țărancă tinerică, ținînd furca pe umăr. Dar rochia îi cade de pe trup, care strălucește violent la lumina zilei. Șoldurile goale i se leagănă. Ultimul lucru pe care îl văd este basmaua roșie, legată în jurul capului. Și poate că mai aud bocănitul surd al saboților. Lumina se stinge. Slujnica închide ușa. Madame Rocoir mi-a și luat-o înainte și deschide o altă ușă. Aici e o noapte zăpușitoare de vară, sub lumina fluidă a lunii. Miroase a grîu ; foșnesc plopii. Oricît mă străduiesc să stabilesc dimensiunile reale ale peisajului, e muncă zadarnică. Sînt la țară. Se simt ușoare adieri răcoroase... Spun tare :

— Hai, Clarence, te implor, vino-ncoace.

Vocea mea are un ecou cu adevărat impresionant. Clarence nu e pe aproape. Păcat. Tare aș fi vrut să-l zgîlțîi un pic. Sînt tîrît spre altă ușă, și mă indignează faptul că nimeni nu reacționează la impresia mea. Pășesc acum la același nivel într-o baie turcească, gîndită evident ca tête-à-tête. Aerul e atît de sufocant aici, încît încep să tușesc. Mirosul amețitor de trandafiri mă moleșește. Pe o apă aburindă plutește în voie o cabină cu perne sclipitoare. Posibilitatea de utilizare nemijlocită a acestui vehicul mă scîrbește pur și simplu. Înapoiat pe culoar, constat că prietenul Clarence nu mai e cu noi. Madame Rocoir face un gest evaziv,

și mă hotărăsc atunci să asist pasiv la restul demonstrației. Caut totuși să înțeleg în suficientă măsură datele pe care La Grande Maison își întemeiază faima. Prietenoasa mea călăuză ghicește această reflecție, căci, în timp ce mă duce într-un cimitir nocturn, spune monoton :

— Vezi, lucrurile nu sînt prea complicate, ci doar gîndite practic, potrivit experienței noastre de ani de zile. Există focuri care amenință să se stingă ; acelea sînt cele mai primejdioase, așa încît reaprinderea lor, oriunde și oricum, merită toate laudele.

Apoi adaugă cu nonșalanță (și simt că în carnetul ei maxima aceasta e subliniată) :

— Nenumărate sînt altarele dragostei.

Așa e. Asta se poate susține în toate limbile din lume ; e o banalitate de prost gust.

— Pe unde o fi rămas Clarence ? — întreb.

— Eu o șterg.

Madame Rocoir mă privește în tăcere. Privirea ei este iarăși de gheață. Vrea să mi-o ia înainte și cînd, în culoarul strîmt, șoldurile ei se freacă de ale mele, în mersul ei intervine o șovăire de o jumătate de secundă. Destul pentru a-mi turna în măduva oaselor o amețeală stranie. După ce a trecut, îmi vine greu să mă țin pe picioare. Sînt ca și epuizat. Faptul că peretele de care mă rezem ca să mă odihnesc este rece, mă mai înviorează întrucîtva. Răceala peretelui îmi lunecă pe spinare. Departe de mine, pe culoar, aud o voce calmă : este Madame Rocoir.

— Monsieur de Lamarache, atenție la scăriță.

Ajung în sfîrșit lîngă ea. Stă drept în lumina trandafirie a unui dormitor spațios. Stil pompa-

dour sidefiu. Aici totul e înmiresmat și parfumat. Sub un baldachin înflorat se întinde un pat foarte vast: Numai dantelă și satin. Pernele și plăpumile, de puf și de lînă, par că respiră, atît sînt de ușoare. Noptierele scunde de cristal, la stînga și la dreapta patului, sînt încărcate din belșug cu articole de toaletă. Cu flori și cu fructe. Oglinda strălucitoare de pe peretele opus oferă totodată tot confortul și toată complezența pe care și le-ar putea dori vreodată cea mai rafinată pereche de îndrăgostiți. În timp ce mă complac în acest mediu fermecător, primesc de la camerista stilată, care a ghicit că mi-e sete, un whisky and soda. Madame Rocoir îmi aduce între timp la cunoștință că în casă există o duzină de astfel de dormitoare. Tot umblînd, îmi arată din cînd în cînd cîte o cameră. Una e în stil egiptean. Peste tot oglinzi. Și pe tavan. Stai ca prins într-un ocean reflectant, care multiplică fiecare mișcare în toate direcțiile. Îmi revin încet-încet și găsesc că totul este elegant și distins.

Camerista monahală a deschis iarăși o ușă. Dar mie mi-e lehamite de inițiere, aș prefera să stau jos, sau și mai bine să mă duc acasă și să mă culc. Madame Rocoir, care intuiește că mă voi opune, își exprimă în termeni extrem de politicoși părerea de rău. Regretă grozav că a fost atît de stăruitoare. Zice :

— Ne ducem chiar acum să-l căutăm pe Clarence.

Într-o cameră întunecoasă, prin care trebuie să trecem, este instalată un fel de scenă, luminată violent. Totul în rococo, totul plin de scoici și de îngerași. Vreau neapărat să-mi recuceresc independența față de acaparatoarea mea călăuză. Îi las brațul și o întreb dacă aici se joacă și teatru. Dă din cap afirmativ.

— Chiar teatru nu e. Mai degrabă banc de probă sau platformă de inițiere. Există numeroși oameni cărora propriile posibilități le sînt cu totul necunoscute. Aptitudinile unui individ în materie de vicii sînt în general cu mult mai vaste decît bănuiește el însuși, și pot fi dezvoltate printr-un instructaj intuitiv. În orice ființă există prodigioase însușiri ascunse. Trebuie să încercăm să le declanșăm pînă nu murim, nu-i așa ?

Privirea ei, ca noaptea, îmi pătrunde fără milă în ochi. Mă întorc și întreb dacă această metodă edificatoare se întemeiază pe o reprezentare simulată a situațiilor, executată de imitatori iscusiți. Dar ea repetă fraza înaripată rostită cîndva de către Sarah Bernhardt :

— Pour faire pleurer, il faut pleurer soi-même.

Și adaugă :

— Și chiar atunci, ar fi doar artă scenică.

Slujnica ne părăsește după o ușoară reverență. Îi mulțumesc (cu un sentiment de ușurare) încîntătoarei Madame Rocoir pentru plimbarea atît de instructivă, făcută împreună.

Îmi spun între timp în gînd că La Grande Maison, deși cu totul diferită ca activitate, îmi apare totuși ca o anexă firească sau ca o completare a celeilalte întreprinderi, L'Académie de Beauté. Știu că este o judecată nedreaptă, pentru că nici una din cele două întreprinderi nu tinde la o asemenea fuzionare. Doamne sfinte ! Ce departe, ce departe sînt eu acum de armonioasa vale a Zennei, ce departe de verdeața care freamătă atît

de frumos pe crestele dealurilor, ce departe de aerul meu și de lumina mea din Brabant...

Îmi exprim dorința de a-l căuta cît mai curînd cu putință pe Clarence. Aflu că mă așteaptă în sala de onix. Spectacolul pe care îl am acum înaintea ochilor este mai tulburător decît tot ce am văzut înainte. Sala de onix este spațioasă, înaltă, fastuos decorată cu o serie de coloane de marmură, cu vine de aur. De undeva emană lumină. Deasupra : o vastă cupolă azurie. Priveliștea, cînd intri, te farmecă. La început nu știu prea bine ce văd. Totul e învăluit într-o ceață albăstrie. Grupuri tăcute, liniștite, de femei, stau la mese de marmură, pe bănci și pe piedestale, majoritatea în jurul unui bazin hexagonal. O fîntînă țîșnește în mijlocul bazinului. Deasupra zumzetului calm al vocilor, care mai degrabă bîzîie decît vorbesc, aud, pe trei tonuri principale, căderea picăturilor. Minunată este mireasma aerului, un buchet de tot felul de seve, de o prospețime care îmi strecoară pace în suflet. Sînt prezentat unei respectabile cucoane în vîrstă. Tronează într-un fotoliu Louis-Philippe, din care, în mijlocul celui mai decorativ fast ce se poate visa, se detașează, în contrast cu mediul, o față rotundă, trandafirie. Este cea mai plăcută apariție : bucle de modă veche, doi ochi zîmbitori, scăldați în candoare, o gură ceva cam prea mică, ba chiar prea copilărească, și care sporovăiește prietenos tot timpul. Nici măcar n-ai nevoie să auzi ce spune și ești gata să-i mulțumești. Cutele rochiei ei de satin, couleur puce, tivită cu dantelă neagră, foșnesc. Cînd mă înclin în fața ei, își pune în poală lucrul de mînă, lîna și andrelele. Găsesc că este

de la sine înțeles să nu se scoale de pe scaun și să-mi întindă pur și simplu mîna, care e dolofană și foarte îngrijită. Madame Rocoir îmi spune :

— C'est maman.

Îi sărut degetele și mă frapează faptul că nu sînt parfumate. Dealtfel, întreaga ei înfățișare aduce a burghezie serioasă, sănătoasă. E îmbrăcată întrucîtva cam de duminică. Dar nu-i șade rău. Dimpotrivă. Poartă cercei de aur, împodobiți cu mozaic de agat negru. O broșă asortată cu cerceii îi încheie gulerașul de pînză albă. De o châtelaine de aur, care îi șerpuiește bogat pe după umeri, este prins un medalion oval, împodobit tot cu agat lustruit. O brățară prea grea atrage atenția asupra mînecilor largi de Valenciennes, pe care le aruncă din cînd în cînd peste braț, cu un gest scurt. Dacă ar fi mai semeață, ar semăna cu o impozantă douairière. Dar zîmbetul ei nu contribuie la această impresie. Zîmbetul ei este ca și absent din lumea aceasta. Îi vine pe buze plutind, și rămîne acolo, și pare că nu mai vrea să știe de noi. Maman îl uită acolo. Am iluzia că mă aflu în salonul unei case franceze burgheze, o cameră plină cu mobilă veche, și cu amintiri, și cu portrete de familie. În timp ce stau pe scaun lîngă ea, îmi oferă medalionul deschis, ca să-l admir. Țin acum în mînă o miniatură albastră, chipul juvenil al unui ofițer de spahii. Ca fulgerul îmi treci tu prin minte, Rolanda. Bine că maman mă readuce la realitate. Spune :

— E fiul meu. N-aveam decît unul.

Mă tem că are să devină melancolică, dar e mult prea politicoasă, mult prea grande dame.

Se uită şi ea o clipă la medalion, apoi îl închide. Îmi şopteşte :

— Mamele n-au habar de război şi e mai bine aşa.

Îl zăresc pe Clarence că vine spre mine. Se reazemă de două negrese tinerele care rîd ; e beat. Madame Rocoir îmi spune la spate, şi răsuflarea ei îmi lunecă pe ceafă :

— Nu-i da atenţie. Am comandat un taxi. Clarence îmi întinde un pahar cu whisky şi, ca să evit orice discuţie, îl dau pe gît. Are acelaşi gust amărui pe care l-am simţit cu prilejul precedent, sub baldachinul pompadour. Dar mă răcoreşte, şi accept un al doilea păhărel. Ce s-a petrecut acum ? Maman scoate un ţipăt ascuţit. Se ridică brusc în picioare. Se face tot mai lungă. Se suie la cer. O clipă o mai văd plutind spre tavan. În acelaşi timp, Clarence se plimbă de colo pînă colo deasupra furnicarului de femei. Apa se umflă şi curge prin încăpere. Îmi vine ameţeală din pricina acestui ciudat tumult, cu toate că n-am nici o clipă nici cea mai slabă senzaţie de indispoziţie. Nici de proastă dispoziţie. Mai degrabă, în cele din urmă, una de uşurare şi de bună dispoziţie. Totuşi, ştiu bine asta, Rolanda, mă hotărăsc să fac uz de zăpăceala generală şi s-o şterg. Îmi croiesc anevoie drum printre cei prezenţi, care sînt cu toţii speriaţi. Deschid uşa. Mă împiedic. Dar nu cad. De fapt, nu mai ating solul. Lunec prin aer. Apoi totul devine roşu închis. O incandescenţă roşie. Roşu profund. Simt sînge în gură, şi beau cu lăcomie sîngele dulceag şi căldicel. Deodată, ochii întunecaţi ai frumoasei Madame Rocoir sînt fixaţi în propriii mei ochi, iar trupul ei mă înlănţuie. Sînii ei mi se lipesc de piept, cu izbituri fierbinţi. Pîntecele ei este un abis în care se scufundă pînă şi lumina fiinţei mele.

M-am trezit pe un divan din apartamentul lui Clarence de pe rue de Rivoli. Cu membrele asudate, cu limba încărcată, cu stomacul gata să vomite, cu capul strîns într-o menghină. Clarence stă liniştit la o măsuţă, lîngă fereastră, şi scrie. Poartă un halat de casă japonez, cu flori albastre şi roşii. Îmi simt creierul ca străpuns cu sula în mai multe locuri. Clarence m-a îngrijit cît a putut de bine. După-amiază m-a dus la hotel. Doctorul mi-a dat o poţiune şi am putut să dorm pînă seara. Mi-e silă de mine însumi, Rolanda. Acum e toiul nopţii. Nu mă pot abţine să-ţi scriu. Cînd am să-mi închei scrisoarea, are să mă cuprindă singurătatea, cu degetele ei moarte. Din nesfîrşita mea izolare, din adîncurile ruşinii mele, n-am să te chem, Rolanda. Mi-ai întors spatele, ca şi Dumnezeu. Nu există osîndă, oricît de grea, pe care eu să n-o fi meritat. Cel mai bun lucru acum este să mă duc înapoi la Horlebecq. La urma urmei sînt un provincial legat de casa lui. Parisul nu numai că mă ameţeşte, dar îmi usucă, îmi consumă, îmi distruge şi trupul şi sufletul. Trebuie să fug de aceste tornade mortale. Trebuie să-mi redobîndesc echilibrul în calmul lumii mele mărginite, din păcate atît de deznădăjduit de mărginite. Brabantul mă cheamă, şi strigătul lui îmi răscoleşte măruntaiele. Acum e cel mai frumos anotimp. Valea Zennei cîntă la soare, grîul miroase. Ţăranii lucrează chiuind. Ah, inimă, inimă ! Să-l călăresc acum pe Pervijze fără şa, cu pumnii

înfipţi în coama lui aspră, cu fruntea în vînt, şi cu foc în copitele lui nervoase ! Doamne, Doamne, nu-ţi cer decît o singură picătură de rouă proaspătă...

Mîine plec din acest oraş. Nu mai vreau să-l revăd pe Clarence, nu mai vreau să revăd pe nimeni. În Casa mai luminoasă în care m-am născut, am să te aştept, Rolanda, pînă la moarte.

R.

XXIII

Paris, hotelul Childe Harold, 27 iulie 1921.

Să nu te mai miri de nimic. Fă ca mine. Bea timpul şi norii. Nu cred că am să mai revăd vreodată Castel-Horlebecq. Încep să am o perspectivă justă asupra acelui ţinut înapoiat. Realitatea o vezi cel mai bine de la distanţă. Clarence este şi el mult avantajat dacă îl cunoşti mai îndeaproape. Acum a reuşit de-a binelea să-mi mobileze singurătatea. Visez. Pot aproape să te posed, Rolanda, atît de mult te apropie de mine visele. Maman Rocoir m-a luat sub protecţia ei. E tare la jocul de dame. Jucăm partide înverşunate. Cu fiică-sa sînt în relaţii destul de reci. Sper să stăruie în atitudinea asta, pentru că mi-e frică de ea. Un derivativ excelent sînt cursele de cai de la Longchamps şi Vincennes. Mă duc des acolo. O astfel de călătorie îmi ia o zi întreagă, iar seara mă simt obosit de atîta aer curat şi de atîta umblet.

Atunci dorm liniştit. Dar de ce să dorm ? Ce înseamnă să dorm ?

Soleure şi Diana s-au înapoiat din Belgia. Vestea pe care au adus-o de acolo e neînsemnată. O scrisorică a lui Ferguson mă înştiinţează că bunicu-meu a luat sub custodia sa provizorie grajdurile de la Horlebecq, că maică-mea e din ce în ce mai mîhnită de aşa-zisa mea absenţă inexplicabilă, şi că, cel puţin după părerea lui Ferguson, a sosit din plin timpul ca să dau un semn de viaţă. Soleure, care îmi înmînează pe furiş scrisorica, mă avertizează că mesajul i-a fost încredinţat în baza unei simple presupuneri a lui Ferguson, că el, Soleure, are să mă întîlnească întîmplător la Paris. El însuşi i-a atras doctorului atenţia că o asemenea întîmplare i se pare foarte improbabilă. Dar Ferguson a fost categoric de altă părere. Am de gînd să rămîn dator orice răspuns la astfel de veşti. Cu cît mai puţine cuvinte se irosesc în legătură cu starea mea, cu atît mai în linişte va evolua. De altfel, este de dorit, din toate punctele de vedere, ca domiciliul meu să fie ţinut secret. Îmi propun să ajung cît mai curînd în starea de euforie care convine poziţiei mele subordonate faţă de tine. De unde mă aflu acum nu pot fi izgonit, afară numai dacă tu, Rolanda, nu doreşti în mod expres acest lucru. Diana a sosit în condiţii strălucite. A început imediat lucrul la Academie, şi am avut cu ea cîteva convorbiri de afaceri, care, pentru vistieria întreprinderii, ar putea fi favorabile. Diana pleacă peste cîteva zile la Vichy şi susţine că are să te întîlnească, în orice caz. Consimte să se deranjeze şi să-ţi înmîneze scrisorile mele...

Un mesager demn de încredere, care a fost nevoit să plece la Cherbourg, a pus acolo la cutie o scrisoare a mea, adresată domnişoarei de Warmont-Cocambre. I-am comunicat Emiliei că, din cauza unor grave obiecţiuni de conştiinţă, am luat hotărîrea irevocabilă de a rupe logodna cu ea. Sînt fericit, am adăugat, că pot s-o eliberez de un angajament, care cerea dublul sacrificiu al tinereţii şi al fericirii ei. Sper, Rolanda, că eşti de acord. Trebuie să se pună odată capăt acestei comedii oribile.

Nu uita aşadar: la 5 august să nu comanzi flori...

RENIER

XXIV

Paris, hotelul Childe Harold, 30 iulie 1921.

Draga mea Rolanda, dă-mi voie să te felicit. De la Clarence, care s-a dovedit din nou că este „omul tău de afaceri", aflu că divorţul tău se apropie. Clarence pleacă la Amsterdam şi se înapoiază cu preţioasa sentinţă. Aşa că în curînd dorinţa îţi va fi împlinită.

Asta mă face un pic melancolic. Cînd practicam alpinismul (în tinereţe era sportul meu preferat) aveam astfel de accese de melancolie ori de cîte ori, după o ascensiune anevoiasă, mă pomeneam deodată în vîrf, unde se dezvăluia privirii mele ţinutul montan făgăduit. Eu am crezut întotdeauna că Dumnezeu mai consimte să coboare din cînd în cînd pe acele înălţimi, şi că în spaţiul imaculat pluteşte după el o suflare, care îmi umple inima şi mă face să tremur de umilinţă. Tot aşa stau şi acum, Rolanda, faţă în faţă cu noua lumină, care te eliberează. Iar sîngele începe să-mi gonească în vine, pentru că mă întreb: ce ai să faci acum ? şi n-ai plecat pentru totdeauna ? Diana care, pe lîngă Maman, a devenit refugiul meu cel mai solid, ghiceşte, poate, această situaţie. Nu mă lasă singur şi mă copleşeşte cu îngrijiri prieteneşti. Am luat azi dejunul cu ea (îl petrecuserăm pe soţul ei pînă la tren) şi m-a amuzat fără încetare cu planurile şi perspectivele ei referitoare la Academie. După aceea mi-a arătat secţia pentru domni, şi trebuie să spun că m-a umflat rîsul, nu numai o dată. Am întrebat-o dacă tu, Rolanda, ai vizitat vreodată această instituţie filantropică. Pentru că, să ştii, este în primul rînd filantropică. M-a asigurat că n-ai vrut niciodată să calci pe acolo. N-ai dreptate. Închipuieşte-ţi: ai decăzut, cu anii, la rangul de vieux marcheur. Pielea ţi s-a lăbărţat şi îţi atîrnă pe oase. Coloana vertebrală nu-ţi mai stă drept. Burta, plină de cute, ţi-a devenit un sac cu cîrnaţi. Gîtul ţi se întinde ţeapăn şi faci impresia că ai să-ţi scuipi mărul lui Adam, de liber ce ţi se rostogoleşte în gîtlej. Obrajii livizi îţi vibrează. Gura ţi-e o peşteră în care suflă curenţi rău mirositori. Iar în ochii parcă voalaţi de funigei şovăie o lumină muribundă. Eşti azvîrlit dintr-un laborator într-altul. Eşti hărţuit cu foc şi cu frig, cu electricitate şi cu apă, cu tot felul de acizi şi cu raze ultraviolete. Ţi se întinde din nou pielea, ţi se injectează în carne culoarea vieţii, ţi se înlătură ridurile, ţi

se aprinde în privire focul tinereţii. Un păr superb ţi-a crescut pe chelie. Roua ţi-a apărut pe buze. Miroşi ca o livadă primăvara. Lucrul cel mai minunat din toate este că pacienţii călăfătuiţi par înviorați şi din punct de vedere moral şi că se entuziasmează de propria lor minciună. Apoi poţi vedea domni recent reparaţi, în tandreţe cu fete autentice, şi cucoane în vîrstă cochetînd de ţi-e mai mare dragul cu recruţi îndrăgostiţi.

Întrucît după vizită m-am simţit cum nu se poate mai vesel şi mai bine dispus, Diana susţine acum că am „o fire mult prea complicată". Într-adevăr, îmi închipui lumea Academiei ca o prăvălie pentru proşti, iar Diana îmi reproşează că n-am simţul realităţilor sănătoase. Zice că sînt un maniac al ironiei şi că aş face mai bine să cercetez cu toată seriozitatea aceste probleme şi să examinez necazurile cărora li se oferă aici cu succes alinare, dacă nu chiar lecuire. Trebuie să mă gîndesc, susţine ea, la ravagiile pe care le face printre oameni această situaţie tristă, şi să mă conving că ultimele văpăi ale vieţii izbucnesc întotdeauna cu o violenţă disperată. Făcînd abstracţie de faptul că natura handicapează adeseori chiar tinereţea, prin urîţenie, şi că şi în aceste cazuri trebuie căutat ajutor şi consolare. Admit prompt tot ceea ce susţine doamna Clarence şi-mi recunosc miopia. Dar ea vrea să mă convertească odată pentru totdeauna şi pentru vecii vecilor.

— Cu cîtă servilitate mai crezi încă, — exclamă ea, — în acele doctrine morbide care complică totul şi care dezorganizează viaţa! Şi cît de simplu lucru este! Vii, mănînci, creşti, mănînci, te împreunezi, mănînci, naşti, pleci. Restul e autoînşelare şi joc deşert. Ei bine! Trebuie să faci toate acestea cu cea mai intensă forţă vitală şi să-ţi adaptezi nevoile spirituale (dacă ele există într-adevăr în afara trufiei tale) pe măsura lor.

Ah! dacă memoria noastră n-ar preface de fiecare dată o realitate din nou într-un vis, dacă n-am fi înzestraţi cu această lamentabilă capacitate de a preschimba ca prin farmec o amintire, ca pe un soare gata să asfinţească, în ceva cu atît mai splendid, cu cît amintirea e mai depărtată în trecut, dacă am putea trăi fără acea înfricoşătoare privire înapoi, cu cîtă seninătate am accepta în orice clipă moartea!

Cu cîtă seninătate, Rolanda, fără durere, ca şi fără remuşcări, aş muri în singurătatea mea... Blestemată fie-mi memoria, pe care tu o răscoleşti, vai! cu o frumuseţe atît de fără asemănare!

RENIER

XXV

Paris, hotelul Childe Harold, 3 august 1921.

Doamna Clarence este de cîteva zile cu tine, presupun. Clarence nu s-a întors încă de la Amsterdam. Mă învîrtesc în vizuina mea. Şi, cu timpul, faptul de a fi singur nu mai e prea apăsător. M-am şi obişnuit cu o groază de lucruri. Am senzaţia că în jurul meu se face mai cald. Încerc să-mi stabilizez poziţia de expectativă şi ajung la un fel de

compromis, care oferă oarecari șanse de permanență. Șederea la Paris în sezonul de vară e oricum, numai atrăgătoare nu. Orașul debordează de turiști străini. Bulevardele, cu teatrele, cinematografele și music-hall-urile lor s-au adaptat caracterului cosmopolit al acestei mulțimi. Chiar și viața de noapte a devenit îngrozitor de convențională și de vulgară. Muzeele, și îndeosebi Luvrul, sînt asaltate de tot soiul de imbecili. Am ajuns să fug de orice punct de concentrație turistică. Cartierele liniștite sînt, slavă Domnului, un refugiu decent, și hoinăresc foarte bucuros pe cheiuri și în pustiul Quartier Latin. Un om pe care am grijă să-l evit este Soleure. E un chițibușar cinic, care adoptă tot felul de puncte de vedere, chiar și cele mai contradictorii. Își fascinează interlocutorii, îi amețește, ucide în fașă absolut orice idee, și începe apoi, calm, să-i facă autopsia.

Nu, Rolanda, prefer să-mi petrec timpul liber sub ocrotirea tăcută și lîngă lîna și andrelele simpaticei Maman. Se fac eforturi serioase pentru ca numeroșii resquilleurs străini (informați de către agențiile de voiaj) să nu poată pătrunde în La Grande Maison. Asta cere atenție și vigilență. Ar însemna într-adevăr pieirea Casei, dacă ea ar fi prezentată și oferită turiștilor drept o curiozitate interzisă. Maman este de părere că lunile de vară trebuie să rămînă une morte saison închisă. Dacă ușile nu sînt zăvorîte, măsura aceasta trebuie considerată drept un exces de complezență față de anumiți clienți, care nu s-ar putea lipsi atîta timp de asistență. Maman este conștientă de ceea ce ea numește „Ma charge d'âmes". La Grande Maison

nu ia deci vacanță în fiecare an, după cum nici spitalele nu iau, nici bisericile.

Chibzuind bine lucrurile, nu am motive să caut distracții. La urma urmei, dispun de cele mai suverane mijloace ca să-mi umplu în mod decent singurătatea, și la nevoie s-o animez. Oriunde m-aș afla, îmi iau cu mine propria mea lume. Nimic n-o poate separa sau înstrăina de mine. E bunul meu inalienabil și pot trăi în ea ca un tiran. Nu sînt răspunzător decît față de mine însumi. Comportarea mea nu e reglementată nici de legi, nici de îndatoriri. Nici o conștiință n-o supraveghează. Îmi aplec urechea fie către Dumnezeu, fie către diavol. Nici un ochi care să mă iscodească. Nici o gură care să-mi adreseze reproșuri. Nici un judecător care să mă pedepsească. Vreau să-mi fac intrarea în fiecare zi în această lume, ca un suveran.

Acum ia aminte : după raitele mele miraculoase în invizibil, care nu cunoaște distanțe, mă trezesc fără nici cea mai mică indispoziție fizică. E ciudat că mă trezesc întotdeauna într-o odăiță de mansardă, departe de toate camerele locuite. Stau întins pe un pat de fier. Fără plăpumi. Fără perne. Un sac cu paie. Pe el stau întins. Nu vreau să fiu lămurit cu privire la această ciudățenie, pentru că mi-e silă s-o întreb pe Madame Rocoir. De obicei mai rămîn cîteva ore întins așa. Și mă uit țintă prin lucarnă și văd cîteva coșuri profilîndu-se, întunecate, pe cerul verde al nopții. Mă scol. Îmi întind pe șale halatul gros. Bîjbîi ca să găsesc ușa. În coridor e lumină. Abia am ajuns pe scărița podului, și cîțiva slujitori se și reped spre mine.

Așa de fiecare dată. Cînd o întîlnesc pe Madame Rocoir peste zi, are extrema amabilitate de a se face că nu știe nimic. Și eu la fel.

Aceste practici, sau chiar posibilitatea de a le putea aplica în mod arbitrar, produc în trup și în suflet o euforie care face ca viața la Paris să mi se pară admirabilă. Nu e absolut stabilă euforia. Mai curînd se poate spune că trece. Probabil că s-ar stinge, dacă n-aș alimenta-o la timp. Un lucru mi se pare însă sigur : acest sentiment de bunăstare, de echilibru static nu mă îmbogățește, ci mă epuizează. În cele din urmă mă tem că mă cramponez de o minciună fatală.

Euforia trupească nu poate fi niciodată o stare permanentă, ci cel mult una relativă. Ea promite fericirea, dar pînă la urmă poate să nu-și țină promisiunea. Ca să cucerești fericirea trebuie să lupți și să suferi. Cucerirea nu e niciodată completă. Iar fericirea nu poți s-o guști decît continuînd să lupți, de vreme ce se întreține prin luptă.

Ei bine, Rolanda, dacă nu poți fi cucerită decît în durere și suferință, n-am luptat și n-am sîngerat destul ? Mi-ai stăvilit cu forța dragostea. Această refulare pînă în străfundurile ființei mele mi-a adormit îndrăzneala, fără să-mi stingă focul. Sînt putred. Caut euforii otrăvitoare. Acestea sînt ca niște ape stătătoare, pe care nu le vezi niciodată respirînd. În adînc, unde cîntă tăcerea, veghează ochiul dușmanului. Bezna e fără fund și verde. Dar drumul, pe care privirea lui îl nimerește, nu se știe unde, ca o săgeată, cine are să-l ghicească la timp ? Cum pot să-mi pun la adăpost

măduva, pe care el o poate sorbi pînă la epuizare, de la distanță ?

Ah, ciocîrlie, ciocîrlie dragă, care te înalți din grîul nostru brabantin, ciocîrlie îndrăgostită care îți aprinzi sîngele la focul iubirii tale proaspete, și te înalți, ușoară și puternică prin dragostea ta, ca o rază venită din humă, ca un chiot slobozit de către glie, ciocîrlia mea, cum mai țîșnești tu spre cer, și cazi, și iar te înalți, și călătorești de o sută de ori spre veșnicul început, spre obîrșia tuturor lumilor, spre izvorul din care se împrăștie noianul de stele !

Și tu, tristul meu cactus, întemnițat în acest bar ca și mine, smuls ca și mine din climatul tău firesc, îți întinzi membrele rigide și năzuiești, ca și mine, spre cer, și ești, ca și mine, osîndit să pieri. Dar bucură-te, curajosule cactus, pentru că nu ca mine, care accept înfrîngerea, tu, cactusule, ca luptător viteaz, scoți la încheieturile scheletului tău uscat o picătură de sînge, o sevă înfloritoare, ba chiar flori, îndrăgostitule cactus, flori care, umflîndu-se de speranță și neîmpiedicate, ca și ciocîrlia zburătoare, se duc spre cer.

Draga mea Rolanda, sper că la Vichy, sau indiferent unde, te simți bine și că vizita Dianei, care vînează luna, îți e pe plac. Am să-mi ospătez răbdarea cu ceea ce pot găsi aici. Omului îi merge întotdeauna mai puțin bine decît se așteaptă, dar totdeauna mai bine decît se teme. Mîine se aleargă la Vincennes celebrul Grand Prix. Madame Rocoir m-a rugat s-o duc acolo. Am s-o duc. Cu toate că o urăsc din fundul inimii.

Vremea s-a încălzit îngrozitor. Cînd închid ochii aud cum zvîcneşte în Brabant grîul pe cîmp.

LAMARACHE

XXVI

Paris, hotelul Childe Harold, 8 august 1921.

Biata mea iubită, cum să te numesc acum ? Cum voi îndrăzni să vorbesc de acum înainte despre propria mea suferinţă ? Suferi. Ideea aceasta, numai ea, şi tot mă torturează. Suferi. Cu toate că Diana mi-a expus lucrurile cu cea mai mare precauţie, îmi dau prea bine seama că numai eu sînt vinovat de această suferinţă. Şi după aceea, chiar, mi-am folosit noaptea pentru a trece în revistă, cu sînge rece, situaţia. Sînt gata acum să iau hotărîri definitive.

Măsurile pe care îmi propun să le aplic au însă consecinţe atît de importante, încît nu vreau să trec la fapte pînă nu-mi confirmi tu cele ce mi-a relatat doamna Clarence.

Iată ce date certe deţin din gura ei.

Eşti palidă şi slăbită. Te afli într-o stare de supra-încordare şi ai necazuri cu nervii, care adeseori nu te mai ţin. Cînd a apărut Diana, te-a podidit plînsul. Timp de încă o oră ai refuzat s-o vezi. În tot acest timp, ea a stat în camera de alături şi te-a auzit cum plîngi. După aceea ai fost ceva mai liniştită şi i-ai pus o groază de întrebări cu privire la mine. Şi-a dat toată osteneala

să te liniştească, dar frica te cuprinde în fiece clipă.

În principal, te temi în legătură cu trei puncte : în primul rînd, n-ar fi trebuit să contramandez căsătoria mea cu domnişoara de Warmont-Cocambre, pentru că de aici vor decurge acum evenimente oribile. În al doilea rînd, ar fi trebuit să mă ocup totuşi mai îndeaproape de fiul meu Ogier, care, după convingerea ta, este purtătorul unor vrăji fatale, şi pe care l-am abandonat pe neaşteptate şi cu mult prea multă lipsă de prudenţă. În al treilea rînd, prin plecarea mea uşuratică, hotărîtă într-un ceas de exaltare, am lăsat întreaga situaţie pe mîinile bunicului meu, care îmi e duşman, şi ale mamei mele, care, după cum spui tu, Rolanda, te urăşte.

N-am să examinez acum motivele pe care ar putea să se întemeieze toate acestea. E sigur că din toate trei reproşurile este de reţinut cel mai însemnat, cu toate că nu i se poate pune în seamă decît o influenţă minoră. Totuşi, primul punct trebuie considerat ca fapt împlinit. Nu se mai poate reveni asupra lui. Nu mă însor, bineînţeles. Nu pot deci nici să făgăduiesc din nou că am să mă însor. Mai bucuros îmi dau ostentala să mă feresc de catastrofa care ar putea decurge de aici. În ceea ce îi priveşte pe bunicu-meu, pe maică-mea şi pe fiu-meu, nu pot decît să recunosc că ei sînt cauza principală a temerii tale şi că e nevoie de o intervenţie urgentă din partea mea. Sînt hotărît să intervin cu fermitate. Comunică-mi cu întoarcerea curierului, Rolanda, dacă te-am înţeles corect. Îmi dau perfect de bine seama că nu-mi poţi da explicaţii ample. Îţi cer numai un da sau un nu.

Întrucît Diana îţi expediază acest bilet prin curier expres, pot primi răspunsul tău telegrafic încă mîine seara. Atunci plec a doua zi cu primul tren la Castel-Horlebecq.

Ai să găseşti în plic şi scrisoarea pe care ţi-am scris-o cu cîteva zile în urmă. La început am avut de gînd s-o rup. M-am simţit brusc foarte departe de sfera de idei în care a luat naştere. N-aş mai putea-o reciti măcar. Dar n-o rup. A fost adevărat tot ce am scris în ea. Acum, Rolanda, sînt alt om. Îţi sărut amîndouă mîinile.

RENIER J. DE LAMARACHE

Să nu-ţi faci griji cu privire la doamna Clarence. N-am s-o las în pană. Avînd în vedere că promisiunile pe care i le-am făcut au fost confirmate de tine, nu încape nici o îndoială că mi le ţin orbeşte. Notarul Moorjan va intra foarte curînd în acţiune în avantajul Academiei.

XXVII

Paris, hotelul Childe Harold, 10 august 1921.

Scumpa mea Rolanda, am primit scrisoarea ta, anunţată cu o zi înainte prin telegramă. Îţi mulţumesc din inimă. Am acum pentru prima dată certitudinea că mă iubeşti. Tot pentru prima dată am încredere în ceea ce este mai presus de trupul tău : în esenţa gîndurilor tale, în esenţa sufletului tău. O, Doamne, am de acum înainte un ţel sacru

în viaţă. Drumul care duce într-acolo este jalonat în plină lumină.

Întrucît mă simt atît de descotorosit de orice şoapte murdare, de orice scuipat sau gunoi, întrucît am o poziţie atît de fermă faţă de sarcina pe care eu însumi mi-am asumat-o, întrucît nu mă roade nici o îndoială şi nu mă paralizează nici o şovăială, trebuie ca, înainte de a pleca de aici, să înăbuş aburii fantomatici care fumegă între noi. Şi îţi mărturisesc, Rolanda, că nu te-am posedat niciodată pe deplin, că acest lucru îl ştiam şi că m-a făcut să cunosc ruşinea şi umilinţa. Cînd te aflai în braţele mele şi-ţi sorbeam cu gura fierbinte răsuflarea, Rolanda, carnea ta, de fiecare dată, parcă se crispa şi se refuza. Şi atunci cînd, la hotelul din Bruxelles, mi-ai respins, cu răceală, elanul. Mai tîrziu, cînd am avut totuşi impresia (îţi aduci aminte de orele acelea calde din pavilionul de vînătoare ?) că mi te dai din dragoste, Rolanda, ceea ce îmi ofereai în ascuns nu era decît o slabă satisfacere a simţurilor. Atît de puţin lua parte atunci sufletul, încît de fiecare dată, după zborul cel mai înalt, mă prăbuşeam într-o mocirlă de jale şi de mîl.

Acum, acest acord meschin, urzit în josnicie, e anulat : scrisoarea ta, cele trei cuvinte cu care începe scrisoarea, m-a unit cu tine, de la distanţă. Mai strînsă n-a fost o legătură de dragoste niciodată. Voi avea grijă ca nimic şi nimeni să n-o rupă.

Va veni odată şi odată lumina zilei...

Din negurile din care se trezeşte lumina zilei se va înălţa odată şi odată, în depărtarea sclipitoare a apelor, mai întîi prova. Velele vin după

ea. Tu te înalți asemeni unei stele. Eu te culeg chiuind.

R.

Clarence s-a înapoiat de la Amsterdam. Procesul tău a fost cîștigat.

XXVIII

Castel-Horlebecq, 13 august 1921.

Draga mea Rolanda, i-am cerut telegrafic lui Ferguson să vină la gara din Bruxelles. Încă din compartiment l-am văzut cum așteaptă pe peron. Chircit, ca de obicei, și cu capul enorm, descoperit, expus soarelui dogorîtor al amiezii. M-am îndreptat repede spre el, dar el mă și observase, nu știu cu care din cei doi ochi plutitori. Chipul îi era lipsit de expresie. Gura închisă. A dat un ordin scurt feciorului care aștepta în spatele lui și care mi-a luat numaidecît bagajul. Apoi mi-a întins mîna, cu un gest foarte banal ; un zîmbet discret îi flutura în jurul buzelor. Am vrut să mă arăt cordial și, plecînd, l-am luat confidențial de braț. L-am întrebat :

— Cum mai merg treburile pe acolo ?

A tăcut. Ne-am suit în mașină. Abia cînd am ajuns afară din oraș am izbutit să-l fac să-și dezlege limba. A început cu un reproș de prost gust, care m-a indispus pe loc. Mi-a spus :

— Ai încurcat o groază de lucruri.

Firește că le-am încurcat. Era și necesar să fac odată un început. Dar m-am abținut de la alte considerații și am auzit cu resemnare că domnișoara de Warmont-Cocambre și-a pus în așa hal la inimă ruperea logodnei, încît și-a pierdut mințile. A fugit de la Cocambre și a rătăcit prin pădurile Ermitajului. A fost regăsită, abia după cîteva zile, pe lîngă Lille. Era desculță, pe jumătate goală, și într-o stare generală jalnică. Stătea istovită pe marginea unui șanț. Ținea strîns, cu amîndouă mîinile, scrisoarea mea. Ferguson, în timp ce povestește, așteaptă semne de emoție, pentru că se uită din cînd în cînd compătimitor la mine. Îl întreb rece :

— Și acum ?

Acum, Emilia a fost dusă, prin grija bunicului meu, într-un loc unde urmează să fie îngrijită în secret. Ferguson e de părere că undeva prin Ardenii francezi. Faptul că aici Uriașul din Bierk a intervenit, iarăși, în mod nemijlocit, mă supără cumplit. Mă cuprinde însă mînia cînd aflu de celelalte măsuri luate de către Messire Hardwin : a amînat pur și simplu căsătoria și a precizat în mod public că binecuvîntarea nupțială va avea loc de îndată ce logodnica, aflată în curs de tratament medical din pricina unor ușoare tulburări gastrice, va fi complet restabilită. Am exclamat că voi anula chiar astăzi această monstruoasă falsificare a realității. Ferguson roșește pentru cîteva clipe și tace. Apoi povestește calm că maică-mea a trecut printr-o criză foarte dureroasă și că încă nu s-a putut reface complet. Un fel de claustrare în ea însăși, din cauza unei depresiuni nervoase, care i-a înțepenit fața, prefăcînd-o într-o cara-

pace albă, lipsită de lacrimi. Dacă nu poate degrabă să plîngă, — este de părere Ferguson —, o asemenea stare de supraîncordare poate deveni cu timpul primejdioasă. Numai Ogier, băieţaşul meu, aduce oarecare alinare, prin prezenţa lui şi prin îngrijirile de care are nevoie din partea maică-mi. Şi ce mai e nou în legătură cu Ogier ? Nimic deosebit : un pic de deprimare, din cauza anotimpului moleşitor, căci pe căldură mare, băieţaşul, fiind bolnăvicios, se resimte numaidecît. Ferguson îşi exprimă speranţa că voi fi în stare s-o scot, într-un fel sau altul, pe coana Coleta din prostraţia ei. Căci el a folosit tot ceea ce stă la îndemîna unui medic, dar n-a reuşit.

După ce am isprăvit amîndoi de vorbit, şi în timp ce în dreapta şi în stînga noastră lunecă peisajul estival brabantin, îmi întocmesc cu grijă ordinea de bătaie a intervenţiei mele. În primul rînd trebuie să anulez măsurile îndrăzneţe ale bunicului meu şi să împiedic orice intervenţii ulterioare, cel puţin în domeniul aflat sub autoritatea mea. Pentru că o fi el un Hardwin dîrz, dar eu am să-i opun un Lamarache şi mai dîrz. Vom vedea. În orice caz, sînt gata să trec la fapte hotărîtoare. Trebuie să smulg frîul din mîinile Uriaşului din Bierk şi să domin eu însumi, cu mînă de fier, situaţia.

Spectacolul recoltei mă emoţionează brusc. Am ajuns pe creasta Stéhoux-ului. Valea Zennei se desfăşoară fără sfîrşit într-o lumină aurie. Zările de foc fremătînde se sting, albăstrii, înspre soare-apune. Ici şi colo cîte un petic de pădure, un pîlc de case, o turlă de biserică înălţîndu-se dintre acoperişuri. Iar lanul de grîu se împrăştie triumfător, din mii de brazde, peste lume. Cerul stă deasupra capului, fără nori, la o înălţime nedefinită. Şi apoi văd oamenii care mişună prin hăţiş. Căruţele încărcate cu snopi se leagănă pe drumurile ţării noastre. Ghicesc foşnetul plopilor. Stau înşiraţi, dar atît de bătuţi de soare din partea opusă, încît nu mai sînt decît un reflex verzui. Inima lui Dumnezeu s-a revărsat peste Brabant şi umple văzduhul cu mireasma dulce a grîului...

Dar ce-i asta ? Mi se taie răsuflarea. Nu-mi pot stăpîni un suspin. Simt, cu ciudă, că Ferguson mă urmăreşte cu coada ochiului. Furios, apuc cornetul acustic şi dau ordin şoferului s-o ia prin Enghien. Pentru că vreau să mă lămuresc. Vreau întîi de toate să-l văd pe Moorjan. Şoferul dă din cap că a înţeles. Iar Ferguson spune calm :

— Gîndeşte-te la mama dumitale.

Vai ! Rolanda, nu fac altceva decît să mă gîndesc la maică-mea. Ferguson e o brută. Şi urăsc nesimţirea lui, atacurile lui perfide, insinuările lui obraznice. Mă gîndesc la maică-mea. Cum aş putea să nu mă gîndesc ? Iată ţinutul superb, lutul fiinţei mele, bătaia sîngelui meu, dogoarea sufletului meu. Laptele mamei mele e acela care îl face să palpite de viaţă. Oricît mă stăpînesc, plîng, căci mă simt meschin, laş, nedemn. Iar Ferguson...

Ferguson a preluat cornetul acustic. Schimbă ruta : direct la Horlebecq. Sosim. Coana Coleta e pe peron. Înaltă. Posomorîtă. Razele lunii îi luminează ciudat chipul. Îi iau încet mîna într-a mea. E rece. Şi tremură. O duc la buze. Simt că pe cealaltă mi-a pus-o pe cap. Şi mi-o ţine mult timp aşa. Dar n-am să mai fiu slab. Emoţia mi-a trecut. Aştept. Sper să spună ceva, iar eu să pot

îndrepta curînd situaţia, prin cuvinte. Cele cîteva secunde sînt îngrozitor de lungi. Sînt nevoit să iau eu însumi o iniţiativă. Indiferent de ce fel. Mîna maică-mi e grea. Totuşi mă ridic şi stau drept. Ochii noştri se scurg unii în alţii. Ai ei sînt blajini, atenţi, gata de orice bunătate. Nu ştiu cum sînt ai mei. Începe atunci să-mi meargă gura. Zgomote politicoase. Cer scuze pentru absenţă ; le-aş fi dorit mai curtenitoare. Am nevoie de un derivativ ca să pot face ordine în multe lucruri. Am adus acum, cel puţin aşa speram, ordinea necesară. Maică-mea intră înaintea mea în hol. Mă conduce în salonaş, unde stă de obicei în timpul zilei. Mă aştept să-l întîlnesc acolo pe Ogier.

— Unde e Ogier ? — întreb numaidecît.

La Bierk. Bunicu-meu a venit azi dimineaţă să-l ia. Îndrăznesc să remarc că bunicu-meu nesocoteşte cu prea multă uşurinţă propriile mele drepturi şi aşteptări, ceea ce n-o miră pe maică-mea. Dar adaugă (iar vocea ei scade pînă la a deveni aproape imperceptibilă) că numai Hardwin şi ea mai trăiesc pentru băieţaş. Că acesta nu se poate afla nicăieri în mîini mai sigure. Că amîndoi sînt conştienţi de faptul că poartă o mare răspundere faţă de ambele Case, al căror ultim moştenitor este băieţaşul meu Ogier. Vocea ei revine din depărtare şi sună mai ferm cînd mă avertizează în legătură cu această problemă împotriva unei posibile catastrofe. Pentru că, — şi fruntea i se înalţă, ca un zid de granit, albă şi glacială —, pentru că micuţul este peste măsură de vulnerabil, atît din punct de vedere afectiv cît şi din punct de vedere intelectual, aşa că noi

trei n-am fi prea mulţi dacă vrem să-l păstrăm pentru Sînge.

Pentru Sînge. Ah ! în cuvîntul acesta se ascunde o forţă magică, o forţă care va fi poate prea tare pentru mine. Sîngele. Maică-mea stă în faţa mea, liniştită acum, dar neclintită ca o spadă înfiptă în solul propriului sînge. Simte, pesemne, că nu mai rezist. Mă scuteşte de o umilinţă inutilă şi consideră acest punct al conversaţiei noastre drept rezolvat. De aceea mă întorc să plec. Mă reţine ca să mă întrebe dacă am pus în ziua aceea statueta de ceară, pe care mi-a încredinţat-o cîndva, pe altarul Madonei spaniole, aşa cum i-am făgăduit. Vede cum mi se îmbujorează obrajii. Răspund mult prea prompt, — de fapt mult prea nerespectuos faţă de un asemenea subiect —, că, de vreme ce i-am făgăduit, am şi pus-o. Mă lasă să plec fără să mai discute.

În coridor stă Ferguson la pîndă. Întreabă dacă maică-mea a plîns. Nu, n-a plîns. Şi la urma urmei mi-e indiferent, deoarece are faţă de mine o atitudine la fel de duşmănoasă ca şi toţi ceilalţi. Ferguson mormăie că e regretabil. Trebuie să deschid bine ochii, mă mustră el, şi mai ales, în ceea ce o priveşte pe maică-mea, nu trebuie să-i nesocotesc cu atîta semeţie sfaturile. Îi mulţumesc. E foarte bun cu mine.

Seara am petrecut-o în singurătate. Sînt de părere că primul meu contact cu Horlebecq este de natură să mă călească pe viitor. Bănuiesc, într-adevăr, că împotriva Uriaşului din Bierk voi avea nevoie de o platoşă solidă.

A doua zi, la prînz, am poruncit să-l înşeueze pe Pervijze. Încă de la începutul primului galop

îmi dau seama că în absența mea animalul a încăput pe mîini străine. Pe mîini brutale, cred. Asta trebuie să i-o reproșez cu siguranță scumpului meu bunic, care cred că n-a neglijat absolut nimic din ceea ce mă putea supăra.

Călăresc pe scurtături, străbătînd minunatul Brabant prin Boerlotte și prin Trei-Tei. Mă desfată vîntul, căldura, dărnicia variată a verii. Grîul, cristal de aur, trozneşte spre înaltul azurului. Coloanele soarelui se înalță. Lui Pervijze îi plac cavalcadele. Dansează și se sucește, și răspîndește un miros dulceag de sudoare. Îl las să-și facă de cap. Toanele lui mă amuză.

Reședința de la țară a notarului Moorjan se află în partea de vest a orașului Enghien, la cîteva mile dincolo de barieră. Este un conac pompos, ridicat în stil Louis-Philippe, în mijlocul unui parc mult prea mare, de către tatăl lui Moorjan, care a ajuns, în scurt timp, putred de bogat de pe urma comerțului cu dulciuri. Pătrund călare pe domeniu, fără să mă sfiesc. Cunosc drumul. Cînd mă apropii de heleșteul cel mare, pe care îl și zăresc cum sclipește printre crengile fagilor, aud rîsete voioase și țipetele unor fete. Sînt cele cinci fiice ale castelanului. Mă abat din drum și înaintez cu băgare de seamă, în umbra frunzișului. Peluzele mătăsoase se întind în plină lumină. Vastul bazin din mijloc oglindește cerul, dar e mai albastru ca el și e înfiorat de un tremur argintiu. Pe malul opus, domnișoarele Moorjan, în pielea goală, se bronzează la soare. Le număr : sînt patru. Și-au legat părul cu basmale colorate. Pielea lor chihlimbarie strălucește. E un spectacol delicios, și nu am de gînd să-mi continui cavalcada. Acuși am să le

surprind, în galop nebun, și atunci vor fi nevoite să sară în heleșteu ca să-și salveze pudoarea. Dealtfel, știu că sînt înotătoare excelente. Între timp, le privesc. Și iată că apare, nu departe de mine, pe malul unde mă aflu eu, a cincea fiică. O recunosc numaidecît. E cea mai tînără ; are vreo optsprezece ani, cred. E și cea mai frumoasă. Și așa cum se zbenguie ea acum, dansînd pe iarbă, în lumina care o face străvezie, am perfect de bine posibilitatea s-o admir. Îi sînt recunoscător că micul ei număr coregrafic, cu care mă desfată fără să știe, îi pune în valoare în mod atît de strălucit numeroasele aptitudini și însușiri. Domnișoara Simona Moorjan dansează. Celelalte patru, de pe malul celălalt, o aclamă și bat din palme. Simona dansează admirabil. Surorile ei s-au sculat în picioare. O întărîtă ; chiotele care accelerează dansul devin un vacarm sălbatic. În sfîrșit, Simona, cu un superb hohot de rîs, se prăbușește în iarbă.

Fără să vreau, am atins cu pintenul coasta lui Pervijze. Calul cabrează. Simona întoarce capul. Ochii ei rotunzi jelesc. Lumina, deasupra ei, îi aprinde satinul pielei. Am impresia că spaima a țintuit-o de pămînt. Dar iată : un arc i se destinde în toate mădularele. Plonjează în apă. Surorile ei, dincolo, plonjează în aceeași clipă. Pot să număr plonjoanele. Urmează un plescăit slab și iată cinci basmale colorate care plutesc pe oglinda apei. Mă grăbesc să dispar din cîmpul lor vizual.

Notarul Moorjan se miră că mă vede. Îl nimeresc în biroul lui întunecos, care e amenajat ca un fel de capelă. Masa de scris monumentală sea-

mănă cu un altar. Impresia aceasta este accentuată de două sfeşnice, puse de-o parte şi de alta. Călimara de bronz aminteşte de un chivot, dacă îngeraşii poleiţi care flanchează vasul de cristal n-ar arăta atît de îndrăgostiţi şi de zglobii. Pe glaful pompos al unui şemineu este expus un bust al lui Haydn, cu peruca ondulată foarte largă şi cu gulerul cu gofraj bogat. La dreapta şi la stînga : biblioteci de stejar masiv. Registrele voluminoase sînt vizibile prin geam, frumos rînduite. Iar pe peretele opus, orga îşi înşiră tuburile de cositor, într-o ordonanţă simetrică. Doi serafimi de stejar încoronează panoul central, foarte înalt.

Încearcă să-ţi aduci aminte, Rolanda. Ţi l-am prezentat pe Moorjan la logodna mea. Dar ţi-am povestit oare că acest şoarece de hîrţoage, întotdeauna atît de cîrpănos şi atît de strict în formalismul lui, este în fond un exaltat sentimental, care caută în muzică un leac pentru sufletul său bolnav de spleen ? Cînd studia la Universitatea din Bruxelles, frecventa în acelaşi timp şi cursurile de armonie şi contrapunct de la conservatorul regal. Compoziţiile lui dovedesc o sensibilitate foarte nuanţată. Remarcabile sînt mai ales, cel puţin pentru mine, improvizaţiile diafane, aproape aeriene, pe care le execută la orgă, cînd e singur. Mi s-a întîmplat să stau ceasuri întregi în anticameră şi să ascult creaţiile sonore care izvorau la nesfîrşit una din alta şi mă înălţau aproape fără suflare în sfere vaporoase unde, desprins de tot ce e pămîntesc, nu mai atîrnam decît de firele sufletului meu. Tot pe omul acesta l-am întîlnit însă în sala notariatului din Bruxelles, cînd, la o cumpărătură extrem de dificilă (valora milioane), fiind nevoit, după o lungă dezbatere, să spună în sfîrşit da sau nu, s-a sculat în picioare la masa verde şi a început să cugete. A închis ochii. Încet-încet, forţele antagonice i-au umplut trupul rotofei, pînă cînd a părut că e cît p-aci să plesnească, sub presiune. Ceafa i s-a umflat. Un aflux purpuriu de sînge i s-a urcat, sclipind, pînă la frunte. Sudoarea îi ţîşnea prin toţi porii, pînă ce în sfîrşit gura, după un rînjet dureros (durerile facerii) pricinuit de luarea hotărîrii, a scos un da surd şi sălbatic. După o asemenea naştere se prăbuşeşte pe scaun, istovit pînă în măduva oaselor, cu mîinile amorţite, cu bărbia în piept, şi gîfîie îngrozitor. Cine înţelege ceva din alcătuirea psihică a unui astfel de exemplar uman, care contopeşte într-o singură oală toţi polii vieţii ? Acum vine cordial spre mine. Îmi strînge mîna. A lui e întotdeauna umedă şi rece, ca aburită. Aflu numaidecît că Messire Hardwin de Bierk s-a opus, fără nici cea mai mică îndreptăţire legală, planurilor mele financiare. Aflu că plata sumei de 250.000 de franci, pe care am dispus s-o efectueze în contul curent al întreprinderii Académie de Beauté, a fost revocată de el, cu ajutorul unor ameninţări oribile. Aflu că a împiedicat vînzarea pădurilor mele de la Overnay, sub pretextul că ele fac parte dintr-un bun familiar indiviz. Aflu în sfîrşit că i-a adus la cunoştinţă notarului Moorjan intenţia lui de a mă pune sub curatelă judiciară. La asta a mai adăugat că frenezia mea crescîndă în a cheltui trebuie atribuită unei stări morbide, şi că interesele fiului meu nu mai pot rămîne neocrotite. Da,

Rolanda, în timpul absenței mele bunicu-meu a pornit o ofensivă în stil mare și și-a propus să calce cu forța cuvîntul pe care ți l-am dat ție și doamnei Clarence. Se înțelege că nu am de gînd să-l las să-și facă mendrele. Domnul Moorjan nu vrea să mă lase să plec pînă nu le fac, doamnei Moorjan și fiicelor ei, cinstea unei vizite. Pentru a mă achita de această obligație trebuie să întreprindem o călătorie în altă aripă a conacului. Trecem prin nenumărate coridoare și vestibuluri, toate împodobite cu aur, și ajungem într-un salon spațios, o încăpere crem cu picturi à la Watteau și cu mobilă luxoasă Louis XV, lăcuită în roz și verde pal. Acolo tronează maiestuoasa doamnă Moorjan, cea cu carnea durdulie și trandafirie. Și nu mă mir că le văd pe fiice, grupate ca un buchet de flori în jurul ei, în toalete elegante de vară. Știam că este de ajuns, pe zveltețea lor mușchiuloasă, o rochiță ușoară, atît de atletice și de indeformabile le sînt membrele. Dar domnișoara Simona lipsește. Stăm de vorbă și bem cîte o ceașcă de ceai. La un semn al lui Moorjan, care mă cunoaște, se aduc lichioruri. Doamna Moorjan își închipuie că arată, ca tip și stil, întru totul Vieille France. De aceea afișează o candoare afectată și nu folosește farduri, decît un pic de pudră. Ca și fetele ei, dealtfel, dar acestea se supun, fără cel mai mic subînțeles, comandamentelor sănătății lor năvalnice. Moorjan însuși, după un timp, ia loc lîngă nevastă-sa, făcînd oarecum pe îndrăgostitul. Așa își petrec ei clipele domestice : mînă în mînă. Întregul ținut nu vorbește decît despre dragostea lor nestinsă. Dacă e autentică sau nu, rămîne de văzut. Dar

ei se vor Vieille France. Fiecare este, după părerea mea, gentil și amabil, așa că jumătatea de oră trece fără pic de plictiseală. Părăsesc în cea mai bună dispoziție acest sordid cerc de parveniți.

Pervijze, odihnit, pornește cu foc. Pe aleea de fagi sînt obligat să-l opresc. Domnișoara Simona barează drumul : intenționat, bineînțeles. Descalec și mă duc să-i dau bună-ziua. Ea aruncă asupră-mi o privire plină de mînie. Buzele, strînse, îi tremură. O găsesc mai frumoasă în mînie decît în baie. Cînd aduc vorba de faptul că am surprins-o dezbrăcată, fapt de care m-am făcut vinovat azi după masă fără voia mea, mă întrerupe furioasă. Mă repede :

— N-a fost o întîmplare, ci o nerușinare.

Întreaga ei ființă izbucnește, cu o superbă ardoare. Pare o floare în prima ei tinerețe. Ține să-mi mai spună că mă cunoaște bine, chiar dacă am să susțin că n-are de unde. A auzit de la Annie Robelus că duc o viață obscenă și că scot fetele din minți, și că biata Emilia de Warmont e acum la ospiciu și are să stea acolo toată viața. E de părere că are dreptul să mă avertizeze, avînd în vedere că Moorjan, tatăl ei, care nu e prea dificil, a conceput în secret planul monstruos de a mi-o vinde chiar pe ea, fiica lui. Dar ei îi e silă de mine, asta să-mi intre bine în cap. Iar rușinea ei cea mai gravă va fi, și va rămîne de neșters, că soarta mi-a dezvăluit trupul ei gol. Acum, după ce mi-a spus toate acestea pe șleau, speră că am să fiu destul de înțelegător și am s-o scutesc pe viitor de orice întîlnire cu mine. N-am decît să-mi văd de treabă la Paris și aiurea, unde,

cum foarte bine știe Annie Robelus, îmi dezonorez, în case de perdiție, și trupul și sufletul.

Nu-mi revin pe loc din uimire. Simona tremură în așa hal, încît îi aud respirația. Privirea ei șovăie. O îneacă plînsul. Dar și-l stăpînește și fuge. Încalec și-l las pe Pervijze, cu frîu liber, să-și aleagă drumul, în direcția Bierk.

Ce i-o fi îndrugat Annie Robelus ? Îmi aduc aminte că în vara asta trebuie să dea un recital într-o localitate balneară franceză. Dacă îl dă la Vichy și mai zăbovește pe acolo, du-te și află, te rog. Încep să mă tem că bunicu-meu ar putea să făurească prin Robelus arme primejdioase împotriva mea.

Cît despre Moorjan și planul lui, e ridicol. Bătrînul zgîrie-brînză e nebun ; totuși am acum motive ca să fiu cu ochii în patru și în direcția asta.

Apar în vasta curte interioară a crescătoriei La Gaillarde ; curtea zace la soare, ca și părăsită. Se aude ecoul copitelor calului meu. Cîțiva grăjdari vin în grabă. Mă întreb dacă graba lor îmi e destinată mie, pentru că o văd și pe Zuran că intră călare imediat în urma mea. Sar din șa și o privesc. E o călăreață excelentă Zuran, și aduce a bărbat. Statura ei mușchiuloasă e tocmai bună pentru călărie. Stă în șa în pantaloni și cu cizme, ca un impecabil gonaci. În brîul de piele își ține înfipt pumnalul malaiez, de care nu se desparte niciodată. Părul ei lins are o strălucire de agat negru, cu reflexe albăstrii. Se înclină respectuos înainte de a descăleca.

A venit oare Zuran în urma mea tot timpul ? Așa pare. Mă previne că o potcoavă de la spate

e aproape desprinsă de copita lui Pervijze. Întreb numaidecît de stăpîn. Zuran intră înaintea mea în casă și spune că are să-l anunțe. Marele Văduv mă lasă să aștept o jumătate de oră în salonaș. În sfîrșit mă aflu în fața lui.

Mă aflu în fața Uriașului, bunicu-meu.

Întreaga lui ființă respiră o forță liniștită, grea. Nu-i întind mîna. Nici el mie. Îmi pun pălăria de fetru și mănușile pe vasta masă de lucru care ne separă. Privirea lui devine tăioasă : o sclipire de oțel.

— Ei ? — îmi spune el, sau mai degrabă mormăie.

Văzînd că tac, își ridică vocea.

— De unde vii ?

Am să mă abțin de a-l informa. Nu-l privește.

— Ei, Lamarache ? — repetă el cu arțag.

Mi se înfierbîntă orbitele ochilor. Îmi aud bătaia sîngelui în gîtlej. Izbucnesc, trecînd direct la subiect. Îi dau drumul, fără formule de politețe. Jocul acesta trebuie să ia sfîrșit. Încă nu sînt sub curatelă. Slavă Domnului. Sînt hotărît să înăbuș orice tendință de intervenție a persoanelor străine. Iar Hardwin de Bierk, omul care vrea să-mi îngrădească libertatea, nu-mi mai e bunic. A devenit un străin, prin propria sa voință. Mai rău : un dușman. Am venit ca să denunț orice înrudire și să-mi recuceresc cu orice chip independența. Am venit ca să îndepărtez, cu toată hotărîrea și, la nevoie, cu forța, mîinile lui de pe treburile care mă privesc pe mine și numai pe mine, atît bănești cît și morale. Eu sînt stăpîn la Horlebecq. Eu sînt stăpîn pe moșia mea. Asta să și-o bage bine în cap Sire de Bierk odată pentru totdeauna. Și vin

într-adevăr să-mi iau băiatul, pe Ogier. În timp ce eu îmi ies din fire, tot sperînd să ia și el în sfîrșit foc, bag de seamă că, deși foarte palid, rămîne extrem de calm. Urmează o scurtă tăcere. Aud tictacul ceasornicului înalt cu picior. Uriașul zice :

— Te-am înțeles foarte bine și iată ce am hotărît. Bunurile Casei, care, datorită sînului mamei tale, a amestecat moștenirea familiilor Hardwin și Lamarache, îi aparțin în cele din urmă lui Ogier, ultimul vlăstar. Am să mă despart de tine, pentru că nu-mi face cinste să fiu aliat cu tine. Dar Casa e legată, într-o indisolubilă unitate, de Ogier, și dacă-ți sînt dușman, așa cum susții sus și tare, am să te împiedic să devii dușmanul fiului tău. Tot ceea ce fac și voi mai face vreodată este îndreptat spre acest unic scop : Casa, Sîngele, reunite în Ogier.

Te implor să ai răbdare, Rolanda. N-ai să înțelegi niciodată cît de lamentabilă e poziția mea, dacă nu știi mai întîi cît de înapoiată și de cazanieră este la noi mica aristocrație. Din bătrîni, rutina seacă este confundată aici cu tradiția vie. Un conservatorism ritual barează și condamnă orice efort de înnoire. Sîntem în definitiv mai ferecați în strîmtoarea unei mentalități lipsite de suflet decît în simbolismul putregăit al blazoanelor noastre. Concepțiile moderne, atitudinile moderne față de viață, intuirea unei actualități înflorite din izvoare vitale proaspete, — pentru toate acestea nu sîntem destul de sensibili, destul de sănătoși, destul de liberi. Firește, cuvintele bunicului meu îți vor inspira milă, și mi-e rușine că sînt nevoit să le aștern pe hîrtie. Dar ele conferă

unor situații încremenite o forță de care noi, din prudență, trebuie să ținem seamă.

Cu toate că-mi vine foarte greu, îl las pe Marele Văduv să-și termine discursul. Zice :

— M-am hotărît să-ți stau în drum oriunde ai putea amenința situația și autoritatea lui Ogier. Între timp am luat măsuri, din pricina cărora ar fi întru totul de prisos să te enervezi. Ele urmăresc conservarea provizorie a unor anumite bunuri, amenințate de tine. Astfel, domnișoara de Warmont, pe care ai lezat-o în mod josnic, a fost dusă la loc sigur, așa încît, cu speranța în Dumnezeu, spre binele lui Ogier, să-și poată duce la îndeplinire sacrificiul pe care s-a declarat gata să-l facă. I-am dat dispoziții consilierului meu juridic să introducă acțiune dilatorie împotriva irosirii unor bunuri patrimoniale, hărăzite de tine acoperirii unor cheltuieli nespus de murdare. Între timp sînt în măsură să-ți prezic prăbușirea financiară rapidă a afacerii infecte pe care ai ales-o pentru a risipi averea Casei noastre. Nu observi nici măcar că notarul Moorjan, asupra intențiilor căruia am să păstrez deocamdată tăcere, te ajută s-o risipești. Dar partea cea mai importantă a hotărîrii mele se referă direct la Ogier. Vii să ceri copilul. Iar eu trebuie să-mi bag bine în cap că stăpîn pe el ești tu. Lamarache, pe băiețașul care îți poartă numele, care e extrem de bolnăvicios și pe care ești destul de laș ca să-l sustragi îngrijirilor bunicii lui, singura ființă pe care poate el conta în afară de mine, pe băiețașul tău am de gînd să-l sustrag, prin orice mijloc, dreptului tău de tată denaturat. Stăpîn pe el nu ești numai tu, stăpîni sînt toți părinții, care mai ales în ceasul acesta se scoală

din mormînt, părinţii spiţei, pe care el însuşi trebuie s-o perpetueze. Acum pleacă. Meditează asupra celor ce ţi-am spus. Poziţiile, de ambele părţi, sînt luate. Să nu ne mai certăm azi. Să ne despărţim în linişte. Te aştept aici de azi într-o săptămînă. Trebuie să ne purtăm ca doi bărbaţi, în deplina stăpînire a facultăţilor noastre mintale.

Se uită ţintă la mine, aspru. În ochii aceia arde o emoţie ciudată. Şi încă ceva, foarte profund, foarte departe, şi întunecat. Ochii care ne-au surprins în pavilionul de vînătoare, Rolanda...

Deodată o simt pe Zuran lîngă mine, la spate. Îmi stăpînesc revolta. Dar ştiu că numai moartea poate rezolva acest conflict infernal. Mă hotărăsc pe loc să rămîn în deliberare. Tot ceea ce aş face acum ar fi prematur. Am nevoie de cîteva zile. Zile de prudenţă. Trebuie să lovesc. Dar să şi nimeresc.

LAMARACHE

Notă însoţitoare, pe adresa doamnei Diana Clarence, Paris, rue de Rivoli.

Stimată doamnă,

Aşa cum mi s-a recomandat şi cum aţi avut bunăvoinţa să acceptaţi, vă încredinţez corespondenţa alăturată, destinată Rolandei. Dacă, aşa cum îndrăznesc să sper, intenţionaţi să-i predaţi această scrisoare personal, vă rog stăruitor să-mi comunicaţi impresia pe care i-a făcut-o după lectură. Ştiu că scumpa noastră prietenă nu şi-a revenit încă după primejdioasele temeri pe care i

le-a stîrnit şederea ei la Horlebecq. Mă tem, din păcate, că veştile pe care i le dau nu sînt de natură să calmeze această stare nervoasă. Vă rog şi pe dumneavoastră, care sînteţi cel mai bun mesager, să mă ajutaţi s-o conving că am să repar situaţia într-un viitor apropiat şi în mod definitiv.

Şi faţă de dumneavoastră, stimată doamnă, am o îndatorire. Am aflat aici că anumite dispoziţii de plată, pe care le-am dat, n-au fost executate. Am luat măsuri ca ele să fie executate în 48 de ore. Săptămîna viitoare se va proceda la al patrulea vărsămînt, aşa cum era prevăzut. Vă rog să binevoiţi a înţelege şi a scuza faptul că, în timpul absenţei mele şi cu totul independent de voinţa mea s-au produs unele nereguli.

Sper că vă merge bine, dumneavoastră şi domnului Clarence. Vă salut pe amîndoi, iar dumneavoastră, doamnă, vă sărut respectuos mîna.

RENIER J. DE LAMARACHE

XXIX

Castel-Horlebecq, 18 august 1921.

Draga mea, draga mea Rolanda, te binecuvîntez şi-ţi mulţumesc pentru vestea pe care mi-o telegrafiază Diana. Însănătoşirea ta progresează repede, şi îţi revii, fără prea mari neajunsuri, din emoţiile zguduitoare pe care, Dumnezeu mi-e martor, nu ţi le-am putut cruţa. Eşti gata să aştepţi cu curaj şi cu o deplină recunoaştere a bunelor

mele intenţii desfăşurarea viitoare a evenimentelor, şi mă ajuţi, cu gîndul, din toate puterile, să silesc soarta să treacă de partea noastră ! Cu greu îţi poţi închipui, scumpa mea, cît de îmbărbătat mă simt după această veste. Ai să afli curînd că merit încrederea ta. Dumnezeule ! ce frumoasă e viaţa pe care o am de cucerit !

Este pe lumea asta un om tăcut. E înalt, stîngaci, domol. Niciodată n-a făcut un pas ceva mai repede sau ceva mai încet decît altul. Picioarele lui sînt ca braţele unui ceas-pendulă. Calcă regulat.

Omul acesta umblă cufundat în gînduri. Cu umerii ridicaţi. Cu ochii în pămînt. Ca încărcat cu obîrşia şi sfîrşitul lumii.

Dar nu se gîndeşte la nimic. Umblă numai. Vegetează. Seamănă cu vaca în islaz. Şi ea priveşte veşnicia visînd şi are o călcătură greoaie, egală... Încotro se duce ?

Trece...

Este Ocula, lunganul. Jeroom Ocula. Fără vîrstă precisă. Şaizeci ? Şaptezeci ? De pe chipul lui par să fi dispărut toate componentele obişnuite. N-are gură, n-are nas, n-are ochi ; o faţă sub un văl de ceaţă, iar carnea numai negi.

Jeroom Ocula e asistentul doctorului Ferguson. Mă duc la el în vizită. Stă în laborator, în faţa tejghelei lui, lîngă una din ferestrele mari. Îi văd ţeasta pleşuvă în lumina ferestrei : o suprafaţă trandafirie catifelată, care face o impresie ciudată. E aplecat asupra obiectului la care lucrează. Mă apropii şi îi văd, sub scînteierea ochelarilor, mîinile, foarte active. M-a şi zărit, dar nu face nici un gest. Atenţia lui e îndreptată spre o sta-

tuetă de ceară pe care o însufleţeşte cu un roşu strălucitor. Mă duce din nou gîndul la firida în care zace îngropat Ioachim al Franţei.

— Bună ziua, domnule Ocula.

Ridică puţin capul ; aruncă o scurtă privire. De pe buzele lui se aude un bîzîit, ca de albină. Presupun că răspunde la salut. Degetele lui reîncep migăloasa lucrare cu pensula. Dacă acum n-am să spun nimic, are să domnească aici o linişte desăvîrşită. Pentru că în această privinţă nu este de aşteptat nici o iniţiativă din partea lui Ocula. Întreb unde e doctorul. Face un gest vag. Ghicesc din el, la noroc, că doctorul e la pescuit. Foarte bine. Privesc cercetător statueta de ceară. E o păpuşă pentru farmece, aproximativ la fel cu cea pe care mi-a încredinţat-o cîndva coana Coleta. Urma s-o depun pe altarul Madonei Spaniole din Bruxelles. Dar eu am închis-o în casa mea de fier.

Păpuşii acesteia, ca şi celeilalte, îi lipseşte mînuţa dreaptă.

Bag de seamă cu cîtă precizie şi fineţe tratează Ocula obrăjorul. O adevărată treabă de miniaturist. Mai ales ochii sînt executaţi cu un realism impresionant : sînt larg deschişi, cu sclipiri speriate. Într-adevăr, aşa e Ogier cînd doarme. Frica obişnuită a lui Ogier. Mă gîndesc la statueta mea, care e impasibilă şi rece, fără nici cel mai mic efluviu vital venit din interior. Mi-e ciudă. Pentru că presupun, fireşte, că un factor de exorcizare operează cu atît mai la sigur cu cît animismul cu care a încărcat e comunicat în mod mai izbitor. Dealtfel, am venit încoace ca să mă lămuresc asupra acestui punct. În sfîrşit, lui Ocula

i se dezleagă limba. Aflu că o statuie, dacă vrea să fie operantă, trebuie să fie pe deplin saturată cu atenţia sculptorului. Această saturaţie este una din cele mai importante condiţii ale exorcizării. Dacă nu este îndeplinită, exorcizantul va fi expus unei obositoare epuizări. Îl întreb pe Ocula dacă îşi mai aminteşte de cealaltă statuetă.

— Ştii că a fost oferită ca prinos în biserica La Chapelle ?

Ocula dă din cap. Ştie de statuetă, dar crede că ea, cu siguranţă, nu şi-a găsit drumul spre biserica La Chapelle, de vreme ce a fost nevoie să se confecţioneze o a doua. Îi spun că eu însumi am dus-o acolo. Nu răspunde. Îi spun că era modelată mai din gros şi că nu era pictată aproape deloc. Mă înşel, susţine Ocula. Statueta a fost finisată cu mare îngrijire, dar după numeroasele descîntece ale coanei Coleta, Ferguson a voalat pictura cu culori vegetale uşoare, încît a rămas acoperită sub ele ca într-un somn. Un tratament cu mare forţă magică. Îmi permit să susţin că demonismul nu e decît şarlatanie. Ocula se uită pe fereastră. Urmăreşte norii, acolo sus. Şopteşte :

— Nu cunoaşteţi puterea lui Ferguson.

Aş ţine să văd mînuţa de ceară, la care lucra Ferguson cu atîta sîrguinţă cu cîteva săptămîni în urmă. Ocula mă duce în încăperea întunecoasă în care sînt expuse numeroase lucrări de modelaj. Păcat că n-ai intrat niciodată acolo. Mă duce lîngă o vitrină pătrată. În vitrină e o casetă de abanos, în formă de capelă. În partea din faţă e bătută pe lemn o cruce de metal cu braţele terminate în formă de ancoră. Ocula mă lămureşte că în inima crucii sînt închise nişte moaşte

ale sfîntului Macarie. Iar în casetă se află mîna de ceară. Mă mai lămureşte că mîna, acolo, în întuneric complet, între pereţii bine căptuşiţi ai casetei, stă literalmente la „copt". Cu alte cuvinte, că se încarcă acolo cu nişte radiaţii secrete, datorită cărora materia ei atinge un excepţional grad de sublimare. Este o descoperire ocultă a doctorului, care îşi pune mari speranţe în ea, în vederea eliberării domnişorului Ogier.

Mă sperii cînd aud cuvîntul „eliberare", pe care îl repet în mod mecanic. Ocula, lunganul, iese în mare grabă din cabinet, şi cînd ajunge în lumina puternică a laboratorului, mă apucă de umeri şi bîiguie ceva, tremurînd din tot corpul. Îl îndemn să se potolească. E clar că l-a luat gura pe dinainte. Îmi mulţumeşte, foarte agitat. Dar eu vreau să ştiu totuşi de ce trebuie eliberat băieţaşul meu. Ocula povesteşte în sfîrşit că doctorul are motive să presupună că prima statuetă a încăput pe mîini duşmane şi că trebuie contracarate cu forţa strădaniile satanice de a-l încătuşa pe copil. Apoi, doctorul mai e convins că eu, Lamarache, sînt în relaţii cu anumite forţe care promovează această acţiune. Ocula îmi cade la picioare şi îmi cuprinde genunchiul. Mă imploră să nu-l amestec în treaba asta, pentru că Ferguson este un om răzbunător şi sîngeros, pe care nimeni nu-l poate provoca, decît primejduindu-şi viaţa.

Îi făgăduiesc ca în chestiunea aceasta să fiu mormînt. Îi şi jur. Se linişteşte. Îşi reia locul la fereastră şi-şi moaie pensulele în vopsea. Încerc să mai aflu cîte ceva despre această afacere ciudată. Nu mai pot scoate nimic din gura lui Jeroom Ocula, care a devenit, cum a fost şi la

început, tăcut și impenetrabil, ca o negură fantomatică.

Îl las, după ce l-am asigurat încă o dată că se poate bizui pe mine ca pe un camarad întru totul vrednic de încredere, și plec spre heleșteu. Într-adevăr, Ferguson e acolo și pescuiește. Îl rog să fie amabil să mă însoțească după amiază la doctorul H..., oftalmologul, iar el consimte cu amabilitate.

Trebuie să fac o paranteză, Rolanda, și să-ți aduc la cunoștință că încă de la Paris am avut necazuri cu ochii, și că situația nu s-a îndreptat la Horlebecq. Mă tem că merg spre o criză oftalmică. Poate că-ți mai aduci aminte de boala mea, cînd Cerul mi-a îngăduit să fiu îngrijit și vindecat de tine. Boala a fost greșit pusă atunci pe seama gazelor toxice sau a rănilor din război. Ferguson e mai aproape de adevăr cînd caută cauza instabilității vederii mele în anumite tare ereditare. Orice ar fi, încep un tratament la doctorul H..., de la facultatea de medicină din Bruxelles, și vreau să fiu îngrijit cu cea mai mare atenție. Ar fi o catastrofă ca acum, după ce am înlăturat din calea vieții mele atîtea obstacole care ne despart, să fiu handicapat de o nouă dificultate.

Sîntem în mașină, în drum spre Bruxelles.

Aduc vorba de maică-mea. Nu sînt mulțumit de sănătatea ei, care mă îngrijorează peste măsură. Totuși nu cred că e bolnavă. Dar, susțin eu, își consumă, cu o neîndurătoare pasiune, resursele sufletești. Ferguson spune calm :

— Sînt de aceeași părere.

Întreb direct, aproape furios, pe seama cărui fapt crede el că se poate pune această situație. Cele două priviri ale lui încep să șovăie. Parcă i s-ar tot suci și învîrti în pupilele adînci, ca în niște ape luminoase. Apoi țîșnesc amîndouă în direcții opuse. Mașinal urmăresc una din ele, care zboară, prin portieră, peste cîmp. Ce superbă e, în jurul nostru, ziua de vară !

Doctorul Ferguson povestește că o cunoaște pe maică-mea dinaintea căsătoriei ei cu Messire Ogier Joskin de Lamarache, tatăl meu. Era din tinerețe prieten cu tata. Ogier avea o fire nestatornică și devenise un martir al propriei sale imaginații, care era focoasă și neînfrînată. După ce a colindat mulți ani pe toate mările și a vizitat țările cele mai depărtate, s-a înapoiat la Horlebecq, bolnav, extenuat, golit de sevă vitală și de visuri.

— Eram pe atunci, — zice Ferguson, — un tînăr medic. Fusesem chemat să-i îngrijesc trupul vlăguit. Și l-am îngrijit cu tot zelul, așa cum se cuvine să facă un prieten. N-a trecut mult și am fost nevoit să-i dedic lui tot timpul de care dispuneam. Era fricos și irascibil. Avea oroare de singurătate. Tremura la gîndul morții.

Aici, Ferguson mă privește brusc în față, cu un zîmbet amabil pe buze. Și cu o voce dulce, așa cum n-a putut nicicînd cînta un om pe lume, mă întreabă dacă nu mă plictisește cu amintirile acestea de demult. Nu, cîtuși de puțin.

— Dimpotrivă, Ferguson, te rog, dă-i înainte.

Reia, ca legănat de bîzîitul motorului :

— Am acceptat în sfîrșit, asta era în '79, să mă instalez definitiv la castel. Am făcut foarte bucuros acest pas, căci moștenisem de la un unchi

de departe o avere frumoasă, care îmi îngăduia să trăiesc pe viitor după pofta inimii. Tatăl dumitale s-a însurat în '80 cu domnița Coleta, unica fiică a seniorului Hardwin de Bierk. Ea era mult mai tînără decît el. Cu vreo douăzeci de ani. Și frumoasă. În '83 s-a născut Ghisleen, în '85 Isabella, în '87 Ghislena, iar în '89 Renier, dumneata. Ghisleen s-a prăpădit la vîrsta de trei ani. Cele două fetițe n-au apucat, nici una din ele, vîrsta de optsprezece luni. Copiii erau extrem de plăpînzi. Rahitism și tuberculoză osoasă. Dumneata ai fost mai zdravăn și, cu toate că am fost nevoit să-ți dau cele mai penibile îngrijiri, și deși mi-am pierdut, nu numai o dată, speranța, ai trecut cu bine prin toate încercările. Mulțumită mai cu seamă mamei dumitale, domnule, care te-a smuls de o sută de ori din ghearele morții. A izbutit să te păstreze și ai fost mîngîierea vieții ei. Pînă ce s-a născut Ogier, fiul dumitale. La rîndul lui, și copilul acesta a prezentat indiciile tarelor ereditare. N-am să uit niciodată privirea dureroasă pe care a îndreptat-o ea asupra micului braț bont. Părea că noaptea pătrunde pentru totdeauna în ochii ei, îngropîndu-i sufletul. S-a dedicat apoi cu un curaj neobosit îngrijirii micuțului. L-a crescut. În sfîrșit, l-a putut considera salvat. Iar acum...

Tace. Nu îndrăznesc să-l tulbur. Privesc în fața mea. Ce vast e cerul... !

— Acum mama dumitale află, din numeroase reflexe, pe care nu orice ochi le vede, că bietul copil e ros de o boală internă. Ba mai mult: simte că în Casă începe să acționeze o influență impalpabilă, dușmanul, pe care nu-l vezi și care

astfel își duce la îndeplinire în mod energic necruțătoarea operă. Această intuiție a unei mame este insuflată de obicei de către însuși Dumnezeu, și am să mă abțin de a acționa împotriva ei; mai degrabă am s-o ajut. Și la nevoie te sfătuiesc să faci la fel. Pînă nu e prea tîrziu. Căci sîngele ei nu e departe de sleirea fatală.

Mă bucur că intrăm în oraș. Zgomotul ne absoarbe. Povestirea se întrerupe. Între timp am ajuns în fața casei oftalmologului. Dar după ce consultația s-a terminat și ne suim din nou în mașină, socotesc că e prudent să continuăm conversația. E periculos să fac impresia că evit acest subiect. Îi mulțumesc lui Ferguson că-mi dă, la timp încă, prilejul de a fi de ajutor și sper sincer că nici el, la rîndul lui, nu va neglija nimic din ceea ce ar putea fi, indiferent cum, de folos. Totuși, remarc eu, maică-mea e superstițioasă... Mă întrerupe numaidecît și-mi spune că genul de superstiție în care pare să creadă ea nu trebuie judecat cu ușurință și mai ales nu trebuie negat. Deoarece reprezintă, pentru dragostea ei prea fierbinte, un derivativ favorabil, care descarcă în parte dogoarea lăuntrică. Accept explicația și, ca dovadă că și eu, din proprie inițiativă, i-am făcut întotdeauna pe voie maică-mi în această problemă, pomenesc de păpușica de ceară pe care, la cererea ei, am depus-o pe altar, în biserica La Chapelle !

Reacționează brusc, foarte vioi.

— Ce ai depus ? — mă întreabă el.

Îi poruncesc șoferului să ne ducă la biserică. E aproape cinci după amiază. Intrăm prin nava din dreapta. Biserica este scăldată într-o lumină

roz, datorită ferestrelor înalte cu vitralii, care filtrează soarele, fragmentat în diferite culori. În transept, unde s-a instalat un tron festiv pentru Madona Îndurării, făcătoarea de minuni, e o activitate intensă. Pe toate laturile s-au montat rafturi de lemn, acum încărcate cu flori albe, mai ales gladiole, hortensii, brumărele, gardenii și trandafiri. A doua zi e sărbătoare mare : Adormirea Maicii Domnului. Statuia, foarte mare, e instalată sub un baldachin de aur, Madona poartă o coroană înaltă, ca și Pruncul Ei. Amîndoi sînt drapați în veșminte de brocat triunghiulare, bogat brodate. În jurul lor atîrnă o largă mantie purpurie. Femei și fete lucrează de zor în jurul capelei, care e amenajată în față. Și fac destul de multă gălăgie, cu toate că lucrează sub conducerea unui preot tînăr, care e ocupat pînă peste cap. Se apropie o zi de bucurie. Maica Domnului se pregătește să-și ia zborul spre azurul paradisului.

Ne depărtăm de zumzetul acestui grup și pătrundem mai adînc în umbrele navei stîngi, unde e liniște. În penultima capelă, care e cea mai întunecoasă, coboară, de sus de tot, pe pereții și stîlpii cenușii, o lumină ireală ; acolo se află altarul Madonei Spaniole îndoliate. N-am văzut niciodată un tragism mai sfîșietor. Aurul mort curge în pantă lină de pe sfeșnice. Iar la piciorul Crucii, unde sus, în lumină, se află, dezbrăcat, Cristos muribund, stă în picioare mama îndurerată, cernită, cu rochie de crep, transparentă, și cu zăbranicul care îi atîrnă de pe capul plecat. Așa e ea, cea mai omenească dintre toți : învăluită în noapte veșnică. O singură lacrimă, podoaba mamelor, îi

tremură, lunecînd încet, pe obraz și nu ajunge niciodată la pămînt. Dar prin zăbranic observ mîinile împreunate, zece degete palide strînse într-o penibilă crispare peste mătănii, inele vii, rugăciuni care nu se termină niciodată de citit. Din această îngrozitoare singurătate, pe care ea singură o împodobește în veci, prea fericita Maică a lui Dumnezeu domnește peste durerea lumii. O panglică de aur îi înconjoară tîmplele. De acolo se îndreaptă spre toate inimile o aureolă cu șapte raze. Dedesubt este o inscripție : Nuestra Señora de la Soledad... Îi spun lui Ferguson :

— Aici am depus statueta.

Îi arăt punctul din mijloc al altarului. Simt că privirea lui Ferguson îmi străpunge pur și simplu creierul. Ca niște cuie. Se apropie de altar și îl cercetează cu atenție. Îmi cere să pun mîna exact pe locul în cauză. Pun mîna acolo. Dar trebuie să mi-o retrag numaidecît, pentru că a început brusc să tremure. Mă doare. Îl aud pe Ferguson cum mormăie că nu mai înțelege nimic. Se depărtează, înălțînd umerii. Ajunși pe stradă, vine în fața mea, descurajat, și zice :

— Dacă n-ai fi dumneata cel care susține acest lucru, aș putea să jur că e o minciună, afară numai dacă...

Și face un gest vag cu brațele.

Sîntem în drum spre Castel-Horlebecq. Nu scoatem nici o vorbă. „Afară numai dacă..." Ce s-o fi ascunzînd în spatele acestor cuvinte ?

O găsesc pe maică-mea cufundată într-o adîncă evlavie. Se pregătește și ea pentru marea sărbătoare de mîine. După cină, se închide în camerele ei.

Adormirea Maicii Domnului începe cu zori superbe. Am dormit foarte prost. Sînt mulţumit că mă scol. Noaptea îşi mai tîrîie încă ultimele văluri. Lumina şi întunericul se destramă în neguri. Mă plimb prin parc. E răcoare. A căzut rouă din abundenţă. Cînd se înalţă soarele, roua sclipeşte ca milioane de perle. Mi-e frig la picioare. Dar cu gura sorb ziua cea nouă. Spaţiul din jurul meu devine blond şi gelatinos. Ceaţa se ridică. Iar cînd coroanele înalte ale copacilor sînt inundate de lumină, începe, în verdeaţa de pe care se scutură roua, cîntul păsărelelor. Atmosfera se umflă, gravidă de răsuflarea pămîntului.

O, zi frumoasă ! O, cea mai frumoasă veste, reînnoită de atîtea ori de cînd m-a făcut mama ! Noutatea ta face ca fiinţa să-mi înflorească din nou. O gingaşă făgăduinţă de puritate îmi încîntă sîngele. Iar sufletul meu mirat începe, fără îndemn, să se roage. Rolanda, cînd trăiesc asemenea clipe, simt că mă topesc parcă într-o baie de îndurare. Curînd după aceea înviez în materie purificată. Glia maternă, profund cutremurată, slobozeşte duhul strămoşilor mei, care suie în mine, iar vinele îmi sînt ameţite de o minunată beţie. Vai ! nu sînt destul de curat ca să ţin pasul cu această stare de graţie. Iat-o că se stinge şi lasă în urmă un miros acru de carne...

Acum iarăşi. Vraja se rupe. Ah, Rolanda, ce sărac şi singuratic sînt, de parcă-s închis în acel veşmînt dur, care e de trebuinţă pentru călătoria cea de pe urmă !

Îmi continui plimbarea. S-a făcut zi de-a binelea. Soare din belşug, ca în toiul verii. Adieri călduţe. Pădurea răspîndeşte o mireasmă aspră,

de canaluţe şi ferigi. Stîrnesc mare tevatură la fermă, pentru că doresc să iau micul dejun acolo, dar ai casei nu se aşteptau la o cinste atît de rară. Nevasta ţăranului Tastenoy, o fiinţă sperioasă, — căreia, cînd o iei repede, i se paralizează picioarele —, se tîrăşte, cum poate, spre cămară. Dar fiicele ei, două fetişcane voinice, cu pielea focoasă, se reped care mai de care şi nu izbutesc să pună ca lumea pe masă cafeaua, pîinea, smîntîna, untul. Încurcă totul, din exces de serviabilitate. Stau totuşi tolănit în mijlocul apetisantului abur al bucătăriei şi îmi tai singur din jambon, care miroase a fum, a cenuşă de brad şi a boabe de ienupăr. Tastenoy îmi vorbeşte despre grajduri şi despre cum merge treaba acolo, de cînd şi-a luat Marele Văduv mîna de pe ele. Trebuie neapărat să mă duc să văd cei doi mînji nou-născuţi. Sînt exemplare de soi. Rămîn la fermă pînă la amiază.

Păşesc pe peron, la Castel-Horlebecq, tocmai cînd se bate gongul pentru dejun. Maică-mea s-a şi aşezat la masă. Întreaga sufragerie e numai a ei, atît este de solemnă autoritatea ei de zi cu zi. Mă aşez lîngă ea ca un străin întîrziat căruia i se acordă totuşi un locşor. Vorbim foarte puţin. La sfîrşit, maică-mea se miră că în ziua Adormirii am lipsit de la slujbă. Îmi pare rău. Nu mi-a dat prin gînd. E vina ţăranului. Coana Coleta spune cu voce calmă, plată, că e vina mea. Şi cu asta conversaţia s-a încheiat. Cer permisiunea să mă retrag ; am treabă.

Ţi s-a întîmplat vreodată, Rolanda, să vezi că cineva îmbătrîneşte chiar în clipa cînd îl priveşti ? Asta mi se întîmplă mie acum. E o senza-

ție ciudată și neplăcută. O privesc pe maică-mea în timp ce ne sculăm în picioare și ne dăm bună ziua la despărțire. Îi mai văd o clipă fața palidă, care, semeață, măsoară întregul spațiu al camerei. Apoi această față se apropie de mine foarte repede, și devine totodată mai mare, exact ca la cinematograf cînd se proiectează un close-up. Ridurile devin mai grosolane, mai adînci, ochii se afundă în orbite, privirea șovăie de parcă ar fi gata să se stingă în lumină, iar la gură apare o trăsătură dureroasă, care se va permanentiza acolo. Totuși, maică-mea zîmbește cu bonomie ; orice reproș de pe chipul ei s-a șters. Reproșul s-a desprins și trăiește independent, în jurul și în afara ei. De aceea e cu atît mai aspru, cu atît mai necruțător, și sînt singurul care să se ridice împotriva lui, să-l sfideze, să-l spulbere.

Mă închid în bibliotecă și stau acolo toată după-amiaza, dar de citit nu citesc. Tolănit în fotoliul de piele, mă uit fix prin ferestrele înalte la norii mici și călători. Rămîn așa ceasuri întregi. Știu foarte bine la ce mă gîndesc. Mereu la același lucru. Întreaga mea lume se reduce la trei elemente principale. Sînt trei elemente principale din care trebuie să-mi clădesc fericirea. Și stau trei coloane în calea luminii care trebuie să-și croiască într-acolo un drum strălucitor. Trei coloane mai puternice decît noaptea.

Începe să amurgească. Geamurile se înroșesc. În umbrele alcovului cu polog înalt, din dreapta mea (știi tu care, acolo unde e atîrnat pe perete acel frumos Crist bizantin), sclipesc acum mînerele cromate ale casei de fier. Curînd, ele rămîn unicele luciri în camera întunecată. Ba nu : acolo,

sus, pe cer, pe un fel de suprafață ca oglinda unui lac de chihlimbar scînteiază steaua care vestește păstorilor ora. Trag storurile. Mă duc la casa de fier. Cînd îngenunchez în fața ei, e exact atît de înaltă încît capul îmi ajunge pînă sub tăblia superioară. Deschid ușa grea. Înăuntru se face automat lumină. Două becuri mici sînt fixate în colțurile de sus. În lumină, după o grilă de fier, pe care eu însumi am montat-o, într-o firidă, copiată întocmai după mormîntul delfinului, pe un covoraș de catifea neagră, se află statueta de ceară pe care mi-a încredințat-o coana Coleta. E lungită și stă liniștită. Capul, fiind cam prea lăsat pe spate, subțiază gîtul mic și trist, care poate fi foarte bine cel al unei păsări moarte, atît e de gingaș. Chipul amestecă și contopește felurite forme tulburi, care astfel se trezesc la viață ca niște văluri. Întreaga păpușă este de-altfel frămîntată de o intensă emoție interioară. Dacă o privesc îndelung, mi se pare că vrea să respire.

De frică, descătușez cuvîntul. Cunosc puterea supranaturală a voinței cînd e eliberată din reveria tăcută și cînd izbucnește cu propria sa violență, fiind separată de mintea care a cultivat-o. Acesta e cuvîntul, întruchiparea sonoră a voinței. Țîșnește și stăpînește domenii pe care gîndirea cețoasă nu le poate aborda. Astfel, există cuvinte invincibile, mult mai tari decît faptele. Cel mai tare din toate : în călătorie singuratică.

Aceste cuvinte, Rolanda, le-am rostit. Îngenuncheat în fața firidei în care copilașul de ceară se apără cu disperare după grilă, am rostit cuvintele care nu trebuie repetate, care nu trebuie fixate în

semnele scrise. Pentru că trebuie să facă de zece mii de ori ocolul lumii pe un inel de unde sonore. Şi apoi nimeresc în ţintă, necruţător şi precis. Aud cum îşi iau zborul cuvintele de pe buzele mele, ca de pe o trambulină. Zboară. Îl doboară pe duşman. Simt în jurul meu făpturi invizibile. Trec foarte aproape de mine şi mă înfior la atingerea lor fremătătoare. Cu toate că ele sînt aripile morţii, n-am să cad.

Un gust neplăcut. Statueta se prăbuşeşte. Lungită, înfrîntă. Înconjurată de o vîlvoare roşie. Şi în acelaşi timp aud, ca nişte lovituri de baros pe o nicovală, tictacul ceasornicului meu în buzunarul vestei. Acum trebuie să închid uşa casei de fier. Nu prea merge. Stau drept şi mă rezem de uşă. Rezistă. Totuşi, acum trebuie să intre întunericul în firidă. Vraja trebuie să se coacă. Apuc mînerul masiv. Lupt împotriva uşii. Îmi încordez toate puterile. Dau una cu piciorul. Fruntea mi-e plină de sudoare. Îmi bombez spinarea şi împing cu umărul... Balamaua scîrţîie. Uşa se închide cu un pocnet. Cad la pămînt...

Noaptea. Linişteea.

Ce fericire trebuie să fie să dormi ! Să dormi şi să nu te mai scoli niciodată. Dar degeaba mă întind. Prea sînt într-o stare de plîns. Şi prea laş. Mă supără trupul meu agitat. Mă supără picioarele care nu-şi găsesc loc. Şi braţele, care îmi amorţesc numaidecît şi mă dor. Şi capul, care se zvîrcoleşte în perne. Şi inima, care îmi bate să se spargă.

Rolanda, ajută-mă, acum. Ajută-mă să trăiesc.

RENIER

XXX

Castel-Horlebecq, 20 august 1921

Mîna care îţi scrie în seara asta, scumpa mea, e liniştită şi fermă. Şi totuşi i-am încredinţat o sarcină îngrozitoare care va fi executată mîine. Mulţumesc cerului că în sfîrşit s-a isprăvit cu şovăiala şi cu reflectatul. Nodul a fost tăiat. Hotărîrea luată. În inima mea a coborît pacea...

Iată cum s-au petrecut lucrurile.

Ieri de dimineaţă, fiul meu Ogier a fost găsit în pat pradă unei febre violente şi delirînd. Bunicu-meu a pus numaidecît în acţiune telefonul, în toate direcţiile. Castel-Horlebecq e în stare de alertă. Ferguson, care la micul dejun angajase o luptă respingătoare cu nişte ochiuri, lasă totul baltă şi o ia la fugă spre garaj. Soseşte la Bierk şi îi găseşte acolo, la căpătîiul bolnavului, pe cei doi doctori de la Sint-Renelde. Puţin după el plec şi eu cu maică-mea. Coana Coleta nu scoate nici un cuvînt. Ceea ce simt eu este dureros. Ca prin efectul unor lame, frecate între ele şi care taie aerul, producînd vîjîituri discrete şi ascuţite. De fapt, nu se poate pune în cuvinte. Simt că sînt palid. Poate la fel de palid ca şi maică-mea, care e lividă ca un cadavru. Îi găsim pe toţi agitîndu-se în camera copilului. Infirmiera şi cele două fete în casă care stau la uşă plîng. Îl găsim pe Ogier întins pe pernele albe. Observ la el un lucru : capul fiind lăsat prea pe spate, îi subţiază gîtul. Faţa lui arde. Ochii umezi, în care s-a aprins un foc violent, privesc drept înainte, inerţi,

fixînd un punct depărtat. Maică-mea ia mîna lui Ogier într-a ei. O ia şi pe cea boantă. Rămîne o clipă aşa, într-o deznădăjduită contemplare. Apoi se întoarce şi caută chipul meu. Privirile noastre rămîn mult timp aţintite una asupra celeilalte. Ceea ce văd în ochii ei, Rolanda..., ah, adîncurile nopţii nu sînt atît de noptatice şi de adînci. Dar suport cu curaj această înspăimîntătoare lovitură. Sper numai că nu va trebui s-o mai înfrunt niciodată, niciodată...

Ferguson susţine că micuţul nu trebuie înconjurat cu atîta lume agitată. Cere să rămînă singur cu ceilalţi doctori. Trecem în camera de alături. E camera de joacă, foarte spaţioasă. Pretutindeni jucării de tot felul. Priveliştea acestor lucruri mă dă gata. După o oră vine medicul cel tînăr din Sint-Renelde şi ne aduce la cunoştinţă că micul pacient aproape a învins criza şi că acum probabil are să doarmă, ceea ce va avea un efect salutar. Şi cel mai bun lucru este să fim tari cîteva ore şi să ne abţinem de la orice vizită. Doctorul Ferguson şi doctorul Hollants (acesta e celălalt medic din comuna vecină) rămîn de veghe. Sîntem duşi în living-room şi în aceeaşi clipă soseşte acolo Dom Aloysius, finul bunicului meu, abatele de la Loppem. Cînd l-ai întîlnit pe acest prelat tăcut la logodna mea, ai apreciat foarte mult statura lui zveltă şi firea lui extrem de delicată. Maică-mea se duce numaidecît spre el şi îi strînge mîinile. Este neîndoios că ea contează pe el ca să ne lumineze tristeţea cu raza senină a Bisericii şi să ne reconforteze sufletele. Deoarece abatele, ca de obicei, nu prea îmi dă atenţie şi, după un scurt schimb de cuvinte, dar

ce-i drept cordial, se dedică întru totul coanei Coleta, rămîn în tête-à-tête cu bunicu-meu. Nu avem să ne spunem nimic unul altuia cu privire la situaţia intervenită şi cădem tacit de acord să lăsăm evenimentele în voia lor. Mă refugiez la o măsuţă de lîngă fereastră şi citesc ziarul. De la Ferguson aflăm pe la amiază că se întrevede o certă ameliorare. Copilul a adormit. Febra cedează.

Hotărăsc să nu iau dejunul cu ceilalţi. Plec la Horlebecq, unde am treabă, şi am să mă întorc spre seară. Sper însă că n-are să fie nevoie, şi îi mulţumesc lui Ferguson, cu întreaga însufleţire pe care o îngăduie împrejurările. Mă duc cu maşina de-a dreptul la laboratorul din parcul Horlebecq. Îl rog pe domnul Ocula să ia loc în maşină lîngă mine. Îl invit să luăm dejunul împreună. Cînd stăm la masă faţă în faţă, încep să-mi examinez comeseanul. Nu arată ca un om care a trăit în ziua Adormirii Maicii Domnului o aventură atît de originală. Este iarăşi omul tăcut şi închis în el, care, încovoiat sub povara unor convingeri imaginare, umblă prin lume încolo şi încoace, cocoţat pe două picioroange ceţoase : este Ocula, lunganul. Îl întreb, deşi numai din politeţe, cum se mai simte acum, şi dacă şi-a mai revenit din spaimă. Prin pupile îi trece un abur. Sau e un zîmbet ? Nu ştie ce vreau să spun. De fapt, nu ştie absolut nimic. E caraghios. Trebuie să-i dau dreptate, zice el, chiar acolo unde memoria s-ar putea să nu-l ajute. Îl întreb dacă are de gînd să se ţină de cuvînt în orice caz, pentru că mi-a făgăduit atunci să-mi fie de ajutor în toate ; n-a uitat ? Cu toate că se prea poate să fi uitat,

n-are nici o importanță, avînd în vedere că se simte legat de mine cu toată puterea, oricînd și oriunde am să fac vreodată apel la el. Bine, atunci am să fac apel pe loc. Casa noastră, susțin eu, e pradă unor vrăjitorii insuportabile și îi cer să mă ajute cu toată sîrguința în această problemă. Susțin că aceste practici creează un climat de nesiguranță, și că fiul meu Ogier, din cauza aptitudinilor lui hiperestezice, e amenințat să devină victima unor influențe funeste. Sînt hotărît să stîrpesc din rădăcină numitele influențe. Și contez pe Ocula ca să mă ajute.

Îi torn cu mîna mea un pahar de vin, ceea ce suprimă senzația de distanță și îl face pe om să se simtă la largul lui. Jeroom Ocula mai încearcă o clipă să se retragă pe după niște nori călători. Apoi își dezleagă limba.

Acum știu precis cum stau lucrurile. A ieșit o întreagă dandana din faptul că maică-mea, după ce mi-a încredințat un ex-voto de ceară, ca să-l depun pe altarul Maicii Domnului a Singurătății, supranumită Madona Spaniolă, din biserica La Chapelle, a aflat de la Ferguson că după o jumătate de oră statueta nu mai era acolo. Ferguson îl pusese pe Ocula să mă urmărească pînă la Bruxelles, iar Ocula a fost și el în măsură să declare că în ziua aceea, în mod cert, n-a fost pus nimic pe altar. Maică-mea a comandat după aceea o nouă păpușă, destinată acelorași scopuri magice, iar doctorul a confecționat-o și l-a pus apoi pe Ocula s-o finiseze cu mare exectitate. Dar s-a constatat pe urmă că forța de radiație a statuetei era sensibil tulburată de o contra-acțiune secretă. Doctorul i-a trasat acum lui Ocula sarcina să dea cu orice mijloc de urma primei păpuși...

Domnul Jeroom Ocula zîmbește pe sub mustață, dar în spatele zîmbetului e un văl trandafiriu. Ocula așteaptă. Sînt nevoit să-l readuc la chestiune. Îl întreb pe ce căi s-au furișat în casa noastră aceste practici demonice. Pentru că, zic, biata maică-mea, ce-i drept, este foarte superstițioasă, iar Ferguson e un original foarte ermetic, dar nici unul din doi nu s-a ocupat niciodată mai înainte cu asemenea vrăjitorii. Totul, e de părere Ocula, a fost pus în mișcare de către domnul Soleure. Și anume, ca urmare a pieselor anatomice care se produc în laborator și care, datorită nivelului lor științific foarte înalt, l-au umplut de admirație pe Soleure. Élie Soleure l-a convins pe Ferguson că niște reproduceri atît de desăvîrșite ale formelor naturale pot fi lesne „însuflețite". Trebuie numai ca aceste configurări să fie finisate pe un plan superior. Ocula povestește cum au început experiențele. Șederea îndelungată a lui Soleure la Castel-Horlebecq trebuie atribuită dificultății experimentărilor oculte. În sfîrșit s-a ajuns totuși la un rezultat palpabil. Într-o seară, la o oră tîrzie, Soleure a reușit, datorită unui glob de sticlă absolut perfect, încărcat puternic cu fluide magice, s-o facă pe nevasta țăranului Tastenoy să călărească în timpul unui coșmar, care a fost atît de înspăimîntător, încît dimineața biata femeie s-a sculat cu picioarele înțepenite. Cu greu se va mai vindeca vreodată. Doctorul și-a continuat studiul. Și după cum procedează întotdeauna față de coana Coleta, pe care o stimează și o respectă profund, i-a pus la dispoziție arsenalul

magic. Coana Coleta nu cunoaşte primejdiile la care se expune astfel. Ocula ştie că autoritara doamnă este peste măsură de cucernică şi că evlavia ei, care se întemeiază pe o credinţă puternică, nu e atinsă nici de cea mai slabă urmă de satanism. Dar este atît de ataşată de Casă şi atît de îngrijorată de sănătatea ultimului moştenitor, încît primeşte salvarea chiar şi din mîini murdare. Doctorul i-a poruncit azi de dimineaţă telefonic lui Ocula să ia lădiţa de abanos cu moaştele, precum şi mîna coaptă, şi să le ducă la Bierk. Totodată a dat dispoziţie ca domnul Soleure să fie chemat telegrafic.

Această din urmă măsură stîrneşte în mine o ciudă lesne de înţeles. E nemaipomenit din partea lui Ferguson, să vrea să-şi extindă autoritatea într-un mod atît de neruşinat, în casă la mine. Îl previn pe Ocula că acest mesaj îl preiau eu şi-mi mulţumeşte. Nici nu mă gîndesc să-l mai invit pe acel iezuit literaturizat. Am dreptate să-l dispreţuiesc, pentru că năravurile lui, din orice punct de vedere ar fi privite, sînt dezgustătoare. E ca acele funeste gaze toxice pe care le introduci în propriul trup fără să ştii şi care de aceea sînt atît de primejdioase. Păcat că individul ăsta scrie atît de bine. Dar îmi amintesc că Dumnezeu i-a dat lui Belial, şarpele, darul elocinţei. Élie Soleure e un sceptic ordinar, în stare de orice şi pentru care nimic nu e nobil pe lume.

Jeroom Ocula pleacă de la conac după amiază. Mă închid pentru cîteva ore în bibliotecă, fără să încetez nici o clipă de a mă gîndi la tine. Pe seară poruncesc să se pună calul la cabrioletă şi plec la Bierk. Ce liniştită e valea Zennei! Un

dans al unor linii orizontale fremătătoare. Verzi şi blonde, şi apoi, mai departe, încolo, foarte gingaşe şi albăstrii. Printre ele: şiruri de plopi. Sînt puşi acolo ca să măsoare adîncimile văzduhului. Vacile, grase şi lucioase, se odihnesc, rumegînd. Cînd apoi, la un cot al drumului, devine brusc vizibilă apa rîului liniştit, pămîntul crapă şi înghite azurul cerului.

Vîntul, pornit dinspre vest, îmi suflă din faţă în obraz. Iar Pervijze îşi izbeşte cu putere copitele. Solul îngînă trapul calului. Simt din nou cum curge sîngele Casei noastre în sevele peisajului brabantin. Inima îmi e năpădită de un sentiment de sfinţenie şi de mîndrie.

Pe peronul crescătoriei La Gaillarde îl întîlnesc pe Dom Aloysius. Îmi dă din cap. E în extaz. Fiul meu se simte, fireşte, mai bine. Într-adevăr. Uite că vine şi maică-mea. Aud vocea gravă a lui Bierk, care, în living-room, dă dispoziţii pentru cină. Mă duc repede în camera copilului. Ferguson îmi strînge mîna. Are chiar aerul că mă felicită. Ogier, copilul, e salvat. Probabil că, după o noapte liniştită, nu va mai rămîne nici o urmă din criză. Doctorul îmi şopteşte:

— Dar să fim foarte atenţi. Cazul a fost serios.

Fiul meu, mult mai palid, e întins în patul înfăţat proaspăt. Pe măsuţa rotundă e un buchet de trandafiri. Guvernanta şi o fată în casă mai deretică încă. Ogier mă priveşte. Ce zîmbet drăgălaş radiază de pe obrăjorul lui obosit! Îşi întinde braţele spre mine. Mă aplec asupra lui şi îl sărut pe frunte. A fost stropit din belşug cu colonie. Miroase prea tare.

Fusese luată hotărîrea de a se înălța, cu puțin înainte de cină, o rugăciune de mulțumire în biserica din Bierk. Limuzina enormă a și tras în fața casei. Merg și eu, bineînțeles. Stăm toți șase în mașină, și stăm comod, atît e de încăpătoare : bunicu-meu, maică-mea, abatele, Ferguson, eu și șoferul. Marele Văduv e singurul care vorbește. Despre niște planuri care să ajute la restabilirea completă a lui Ogier. Nu cere părerea nimănui. Gîndește cu voce tare, cîntărește avantajele și dezavantajele, hotărăște. Se pare că nu mai există în Casa noastră decît un singur stăpîn, care are drept de viață și de moarte, și acela e el : Hardwin Uriașul.

Ne ducem să îngenunchem în fața altarului. Abatele în frunte. Citește cu glas tare, iar noi mormăim după el Pater noster și Ave Maria. Încheie cu o rugăciune improvizată, imploră binecuvîntare în continuare pentru copil, și îl slăvește solemn pe Domnul, care cîrmuiește cerul și pămîntul.

Cînd ne întoarcem la conac se înfiripă în mine ceva ciudat. E greu de analizat. Mă năpădește teama. O teamă care îmi încordează toți nervii și face ca societatea celorlalți să mă înfurie în așa hal încît hotărăsc să mă înapoiez numaidecît la Horlebecq. Îmi dau seama după mutrele tuturor că las în urmă o mare nedumerire. Dar mă înfior numai la ideea că trebuie acum să mă așez la masă și să iau parte la un fel de banchet de recunoștință. Orice ar gîndi ei despre mine, fug.

Parcurg în goană sălbatică valea Zennei, cu Pervijze. În jurul meu se înalță, roșii, maiestuoasele

columne ale serii. Îmi vîjîie cu putere în întîmpinare cavernosul urlet al nopții.

Azvîrl hățurile în mîna argatului. Urc scara în goană. Mă prăbușesc pe un scaun din bibliotecă. Trag o dușcă de whisky. Îmi mai torn. Nu mi-e foame. Dar beau. Trebuie să-mi răcoresc pieptul. Iar vîlvătaia trebuie stinsă.

S-a lăsat întunericul. În ferestrele mari sînt presărate stele. Umbre catifelate mă înconjoară și mă estompează. Pe mine și lumea. Acolo, într-un colț, mînerele casei de fier încep să sclipească. Am îngenuncheat în fața lor. Mi-am lipit fruntea de ușa de oțel. Și am găsit în sfîrșit răcoarea. Stau așa pînă dimineața. Cramponat de visul meu.

Apoi m-am vîrît în pat.

Am dormit frumușel pînă la amiază.

După amiază au sosit coana Coleta, Dom Aloysius și doctorul Ferguson. Maică-mea e plină de atenții față de mine. E de părere că arăt ca un om pe care îl paște o gripă acută. Atît sînt de istovit, zice ea. Dar fiului meu Ogier îi merge de minune.

— Și știi ce s-a hotărît, băiatule ?

Nu știu, firește, de vreme ce totul s-a hotărît fără mine.

— Atunci ascultă — și e mîndră de veste, buna mea mamă, pînă într-atîta îi radiază fața —, s-a hotărît ca Ogier să fie dus în munții Tirolului. Doctorii sînt convinși că aerul de munte are să-l refacă repede și complet pe micuțul nostru drag, iar bunicu-tău va conduce călătoria.

Ca fulgerul înțeleg complotul. Messire de Bierk vrea să mă depărteze și mai mult de copilul meu. Intenția sare în ochi. Nu spun nici un cuvînt.

Dau numai din cap de cîteva ori. Abatele, care şi-a îndoit braţele, onctuos, îşi priveşte inelul. Ferguson, laşul, ne întoarce spatele, iar privirea lui e acum plecată în expediţie şi pluteşte la multe mile depărtare. Ceafa lui de bivol, pe care a întors-o cu acest prilej spre mine, este cel mai execrabil spectacol din cîte se pot impune unui om civilizat. Dar ochii mei se reped în cei ai maică-mi. Şocul e simplu. Contralovitura e formidabilă. Ne despărţim. Auzi tu ce-ţi spun, Rolanda ? Mă despart de maică-mea. Nu ne mai poate uni din nou decît moartea.

Scrisoarea aceasta, pe care o închei acum, poate fi cea din urmă, scumpa mea. Dacă va fi aşa, nu uita că te-am cinstit şi te-am iubit cu puteri supranaturale şi că numele tău mi-a închis buzele pe vecie. Nu tremur, Rolanda. Toate măsurile sînt luate. Hardwin de Bierk moare mîine.

RENIER J. DE LAMARACHE

P.S. — Anexez, pentru a avea deplină siguranţă, o notă şi un memorandum. Amîndouă se referă la anumite dispoziţii financiare pe care le-am mai putut da la timp, potrivit dorinţei tale.

(Aceste documente au dispărut. H. T.)

XXXI

Castel Horlebecq, 21 august 1921.

Rolanda, buniou-meu a murit.

Azi dimineaţă m-am sculat foarte devreme. Am mai pus în ordine nişte hîrtii. Am mai chibzuit

bine totul încă o dată. Mi-am scos din sertarul biroului browningul, care stă ascuns acolo de cînd m-am întors din armată. E de tip militar, calibru mic. Îl vîr în buzunarul din dreapta al hainei. Mi-am pus într-adins un costum de golf, larg, pentru că mă duc pe jos la Bierk. Afară de asta, arma stă liber şi comod în spaţiosul buzunar aplicat. La micul dejun mănînc zdravăn. Mă simt extraordinar de bine. Dealtfel, am dormit splendid. Drumul e foarte frumos. Cum să nu-l cunosc ? De mic m-am obişnuit cu el. Dar azi e nou. Pe parcurs fac o grămadă de descoperiri surprinzătoare. Ţinutul este, mi se pare, mai sănătos, mai actual. E făcut din pămînt, şi vegetaţie, şi aer, şi cer. Miroase a ţărînă, atîta tot. Nu prea mă mai predispune la misticism. Nu are ascunzişuri, nici taine. Timpul, debarasat de orice ieri şi mîine, este, la fiecare bătaie a pulsului, bunul meu definitiv. Sînt atît de conştient de individualitatea mea, încît devin foarte prezumţios. Dar această satisfacţie deşartă mă face să fiu plin de voie bună. Cred chiar că de acum înainte am să profit mai mult de ea. Prea visăm mult cu ochii deschişi. Adeseori, să respiri, pur şi simplu, este mai mult decît destul. Acum respir cu lăcomie. E răcoare. Un pic de ceaţă, din pricina crîngurilor prin care sau pe lîngă care trec. Drumul străbate platourile Boerlottei şi duce la Stocquois, unde părăsesc valea Zennei, ca să mă înfund în ogoarele fărîmiţate de la Wisbecq şi Sartiau.

Pe Boerlotte lupt cu un uşor acces de sentimentalism. De aici, ţinutul se deschide într-un dublu inel. Splendorile se contrabalansează ; Bierk, cel înghesuit, mai întunecat, mai puternic ; Hor-

lebecq, cel somptuos, distins, împodobit cu un har de verdeață. De aici se vor fi provocat la luptă, unii pe alții, seniorii, în trecutul depărtat, sau vor fi schimbat între ei stridentul salut suflat în goarne. Eu, de asemeni, în prezentul acesta viu, privesc de sus scumpa glie maternă. Îmi întipăresc în memorie imaginea ei. Dacă mi-e dat să mor curînd, te țin lipit de inimă, Brabantule, țara mea. Iată trei tei bătrîni. Vătămați și decapitați de furtuni. Se înalță, uriași păroși, cuceritori neîncovoiați ai spațiului. Pe trunchiul din mijloc, crescută parcă în scoarță, e fixată o mică firidă de lemn pentru adăpostirea unei icoane. În firidă, după o plasă de sîrmă, sclipirile albastre ale unei statuete : o miniatură a Maicii Domnului. Ave, ave, căpitani ai vechiului blazon... Îmi reprim repede această emoție. Pornesc din nou. Cu curaj, spre adevăr. Gata de fapte. Ogoarele sînt pustii. E o pauză la muncile cîmpului. Napii abia au fost semănați. Recoltarea cartofilor încă n-a început. Țăranul se ocupă acum de vite. Găsesc totul atît de firesc și de plăcut ! Doamne sfinte ! Fericirea e o avuție atît de comodă ! Poate fi culeasă de pretutindeni. Are o singură latură urîtă : nu te satisface niciodată pe deplin.

E ora zece cînd ajung la importantul domeniu La Gaillarde. Nu trec numaidecît prin poarta lui înaltă. Am un plan. Vreau să fiu văzut de multă lume. De aceea o iau pe un drum ocolit, prin crescătorie, care e la cîteva mile depărtare de conac. Îi vizitez pe grăjdari și mă las bucuros condus de ei. Îi onorez pe crescători cu interesul ce-l manifest pentru munca lor și nu fac economie de felicitări. Dealtfel, sînt meritate. În clipa în

care plec de la herghelie, o zăresc pe Zuran, care trece glonț, pe calul ei focos. Observ că malaieza călărește fără șa, ceea ce face să sporească într-o măsură destul de mare impresia de sălbăticie pe care o lasă în urma ei. Aș greși dacă aș crede că nu m-a recunoscut. Așa e felul ei, să se facă întotdeauna că nu știe nimic.

La conacul La Gaillarde, ea e cea care mă primește. Îți povestesc totul amănunțit. Faptele, chiar și cel mai neînsemnat, îmi revin în memorie cu o precizie acută. Atît de acută chiar, încît nu mai văd nici o diferență, ca importanță, între lucrurile care au umplut acea zi neobișnuită. În timp ce mă urc pe peron, simt că revolverul mi se izbește de un stîlpișor al parapetului. Păcat, pentru că din cauza asta îmi năvălește sîngele în cap. Mă tem de urmările acestei sperieturi. Trebuie să rămîn calm.

Cu malaieza încerc acum să fiu prietenos. Iar ea, la rîndul ei, e la fel ca mine, chipurile. Vocea ei cîntă. Firea malaieză, bănuiesc. Mă informez ce mai e cu fiul meu. S-a dat jos din pat. Guvernanta se plimbă cu el prin grădină. Malaieza poate să mă ducă imediat la domnișorul, dar eu nu trebuie să fiu cîtuși de puțin îngrijorat, atît de vioi arată el acum. Și e în al nouălea cer că poate pleca în călătorie cu bunelul. Povestește despre munții care ajung pînă la cer și vrea să facă acolo oameni de zăpadă. Îi mulțumesc malaiezei. Mă bucură foarte mult măsurile luate. Acum aș vrea și eu să-l salut pe simpaticul stăpîn al casei. În timp ce mă conduce spre camera de lucru, bag de seamă că nu are la brîu nelipsitul pumnal. Pentru

cine o cunoaște pe malaieză, această absență este într-adevăr bizară.

Bunicu-meu stă la biroul lui. În spatele lui se află solemna casă de fier. Are sigur doi metri înălțime. Ușa ei, cu cele trei balamale enorme, e deschisă. Văd în fugă cărți și registre, și cîteva casete mai mici, și multe suluri de hîrtii de valoare. Pe raftul din mijloc, pachete de bancnote și cîteva bare de aur.

Bunicu-meu mi-a dat din cap, dar s-a apucat iar de rînduirea a tot felul de documente, așa cum face oricine cînd pleacă la drum. Nu mai ridică privirea. Tac o clipă, așa încît crede că trebuie să spună el ceva. Vin, probabil, să-mi iau rămas-bun de la băiat, așa începe. Da, asta fac. Și de la el, că mi-e bunic. Și în același timp vin să-i mulțumesc pentru grija pe care nu încetează s-o aibă față de băiat. Am analizat temeinic situația aceasta. Am ajuns la constatarea că l-am înfruntat în mod lamentabil. Vin să-mi recunosc pe față vina și sper totodată că-și va da toată osteneala ca să atribuie comportarea mea, fie măcar în parte, unei încordări nervoase. Îmi dau seama că în ultima vreme am săvîrșit greșeli mari în multe privințe. Iar înainte de plecarea bunicului meu, doresc să-l încredințez că, în măsura posibilului, voi îndrepta ceea ce e de îndreptat.

Messire de Bierk mă contemplă fără să vorbească. Chipul lui energic absoarbe toată lumina din cameră, așa încît radiază și revarsă bunătate. Precaut, totuși, îmi pune, accentuînd fiecare silabă, întrebarea :

— Și-cu-E-mi-li-a ?

Înclin capul. Măsor timpul, pentru ca răspunsul meu, prin însăși șovăiala lui, să cîștige în sinceritate.

— Da, — spun. — Și cu Emilia am să îndrept lucrurile, iar dorința mea cea mai arzătoare este să reușesc.

Bag de seamă că face eforturi să mă creadă. Dar cum să nu creadă ceea ce e atît de bucuros să creadă ? E prea grosolan și prea naiv ca să reziste ispitei. Se scoală de pe scaun, pe care îl împinge spre spate. Abia se abține să nu pufnească în rîs de bucurie. Adună hîrtiile în vrafuri și le vîră claie peste grămadă în casa de fier. Trebuie să facă aceeași operație de trei ori. Deodată, cînd masa rămîne goală, zăresc acolo pumnalul malaiezei, în fața mea. Fulgerător, planul meu se dă peste cap. Îmi și băgasem mîna dreaptă în buzunar și apucasem mînerul zgrunțuros al armei. Mă crispez. În trupul meu nici un tendon nu rămîne neîntins. Secunda se apropie.

Bunicu-meu, încărcat cu ultimul vraf, se întoarce pentru a treia oară cu spatele, îndreptîndu-se spre casa de fier. Își împinge povara spre fund. Dă la o parte bancnotele. Tocmai are o bară de aur în mînă...

Acum ! Apuc pumnalul. Sar înainte. Mă lovesc de colțul biroului, și rama de argint cu portretul bunicii mele se răstoarnă. Hardwin de Bierk, surprins de zgomotul căzăturii, rămîne nemișcat. Cît ține un gînd. Ridic cu un gest sălbatic lama și lovesc.

Dar... Dumnezeule ! Nu lovesc. Nu pot. Pumnul mi-e mai sus decît capul. Oricît mă opintesc și mă mușc pînă la sînge, o forță, care nu e ome-

nească, îl reține. Îl văd pe Uriaș că se întoarce, cu bara în mînă. În ochi îi erupe sîngerosul adevăr: nepotul lui, stîrnit de o ură implacabilă, cu moartea în mînă.

Bine, va fi o luptă fără cruțare. Lupta propriei spițe împotriva propriei spițe. Lumea se clatină. O arsură ca de urzici îmi frînge degetele, îmi trece prin pulpe și îmi pătrunde în șira spinării. Ard. Pumnalul sclipește în aer.

Uriașul scoate un țipăt. Țipătul forței primare, cu mult înainte de a se fi putut preface în animal. Și văd cum stau lîngă bunicu-meu toți ceilalți strămoși.

Abandonez. Tată, lasă-mă să mor. Îți binecuvîntez mîna. Închid ochii. Aud cum cade pumnalul. Mă simt obosit, și vid. Aștept, în noapte.

Nu se poate să fi durat mult. Dar a durat înspăimîntător de mult, Rolanda. Cînd îmi revin, cînd mă trezesc, cînd camera devine vizibilă în jurul meu, Hardwin de Bierk zace la picioarele mele.

Îngenunchez în fața lui. Sînt un copil. Nu pot să nu plîng amar.

Așa ne găsește Zuran, malaieza. Mă bate pe umăr, ușurel. Dar eu simt ca o bătaie de ciocan. Aproape că nu îndrăznesc să ridic privirea. Lumea mă osîndește. Și nesfîrșită mi-e nefericirea. Malaieza are gesturi încete. Speriat, o văd că ridică de jos pumnalul. Mă privește. Ceea ce am spus amîndoi fără cuvinte e mai bine să rămînă înmormîntat pentru vecie. Își trece lin lama între degetul gros și arătător. Oțelul e uscat și fără pete. Își vîră pumnalul la brîu. Deci acesta e verdictul. Sînt liber...

Rolanda, nu mi-e rușine să-mi dezgolesc sufletul în fața ta. Sînt al tău, sînt proprietatea cărnii tale. Dar și a gîndurilor tale. Vai, sînt cu mult mai laș, cu mult mai josnic decît mi-am putut închipui eu însumi. Cînd mîna de bronz, cu degetul mic ridicat în mod grațios, cercetează arma, ființa mea se prăbușește și devin rece, așa de rece, am impresia, cum numai o singură dată poți fi. Acum însă, cu un singur jet, îmi năvălește un foc lacom în creier. Mă topesc. Sînt nevinovăția achitată. Inocența martirizată. Mă plîng pe mine însumi. Plîng nedreptatea ce mi s-a făcut. Îmi ridic spre malaieză, ca un sfînt, chipul înlăcrimat...

Dar ea se ocupă acum de seniorul domeniului La Gaillarde.

— Seniorul a murit, — spune ea încet.

Aud din gura ei că seniorul a murit. Hardwin de Bierk, bunicu-meu, a murit.

Malaieza cheamă slujitori. Totul începe să se învălmășească. Cu totul și cu totul în afara mea. Tot ceea ce trăiește și există pare să mă țină la distanță. Îmi închipui deci că se aranjează totul din respect pentru mine. Uriașul e întins la fața locului pe un culcuș improvizat. Abia acum îi văd chipul. E vînăt, cu pete închise, spălăcite, pe gît, de o parte și de alta. Ochii, Dumnezeule, ce groaznici sînt! Un ochi se uită țintă, drastic, înainte, iar celălalt e spart, pe jumătate scăldat în sînge. Malaieza îmi face semn. Mă ridic, docil. Mă duce lîngă cadavru. Sînt un fel de orfan, bucuros să asculte de alții. Și ceea ce mă miră, pe moment, este că înțeleg ce vrea ea să fac. Trebuie să închid ochii bunicului meu decedat.

Apăs ușurel pe pleoape. Noaptea coboară pentru totdeauna asupra lui.

Doctorul Ferguson vine foarte repede. Și alții. O mulțime... În sfîrșit, maică-mea. Se așază lîngă mine. Își pune un braț pe umerii mei. Îmi rezem ușurel capul pe pieptul ei. Simt ce admirabil refugiu n-a încetat niciodată să fie. Mama.

Cu bine, Rolanda.

Ești răzbunată.

LAMARACHE

XXXII

Castel-Horlebecq, 25 august 1921 (miezul nopții)

L-am înmormîntat azi dimineață, cu o pompă strălucită, pe Messire Ghisleen-Marcus-Irénée-Hardwin, senior de Bierk. Aș fi preferat să las să treacă în liniște aceste zile, pentru că pe la noi nu se practică niciodată pe scară mai largă ipocrizia și minciuna ca în jurul unui cadavru. Dar solemnitatea a scos la iveală aspecte care te pot lămuri în mod edificator cu privire la starea mea de spirit. Oricît mi-ar fi de nestrămutate intențiile, descopăr obstacole pe care nici măcar nu le bănuisem. Poate că e un avantaj că ele s-au manifestat prompt, căci așa le pot da la cap cu mai multă energie. Sfatul tău îmi va fi în orice caz de folos.

La Gaillarde a cunoscut de dis-de-dimineață o formidabilă afluență de oameni. Coana Coleta a plecat aseară, după punerea în sicriu, la Castel-Horlebecq, la stăruința doctorului Ferguson, care nu are încredere în ciudata ei tendință de izolare. Coana Coleta e prea tare. Nu plînge. Doctorul susține că, dimpotrivă, coana Coleta ar trebui să plîngă. Și caută s-o convingă să plece, pentru că asta ar cruța-o de emoțiile următoare, în legătură cu funeraliile. În sfîrșit, iat-o că e de acord să plece din casa mortuară.

Dom Aloysius este cel care s-a obligat să pună la punct tot ce mai trebuie. Și se achită de obligație cu gîndul la înaltele merite care i se atribuie în public regretatului său naș. Este o organizare strălucită și se va vorbi mult timp în Brabantul de sud despre funeraliile Marelui Văduv. Fii atentă, adorata mea, cum m-am comportat. Îmi dezgolesc ființa. Dis-de-dimineață sînt vîrît într-un implacabil costum negru. Îmi pun mănuși negre. Cred că de mătase artificială, pentru că-mi dau o senzație de rece, ceea ce, pînă una alta, apreciez foarte mult. Mi se vîră în mîini un joben negru, mat din cauza panglicii negre lucioase. Îmi este adus fiul meu Ogier. E gătit și el în negru. Oribil. Obrăjorul lui fără pic de sînge este atît de alb, încît te sperie. Îl iau de mînă. Și sîntem duși astfel la capela improvizată. Mii de lumînări. Maldăre de flori. Pe sicriul impozant, trei coroane: Coleta de Lamarache, Renier de Lamarache, Ogier de Lamarache. La picioare, stema casei Bierk. Ceva mai în față, în partea rezervată oamenilor de pe moșie, care vor veni curînd ca să-l salute pentru ultima dată pe stăpîn, e o masă acoperită cu catifea neagră, iar pe masă un Crist de argint, sfeșnice de argint, și un agheasmatar de argint, în care a fost înfiptă o crenguță de palmier.

Ne plasează, pe fiu-meu și pe mine, în stînga catafalcului înalt. În dreapta stau respectuos la distanță abatele și cîteva rude aproape necunoscute. Și oamenii vin și se îndeasă. Un salut modest stăpînului. O stropire cu crenguța. Un salut compătimitor și plin de formalism rigid nouă, moștenitorilor. Numai mutre încuiate și măsurate. Ca și cum ar fi gata în orice clipă să izbucnească într-un plîns zgomotos. Și vin apoi și oameni din aristocrație, cărora trebuie să le strîngi mîna. La fel și fiul meu. Și asta durează. Durează mai bine de două ceasuri. Guvernanta, ascunsă sub un voal larg, se apropie din cînd în cînd de noi și umezește cu colonie căpșorul băiatului. În sfîrșit vine un maestru de ceremonii în negru și ne dezleagă de aceste penibile pipăieli de mîini. Dar și el etalează un cap, de parcă cele întîmplate i-ar sfîșia inima. Un contrast reconfortant este echipa de dricari conștiincioși, care se pun pe lucru cu sîrg și fără jenă. Cît ai bate din palme, capela improvizată este demontată, iar catafalcul pompos este redus la un eșafodaj de lemn, cu capre numerotate și destul de uzate. Florile sînt legate în snopi și evacuate, lipsite acum de gingașa lor sfințenie. E o uluitoare revenire la realitatea banală. Moartea își pierde cu adevărat tot prestigiul. Maestrul de ceremonii ne ia apoi în primire pe toți trei : pe mort, pe fiul meu și pe mine. Manevrează pînă ce ajungem afară, în curtea mare, în plină lumină. Pretutindeni în jur, o masă de oameni, toți cu capetele descoperite. Sicriul este împins în dric, iar pe noi doi ne pun în urma lui. Procesiunea funebră începe. Mergem după dric, cu o indiferență protocolară, care mă

stingherește fizic. Și cu timpul devine un martiriu. Cei doi Lamarache, tatăl și fiul, sînt la vedere în cortegiu. Exibiția aceasta îi îngăduie omului de rînd să ne dezbrace, pur și simplu. Plebea bîzîitoare, cu toate că tace pe unde trecem, nu-și poate înăbuși ura lașă. Simt degete și șoapte. Sîntem mînjiți în fel și chip.

Biserica din Bierk ne scapă de toate acestea. Ne-am așezat pe scaune în cor. În față, pe locurile noastre, potrivit rangului nostru. Dom Aloysius a ridicat aici solemnitatea la un nivel și mai înalt. El însuși oficiază. Într-un furnicar de preoți, capelani și băieți de cor. La orgă a cîntat în mod emoționant dirijorul corului din Loppem. Cîntăreții sînt ireproșabili. Au venit de la Malines. Cînd înalță Dies irae, altul decît mine s-ar teme că întreaga biserică are să înceapă să plîngă. Totul decurge însă fără incidente, ba chiar fără nici o lacrimă. Fiecare se gîndește la ale lui. Întotdeauna sînt fărîmituri în jurul unui mort.

Între timp s-a făcut înăbușitor de cald. Îmi mai trag sufletul cînd ajungem afară. Dar și aici căldura devine curînd insuportabilă. Soarele împunge și e greu ca plumbul. Bunicu-meu e dus în capela familiei și coborît în cavou. Aruncăm flori de departe, eu și fiu-meu. Cînd Ogier se întoarce ca să mă urmeze, cade la pămînt. Ferguson și guvernanta îl ridică. Copilul e leșinat. Ne ducem în grabă spre mașina cea mare. Pe drum, fiu-meu își revine. La conac, însă, cade iar. E dus în camera lui.

La una și jumătate începe, în salonul cel mare, praznicul. Cînd bate gongul, intru ; toți sînt la locurile lor. Spre mirarea mea, Ogier e și el la

masă. Nu pot decît să aprob, de vreme ce așa cere datina străveche. Bietul băiețaș arată de ți se rupe inima. Mi se pune un nod în gît. Aș fi vrut să-l strîng în brațe. Mă așed lîngă ei. Noi stăm la mijlocul mesei ; de o parte și de alta sînt grupați oaspeții.

Din fericire, această formalitate, cu toate că e cea mai importantă în casta noastră, nu ține mult. Masa e mare. Numeroși invitați. Zgomotos, dar fără nici un cuvînt, serviciul. Platourile se succed în cadență accelerată. Se toarnă fără încetare vin. Eu și fiul meu abia ne atingem de mîncare. Așa se cuvine. În mai puțin de un ceas, lugubrul banchet este încheiat. La urmă mă scol în picioare. Ogier se scoală și el în picioare. Se face tăcere, dintr-o dată, ca pentru totdeauna. Ridic, tăcut, paharul plin. Toți cei de față își înclină capul, ca pentru rugăciune. Dar n-au nevoie să se roage. Trebuie doar să-și amintească de stăpînul răposat, Messire Ghisleen-Marcus-Irénée-Hardwin, senior de Bierk. Număr în gînd pînă la șaizeci, cu paharul ridicat. Apoi spun cu glas tare :

— Vă mulțumesc tuturor.

Vocea gingașă a lui Ogier repetă formula de mulțumire. Duc o clipă vinul la buze. Pun paharul pe masă, cu un gest brutal. Se sparge. Gata. Cu fiu-meu de mînă, ies din sală și, în trecere, îi salut, tacticos, pe toți. Mă tem că te obosesc, dragă Rolanda. Totul pare atît de neinteresant ! Sper, totuși, că vei avea tăria să mă citești pînă la capăt. Pentru că dacă tu înțelegi la fel de puțin ca mine ciudățenia emoțiilor care m-au răscolit în seara asta, atunci ne amenință poate

o primejdie inevitabilă. De aceea mă bizui pe răbdarea ta, ca și pe înțelepciunea ta.

Ascultă. Iată date precise. Ferguson și guvernanta pleacă la Castel-Horlebecq cu Ogier. Mașina n-are nevoie să vină înapoi. Am să poruncesc să mi se înșeueze un cal. Îl chem pe văru-meu, abatele din Loppem. Îi mulțumesc pentru ceea ce a făcut pînă acum. Dar mai aștept și alte servicii din partea lui. Acceptă să mă ajute. Înainte de a ne despărți, îl rog să mă urmeze în camera de lucru a stăpînului. Deschid casa lui de fier. Am cheița. Iau barele de aur. Sînt opt. Le pun pe masă. Mă simt ca scăpat de o mîhnire intensă cînd le văd acolo. Îl rog pe abate să binevoiască a împărți acest aur printre săracii cei mai nevoiași din parohia lui. Mă laudă călduros. Mă încredințez că numele de Hardwin, unit cu cel de Lamarache, va fi binecuvîntat în multe case umile. Simt un șoc puternic în măruntaie. Nu e nevoie ca cele două nume să fie cuplate. Nu e nevoie ca barele de aur să fie cuplate cu pumnalul. E o copilărie, Rolanda. Urmărește totuși expunerea impresiilor și gîndurilor mele, oricît ar fi ele de sărace în conținut. Dom Aloysius pleacă, luînd cu el metalul blestemat. Barele îl apasă pe piept și îl incomodează. Dar nimic nu e mai ușor ca aurul.

Mă duc agale în dormitorul meu. Pe scară o întîlnesc pe Zuran. Simt că mă cuprinde o tristețe fără margini. De ce ? De ce ? Îi fac semn malaiezei să mă urmeze. Închid ușa. Mă uit la ea. Îți jur, Rolanda : e o ființă cu totul alta. Ochii ei, mai ales, care erau atît de sălbatici și de strălucitori, s-au liniștit, iar în privirea ei se citește o blîndă melancolie. Și gura îi e liniștită. E o gură

feminină fină, lipsită de violenţă şi înconjurată de un uşor puf de bronz. Dar statura ei e robustă. Dreaptă, muşchiuloasă, dar mlădioasă. Văd toate acestea într-o singură clipă, dintr-un foc. Dar ceea ce mă impresionează mai mult decît orice este atitudinea ei net sfidătoare. Stă şi aşteaptă. Poate că nu are nimic de refuzat, dar e sigur că nici nu oferă nimic. Ea e malaieza. Bănuiala mea dispare. Îi spun :

— Zuran, în ce te priveşte, aici nu s-a schimbat nimic.

Răspunde, cîntînd :

— Ştiu : Sîngele.

Din fiinţa ei radiază atîta credinţă totală, cum n-am mai văzut la nimeni niciodată. Mă turteşte. Pentru că ce-i mai pot dărui ? Întorc vorba, ca să scurtez discuţia. Reiau :

— Zuran, atunci exercită-ţi mai departe autoritatea cu care ai fost investită aici.

Găsesc că întrevederea intră pe un făgaş favorabil. Într-adevăr, Zuran radiază de mulţumire. Zîmbesc şi eu şi îi întind mîna. Fii atentă, Rolanda. Între noi doi se află, în spaţiu, mîna mea deschisă. Malaieza face un pas înapoi. Priveşte fix mîna şi în acelaşi timp, cu propriul pumn, apucă mînerul pumnalului. N-a durat decît o clipă, cît un fulger. Şi iat-o că se înclină. Aproape că îngenunchează. Apucă pulpana hainei mele de doliu şi-şi lipeşte buzele de ea. Îndelung. Văd sub mine capul acela cu sclipiri negre, la îndemînă ; n-am decît să-l gîtui. Se scoală iar în picioare şi bodogăneşte cuvinte de mulţumire, cîntate. Nu le desluşesc. E muzică.

„Ştiu : Sîngele." Malaieza ştie să vorbească pe înţeles.

Lepăd oribilul costum negru şi-mi pun costumul de golf, care mai e tot acolo. Am impresia că mă îmbrac cu zilele mele trecute. În buzunarul din dreapta (ce geantă aplicată !) atîrnă micul browning. Cred că prin toate acestea trece un fir, care le leagă pe nesimţite, un fir ca şi invizibil...

La bel-étage mă ia prin surprindere stimabilul domn Moorjan.

— N-aş vrea să plec de la conac — pentru el toate sînt conace ! — fără ca etc. etc...

Iau în primire condoleanţele lui personale şi îi dau întîlnire, peste aproximativ o săptămînă, cu abatele din Loppem. Atunci se va discuta despre afaceri. Te priveşte şi pe tine ceva. În curtea de onoare, cînd cobor pe peron, cea care-mi aduce calul înşăuat este tot malaieza, aşa cum ghicisem. E propriul ei cal. Nu am motive speciale să călăresc un cal atît de focos, obişnuit cu altă persoană, dar nu îndrăznesc să-l refuz. Ai auzit bine : nu îndrăznesc. Zuran îmi vine totuşi în întîmpinare, spunînd că-şi îngăduie să remarce faptul că nu port cizme de călărie, dar că e poate mai bine aşa, căci stăpînul ştie că animalul e destul de focos şi nu suportă pintenii. Întreb numai cum se numeşte calul.

— „Talang", — zice ea.

După aceea îi dau numaidecît frîu liber. Talang porneşte ca o săgeată.

Nu ştiu precis cît poate să fie ceasul. Soarele coboară. La apus, bolta începe să se înroşească. Se înalţă în partea aceea, dar foarte departe,

turlele trandafirii ale fulgerelor. Nemişcate în aer. Iar căldura, care a dogorit toată ziua, nu vrea să cedeze. Totuşi respir, trăgînd energic aerul în piept. Talang are un trap lung, egal. Plutesc în şa. Sînt salvat ; nu-i aşa ? Încă o problemă rezolvată. Iar pămîntul de pe morminte e greu.

Ah, de-aş avea acum un frate ! Un tovarăş, sînge din sîngele meu. Acelaşi lut. Acelaşi aluat. Un frate, Doamne ! Nu am, din păcate ! Trec singur prin spiţa mea. Îmi este dat să port singur în spinare moartea spiţei mele, şi sînt osîndit s-o stîrpesc. Anevoioasă este, Rolanda, misiunea pe care mi-ai încredinţat-o. Ah, de-aş avea un frate, pe al cărui braţ să mă pot odihni cîndva, Rolanda, o singură dată !

Îl las pe Talang să-şi facă de cap. Dansează, acolo unde aude piatră izbită de copite. Caută potecile de pămînt. Apoi hoinăreşte zburînd pe nisip. Observ după un timp că în felul acesta ne-am abătut frumuşel din drum. Recunosc deodată şirurile de plopi de la Hoven. Se lasă seara. Trebuie să ne întoarcem spre sud şi să-i dăm bătaie. Aşa şi facem.

Ritmul lumii se schimbă. Ceea ce se petrece, se petrece atît de prompt încît cu greu ţin pasul. Mai întîi se porneşte brusc vîntul. Un vînt bizar, sufocant, exact de la miazăzi. Vine de-a rostogolul, în valuri grele. De fapt e o furtună. Praful stîrnit se înalţă numaidecît în chip de coloană. Nu mă aplec la timp. Pălăria mi-e smulsă din cap. E o pălărioară de fetru maro, de vară. Se duce în văzduh. O văd o clipă, acolo sus, cum zboară învîrtindu-se şi cum se depărtează. Şi totodată zăresc norii grei, o masă de plumb care a

pornit într-o tulburătoare expediţie spre miazănoapte. Deasupra lumii bubuie violenţa unui uragan. Subteran încă. De parcă s-ar declanşa din străfunduri. Acum creşte. Se izbeşte de cer. Talang se sperie. Mă salt în scări şi îi strîng coastele cît pot de tare. Trag de căpăstru. Dinţii îi troznesc în gură. Zburăm în galop sălbatic, exact contra vîntului. Foarte departe vuieşte tunetul.

Apusul mai e încă incandescent şi aruncă pe pămînt o strălucire piezişă. Această iluminaţie infernală este cea care mă face atît de nervos. O astfel de lumină este ireală şi duşmănoasă. Acum e străpunsă de un fulger. Mă aplec, cu bărbia aproape înfundată în coama calului. Animalul a simţit că mi-e frică. Se întinde. Zboară.

În stînga mea e un călăreţ, la o distanţă de o lungime de cal. Aud gîfîitul telegarului. Îl ating pe Talang cu cravaşa. Dar nu scap de urmăritor. Am impresia că gîfîitul se apropie...

În dreapta mea, la înălţimea şeii, un al doilea călăreţ. Întorc capul. Sfinte Dumnezeule ! sînt mai mulţi. O întreagă ceată. Mă ajung din urmă. Talang ! Talang, grăbeşte-te. Calul se grăbeşte. E atît de iute, încît îmi stă inima în loc. Dar nu trebuie. Moartea e pe urmele mele. Spaţiul se umple de cuvinte.

— Opreşte, Lamarache ! În zadar fugi. Te ajungem din urmă, odată şi bine, Lamarache, şi pentru vecie.

— Talang, te implor, nu te poticni. Mă lipesc de ceafa ta, Talang. Înainte !

Iarăşi cuvinte :

— Opreşte, Lamarache. Uite, ţi-am şi luat-o înainte. Te încercuim. Ci opreşte odată !

— Dragă Talang, pentru numele lui Dumnezeu, nu te poticni. Muşcă oţelul, Talang. Fugi ! Vai, sîntem prinşi între voci...

Scot browningul. Trag. Calul, ca şi cum s-ar înălţa în faţa lui un perete, se opreşte, cu picioarele înfipte în pămînt. Sînt azvîrlit din şa. În jurul meu stau strămoşii. Aşa cum stăteau cînd am ridicat pumnalul. Îmi înfund faţa în nisip. Mă chircesc. Aştept. Şi întîmple-se orice s-ar întîmpla...

Mă izbesc cu fruntea de pămînt. Mă învăluie un murmur. O linişte niciodată resimţită îmi coboară în inimă, un sentiment de echilibru static, înrudit cu ordinea senină a stelelor şi planetelor. Apoi ridic privirea şi mă scol în picioare. Văzduhul e calm. Vijelia a încetat. Nici măcar n-a plouat. Scurt timp mai lunecă deasupra tuturor lucrurilor o suflare călduţă. Soarele, o sferă imensă care preface în vîlvătaie întregul apus, mă umple cu o bucurie de nespus. Căci ştiu acum că am înviat din adîncurile nopţii, unde nu mai răsare niciodată un soare. Mă simt atît de bine, încît nu mă mai mir de nimic. Nici de Talang, care paşte cuminte, şi goneşte muştele cu coada lui frumoasă, ca şi cum n-ar fi cunoscut în viaţa lui o corvoadă mai anevoioasă.

Dealtfel, sîntem pe platoul Boerlottei, priveliştea care domină Bierk şi Horlebecq, cea mai superbă privelişte din Brabant. Un Hardwin a sădit aici trei tei, acum un secol şi mai bine. Micuţa Coleta (era o mîndreţe de copil, spun bătrînii) a atîrnat pe cel din mijloc caseta de lemn. Hai, Talang. Încalec. Mă închin în faţa statuetei miniaturale albastre a Maicii Domnului, care stă după gratii.

Acum ajung foarte repede la conac. Ştiu ce am de făcut. E o îndatorire clară. Şi scumpă. O găsesc pe maică-mea în camera mare şi liniştită unde obişnuieşte să se retragă în singurătate. O sărut pe frunte. Îmi aruncă o privire şovăielnică. A simţit că se petrece cu mine ceva neobişnuit, ceva nou. Pieptul i se umflă de speranţă. Stai jos, măicuţă. Mă aşez lîngă ea. Îmi împreunez mîinile. Închid ochii. Ascultă, mamă. Dar mai aştept un pic. E atît de frumos ceea ce am de gînd să fac, dar atît de groaznic de spus. Măicuţă, mă apasă o taină grea, am venit să mi-o descarc în inima ta, ca să mă ajuţi s-o duc. O aud că mormăie, nesfîrşit de blînd :

— Vorbeşte, copilul mamei, copilul meu nespus de drag.

Trebuie să mai aştept puţintel. Ea tace, dar eu tot nu pot să-i spun taina. O aud că se scoală în picioare. Astfel mă obligă, fireşte, să ridic privirea. Se duce spre scăunelul de rugăciune, cel de stejar, unde, la picioarele lui Crist a fost pus un sipet de abanos. Maică-mea poartă doliu după tatăl ei. Cum trebuie acum să încep ? Maică-mea plînge. Măicuţă, cum se face că acum poţi să plîngi ? Mă împiedici să vorbesc, măicuţă ! Dar ea spune :

— Stai liniştit, ai vorbit.

Iată lovitura pe care am meritat-o, Rolanda. Vai, de ce n-am murit cînd am primit-o ?

Maică-mea plînge şi se roagă. Mîinile ei palide sînt împreunate spasmodic a nemîngîiere. Veşmin-

tul ei de doliu e negru ca noaptea! Vai mie! Poartă doliul sîngelui, Rolanda!

Apoi am ieşit din cameră. Cu paşi rari. Din fundul sufletului implor Cerul ca maică-mea să mă cheme înapoi. Dar ea tace. Se roagă. Rolanda, gîndeşte-te la toate acestea. Aşa cum îmi propun şi eu să mă gîndesc. Sînt la o răspîntie. Care e drumul? Sfătuieşte-mă cu băgare de seamă. Sînt în mine adîncuri pe care nu le-am atins încă. Sînt ecouri care pe alţii îi înspăimîntă. Abisuri în care dorm lacuri virgine. Rolanda, nu stîrni nălucile. Apropie-te de mine cu dragoste. Cu băgare de seamă.

RENIER

XXXIII

Castel-Horlebecq, 31 august 1921

Biata mea Rolanda, adorata mea, mă prăpădesc de amărăciune. Cum am putut să solicit ajutorul tău, de vreme ce tu însăţi ai atîta nevoie de sprijinul meu urgent! În orice caz, ai făcut bine că mi-ai trimis-o pe doamna Clarence. Cunosc acum destul de amănunţit situaţia ta precară, şi anume atîta cît îmi trebuie ca să mă pot reface repede. Am interogat-o pe Diana punct cu punct. Din fericire, a putut să mă informeze despre toate. Mă grăbesc acum să-ţi comunic că în ce priveşte atitudinea mea, şi intenţiile mele, şi hotărîrile mele, nu va interveni nici cea mai mică modificare. Am plecat cîndva de la Horlebecq ca să te regăsesc, cu orice preţ. M-am înapoiat la

Horlebecq ca să te cîştig pentru totdeauna. Nimic nu-mi poate sta în drum. Nici o realitate, nici un vis. Nici un om, nici o umbră. Îmi croiesc, răzbind prin neam şi spiţă, un drum, Rolanda, pînă la tine. Bizuie-te acum pe mine. Pe dragostea mea. Pe fidelitatea mea. Pe voinţa mea nestrămutată.

Diana mă încredinţează că ultima mea scrisoare te-a cufundat în cea mai profundă deznădejde. Plîng în timp ce scriu. Sînt un bădăran. Nevrednic de gingaşele tale atenţii. Şi merit soarta crudă de a fi dispreţuit de tine.

Te implor: şovăielile laşe, prejudecăţile copilăreşti, înfumurările caraghioase, pe care am fost atît de smintit să le etalez, pune-le pe seama unei depresiuni nervoase, azi complet vindecată.

Omul care ridică pretenţii asupra fiinţei tale se pregăteşte acum să cucerească şi dreptul asupra ei. Şi nu poate să dea greş. Foarte curînd are să te cheme, iar tu ai să vii, pentru că el îţi va fi pus lumea la picioare.

Însănătoşeşte-te degrabă, scumpa mea. Mă rog lui Dumnezeu să-ţi înlăture temerile şi să-ţi lumineze din nou sufletul. Nu uita că deznădejdea ta, cît de îndreptăţită, dacă se prelungeşte, mă va ucide. Doamna Clarence este atît de amabilă să-mi promită că rămîne la Castel-Horlebecq pînă ce reuşeşte să-mi spulbere orice urmă de îngrijorare cu privire la tine. Între timp zbor în întîmpinarea splendidului meu angajament, chiar dacă ar trebui în acest scop să forţez mîna lui Dumnezeu.

Îţi îmbrăţişez genunchii, Rolanda. Sărut mireasma care îţi înfloreşte în poală. Cu bine.

RENIER J. DE LAMARACHE

XXXIV

Castel-Horlebecq, 10 septembrie 1921

Veştile bune pe care le-am primit în sfîrşit cu privire la sănătatea ta, incomparabilă Rolanda, ne-au bucurat peste măsură, pe Diana şi pe mine. Cerul fie lăudat. Dar am toate motivele să cred că zelul meu neîntrerupt a adus o contribuţie importantă. În beznele sufletului, dezmierd dulcea mea taină. Sper numai că ai să-mi recunoşti meritul.

Doamna Clarence a plecat azi dimineaţă la Paris, însoţită de Soleure, care a venit s-o ia. Şederea ei aici mi-a dedicat-o mie, în întregime şi cu pasiune. Sprijinul unei asemenea femei e preţios. Nu e o femeie. E mai mult decît un bărbat. Atît e de deşteaptă, de hotărîtă, de întreprinzătoare. Şi, în plus, are şi simţ practic. În materie de afaceri are ochi de vultur. Abia a ochit ţinta şi se şi repede ca un trăznet asupra ei. La Bierk, cînd cu lichidarea succesiunii, mi-a indicat căile care au dus la o serie de soluţii extrem de avantajoase. Notarul Moorjan a fost nevoit să recunoască în repetate rînduri priceperea ei tehnică. Dumnezeu ştie dacă e ceva de capul acestui notar care transpiră. Ea a descurcat şi a limpezit cu el, în cîteva zile, şi chestiunea Academiei. Pădurile de la Mon-Plaisir şi Coq-Jean au fost vîndute. Terenurile arabile de la Rilrode, de ambele părţi ale Boerlottei, au fost parcelate, şi anume în aşa fel încît e cu neputinţă să nu se scoată din treaba asta bani frumoşi. Încă vreo cîteva asemenea iniţiative şi vei auzi că afacerea de la Paris, ajutată în vederea extinderii ei şi proptită cu numerar, nu va înşela nici cele mai îndrăzneţe aşteptări. Asta mă bucură. Mai ales pentru că ai ţinut chiar tu să pui atîta preţ pe reuşita acelei afaceri. Cum m-am mai înşelat atunci cînd, după primele noastre întîlniri, am crezut-o pe Diana o fiinţă nedemnă de încredere! M-am lăsat amăgit atunci în modul cel mai grosolan de înfăţişarea ei de amazoană.

A intrat în conflict cu fiica cea mai mică a lui Moorjan. Fata aceea îşi permite chiar totul, şi l-am prevenit pe notar că aştept din partea ei o încetare imediată a năzbîtiilor.

Cînd a apărut Soleure alaltăieri, nu mi-am putut reprima numaidecît un sentiment de aversiune. Mi-am luat libertatea, în această situaţie, să-i aduc doamnei Clarence la cunoştinţă că pe scriitor, cît de sărbătorit ar fi el, îl socot un oaspete nedorit. Diana a recunoscut că ştia asta. Dar, a susţinut ea în continuare, ar fi mai bine să nu mă iau după o aparenţă înşelătoare, căci Soleure nu e un ticălos, cum îl cred eu. Pot să-mi dau seama singur de asta, dacă vreau să fac un efort şi să-l examinez mai îndeaproape. E un actor, un fantast, o sclipire nestatornică, instabilă, care se fixează pe multe lucruri contradictorii. Dar e neprimejdios ca un copil. Iar dacă se pune chestiunea să-ţi facă un serviciu sau să te ajute, poţi să te bizui pe el. Nu dă înapoi. Şi atunci e şi de mare folos.

Am vrut să verific această descriere cu ajutorul realităţii. Am căutat să am o convorbire cu Soleure. Ştiam că e în laborator, unde îl vizitează pe Ferguson. De fapt ştiam mai multe.

Aflasem de la Jeroom Ocula că îl atrăsese din nou pe doctor în domeniul invizibilului și că începuseră amîndoi o experiență de care erau legate speranțe mari. Trebuie să știi, Rolanda, că fiul meu Ogier nu se simte bine. La înmormîntarea străbunicului meu, vremea caniculară îl doborîse, literalmente. Iar emoțiile, pe care solemnitatea, încă niciodată văzută de el pînă atunci, le provoacă unei firi atît de gingașe, au dus pînă la capăt procesul de epuizare. De atunci, copilul zace iar la pat, cu accese de febră intermitentă. De fapt, e un fel de febră larvară. Planul conceput de Uriașul din Bierk aveam de gînd să-l duc acum eu însumi la îndeplinire. Și i-am spus maicămi că plec cu Ogier în Tirol. Nu s-a opus, dar mi-a adus la cunoștință, cu cea mai mare hotărîre, că vine cu noi. Planul, oricum, a trebuit să fie abandonat. Băiatul n-ar putea fi transportat, și în plus sezonul e prea înaintat. Am aflat că Soleure, cînd a sosit, a căzut de acord, la propunerea doctorului, ca împreună cu el să caute mijloace de tratament oculte ; și că au încercat să satisfacă astfel o dorință secretă a coanei Coleta.

Din pavilionul de vînătoare, unde stau la pîndă, îl văd pe Élie Soleure venind. E singur. Mă duc pe dată spre el și îl întreb, fără ocol, dacă vrea să fie atît de bun să se plimbe nițel cu mine. Consimte bucuros. Trec la atac, fără nici un preambul. Domnul Soleure va fi băgat de seamă, așa încep, că noua sa ședere la Horlebecq nu mă umple de bucurie. Dă din cap aprobator și zîmbește. Lucrul acesta l-a observat dealtfel și cu prilejul precedentei lui șederi. Perfect. Nu ne ascundem pe după degete nici unul din noi. Apoi

îi declar că are să afle acum cărui fapt trebuie atribuită această atitudine a mea. Afară numai dacă n-a ghicit el însuși. N-a ghicit. Nu ghicește niciodată nimic, susține el. Preferă, dacă nu înțelege ceva, să aștepte pînă ce împrejurările aduc o clarificare. Și, după cum reiese și azi, nu e niciodată dezamăgit în răbdarea lui. Îi spun apoi cu calm că anumite activități ale lui îmi repugnă foarte. Ținînd seama de respectabilele legi ale ospitalității, îi atrag atenția că a introdus pe moșia mea și în casa mea unele practici care creează aici nesiguranță și neliniște. Noi, nobilii de țară din Brabant — Soleure n-are decît să creadă despre treaba asta ce poftește —, sîntem de modă veche și ținem la datinile noastre străbune. Și detestăm toate noutățile, mai ales dacă aduc atingere credinței noastre creștine.

Azi la prînz, la masă, care ne-a reunit pe toți (inclusiv coana Coleta), am impresia că Diana a remarcat schimbarea atitudinii mele față de Soleure. Din partea maică-mii, însă, nu este de așteptat în această privință nici o concesie, nici cel mai mic gest de conciliere. E politicoasă. O politețe rece și distantă. Tot ce e în legătură cu relațiile mele de la Paris îi face oroare. Impresia pe care o produce aversiunea ei este accentuată de faptul că vrea s-o ascundă sub vălurile politeței. Ferguson face un efort lăudabil încercînd să-i mai înveselească pe comeseni și uitînd de războiul pe care l-a declarat unei costițe de berbec cu sos tomat.

În cursul după-amiezii, coana Coleta m-a chemat în camerele ei. Mă întreabă dacă azi am fost să-l văd pe micuțul Ogier. Nu, am neglijat. Dar

am de gînd să mă duc de îndată ce voi pleca de la ea. Starea lui Ogier e proastă, declară maică-mea. Vocea ei, slabă și tremurătoare din pricina îngrijorării, rămîne suspendată în cameră. Tac. Mă uit gînditor la masivul scăunel de rugăciune. Privirea mi se oprește pe caseta de abanos care se află sub icoana lui Crist, între două sfeșnice de argint, ca un sacrament. Stă nemișcată, într-un loc unde rămîne nemișcată. Tăcerea e mai tăcută acolo decît oriunde în această cameră tăcută. Iar înlăuntrul pereților ei întunecoși sălășluiește noaptea. Impenetrabila, nemișcata noapte.

Așa cum mi se adresează acum maică-mea, nu mi s-a mai adresat niciodată. Nu e decît o bîiguială a buzelor ei albe. Cuvintele se înșiră plutind unul după altul, ca niște mătănii. Ochii ei sînt uscați. Cuvintele, nu știu din care izvor, dar picură. Starea lui Ogier e mai proastă decît oricînd, zice maică-mea. Ceea ce intuiește ea este mai sigur decît ceea ce se poate afla de la medici. Speră că vizitele străinilor, indiferent cum îi cheamă, vor înceta. Casa nu se cuvine să fie tulburată de ființe indiferente, care împiedică reculegerea necesară. Nu se referă la cineva anume, ci la toți. Toată evlavia, tot devotamentul, toată dragostea trebuie să se concentreze fără stingherire într-un singur loc : patul în care zace Ogier, ultima speranță a spiței aflate la ananghie. De aceea mă roagă stăruitor să nu neglijez nimic din datoria pe care Dumnezeu și neamul mi-au pus-o pe umeri. Și speră că-i voi dedica fiului meu, cu zel și cu foc, toate puterile și aptitudinile mele. Că-mi voi organiza timpul în așa fel încît să-l pot folosi la căpătîiul fiului meu. Întrevăd aici

o manevră șireată a lui Ferguson, care vrea să-mi paralizeze mișcarea în libertate. Dar nu mă las abătut din drum. Trebuie să evit cu grijă orice prilej de bănuială. Cad deci de acord cu maică-mea să mă comport potrivit dorinței ei. O găsesc justă din toate punctele de vedere. O sărut pe maică-mea pe frunte. Și suim amîndoi spre camera lui Ogier.

Fiul meu doarme. Guvernanta, care dispune acum zi și noapte de două infirmiere, ne aduce vestea cea bună că febra a scăzut iar. Rămînem pînă seara lîngă bolnav. Ades simt că privirea maică-mi se oprește pe chipul meu. Nu mă urnesc. Mă uit visător în gol. Visez visul care a pus pentru totdeauna stăpînire pe voința și pe ființa mea.

Ne despărțim. Ne mai punem un pic ținuta la punct, fiecare în camera lui. Ne întîlnim, la masă, pentru cină. Sîntem singuri. Nu avem absolut nimic să ne spunem unul altuia. Ne înconjurăm de o casă a liniștii. Liniștea acestei case este avantajoasă în toate privințele, pentru munca tainică pe care am întreprins-o.

După dineu am de pus în ordine cîteva lucruri. Dar sper să vin foarte curînd înapoi lîngă ea, așa cum ne-am înțeles.

Mă închid numaidecît în bibliotecă. Rămîn acolo, în întuneric. Mă las nițeluș furat de gînduri... Cîndva, în creierul munților, în masivul Meije, m-am cățărat pe pereții abrupți ai muntelui Pelvoux. Călăuza mergea înaintea mea, la vreo zece metri. Obosisem. Vedeam pe stîncă, ceva mai sus, bocancii călăuzei. Tot timpul bocancii, urcînd, deasupra, încet. Nu trebuie să obosești niciodată în așa hal. Mai ales în munți. Mi-am muș-

cat buzele, iar durerea mi-a stimulat curajul. Neîncetat urmăream cu privirea tălpile ghintuite. Pînă cînd, brusc — nu ştiu ce m-a îndemnat să fac asta —, m-am uitat spre stînga, în prăpastie. Am mai avut exact timpul necesar pentru a mă lăsa în genunchi. Am rămas aşa, cu fruntea lipită de stîncă şi cu ochii închişi de o teamă nebună. Cînd a venit călăuza să mă ridice, ameţeala trecuse. M-am sculat în picioare cu propriile mele puteri. Şi am pornit amîndoi mai departe... Aşa şi acum, Rolanda, trebuie din nou să-mi îndrept privirile spre cursul vieţii mele, fără să le las abătute în altă parte. Pentru că dacă mă uit lateral, indiferent din ce motiv, timp de numai o secundă, mă prăbuşesc în adîncul din care nu se mai întoarce nimeni niciodată.

Maică-mea e de cîtăva vreme lîngă copil. Citeşte din liturghierul voluminos din care se văd atîrnînd nişte panglicuţe de mătase. Dă din cap. Ogier tot mai doarme. Iau loc şi eu. Îmi împreunez mîinile în poală, ca un om care se pregăteşte pentru o veghe lungă. La unu după miezul nopţii, coana Coleta hotărăşte să ne ducem la culcare. Guvernanta şi infirmierele ne iau locul. La etaj, unde ne despărţim, o îmbrăţişez pe maică-mea. Ah, Rolanda, ce luptă grea!

R.

XXXV

Castel-Horlebecq, 15 septembrie 1921

Guvernanta a pus să ne trezească dis-de-dimineaţă, pe coana Coleta şi pe mine. În zori, starea

fiului meu Ogier s-a înrăutăţit mult. Febra creşte. Copilul gîfîie şi se îneacă. Pulsul e accelerat şi pare uneori că se opreşte, sub pielea fragedă. Situaţia le-a descumpănit cu totul, pe guvernantă şi pe infirmiere. Spaima lor se răspîndeşte prin toată Casa. Ferguson, sculat devreme, vine cel dintîi la căpătîiul bolnavului.

Văd în jurul meu forfotă de oameni. Trăiesc într-un fel de semi-somn, cu momente de penibilă luciditate, care redau ziua şi lumea în dimensiuni extravagante. Fetele în casă şi feciorii trec pe coridoare şi pe scări, cu tot felul de obiecte, pe care eu nu le desluşesc şi care nu rămîn în echilibru decît tocmai pentru că străbat spaţiul într-o goană atît de sălbatică, iar mie mi-e frică de troznetul îngrozitor care îmi va despica apoi creierii. Navighez cu precauţie şi ameţit pe lîngă personaje zburătoare. Şi e absolut sigur că nu voi ajunge niciodată în camera fiului meu Ogier fără să se întîmple o nenorocire. Am senzaţii din cele mai neobişnuite. Astfel, mi se pare că acum sînt de sticlă şi complet transparent. Trebuie să evit neapărat să mă izbească cineva. Dar e foarte improbabil că voi izbuti.

Iată că la capătul coridorului apare întunecata mea mamă. Vreau să mă cramponez de perete. Vreau să intru în perete. Nu încape îndoială că maică-mea are să mă doboare, cu trupul ei uriaş. Mă şi aud prăbuşindu-mă făcut cioburi, şi există oare o perspectivă mai înfiorătoare? Maică-mea îmi trece prin faţă, în albastrul dimineţii. Iar eu o urmez. Aşa e bine. Aşa sînt aproape în siguranţă aici. În puternica ei umbră.

Patul fiului meu Ogier e alb ca zăpada. Dar el unde e? Camera este la început complet ocupată de ceafa cu sclipiri aurii, ceafa de bivol a doctorului. Maică-mea ia loc în partea cealaltă a patului. Din pat emană acele mirosuri înțepătoare, de clinică, pe care le suport atît de anevoie. Dar stau la capătul dinspre picioare al patului, la oarecare distanță. Niște veșminte albe îmi ating spatele. Mă înfior. Părul mi se face măciucă.

Văd, drept în fața mea, ceva micuț în culcușul vast. E Ogier, fiul meu. Stă culcat — atît de pur, atît de neprihănit! Nu găsești că e deplasată această curățenie exagerată a așternutului? Ia încearcă să spui asta celor două infirmiere maniace. Nu se pot abține de a tot curăți și șterge și lustrui, și cu acest prilej ating totul. Să-l lase în pace pe fiul meu Ogier!

Capul îi este înfundat într-o pernă de dantelă, sub monograma cu coroană. Porțelan mat cu o îndoită strălucire, datorită febrei. Și două adîncuri: ochii. Pieptul mic și gingaș se umflă și coboară. Brațele stau întinse de-o parte și de alta, lipsite de viață, părînd aproape că nu mai sînt ale lui. O mînușiță. Și un ciot. Trebuie să privesc cu mare atenție, pentru că nimic nu trebuie să-mi scape. Cînd, în regiunile tulburi, cele mai depărtate de noi, soarta își încearcă ultimele șanse, cea mai măruntă neatenție poate avea urmări formidabile. Privirile îmi rămîn ațintite asupra capului băiețașului meu. Ceasuri întregi.

Și iată că apare profesorul Aleida, specialistul chemat de Ferguson. Intrarea lui în scenă produce o mare agitație. Chipurile tuturor parcă sînt acum altele. Fetele roșesc și sînt foarte atente la tot ce

fac. Chiar și guvernanta e dezorientată. Vrea să facă loc pentru renumita somitate, care își revendică spațiul cuvenit. Nu va fi lucru ușor, pentru că Ferguson nu prea se jenează, iar maică-mea nu se clintește nici cu un milimetru de la locul ei. Dar eu sînt împins cu hotărîre înapoi și mă cutremur la gîndul că s-ar putea să nu reușesc să-mi refac poziția. Cauza acestor manevre este formalitatea prezentării. Profesorul este un om înalt și mlădios, îmbrăcat elegant într-o jachetă neagră, impecabil ca ton și ținută. Sexagenar. O față inteligentă, frunte înaltă, nas ascuțit, ochi negri arzători, mustață cenușie și barbișon. Părul, lins spre spate, e ușor ondulat. Întregul cap, cu luciul superb al unui ten bronzat, este cel al unui grand de Spania.

Profesorul Aleida, după ce ne-a strîns mîna în tăcere și cu o imperceptibilă înclinare, își pune trusa de piele pe masă și cere să fie dus la toaletă. Cele două infirmiere, în dorința lor de a fi cît mai de folos, se ciocnesc una de alta, iar eu profit de ocazie pentru a-mi relua locul la piciorul patului. Doctorul vine înapoi. Văd cum degetele lui excepționale, cu articulații delicate, încep să umble pe mădularele lui Ogier, care a fost în întregime dezvelit. Fiul meu își întinde oasele, pe care pielea, întinsă la rîndul ei, ca lipsită de viață, are culoarea fildeșului. Cavitatea toracică sună a gol. Peste ea lunecă, și palpează, și ciocănesc, frumoasele degete ducale. Apasă pe burtă, care se înfundă. Ridică sprîncenele și deschid pleoapele. Am impresia că acum se pot scoate din orbite pupilele albastre de smalț. În sfîrșit, profesorul îl lasă în pace pe fiul meu Ogier. Se înalță, fe-

roce, nava colaterală a catedralei. Hic jacet Delphinus... Guvernanta îl învelește cu un gest tandru.

Profesorul Aleida și doctorul Ferguson se retrag în camera de alături. Au un consult lung. Cînd vin înapoi în cameră, par scăpați de o povară grea. Profesorul se adresează infirmierelor, dar e bine să știe fiecare ce trebuie făcut : temperatura, aerul, lumina, nu prea mult, nu prea puțin, și totul să fie ținut foarte curat și luminos. Copilul are nevoie tocmai de lucrurile cele mai obișnuite, dar în formele cele mai pure. Să fie bine supravegheat. Să nu fie lăsat singur. Va interveni curînd o ameliorare. Profesorul salută și se duce din nou la toaletă. Nu se aude alt zgomot în casă decît plescăitul apei. Profesorul o salută pe maică-mea, și pe mine, apoi, cu un zîmbet la adresa colectivă a tuturor celorlalți oameni care ar mai putea exista pe lume, frumosul hidalgo pleacă.

Încăperea are din nou înfățișarea ei naturală. Fiecare din noi domină acolo o zonă, pe care și-a amenajat-o cît mai confortabil cu putință pentru propriile gesturi și gînduri. Un fel de rezervație, ca locul pe care ți l-ai oprit într-un tren de mare distanță. Nu mă sinchisesc de timp. Am pierdut noțiunea lui.

— Bună ziua, Monseigneur. Pe aici, Monseigneur.

Este bătrîna cameristă care îl introduce pe abatele din Loppem. Respectabilul prelat apare ca un cuceritor. Răspîndește o lumină onctuoasă, căreia nimeni nu-i poate opune rezistență. Ora lui Dom Aloysius a sunat. Își ia locul cu asalt. Băgați de seamă ! Domnul nostru se apropie.

Ceea ce se petrece în continuare amenință să mă adoarmă : rituri moarte. Sînt aplicate la fel tuturor ființelor din lume ; simt că au devenit niște simple șabloane. Îngenunchez împreună cu ceilalți. Mormăi cuvinte care nu mai sînt decît simple zgomote. Vocea preotului se înalță cît mai solemn cu putință. Ard lumînări. O masă, cu fața de masă de pînză albă și pe ea un Crist de argint. Un patrafir de aur și pulpanele fluturînde ale unei etole. Încăperea în care zace culcat fiul meu se ridică brusc, cu putere, în tărie. Sîntem cu toții mici. Spinări rotunde pe pămînt. Ceva deasupra noastră : vocea preotului. Dar inaccesibil, trupul, ieșit din cîmpul vizual, al fiului meu Ogier. Tăcere. Maică-mea plînge, sughițînd o singură dată, sec și aspru, și ne impune tuturor un respect atît de profund încît face cercuri pe suprafața tăcerii din cameră.

Cum de seamănă lumea cu ea însăși după trecerea orelor este o enigmă pentru mine. Căci totul surprinde, în timp ce se petrece. Și tot ce s-a petrecut cade într-un sac cu boarfe vechi. După amiază se schimbă multe. Cum, nu știu. Una din infirmiere răstoarnă brusc mersul lucrurilor. Ridică perdeaua ferestrei mari. Lumina piezișă de septembrie intră în cameră ; are o culoare superbă. Speriați, ne uităm cu toții la copilul din pat. Reflexele din jurul lui sînt purpurii și aurii. Maică-mea ia brusc mîna lui Ogier într-a ei. Ferguson se apleacă numaidecît spre bolnav. Dom Aloysius stă drept.

Mă cramponez de parapetul patului. Fiul meu e treaz. Ochii i se rostogolesc deznădăjduiți. Caută... Dă-te la o parte, Ferguson ! Ferguson se

lasă cu toată greutatea pe pat. Asta nu mai e om. E un animal păros. Buclele de la ceafă îi cad ondulînd pînă peste șale. Are pielea aspră. Și lucioasă. Dar mai jos, pe lîngă coapsele umede, e categoric dezgustătoare. Te rog, șterge-o. Fiul meu Ogier și-a pironit privirea într-a mea. Privirea aceea cheamă, cheamă. Văd ce se petrece. Dă-te la o parte, Ferguson ! Ogier țipă după ajutor. Gurița lui nu mai are putere. Dar vai ! ochii lui țipă. Și iată că-și agită brațul bont. Acum observați cu toții ce vrea ? Își agită brațul. Ciotul e ca un capăt de cîrnat alb. Oribil. Maică-mea vrea să-l prindă. Nu poate. Ogier nu cunoaște decît un singur refugiu. Și acela sînt eu. O flacără, mai puternică decît toate cătușele, i se zbuciumă în privire. Și pe aceea vrea s-o prindă maică-mea, care acum se află între mine și fiul meu. Dar nu poate. S-au și lipit unul de altul, tatăl și fiul. Din pricina sîngelui, care posedă o asemenea putere divină. Dom Aloysius îngenunchează. Vocea lui înalță, ca un cor, rugăciunea muribunzilor. Uite, băiatul meu drag, îmi întind brațele spre tine. Am să te iau în brațe. Am să te strîng la piept, pentru că numai asta, — nu-i așa ? — te poate ajuta la ananghie. Uite, dragul meu Ogier, brațele mi se ridică în aer, peste pat. Vezi ? Acum ajung deasupra ta... Nu mai țipa.

Dar el țipă, cu toată ferocitatea privirii lui. Pentru că brațele mele nu se ridică. Nu se pot ridica. Dumnezeule, ajută-mă să-mi întind aceste brațe spre fiul meu !

Vocea abatelui răsună mai tare. Doctorul se îndepărtează de pat. Maică-mea se prăbușește. Mă zbat și scap. Am scăpat de afurisitele acelea de

cătușe. Îmi iau în brațe copilul mort. Alerg cu el prin cameră. Ah ! fac o lungă călătorie cu el. Nu vreau să încetez niciodată călătoria !

Ferguson îmi ia cadavrul din brațe. Ceea ce îmi rămîne în mîini este răceala morții, pentru vecii vecilor.

Au așezat-o pe maică-mea la loc pe pat. Mă apropii de ea, de mama mea, cea tăcută, cea întunecată, cea severă. Trebuie s-o întreb dacă vrea să mă sărute. Cel puțin dacă vrea să fie atît de bună să-mi atingă tîmplele o clipă cu degetele. Dar văd că privește fix chipul lui Ogier. Chipul acela a devenit acum alb, străveziu, atemporal.

Ceilalți ne scot pe amîndoi din cameră.

L.

XXXVI

Castel-Horlebecq, 25 septembrie 1921

Copilul a fost înmormîntat în cavoul de la Bierk. Coana Coleta n-a vrut ca el să odihnească în cimitirul din Steenkerque. Acolo odihnește totuși doamna Lutgardis de Lamarache, mama lui. Nu înțeleg nimic din toată disputa asta cu sicriele. Nu vorbesc despre ea. Treaba coanei Coleta. Că doar ea cîrmuiește Spița. Iar eu nu mai am voință, nici dorințe. Rătăcesc pe pămînt. S-au ridicat ziduri pretutindeni. Nu poți să vezi prin sau peste ele. Pereți de granit care separă unele de altele atîtea evenimente din trecut, păstrate

în memoria mea. Nu e rău. În felul acesta pot ține la distanță nălucile. Și asta face parte de acum înainte din planul meu de viață.

Cu greu își imaginează omul în ce hal poate fi iscodit. Oamenii se tîrăsc pe pămînt ca melcii, știi, cei cenușii, foarte înceți. Crezi că se deplasează cu rîvnă spre un țel nevinovat. Nici pomeneală. Te spionează cu coada ochiului. De fapt, sînt prea lași ca să se apropie de om. Se duc, în aparență plini de candoare, să se ascundă în case întunecoase. Bagă de seamă! De acolo, fără să știi, ți-au amanetat viața.

Cu totul de altă natură sînt relațiile mele cu fapturile dragi din vale. Plopii, care cîntă numai ca să facă ceva, fără răutate. Și lasă din cînd în cînd cîte o frunză galbenă să plece legănată de vînt. Iarba, în care ici și colo, pe maluri, vezi cîte o umbeliferă înaltă. Iepurii de casă, care mă sperie pe acostamentul drumului. Galinaceele și guzganii, care se fac pe loc nevăzuți și apoi te urmăresc calmi din păpuriș. Deasupra, în zbor pieziș, planează ciorile. Iar sălciile sînt pline de sturzi, cu sutele într-un stol. Ah! Peisajul are o înfățișare mult mai omenească decît chipul oamenilor.

Rîndunelele se adună pe platourile de la Trei-Tei. Și-au ales acolo un fel de spațiu pe placul lor și tare aș vrea să știu cum procedează ca să zboare ca fulgerul unele printre altele fără să-și atingă niciodată nici un fulg. Explicația este că tot ceea ce e însuflețit cu viață dispune de un simț mult mai fin al echilibrului decît noi, cei mai neciopliți bădărani ai Creației. Dar și cei mai vicleni, și cei mai lași, și cei mai cruzi.

Coana Coleta rătăcește prin Casă în veșmintele ei sumbre. Am impresia că a devenit mult mai înaltă. Pășește cu rigiditate liturgică. Ca și cum ar purta pe piept maxima naivă a Hardwinilor: se droit tenir, c'est tout tenir. Cînd îmi trece astfel prin față ca o fantomă, mă fac într-adins cît mai mic în umbra ei. La ce bun să mă supăr pentru ceva și să și arăt? Știu prea bine cum stau lucrurile cu noi toți. Uite, de pildă, dragostea, pe care o invocăm adeseori atît de zgomotos, ca pe o condiție, sau ca pe un drept, ce alta este decît o formă a egoismului sîngeros cu care gustăm cele mai prețioase bucurii ale noastre? Cînd maică-mea își închipuie că se jertfește pentru copilul ei, sau pentru nepotul ei, ea nu se jertfește în realitate decît celei mai profunde plăceri proprii. Asemenea adevăruri de bază trebuie să îndrăznim a le privi în față. Pentru că nu ajută la nimic dacă mîncăm întruna numai nori și aburi.

Dealtfel, devine din ce în ce mai evident că pe maică-mea o enervează orice fac. Este simptomul normal al bătrîneții. Neglijează tot mai mult îndatoririle primare ale unei conviețuiri civilizate. Izvoarele din care, la vîrsta înflăcărată, juvenila exaltare colectivă își extrage ardoarea, au secat. Maică-mea este acum un trunchi uscat, cu scoarță ostilă. Pentru că se pregătește să se aplece asupra unor iezere moarte.

Am cu ea conversații care ne lasă pe amîndoi înstrăinați și reci. Am văzut-o odată ca un om care gîndește cu voce tare și se miră că se aude pe sine vorbind: m-am golit de tot ce aveam în mine, m-am golit de viața pe care mi-ai dat-o, m-am golit pînă la dezgust. Hai, a sosit timpul,

las-o să se oprească definitiv. Se uită la mine. Citesc în ochii maică-mi atîtea cuvinte cîte au putut fi scrise vreodată, pentru că așa citești în acele adîncuri catifelate fără fund ; e minunat. Dar îmi întoarce încet spatele. Dumnezeu mi-e martor : dacă asta nu e decît insensibilizare, și nu ură, cum se explică faptul că, orice aș face, sînt o apă curgătoare pe lespedea chipului ei ?

Lidwina Hardwin, o verișoară de departe, e de cîteva zile la Castel-Horlebecq. Vine să ia parte la doliul mare al coanei Coleta. Așa se cade. Domnișoara Lidwina nu mai e tînără. A avut și aventuri, dar cîte lucruri neplăcute nu se povestesc... Nu mi-o lua în nume de rău. Va depune în curînd jurămîntul la surorile de la Sacré Coeur. Profită de acest din urmă prilej pentru a săvîrși o operă de milostenie. Pe maică-mea o înconjoară cu îngrijiri total inutile. Orice și-ar închipui ea, nu e în stare să neutralizeze sentimentul de singurătate al coanei Coleta. Dimpotrivă. O plictisește și o amărăște. Va fi pentru întreaga Casă o ușurare cînd va pleca la mănăstire.

Abureala lumii în care îmi scald, ca un înecat, ochii bolnavi, a fost deranjată o singură dată de vizita Emiliei la mormîntul fiului meu. Emilia e însoțită de nobila domnișoară Galathea de Warmont-Cocambre și de două călugărițe vînjoase, două femei cît niște copaci. Nobila domnișoară e aceea care ia în stăpînire nemijlocit, cu vocea ei de coțofană, spațiul înconjurător.

— Ne-am înșelat îngrozitor, — exclamă ea, — cînd ne-am închipuit că prin moartea lui Ogier toate legăturile de rudenie au fost rupte.

Galathea ghicește just că din partea Lamarachilor nu mai sînt prea multe de așteptat pentru ramura feminină. Dar din fericire cei din Cocambre dispun de brațul puternic al unui sfătuitor, un adevărat cavaler, „știi dumneata cine e", așa încît ea, Galathea, își îngăduie să ne prevină că ultimul cuvînt în această afacere neplăcută n-a fost încă rostit : de pildă, este de folos pentru noi să nu ne opunem evlavioasei misiuni pe care o are de îndeplinit. Anume : o vizită solemnă la mormîntul moștenitorului legitim al familiei Warmont. Și, cu o privire plină de morgă, le ia pe cele două călugărițe ca martore. Maică-mea declară că apreciază și respectă întru totul intenția. Coana Coleta poruncește să vină vastul automobil al familiei și speră, așa spune, că doamnele, după vizita la Bierk, vor binevoi să accepte în continuare ospitalitatea pe care le-o oferă ea la Castel-Horlebecq. Între timp o sărută pe Emilia pe frunte. Galathea intră triumfătoare în salon.

Emilia a primit sărutul maică-mi prefăcîndu-se rușinată. Dar numaidecît după aceea chipul ei își reia expresia severă și indiferentă. Cu această expresie pe chip trece pe lîngă mine. Se uită la mine, dar nu mă vede. În salon nu încetez să fiu pentru ea aceeași ființă invizibilă. Abia dacă răspunde la ceea ce i se spune, iar ca replică la atențiile amabile ale maică-mi, dă din cap fără nici un rost. În general, stă drept, cu capul lăsat pe spate, cu bărbia scoasă arogant înainte.

La cimitirul din Bierk își rotește curioasă privirea, ca un om care vizitează un astfel de loc pentru prima dată. Călugărițele o supraveghează îndeaproape. În fața cavoului ne oprim. Galathea

de Warmont-Cocambre pășește în frunte și intră în capelă. E încărcată cu flori. Înainte de a intra în cavou a pus și în brațele Emiliei un buchet. Îi poruncește Emiliei, pe un ton plin de trufie, s-o urmeze. Deoarece am impresia că Emiliei i s-a făcut deodată frică, îmi iau îngăduința de a-i oferi brațul. Acum, Emilia se reazemă de mine. Începe să tremure. Șovăie. O întreb, calm, ce o supără. Nimic, nimic. Și rîde. Pun totul pe seama unei nervozități, care e foarte explicabilă și care în plus dovedește din partea fetei o înțelegere normală a împrejurărilor. Cînd întunericul capelei ne înconjoară, iar vitraliile din jurul altarului încep să devină incandescente, Emilia vrea s-o șteargă. Pașii ei se opresc. Mă strînge atît de tare de braț, încît nu-mi pot reține un ușor țipăt. Acum, Emilia stă atîrnată de mine. Mă cuprinde cu brațul stîng de gît. Gîfîie. Sînii ei mă împung. Simt cum se lipește de tot trupul meu. Poala i se leagănă înfierbîntată încolo și încoace. Călugărițele o apucă energic și o duc brutal afară. O aud cum rîde zgomotos. Un rîs ireal, animalic. Deslușesc din hohotele ei spasmodice cîteva cuvinte articulate, dar obscene.

Ieșim cu toții din capelă, iar incidentul este acoperit de către Galathea, care își expune, cu o gălăgioasă prezumțiozitate, părerea cu privire la sfinții înfățișați pe vitralii. Îi detestă pe oamenii care, deși bine intenționați, îl pun pe cel dintîi cîrpaci ieșit în cale să facă portretele eminenților noștri sfinți. E curată prostituare. Și încă de cel mai respingător soi eretic. Iată-l, de pildă, pe sfîntul Macarie, care, Dumnezeu aibă-ne în pază, este patronul Uriașilor din Bierk (dați-mi voie să

rîd cu poftă, vă rog) și care e înfățișat aici cu mutra unui patron de berărie. A ! ea, domnișoara Galathea, n-are să-l mai invoce niciodată pe sfîntul Macarie în litanie. De acum înainte nu mai poate să-l sufere, și a cui e vina ?

În mașină, în drum spre Horlebecq, Emilia adoarme între cele două călugărițe. E palidă. Și extraordinar de frumoasă.

După cină vreau să mai stau totuși un pic de vorbă cu Emilia, pentru că, ce pot să cred acum despre ea ? Cu toate că nici nu-mi pasă. Ne instalăm în niște fotolii lungi, de trestie, care au fost aduse pe gazon, în fața conacului, în mijlocul aurului fin și gingaș al toamnei. Emilia se uită tot timpul la mine în timp ce vorbesc. Privirea i se scurge dintre genele pe jumătate închise, ca sclipirile unor lacrimi. Nici măcar nu pot să presupun dacă mă înțelege sau nu, pentru că nu răspunde. Nu încetează să mă scalde în privirile ei jilave. Pînă ce mă hotărăsc să mă scol în picioare.

— O, păcat ! — suspină Emilia.

Apucă mîna pe care i-o întind și o ține lipită de buze. Ah, în ce belea m-am băgat ! Trebuie să am răbdare pînă scap. În sfîrșit, Emilia și-a vărsat toate lacrimile. Aflu mai tîrziu că în cursul nopții a trecut printr-o criză grea. Epilepsie, bănuiesc. A doua zi, cucoanele pleacă la Cocambre. Mașina demarează cu putere. N-am să te mai revăd niciodată, Emilia. Mă ustură un pic. Undeva, într-un loc tainic, unde nu pot opune nici o rezistență...

Rătăcesc. Caut capătul timpului. Tot așa mi-am căutat cîndva butonul de guler. Nu mai căuta. Astfel de lucruri tot nu le găsești niciodată. Doc-

torul Ferguson, pe care îl chestionez cu privire la sănătatea domnișoarei de Warmont-Cocambre începe cu o demonstrație degajată despre diferitele feluri de boli mintale. E de părere că Emilia face parte din grupul isteric. Dacă starea morbidă va evolua în continuare, atunci lui i se pare probabil în cele din urmă ca fata să sufere de megalomanie, care e ca și incurabilă. Dar el nu crede că situația poate fi atît de gravă. Doctorul Ferguson e încărcat cu plase și undițe. Se duce la pescuit.

Ce ciudat, Rolanda ! S-ar putea presupune că megalomania este pedeapsa pentru trufie. Nu, căci atunci ar fi răsplata ei. Pedeapsa pentru trufie este teama de urmărire. Această teamă, pe care moartea o trimite din partea lui Dumnezeu, o are Satana în orice clipă a veșniciei. De aceea se răzbună atît de fără milă pe noi, oamenii. Pentru că nici o rugăciune nu e în stare să stîrpească vreodată trufia din sufletul nostru. Sfîntul Anton, zămislit din lutul simțurilor, a rezistat ispitei diavolului, pentru că a fost smerit.

Rolanda, de ce-ți scriu ? Cine ești tu, trufașă Rolanda ? Recitesc cele trei scrisori pe care mi le-ai scris trei zile la rînd. Nu înțeleg mare lucru din ele. Consolezi, flatezi, cerți, minți. Numai cuvinte pe care le ridici ca pe niște ziduri, ca să-ți retranșezi după ele trufia. Aproape că nu te mai aud. Cuvinte, cuvinte, luate și duse de vînt. Lumea trece înot pe lîngă mine. Lumina e o apă care scînteiază, care se suie, nemișcată. Închipuie-ți că ești prinsă într-un ghețar ; atunci lumina e tare ca gheața. Dar nu ajunge departe. Se lipește de tine. Nu e lumină, sînt lanțuri. Ah ! cînd vine noaptea ca să mă izbăvească ?

Acum te întreb pe tine, Rolanda : ai inimă ? Dacă ai, cum e inima ta ? Mă tem că am să găsesc cîndva răspunsul. Prefer să n-ai deloc, pentru că așa mi-a fost dat întotdeauna să pățesc. Numai trupul tău există. Carnea ta, ca laptele. Și viața din ochii tăi. Atît de fierbinte și de blîndă, încît sufletul meu șovăielnic pornește în derivă cînd se uită în acele adîncuri fără fund.

L.

XXXVII

Castel-Horlebecq, 5 octombrie 1921.

Scumpă Rolanda, e foarte bine. Vii. Vai, nu mă mai pot ruga. Ba și mai rău, Rolanda. Am avut nevoie de trei zile ca să găsesc în mine însumi măcar puterea de a-ți răspunde. Nu mi-o lua în nume de rău, draga mea. Vezi, în cele din urmă tot îți scriu. Și mă bucur. Mai există și posibilitatea ca eu să nu fi putut realiza vestea prea de-a dreptul. Poate că nu cred în ea. Sau mi-era frică de ea ? De fapt îmi mai este și acum frică, în fond. Ba nu : mă bucur, Rolanda. Mi-e rușine că nu sînt și fericit...

Sînt hotărît să mă întorc cu spatele către tot ce aparține trecutului. Să mă uit înainte. Cu tărie. Și trebuie să sper, din toate puterile inimii mele. Această speranță îmi va da curaj. Da. Dar uite, Rolanda, nu sînt numai obligat să încep ceva. Tu mă obligi să și rup cu ceva. Ah, ce grea e munca mea ! Lumea e prea mică pentru o muncă atît de supraomenește de grea. Rolanda, vrei un erou. Un

erou ! Cît de falsă și de criminală a fost educația care ne-a înfățișat omenirea ca pe o școală de eroi. Istoria e un panopticum de oameni de seamă împăiați, aranjați și încremeniți în gestul lor cel mai eroic. Ne uităm la figurile lor formidabile și nu mai putem de bucurie că „seamănă" atît de bine. Nu e decît trucaj. Lumea este în ultimul grad de meschină. Un pîntec atît de strîmt nu va naște niciodată uriași atît de mari. Redu-mă la ceea ce pot fi, Rolanda, pentru că viața e subțire. Iar eu trebuie să lupt ca să respir.

Cu scrisoarea ta în sîn m-am dus la pavilionul de vînătoare. Pavilionul stă acolo, printre copaci, pe vreme de toamnă, în mijlocul naturii muribunde. Un pic de ploaie călduță. Broasca ruginise. Cînd am intrat, singurătatea rece m-a izbit în obraz. Vai, e ros de molii. Simt un miros greu, de igrasie. Unde e visul care a sălășluit aici atîta vreme ? Și unde sînt rîndunelele ? Unde e cîntarea vastă a stelelor ? Unde e inima mea ?

Am o înspăimîntătoare aversiune pentru afaceri. Notarul acela din Enghien e un netrebnic, nici mai mult nici mai puțin. Nu-i mai citesc hîrtiile. Nici măcar nu-i mai deschid plicurile. Doamna Clarence mă calcă și ea pe nervi. Găsesc că e cam plicticoasă, doamna Clarence. Scrie despre lucruri clare, precise, cu valoare pozitivă. Pe mine mă scot din sărite ; și mă îmbolnăvesc. Iar împletirea lor cu cifre și calcule, oricît de incontestabile ar fi, îmi face greață. Într-adevăr, e o pretenție nerușinată să-mi bată capul cu astfel de lucruri, sub pretextul că totul este perfect adevărat și incontestabil. Te-am prevenit cîndva — mai ții minte ? — împotriva acestei Diana. Te-am îndemnat să te pui în gardă față de viclenia acestui mlădios trup de vînătoriță. Bagă de seamă, e albă și sprintenă, și impecabilă. Vînează la lumina lunii. Săgețile ei fără zgomot nu le vede nimeni. Să ne lase în pace !

Maică-mea.

În ziua aceea, dimineața, a sosit scrisoarea ta. După-amiază am cerut s-o văd pe maică-mea. M-a primit în camera ei. Camera înaltă, liniștită, cu greoiul scăunel de rugăciune, cu Cristul acela luminos și cu tictacul invizibilului ceasornic cu picior. Am de îndată sentimentul că maică-mea așteaptă o veste proastă. Stă în fața mea, în fotoliul ei larg, dar se ține drept, severă, aspră, sumbră. De ce oare îi asmute așa pe toți împotriva mea ? Împotriva planurilor mele. Împotriva fericirii pe care am dreptul s-o pretind pentru mine, ca fiind partea cuvenită mie.

Îi povestesc cu simplitate, cu bunătate, ce se pregătește. Cineva vine încoace de la Paris. Ca invitat al meu. Pentru un timp încă nedeterminat. Mă feresc de orice vorbărie, de orice echivoc, de orice aluzie. Dar ea înțelege cu mult mai mult decît ceea ce spun. De fapt înțelege totul. Însă ceea ce resimt eu acum pentru prima oară este mînia maică-mi. Vorbește în surdină, dar sub vocea ei fierbe violent simțul lezat al autorității. Cel puțin așa îmi închipui eu această neașteptată explozie a mîniei. Mă întreabă dacă mai țin seamă de comandamentele relațiilor noastre reciproce. Dacă mai sînt conștient de cele mai primordiale îndatoriri de politețe. Și dacă în ochii mei mai poate exista vreo deosebire între noțiunea onoare și noțiunea rușine.

— Pentru că, drept să-ți spun, — zice ea aspru, — ți-ai pierdut memoria și conștiința.

Nici măcar n-am găsit cu cale să-i răspund. Atît sînt de obosit, atît de indispus de orice. Și la ce bun toată ciorovăiala asta ? Dar cînd ea își încheie diatriba cu un autoritar : „sper că ai să contramandezi chiar azi invitația aceea“, exclam la fel de autoritar : „niciodată !“.

Atunci se scoală în picioare. Coana Coleta. Din familia Hardwin. Cea cu bine cunoscuta maximă. Și mă scol și eu în picioare în fața ei. O clipă, privirile noastre se încrucișează. A ei este atît de încărcată cu dispreț, încît o face pe a mea să cedeze. Nu mai scoatem nici un cuvînt. Coana Coleta se închide în noaptea ei. Noaptea Hardwinilor, care e de nepătruns.

Nu mai pot face altceva decît să mă înclin și să ies.

Repercusiunea convorbirii noastre nu se lasă așteptată. Încă înainte de cină răsună pe pavajul din fața conacului un puternic tropăit de cai. Mă uit pe fereastră. Zuran și doi palfrenieri descalecă. Sînt lăsați numaidecît să intre. Și după scurt timp începe, în apartamentele Doamnei, o agitație intensă. Întregul personal feminin este mobilizat. Camerista mea ciocănește în ușă și mă anunță că maică-mea, coana Coleta, a emis un important ordin de mutare. Acesta este confirmat la cină de către Ferguson. Maică-mea nu apare în sufragerie. Doctorul e tăcut. Se dedă trup și suflet vandalismelor dineului. Nu-l deranjez. În sfîrșit, iese învingător din meci. Dar l-a costat multă osteneală, judecînd după starea de plîns a hainelor sale. La cafea îl întreb dacă dorește s-o urmeze pe maică-mea. Mă prefac că sînt perfect informat cu privire la durata mare a absenței ei. Se vede cît de colo că Ferguson este abătut. Oftează. De ! ce poate să răspundă el, Ferguson, la această întrebare ? Cel mai bun lucru este să se plece dorinței mele. Trebuie să înțeleg că-i vine greu să ia poziție. Nu se cuvine să se amestece în treburi cu un caracter atît de intim. Și a căror penibilă reacție n-o subapreciază, adaugă el roșind.

Nu am de gînd să încep cu prefăcutul acesta o luptă simulată. Îl atac cu arma albă. De mult îi miros eu jocul. Iar acum e prea tîrziu ca să mai vîndă castraveți grădinarului. Adevărul trebuie să iasă la lumină. Atunci află doctorul din gura mea că locul lui e alături de coana Coleta. Pentru ea s-a zbătut el atîția ani de zile. Acum îi acord acest loc. Sub acoperișul meu nu mai admit decît prieteni credincioși. Așadar, să plece. Și dracul să-i țină de urît pe drum.

Un miracol : cei doi ochi ai lui sînt îndreptați amîndoi spre mine. Da, da, nu navighează fiecare în altă direcție. Formează amîndoi o dublă tangentă. Și doctorul spune :

— Ești bolnav, Lamarache. Îngrijește-te.

Slăbiciunea mea e atît de mare încît încep să mă gîndesc la trecutul acestui individ, la viața lui, pusă pe de-a-ntregul în slujba familiei noastre, și văd aievea cum îl leagănă bivolul pe genunchi pe copilul care eram eu. Mi se mișcă ceva în gît. Sînt mulțumit că pleacă.

Dar a doua zi, de dimineață, mă duc să-l caut, pentru că n-a apărut la micul dejun. Îl găsesc la heleștee. Stă și pescuiește, liniștit, ca și cum nu i-aș fi făcut nici cea mai mică nedreptate. Nu mă

aude cînd mă apropii. Îl bat pe umăr. Îi spun că mai am ceva de adăugat la convorbirea noastră de aseară. Anume, că regret ieşirea mea insolentă. Văd din nou ochii aceia cum încep să plutească, la multe mile de aici. Gura lui, rotundă ca cea a unui sugar, etalează un zîmbet fermecător.

Speră că am intenţii bune faţă de el. Şi este atît de bucuros, din toată inima, de ceea ce îi spun, cum n-a fost vreodată un muritor nedreptăţit cînd se vede reabilitat. O va urma acum pe coana Coleta, cu cugetul împăcat şi cu voinţa arzătoare de a o servi şi de a o consola. A venit pentru ultima oară să pescuiască la Horlebecq, după cum văd. Dar totuşi nu va fi ultima oară, dacă Dumnezeu binevoieşte să-l ajute în strădania lui. De aceea va lăsa deocamdată neatins laboratorul, cu voia mea, şi-l va încredinţa spre păstrare lui Ocula. Aprob toate acestea şi ne strîngem mîinile. Perspectiva de a mai avea treabă din cînd în cînd cu Ocula aruncă o lumină plăcută asupra viitorului. Am început să ţin la Ocula. E un bun antidot pentru sîngele meu iute, care poate fi uneori foarte dureros. Mai am şi un alt camarad bun acum, cînd toţi vor să mă părăsească : ţăranul Tastenoy. Familia Tastenoy mi-a devenit mai apropiată, acum cînd ştiu că ţăranca a fost lovită de paralizie, din vina diabolicului de Soleure. Închipuie-ţi : de frică, într-o singură noapte, datorită farmecelor şi descîntecelor făcute la căpătîiul ei de acest mizerabil şarlatan. Mă duc la fermă mult mai des decît înainte şi sînt răsplătit din plin pentru asta. Oamenii aceia au în ei un izvor de sănătate. Ţăranul, al cărui trup voinic este încă legat de lutul originar al creaţiei. Şi, mai

mult încă, cele două fetişcane pline de soare : Caterina, cea aşezată, şi Raf, mînza focoasă, născută printre flori de cîmp. Aşa îmi umplu eu acùm singurătatea dimineţilor : Ocula este norul hoinar, ţăranul este pămîntul isteţ, iar eu, dragă Rolanda, eu sînt apa curgătoare care se rostogoleşte orbeşte, fără tihnă, peste zilele vieţii.

Enfin, coana Coleta şi-a părăsit ieri reşedinţa de la Castel-Horlebecq. Cînd au început pregătirile de plecare, m-am întors cu spatele, ca să nu văd spectacolul. Această întoarcere cu spatele mi-a procurat o surpriză destul de mare. Pe aleea principală vine spre mine o maşină decapotabilă. Este Simona, fiica lui Moorjan. Opreşte. Coboară imediat. O salut. Nici măcar nu-mi întinde mîna.

— Domnule de Lamarache..., — începe ea.

E atît de emoţionată încît de-abia îşi trage sufletul, ceea ce durează cîtva timp. Mă tem chiar că n-are să poată vorbi deloc. Pînă la urmă, iată cum decurg lucrurile. Fata roşeşte vîrtos, iar ochii i se umplu de lacrimi. Mi se face milă şi vreau s-o ajut. Regret din suflet că, nu ştiu cum, am tulburat-o în aşa hal. Îşi revine şi aflu că ea, Simona Moorjan, se duce acum să stea alături de mama mea surghiunită, şi că acolo se va strădui să ocupe cu cinste locul unui fiu denaturat. E iarăşi la volan, trînteşte cu putere portiera, iar mie îmi rămîne doar să încerc să înghit jignirea, pentru că Simona accelerează atît de energic încît nu pot decît să casc gura şi ochii după ea.

Prea bine, îmi spun eu, zidul care trebuie să mă despartă de lume se înalţă frumuşel. La urma

urmei, mi-au făcut jocul. Cînd ai să fii aici, doresc să avem în jurul nostru cît mai puţine iscoade.

La cîteva ore după asta am asistat de la distanţă la plecarea caravanei. Zuran, pe calul ei, era în frunte şi destul de sprintenă ca să se afle pretutindeni în acelaşi timp. Erau trei care mari, trase de cîte patru iepe negre, cele mai de soi din herghelie. Arama harnaşamentelor reflecta razele soarelui de amurg. Zurgălăii zăngăneau. Roţile se cutremurau de greutatea poverii. Convoiul a dispărut pe aleile de aur. M-am uitat lung după el. Pînă cînd n-a mai rămas din el decît un clinchet vag.

Coana Coleta s-a suit în maşina decapotabilă condusă de fiica lui Moorjan. Nu avea cu ea decît un geamantan mic. Camerista ei a luat loc lîngă Simona. Plîngea. Maică-mea, după ce s-a instalat, s-a uitat încet în jur. Şi-a plimbat privirea pe Casă, pe curtea de onoare, pe celelalte curţi, pe grădini, pe parc. Pe mine nu m-a văzut. Maşina a pornit. S-a făcut repede mică în depărtare. Spinarea întunecată a coanei Coleta se detaşa net din maşină. Asta este, mamă, a treia despărţire a noastră. Ultima.

Acum trebuie să pun totul frumos în ordine pentru tine. Castel-Horlebecq trebuie să fie nou: o Casă renăscută. Vreau să n-o mai recunoşti. Iar şandramaua de vînătoare pun s-o dărîme. La Castel-Horlebecq nu trebuie să existe trecut. Tot aşa şi eu, ai să vezi, sînt un om nou. Ca soarele care ţese zori noi. Ah, orele răcoroase care ne vor înviora răsuflarea, Rolanda! Trăieşti. Rîzi. Rîd...

Vai! nu pot ajuta cu nimic: iată, limpezimile se prăbuşesc. Aerul îşi slobozeşte vechea acreală. Sînt o fiinţă bătută de valuri. Iarăşi rătăcesc. Sînt obosit. Pe dinăuntru, infinit de obosit. Horlebecq se stinge într-o vale fără speranţă. Rîul Zenne îşi opreşte apele. În văzduh, unde lumina, aburită o clipă, încremeneşte ca un cleştar violet, planează cîteva păpădii. Pe tulpini ceţoase se înalţă ochii-boului. Un bulgăre de seminţe înaripate a explodat undeva. Albele grăunţe plutitoare navighează spre vasta poală necunoscută. Iată şi gingaşii funigei. În şanţ zace o mierlă moartă. Mă apropii de malurile lacului neîndurător. Cuvîntul care mă mai poate mîntui este înăbuşit în tăcerea fricii. Nu ţi-e frică, Rolanda? Ochii mei sînt bolnavi. Iată, se apropie noaptea. Noaptea Hardwinilor, Rolanda. Vino degrabă, te implor. Curînd n-o să mai văd nimic. Nimic decît lacrimile mamei mele. Vino, Rolanda. Nu lăsa ca timpul să-ţi învingă lumina vioaie a ochilor. Lasă-mă să-ţi sorb din privire lumina. Lasă-mă să uit lumea şi chiar pe Dumnezeu. Şi să mă odihnesc pentru totdeauna pe bătaia inimii tale.

RENIER

Scrisoarea XXXVII este datată din 5 octombrie. E de presupus că doamna Rolanda a venit la Castel-Horlebecq înainte de 10 octombrie. Era însoţită de o cameristă. Cu privire la şederea ei acolo n-am aflat nimic deosebit. Un bătrîn maistru de vînătoare povesteşte că a întîlnit adeseori perechea în parc şi în pădure. Întotdeauna pe jos. Doamna purta cizme înalte şi blănuri scumpe. Amîndoi erau tăcuţi şi rezervaţi. Ca în extaz. Asemenea unor soţi liniştiţi, care sînt mulţumiţi pe vecie, fiecare din ei, de viaţa celuilalt. Dar ochii

lui Messire de Lamarache erau întotdeauna mult prea aprigi. L-a frapat pe maistrul de vînătoare că stăpînul, de obicei atît de amabil cu toată lumea, nici măcar nu i-a dat bună-ziua cînd a trecut pe lîngă el. Șederea doamnei Rolanda la Castel-Horlebecq n-a durat nici opt săptămîni. Doamna Rolanda a plecat en coup de vent la 28 noiembrie, lăsînd totul baltă. Camerista a urmat-o a doua zi, cu bagajele.

Toate acestea mi le-a mărturisit bătrînul cu un fel de înfiorare. A mai pomenit cu acest prilej, foarte timid, și de cîrlionțul care flutura liber pe fruntea ei și mi-a șoptit la ureche că șuvița aceea de păr semăna cu o flacără drăcească. Se știe prin partea locului că, datorită acelei bucle în formă de flacără, Rolandei i s-a spus „fata cu moțu-n frunte".

H. T.

XXXVIII

Castel-Horlebecq, 1 decembrie 1921.

Recunosc, doamnă, că de pe urma loviturii ce mi-ai administrat cu atît de nemiloasă brutalitate nu mi-am revenit în aceeași seară. Nu pentru că nu mă așteptam la o asemenea lovitură. Dar aveam o părere infinit mai bună despre capacitatea mea de apărare. Am rămas amețit pînă noaptea tîrziu. Apoi, încet-încet, pe măsură ce m-am pătruns de cele întîmplate, ființa mea a început să se revolte. Pînă ce, în cele din urmă, mi-am

dat seama că de fapt nu dragostea mi-ai terfelit-o, ci mai degrabă mîndria. În semeția mea călcată în picioare, în neputincioasa mea micime, te-am înjurat, atunci, toată noaptea. Pentru acea jignire cumplită, pentru acea batjocură la sînge — pînă ce lacrimile sărate mi-au mușcat buzele. Am auzit propria mea limbă spunînd ce ești, doamnă : clasica entôleuse, o escroacă ordinară, o tîrfă. Mi s-a făcut scîrbă de carnea dumitale. Dar dimineața, reacția produsă de mînie se epuizase și m-am putut trata cu un duș de motivări la rece. Face bine, după ce ai învins durerea din creier.

Atunci te-am contemplat de departe, doamnă, și am păstrat aceeași distanță timp de douăzeci și patru de ore de insomnie. Chiar dacă omul a ajuns la capătul rolului, poate foarte bine să urască. Inima îi este curățită de toți sîmburii sentimentali. Memoria îi este eliberată de toate micile ei anecdote emoționale — ah, și ce periculoase sînt acestea ! Nu mai știi decît ceea ce trebuie să știi.

La nivelurile cele mai caustice ale violenței, dragostea și ura nu se mai pot distinge una de alta. Atunci ura e un fel de prelungire, — adică nu : un fel de desăvîrșire — a dragostei. Dar atunci pornește și sufletul, plin de silă față de sălașul lui pămîntesc, deasupra malurilor lacului fără fund, fără lumină și fără sunet. Acolo rătăcește el, înăbușit și tăcut, după ce a renunțat definitiv la tînguire. Acolo e răcoare...

Acolo e răcoare, Rolanda, și simți cum vine de departe plutind mîna albă, care e înghețată. Dumnezeule, nu știam, dar era ceva bun în mine,

era ceva bun în străfundul ființei mele, la obîrșia sîngelui meu, ceva bun, Dumnezeule, moștenit de la Tine, rămas de la Tine..., ceva, doamnă, care a fost dezonorat de suflarea dumitale, și denaturat. Mi-ai făgăduit sau mi-ai interzis trupul dumitale, potrivit febrelor galopante pe care eu însumi le-am aprins, prin depravarea închipuirii mele, în propriul și bietul meu trup. Ți-ai trimis sateliții cu misiunea de a întreține în mine acea încordare morbidă. Acum cunosc bine Academia. Nu numai pentru că ne-a jefuit Casa. Nu-ți dai seama de procesul de cancerizare în care ești prins încetul cu încetul decît atunci cînd ești contaminat pînă la măduvă și cînd totul este pierdut. Să nu-ți închipui însă că am să încep să mă văicăresc cu privire la ruina care sînt acum. Recunosc că m-am lăsat eu singur sacrificat. Dar ceea ce-mi mai rămîne din curajul de a trăi, află acum că s-a concentrat sub formă de răzbunare, și că am lăsat pumnalul să se răcească.

Mocirla în care fermentează la fund otrăvuri infailibile stă liniștită. Liniștită stă și săgeata de pe arcul încordat, îndreptată fără milă spre punctul central al țintei. Dar și mai liniștită îmi e mîna, Rolanda. Ea este cea care scrie aceste cuvinte ferme. A dat deoparte mînia. Pentru că cine acționează la mînie, iese în larg pe furtună. Am timp, Rolanda. Aștept. Ca mlaștina. Ca săgeata. Și te examinez pentru ultima dată. Doamne! ce numeroase sînt victimele atrase de patima dumitale mistuitoare! Îmi vine acum deodată în minte (cu toate că la gîndul acesta mintea mea amenință să se năruie) că ai jucat, poate, cu cine știe ce parteneri, scenele scîrboase din La Grande

Maison. Cum mai picură sîngele din rănile pe care le-ai crestat acolo, iar ochii, roși de lacrimi, cum se mai uită după dumneata, pentru vecie...

Cred că Soleure este unicul care te-a călărit cu hățuri solide, dar mai rămîne de văzut dacă n-a coborît din șa însîngerat. Pentru că ai simțit oare vreodată pe cineva la pieptul dumitale în așa fel încît să-ți înduioșeze sîngele și să ți-l potolească pentru totdeauna?

În fața lui Dumnezeu sînt fără iertare și aștept cu umilință osînda pe care am meritat-o. Dar printre oameni mai pot să răscumpăr cîte ceva. Pot să le cruț alte catastrofe. Pot să te suprim. Și asta este ceea ce sînt hotărît să fac.

Forța infernală, pe care ai dezlănțuit-o în mine împotriva fiului meu, a bunicului meu și a mamei mele, împotriva Casei și Spiței mele, forța aceea n-o poate opri nimeni pe lume și se apropie acum și de dumneata. Măcar și perspectiva a ceea ce îmi făgăduiesc mie însumi să fac mă umple de fericire. Întocmesc fel de fel de mici planuri. Sînt ca mirele care își organizează în gînd luna de miere. O, ce plăcut miroase a sînge! Mireasma se răspîndește în mine și face să vibreze aerul, ca de bîzîit de albine și tăuni. Desigur, acum ești o persoană pe care abia urmează s-o descopăr. Ființa dumitale cum o fi? Și mădularele acelea ca niște liane, și pîntecul acela ca o cale lactee, și poala aceea ca noaptea în care se nasc stelele? Totul devine o desfătare pentru mîinile mele. Caldă. Nu, căldicică. O temperatură mai blîndă decît căldura și care mai palpită sub vinele întunecate, după ce pulsul s-a oprit. Vreau să gust pînă la ultima suflare suprema tăcere albă, în care

durerea și rugăciunea nu au ce căuta și în care am să te culc pentru vecie... Ah ! ai să simți pe propria dumitale piele ce bine m-ai învățat să torturez. Și cum pot acum să scotocesc tacticos cu pumnul prin măruntaie. Dar n-am să mă uit în tavan între timp. Am să mă uit în ochii dumitale, Rolanda, și am de gînd să sorb din ei ultima scînteiere, și să simt sub genunchiul meu cum îți înțepenește moartea carnea.

Ai fugit. Crezi că poți fugi. Pe cît este de adevărat că acum sînt blestemat pe veci, și chiar dacă pui între noi cerul și pămîntul, tot am să te prind. Voința care mă însuflețește poate face să șovăie pînă și lumina zilei. Adu-ți aminte cum mi se încorda de fiecare dată trupul cînd îl împerecheai cu al dumitale. Cu acea vitalitate, și cu acea dogoare, și cu acea forță, înzecite, zbucnește acum lovitura care te nimerește.

„Nu uita de rostul tău, Lamarache !“ Îți sînt recunoscător că ai așternut pe hîrtie cuvîntul maică-mi. Arde colo, în fața mea, pe masă. Cu toate că, scriindu-l, ai vrut să fii ironică, mîna, după cum văd, ți-a tremurat. Ai să te căiești amar că în ziua fugii dumitale ai vrut să vizitezi sanctuarul în care sînt înmormîntați Uriașii din Bierk. Ai să te căiești că, atunci cînd maică-mea a apărut în prag, ai sfidat-o, cu tot trupul dumitale, ridicat drept în fața ei. Iar cînd maică-mea a spus cu o voce cumplită : „Lamarache, nu uita de rostul tău !“, ai să te căiești că ai rîs zgomotos. Maică-mea te-a pus cu botul pe labe numai cu o singură privire. N-ai nici o putere împotriva acestei forțe calme, crescută din ea însăși, indestructibilă. N-ai nici o putere împotriva acestei sfințenii de marmură. Ai spălat putina, iar eu, alături de dumneata, am murit de rușine, de remușcare și de amărăciune. În clipa aceea ai simțit că ochii mi s-au deschis asupra prăpastiei. Ne-am întors la Horlebecq fără să vorbim. Dar în tăcerea noastră mocnea furtuna. Ai fugit înainte ca să izbucnească. Sub abajurul lămpii de pe măsuța la care, la lumină difuză, urma, ca în fiecare seară, să cinăm ca doi îndrăgostiți, se afla scrisorica dumitale. Ironicul dumitale adio.

Prea bine. N-am să-mi uit rostul. N-am să uit de ultimul lucru ce-mi mai rămîne, dintr-un avut pe care l-am irosit într-un mod nemaipomenit de rușinos. De acest ultim lucru n-am să uit, doamnă Rolanda. Dar nu vreau să te iau prin surprindere, așa cum ai făcut dumneata cu mine. Un atac prin surprindere este o crimă, cea mai josnică dintre fapte. O vînătoare de iepuri prin hăituială, în schimb, cu toate că-mi face silă, dovedește îndrăzneală și curaj. După cum vezi, te previn în mod loial. Vin. Plec mîine seară. Fără grabă. Pune-ți mintea dumitale rece în gardă împotriva fricii și deznădejdii, și ia măsurile cele mai ingenioase. Pentru că vin. Iar gura îți va fi astupată cu țărînă.

Poate că pe parcurs am să mai am prilejul să aduc vreo cîțiva rătăciți pe calea cea bună și să-i prelucrez cu ajutorul unor adevăruri drastice. Ca de pildă : că nu e bine să cumperi nici postav, nici muiere, la lumina lumînării. Și că, tot așa, cu cît sclipirea apei este mai sidefie, cu atît mai putred este hoitul care zace dedesubt.

RENIER JOSKIN DE LAMARACHE

XXXIX

Bierk, La Gaillarde, 24 ianuarie 1922.

Iată-mi spovedania, Rolanda. Nu te uita la scris. E neciteț, din pricina ochilor mei, care sînt pe ducă. Trebuie să-ți mărturisesc totul, dragă Rolanda. Nu pot să mă împotrivesc forței care, izvorîtă din adîncurile ființei mele, mă silește să fac această mărturisire.

Precedenta mea scrisoare..., din păcate nu mai pot s-o chem înapoi. Dar recitește-o în lumina a ceea ce am făcut ulterior. Cînd am expediat-o și am vrut numaidecît să pornesc la acțiune, m-am împiedicat de un obstacol de importanță minoră. Anume, am constatat că nu dispuneam de o sumă suficientă în numerar, și ar fi durat cîteva zile pînă să mi-o pot procura. Dă-mi voie să-ți povestesc în liniște. Îmi adun gîndurile cît pot de bine...

Ai plecat. Scriu în a treia noapte. Expediez personal scrisoarea în ziua următoare la Steenkerque. Încep să mă plimb încolo și încoace prin Horlebecq, într-o stare de agitație de nedescris. Îi telefonez lui Moorjan și îi dau instrucțiuni, care îl vor fi mirat pe harpagonul acela. Dar nu vreau să irosesc timp pe explicații. Poruncesc să-l înșeueze pe Pervijze. Pornesc călare prin vale, ca scos din minți. Seara, cad mort de oboseală. Am o noapte splendidă. Niciodată n-am trăit o asemenea noapte. O noapte fără oameni și fără animale, numai forme luminoase, fluide, fluvii de limpezimi lăptoase, cu transparență trandafirie,

iar eu dus în înălțimi insondabile, spre regiuni rigide, unde trupul mi se golește de conținut și mă lăfăi în plăceri supreme, atîrnînd, de niște nervi subțiri, în viduri cîntătoare. Cea mai frumoasă dintre toate nopțile.

Dar mă trezesc într-o zi cenușie. Plouă. Vertical. Apăsător. Geamurile zornăie. Gura mi-e plină de bale. Carnea mi-a devenit lugubră. Orele fug, iar eu nu gîndesc, sînt cu totul lipsit de gînduri. Ca un buștean. Sau ca un zaț de cafea. Nu-mi aduc aminte dacă mănînc. Dar cred că da, pentru că tot timpul forfotesc feciori de casă vaporoși. A doua zi îmi privesc mîinile. Zac amîndouă acolo înaintea mea, pe fața de masă arăbească. Îmi sînt atît de străine, că trebuie să le iau la întrebări. N-au nimic de făcut, că stau așa, degeaba ? Ca niște neguri destrămate ! Ba da, au ceva de făcut mîinile mele. Dar nu se încumetă. Nu se mai încumetă niciodată. Mi-am trăit traiul. Sînt o cîrpă. O epavă.

Apoi am așteptat timpul care mai trebuia să vină. Am așteptat să mă reclami tu la poliție. Că te-am amenințat cu moartea. Am așteptat așa săptămîni de zile. Am așteptat să fiu închis undeva, unde să se isprăvească odată cu mine. Și nu încetez să strig în sinea mea că te urăsc pînă la ultima mea suflare. Între timp încerc să-mi mai procur o noapte ca aceea, în afara lumii, într-o beatitudine eterică. Nu vine. Sînt tot timpul ziduri, sau impenetrabilități.

Într-o zi, știu că este 20 decembrie. Ocula a repus în ordine calendarul. Ești plecată de douăzeci și două de zile, tu și viața mea. Apare doc-

torul Ferguson. Se comportă foarte normal. Am impresia că l-am văzut şi ieri, şi tot aşa mereu, fără încetare. Mă întreabă prietenos ce mai fac. Bine. Mulţumesc. Mă anunţă că are de gînd să dărîme Muzeul.

— Jos cu vechitura asta, — zice el.

Cel mai nostim lucru este că Jeroom Ocula rîde cînd aude. Ştii, un rîs ca printr-un borangic foarte fin. Ocula găseşte că intenţia doctorului e binevenită din toate punctele de vedere. De ce nu găseşte mai degrabă cu cale să se împotrivească, trădătorul ? Dar nici eu nu mă revolt. Din pricina indiferenţei, care mi s-a lipit de piele ca nişte frunze veştede. Ferguson explică apoi că se apropie o nouă eră. Unde ? La asta nu poate răspunde, dar în orice caz se poate observa după multe simptome că noua eră bate la uşă. Visez. O nouă eră ? O fi Ferguson bun de gură, — şi are între timp ochi care zîmbesc şi dansează fiecare de capul lui, pentru ca după aceea să se contopească din nou, cu o seninătate serafică, — dar sînt sătul să tot ascult baliverne. A doua zi însă, Ferguson şi Ocula dărîmă într-adevăr şandramaua. Le urmăresc mişcările. Înainte erau atît de prudenţi cu formele acelea în devenire ! Iar acum mînuiesc cu brutalitate obiectele de ceară şi vatămă semnele încărcate cu mister ! Îmi pasă atît de puţin, încît iau loc alături. Se stîrneşte un praf formidabil în laborator.

Noaptea. Închisă, ca trunchiul fagului, pentru că tu ştii că el pompează din pămînt întunericul şi îl ţine sub scoarţă. Dorm, sau nu cumva ăsta nu e somn ?

Dimineaţa (a dat îngheţul, şi aerul răsună) aud bocănituri pe pavajul de piatră al platformei de la intrare. Aha, trebuie să fie jandarmii. Soluţia cea mai vulgară. Dar şi cea mai nimerită. Ia să văd. Apar doi călăreţi. Îi salut de pe peron. Sînt radioşi şi zgomotoşi. Nu am de gînd să mă las luat în primire de oameni prea gălăgioşi. De aceea salut politicos şi păstrez distanţa. Descalecă amîndoi. Sprinteni, urcă treptele sărind. Simona, fiica lui Moorjan, şi Zuran, malaieza. Sînt prins iarăşi în hora vieţii. Se duc înainte şi intră în Casă. Ca şi cum eu aş fi renunţat cu totul la calitatea mea de stăpîn. Simona ia loc şi-mi rîde în obraz. Zuran, în spatele ei, stă în picioare, nemişcată, cu o sclipire în privirea ei de bronz. Au venit să-mi aducă un mesaj de la coana Coleta, maică-mea. Sînt aşteptat la Bierk. Nu m-a anunţat Ferguson ? Tot ce se poate. Nu ştiu. În Ferguson sînt întotdeauna două lucruri care fug unul de altul. Domnişoara Moorjan recunoaşte că nu e uşor să-l înţelegi. Ar bea bucuros un pahar de porto, pînă mi-l aduce pe Pervijze. Comand maşinal porto şi o rog pe Zuran să ia măsurile necesare la grajd. Mai stăm apoi un pic de vorbă, după care cameristul meu apare în golul uşii. Îl urmez. Îl pun să mă îmbrace. În cele din urmă, iată-mă pe peron. Au şi venit cei trei cai, care scot aburi pe nări, căci aerul e rece. Cei trei călăreţi pleacă în trap pe aleile severe ale parcului, îndreptîndu-se spre Bierk.

În marele living-room, unde stă în fotoliu, cernită, maică-mea se uită la mine. Ceea ce vede pe chipul meu o umple de o blîndă emoţie. Ochii ei sînt mari. Adînci şi catifelaţi. Cu steluţe care

tremură. Mă bucur. Îi cad la picioare. Mă cuprinde cu brațele, și am parte de o generoasă îmbrățișare. Așa era cîndva, demult. Aceeași căldură și intimitate. Pieptul ocrotitor. Și un cîntec, imperceptibil, care îmi leagănă inima. Simt mireasma de rufe curate. Devin liniștit ca veșnicia. Și nu mai avem nevoie să ne vorbim.

Bine, rămîn la Bierk. Simona, fiica lui Moorjan ia toate măsurile de trebuință. Ascult, mulțumit, plăcutul tumult. Ferguson a împușcat un iepure frumos, pe care îl mîncăm seara. Delicios. Pufnesc aproape în rîs cînd mă gîndesc cum l-o fi ochit Ferguson. Apoi vine Crăciunul. Îl serbăm în jurul unui brad splendid. Simona a agățat în el tot cerul. A lucrat cu multă iscusință, pentru că avem cu toții iluzia Nașterii sfinte, într-un grajd, cu muzică și stele, și cu o stea mare în vîrf, în apropiere de Tatăl Atotputernic. Nu ne ducem la slujba de la miezul nopții ; așa a hotărît coana Coleta. Dar cînd cele douăsprezece bătăi răsună în cameră (este la Bierk un ceasornic de Malines care face treaba asta foarte nostim : solemn și rar) îngenunchem cu toții în jurul pomului aprins, cu toții, și Zuran, și feciorii, și fetele în casă, întreaga La Gaillarde. Iar după rugăciune, fiecare îl sărută pe cel de alături de el. Simona împarte daruri. Eu iau loc lîngă maică-mea. O, Doamne, de ce nu se pot prelungi aceste clipe ?

De Anul Nou se dă la Bierk un dineu mare. Asta înseamnă că Simonei, fiica lui Moorjan, i s-a dat voie să organizeze o masă festivă. Nu vin invitați străini, afară de Jeroom Ocula, malaieza, țăranul Tastenoy și domnul Boeckx, conducătorul

hergheliei. E o zi frumoasă. După-amiază facem un tur al moșiei. Aerul e de un albastru fără pată și trozneşte. Îmi vîr nasul în gulerul de blană. Maică-mea poartă un mantou larg, de lutru, și e foarte îmbujorată. Ferguson suflă și strănută, iar ceafa i-a devenit incandescentă. Numai Simona e mai ușor îmbrăcată și ni se alătură, mlădioasă, în costumul ei alb de lînă. Ei nu-i e frig.

După ziua aceea am devenit trist. De unde vine o astfel de tristețe ? Nu se știe. E ceva care te-a pîndit de mult și a așteptat momentul favorabil. Te năpădește brusc, din toate părțile concomitent, în carne, în minte, în suflet. Ceva cu care nu poți lupta. Nu mai am în mine nici un loc neatins. Am un căluș în gură și sînt imobilizat. Nu există salvare ; mă dau bătut.

Rolanda, nu pot să trăiesc fără tine. Nu-mi mai pot înăbuși în țipete simțămîntul acesta, care se potolește, dar nu se stinge. Nu te mai pot evita. Lumea mea păcătoasă e plină de tine. Îmi luneci pe piele. Te lipești de mine cu o sută de brațe. Carnea ta respiră ca un caimac care se umflă, și atît de aproape de mine încît mă ucide. Mă ucide căldura ei pufoasă, mireasma ei amețitoare, legănarea aceea de șolduri și de coapse.

Încep să mă ocup furtunos de afaceri. De hîrtiile mele încurcate. Sper că, odată și odată, dînd cu sălbăticie iama în tot ce mă înconjoară, am să scap totuși de cumplita mea amărăciune. Îl chem pe Moorjan. Am cu notarul convorbiri violente și-mi vîr nasul în toate problemele. Descopăr, ceea ce nu e greu, că Moorjan lucrează mînă în mînă cu cuplul Clarence ca să mă jumulească. Îl înfund energic în tot felul de murdării iscusite.

Recunoaşte asudînd. E un găinar de cea mai josnică speţă. Îl dau pe uşă afară.

Dar după aceea sînt nevoit să-i spun fiicei sale Simona adevărul. Şi mă înfurii, pentru că nu-mi pot imagina o poziţie mai stupidă decît a mea, cînd Simona, chemată, apare. Pot face economie de cuvinte. Simona ştie totul. Nu-i pasă de onoarea tatălui ei. Îl părăseşte fără părere de rău. Nu are nici o vină, şi eu trebuie să recunosc asta. Fireşte că recunosc. Ea i-a făcut mai mult bine maică-mi decît a putut Moorjan să-i facă rău. Să ştergem cu buretele. Gata.

Cu ajutorul lui Dumnezeu încerc acum să mă însănătoşesc. Pentru că amîndoi, Rolanda, ne-am supus carnea, pe care ne-am imaginat-o ca fiind făcută din materialul cel mai preţios, unor practici care au sustras-o funcţiilor ei fireşti. Şi care altul ar putea fi rezultatul decît pervertirea sau descompunerea ? Îmi propun să-mi restaurez trupul, redîndu-i integritatea primară. Cunoşti deosebita mea înclinare spre cruzime. E o trăsătură de familie. O am de la tata. O aleg pe una din fiicele ţăranului Tastenoy. Pe Raf. E cea mai tînără, cea mai voinică, cea cu sîngele mai fierbinte. Mă îndoiesc că aş putea să trec dincolo de platoul Zennei. Horlebecq mi-a devenit o zonă prea strîmtă. Pornesc cu acest sentiment şi descind într-o după-amiază cenuşie, pe cărări laterale, la Curtea Deschisă. O atrag pe Raf în şură. Acolo, iarna, e un întuneric plăcut şi o căldură dulce, căldura grîului. O cuprind pe fată de mijloc şi aştept, doresc o luptă înverşunată. Nu are loc nici o luptă. Şi nici urmă de lenjerie intimă care să împiedice. Ne răsturnăm în paie. Ah, splendid !

e într-adevăr fată, Raf, cea abia înmugurită. Dar deloc complicată. Memoria ancestrală se declanşează numaidecît în fiinţa ei. De cum mă aplec asupra ei, mă cuprinde de şale cu pumnii şi mă trage spre ea, cu smucituri puternice. Mă scol, gîfîind încă. Am sentimentul răcoritor că am băut dintr-o minunată apă de izvor. Acum stă în picioare în faţa mea, radiind de munca bine făcută, aşa încît nu rezist unei porniri care mă ridică brusc după o căzătură în adînc. O strîng la piept şi ne sărutăm îndelung. E un sărut care îmi purifică sîngele otrăvit. L-am repetat, a doua zi. Şi apoi iarăşi. Raf nu se refuză niciodată. E toată numai desfătare ; o desfătare lacomă. Am de unde lua fără s-o sărăcesc. Are gura şi sînii ca nişte flori. Înfloreşte toată. Îmi doresc să fiu fericit cu această cură de dezintoxicare.

Dar după cîteva săptămîni mă îmbolnăvesc de ochi. Sînt ca şi orb. A nins. Albeaţa de afară dă reflexe în Casă şi-mi îngăduie să mai desluşesc aici lucrurile ca de sub un văl. Stau mai mult în living-room. Specialistul din Bruxelles m-a examinat.

— E o depresiune, — zice el.

Poate fi de durată mai mare sau mai mică, nu se ştie încă. Pînă una-alta, ar fi bine să stau liniştit. Să port ochelari negri. În plus, trebuie să stau cu spatele la fereastră. Singurătatea naşte umbre ; sînt captivul gîndurilor mele. De fapt nu mai văd nimic, Rolanda, decît pe tine.

Coana Coleta nu mă părăseşte. Cînd Ferguson şi Simona ne lasă singuri, ceea ce se întîmplă rar, tăcem împreună şi ne amestecăm singurătăţile, ca pe nişte bezne. Cînd nu mai pot îndura situaţia,

o rog pe maică-mea să aibă bunătatea şi să se uite afară. Şi să-mi descrie peisajul. Ferestrele living-room-ului dau spre întinsul cîmpiei. Maică-mea îmi spune că ninge de ieri. Ogoarele sînt acoperite. Adînciturile şi proeminenţele sînt nivelate. Nu se mai vede decît o întindere ondulată. În care stau înfipţi copacii. Îşi înalţă crengile negre în văzduh şi încep să se încarce, în partea dinspre miazănoapte, cu zăpadă. Cerul, cenuşiu, e jos. Dacă vremea se menţine aşa, ceea ce cred, mîine tot ţinutul se va trezi în veşmînt fermecat. Cred bucuros ce-mi spune.

— Îţi mulţumesc, mamă.

Mă retrag în masa de umbră. Tac. Mă gîndesc la tine, mă gîndesc la tine, Rolanda.

Maică-mea zice :

— Acuşi-acuşi scăpăm de iarnă.

Şi-mi şi dă pe la nas cu primăvara :

— Cînd are să vină, traversăm platoul. Un verde fraged are să năpădească spaţiul, iar pîraiele au să înceapă din nou să cînte. Atunci plecăm la Castel-Horlebecq cu un nou stoc de vitalitate. Iar luminoasa noastră Casă va fi spălată de toate vedeniile rele.

— Da, desigur, mamă.

Dar eu mă gîndesc tot la tine, Rolanda.

Deodată, fără să mă fi aşteptat, simt mîna maică-mi pe frunte. Parcă mi-ar fi atins gîndurile. Şi-o retrage violent, speriată. Şi urmează o tăcere atît de apăsătoare încît aud cum îi bate inima. Dumnezeule ! N-are decît să se sperie, n-are decît să se teamă pînă în măduva oaselor, coana Coleta. Pentru că în mine se înfiripă, cu sau fără voia mea, un plan înfiorător. Se conturează ceas

de ceas. La început a fost o intenţie vagă, pe care am putut-o înlătura repede. Dar acum a devenit o voinţă de neclintit, care a luat proporţii formidabile, parcă în afara mea. Mă ţine acum cu totul în puterea ei. Am să mai resping de multe ori, cu dezgust, porunca. Dar odată şi odată tot am să mă supun. Ating în fiecare seară, cu degete tremurînde, biletul pe care l-ai lăsat pe măsuţă cînd ai plecat. Focul cuvintelor îmi pătrunde în vine. Şi aprinde acolo ura, Rolanda, care e ultima mea ofrandă.

Coana Coleta începe să cotrobăie cu vătraiul în cămin, făcînd zgomot. Aşa face ea de cîte ori vrea să provoace o schimbare a unei situaţii. E foarte supărător. Lemnul de brad, încă umed, degajă în flăcări un miros de răşină pe care îl găsesc neplăcut. Şi în plus, ceea ce face ea are un efect negativ asupra ochilor mei. Poate că ea nu ştie, cu toate că nu e greu de ghicit, cu un pic de perspicacitate. Sînt, într-adevăr, clipe în care întregul mediu înconjurător conspiră împotriva mea.

Coana Coleta, ca şi cum ar vrea să împingă pînă la punctul culminant încordarea dintre noi, îşi pune din nou mîna pe fruntea mea. Ei, drăcie, chiar atît de îngrozitor arăt ? Deodată maică-mea ţipă :

— Băiatule, ce ai, ce vrei să faci... ?

E ridicol. N-am nimic. Iar mîna asta de pe frunte, găsesc că e ceva insuportabil. Găsesc că e insuportabil să se creeze aici această atmosferă ridicolă. Ca şi cum cineva ar vrea să invoce fantome. Şi, pe deasupra, ţipetele. Ţi se toacă nervii. Renunţ. Coana Coleta produce cu mîinile ei rup-

tura, pe care eu vreau cu atîta grijă s-o evit. Unde e instinctul matern, despre care se susține că e infailibil ? Bîjbîind, reușesc să ajung pînă la ușă. Îl întîlnesc pe Ferguson, care mă conduce în camera mea. O aud pe maică-mea cum plînge.

Acum te rog să citești cu atenție, Rolanda. Mă închid în cameră. Nu apar la cină. Mă culc devreme. La început am dormit, cred. După aceea, să fi fost după miezul nopții, mă trezesc. Mă trezesc într-o baie de lumină. Mă miră că ochii mei bolnavi sînt atît de plini de acea lumină ciudată. E ca o apă verde. Mă ridic în capul oaselor. Întreaga cameră e intens luminată. Lumina cade în flux nemișcat, prin geamurile înalte. Am uitat să trag perdelele la ferestre. Luna, în splendoarea ei rece, domnește peste întregul ținut.

Ce trage așa de mine, Rolanda ? E forța pe care am alimentat-o în taină în sîngele meu. Nu-i pot rezista. Trage și smucește. Fibrele trupului meu vibrează dureros. Trebuie să mă dau jos din pat. Caut ceva. Halatul de casă. Îl pun repede pe mine. Dar nu halatul îl căutam. Atunci ce caut ? Să plec deci cu mîinile goale. Plec. Cu mîinile goale. Îmi atîrnă de-o parte și de alta. Grele, de sarcina ce le va reveni.

Lunec fără zgomot pe covoarele din coridoare. Camera maică-mi, care mă atrage atît de irezistibil, e foarte departe. Tot mergînd, mă gîndesc la Marele Văduv, la care această cameră era în mare cinste. Camera în care s-au născut ultimii cinci Hardwini ; un monument istoric. Uite așa. Am și pus mîna pe clanță. Apăs. Balamalele scîrțîie. Sînt înăuntru. Lumina lunii. Întocmai ca lumina unui acvariu. Patul e lat. Doamne, maică-mea e în genunchi ! Patul e neatins. Maică-mea a îngenuncheat pe jos, lîngă stîlpul patului. Și-a înfășurat capul într-un zăbranic. Nu-i văd fața. Numai mîinile. Se roagă. A ! Nu așa, mamă, nu în poziția asta ! Lasă rugăciunea. Prefer să mă lupt. Fac un pas. Nimic ; tăcerea... Apoi, într-un fulger care îmi străbate ființa, văd ce s-a întîmplat. Scot un țipăt răgușit. Rolanda, maică-mea s-a spînzurat !

Vreau s-o salt. Ce grea e o mamă ! Lațul slăbește. Cînd vine în goană Ferguson mă găsește stînd cu maică-mea săltată de subsuori. O culcăm în pat. Ferguson se pune serios pe treabă. Eu rămîn cu fața în pătură, frînt. Și chem, din fundul sufletului, moartea. Nu vine. Și e bine. Sînt prea laș. Mi-e frică să mor. Doamne, carele ești în ceruri, Te implor, îndură-Te. Uite-o pe maică-mea, care mi-a dăruit lumina vieții. Am stins lumina în poala ei.

Doctorul mă bate pe umăr. Cealaltă mînă mi-o pune pe cap. Dar mîna asta nu e mîna lui. Dintre o mie recunosc mîna maică-mi. Maică-mea începe să vorbească, deși stă întinsă. Trebuie să ne ducem fără întîrziere la culcare, spune ea. Nu s-a întîmplat nimic. Afară de o slăbiciune păcătoasă, pentru care speră că se va bucura din partea noastră, a tuturor, de o vorbă bună pe lîngă Dumnezeu, pentru că sabia Atotputernicului este severă pentru cel ce se atinge de viață. Trebuie să făgăduim solemn, Ferguson și cu mine, că nici unul din noi nu va pomeni vreodată nici un cuvînt în legătură cu ceea ce s-a petrecut în noaptea asta.

E ceva ce nu înţeleg. Începînd de dimineaţă, viaţa este atît de nouă, de parcă aş vedea-o cum renaşte în vîrfurile degetelor mele. Trecutul a fost spălat, a fost şters. Aşa cum a prezis coana Coleta, întregul ţinut e acoperit de splendoare : zăpadă şi polei. Soarele e blond şi involt. Iar noi ne ducem să asistăm la slujbă în ziua Intrării în biserică. Oamenilor li se făgăduieşte primăvara. Trebuie să fie adevărat, pentru că şi ochii mei speră să se vindece.

În primele zile iau loc în maşina decapotabilă a domnişoarei Moorjan. Simona este o virtuoză la volan. Degust vremea frumoasă. Şi cînd încep să văd mai bine, ni se înşăuează caii. Adeseori o luăm pe Zuran cu noi. Ea călăreşte cel mai bine dintre toţi. Totdeauna în cap. N-o vezi stînd în şa. Nu atinge spinarea calului. Pluteşte deasupra lui şi, în goana ei, pare că i-o ia înainte. E plăcut să călăreşti aşa, unul după altul. Iar pentru mine e o destindere grozavă, căci altminteri, după ce am descălecat şi sînt cu picioarele pe pămînt, merg încet şi şovăind.

Serile sînt calme. Doctorul joacă partide savante de dame cu coana Coleta. Ea stă solemn în faţa lui, iar el se zvîrcoleşte meditînd deasupra tablei de joc, pentru că are serios de furcă. Ah, e o femeie şi jumătate, această fiică a Uriaşilor din Bierk. Stema Lamarachilor n-a fost mînjită de nici un matricid. Mai degrabă şi-a riscat coana Coleta pentru ea mîntuirea sufletului. Ea guvernează de acum înainte, cu o autoritate sacră, Sîngele Casei. Mă uit la ea cu respect. Pe tărîmuri virgine, schimbă cu mine salutul cavaleresc de onoare. Eu binecuvîntez privilegiul, care nu mi-a

fost încă răpit, de a putea primi în orbitele capului meu lumina unui asemenea înalt salut. Apoi mă uit în ochii Simonei. Stă serile lîngă mine. Vorbim puţin. Ne simţim cel mai bine împreună cînd e linişte deplină. Mă uit ades, ca acum, în ochii ei. E un ocean de iubire. O apă netedă, sclipitoare, pe care nu e aşteptată niciodată vela unei corăbii. Un suflet frumos, care se dăruieşte cu totul, în dorinţa de a fi de folos, şi care dispreţuieşte făgăduiala unei recompense.

Totuşi, făgăduiala dispreţuită se împlineşte. Maică-mea s-a cramponat deodată, cu înverşunare, de visul ei vechi. Stăruie să-mi fac datoria. „Nu uita de rostul tău.“ Fruntea ei, luminată puternic, strigă aceste cuvinte. Nu mă mai împotrivesc. Mă logodesc cu Simona, fiica lui Moorjan. Ne sărutăm în prezenţa tuturor. Coana Coleta, în picioare lîngă tabla de dame, e gata-gata să leşine. Nu leşină. Doar că respiră ceva mai repede. Dar Ferguson îşi pierde controlul de sine. Îl apucă un acces de tuse în mod atît de inopinat, încît îi dau lacrimile. Malaieza şi slujitorii mai de seamă sînt admişi la solemnitate. Toţi radiază în jurul nostru. N-avem încotro : ne retragem pentru cîteva clipe în salonaşul de alături. Simona are pe chip o grimasă, care poate că e rîs. Eu însă sînt nevoit să stau jos. Cad peste masă şi-mi plîng tot amarul. Cînd apărem din nou în living-room, toată lumea a făcut cerc. Ocula a şi venit cu flori. Pe o tavă de argint se serveşte şampania. Se aude un susur blond.

Azi sîntem în 24 ianuarie. Scriu de trei nopţi scrisoarea asta. Acuşi am s-o închei. Azi dimineaţă : pomenirea tuturor morţilor care au pur-

tat blazonul Lamarachilor. Comemorarea are loc la Steenkerque. Plecăm cu toţii într-acolo ; lumea pare îngropată pentru totdeauna sub zăpadă. Oficiază abatele din Loppem. Bisericuţa e plină : un public foarte amestecat. A năvălit toată slugărimea din Bierk şi Horlebecq. Vin să se îmbete de puterea stăpînilor lor. Aceia sînt nemuritori. Pe aceia nu-i poţi desfiinţa, după cum nu se poate desfiinţa nedreptatea cu ajutorul grîului Domnului nostru.

După slujbă urmează o modestă recepţie. Mă împac cu notarul, care devine infamul meu socru. Viitoarea mea soacră a venit şi ea. Pentru că soţul ei n-a meritat, şi asta bate la ochi, o sărut cordial. Şi pe surorile Simonei. Am pe loc impresia bolnăvicioasă că vom vedea foarte curînd o reprezentaţie a unor acrobate la trapez, în nu ştiu care circ. Simona e, ca de obicei, infailibilă, senină, în echilibru stabil. Toată lumea o admiră, pe bună dreptate. Tot restul e teatral. Rolanda, logodna mea se serbează la 19 februarie, în cerc restrîns. Cade într-o sîmbătă. Acum te întreb : Rolanda, cînd mă chemi la tine ? Pentru că tu ştii la fel de bine pe cît eu simt, că fără tine nu pot să trăiesc, că trebuie să te revăd, că trebuie să trăiesc din tine, din răsuflarea ta şi din fiinţa ta. Poţi să vezi că mă prăpădesc la picioarele tale, dar nu poţi să mă părăseşti. Există un legămînt, un jurămînt, între carnea ta şi a mea. Ceea ce s-a sudat cu atîta foc, nici o putere din lume nu poate desface. Cheamă-mă. Nu zăbovi. Cheamă-mă.

Între timp, aici pregătesc totul. Am să aştept pînă joi 17 februarie. Dacă pînă atunci nu mă

chemi, dacă, fără un cuvînt, îmi rosteşti sentinţa, Rolanda, Rolanda, nu uita, nu uita cu ce-ţi încarci pentru vecie conştiinţa.

RENIER JOSKIN DE LAMARACHE

XL

Bierk, La Gaillarde, 17 februarie 1922.

Aşadar aceasta a fost ultima mea noapte. Am petrecut-o veghind. Era atît de luminoasă, încît am simţit pe pleoape masivele de granit ale cerului, inundate de lună. Nici o scrisoare. În fiecare zi nici o scrisoare. Nici azi dimineaţă nici o scrisoare. În puţul adînc cade o ultimă piatră. Nu se aude plescăitul apei. Tăcerea. Hai, Lamarache, ţi-a sunat ceasul.

L-am pus pe Jeroom Ocula să mă ducă la Trei-Tei. L-am întrebat cum se vede de acolo peisajul. Zice :

— Parcă s-ar apropia primăvara.

Da, ştiu cum vine asta. O aud şi eu, după clinchetul depărtării. Pe cer trece puf şi vată. Pe copaci au apărut nenumărate puncte verzi.

— Sînt şi păsări, nu-i aşa, Ocula ?

Iar rîul Zenne, în anotimpul acesta de argint friguros, se strecoară prin fundul văii. Dar soarele n-are curaj încă ; nu poate decît să roşească, asemenea unui sîn.

— Şi cît sînt de departe crestele, Ocula ? Spune-mi. Pentru că dacă nu sînt albăstrii şi transpa-

rente, măi omule, atunci primăvara n-a venit încă, să știi.

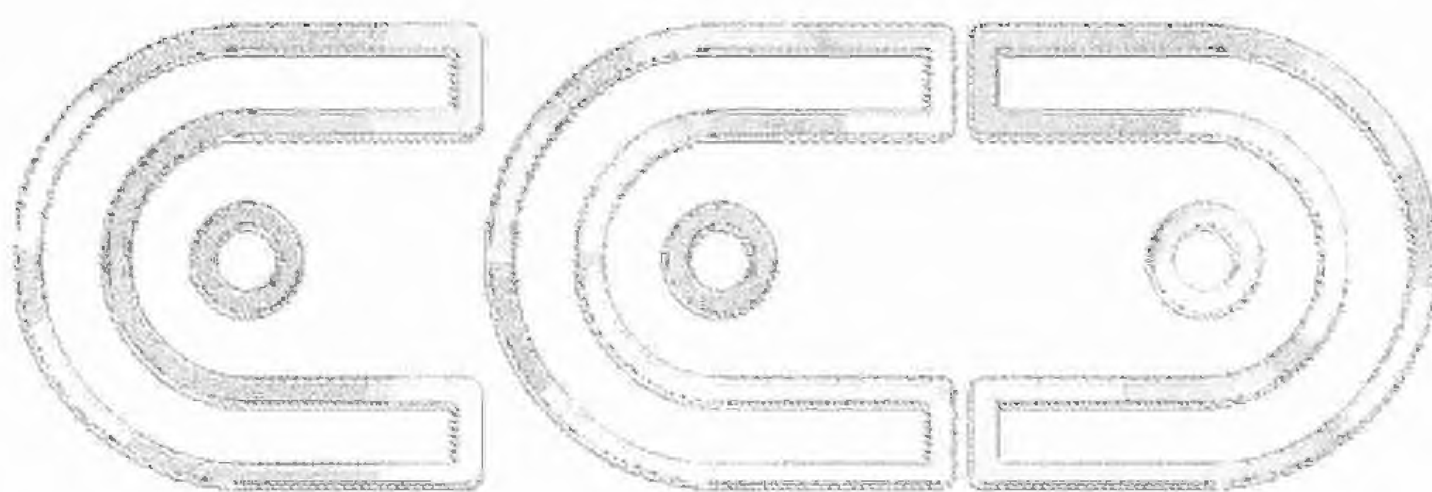
Zice că sînt fragile ca sticla și că se poate vedea prin ele cum lucește aerul. Așa trebuie să fie. Așa se scoală frumosul nostru Brabant din somnul de iarnă ; toate sevele și semințele se pregătesc să împroaște din pămînt.

— Ascultă, Ocula. Faptul că nu mai văd bine mă face un pic melancolic. Ce splendid lucru e lumina ! Te naști la lumină. Mori pe lumină. Lumina nu ne părăsește niciodată, Ocula. Pentru că... Dar nu te gîndi la orbirea mea... Pentru că tu nu știi ce lumină, izvorîtă dintr-o icoană a cerului, se revarsă în întunericul meu. Nu te gîndi la moarte. Pentru că dacă mă prefac din nou în lut, zorile, care zac îngropate în minereurile pămîntului, își vor răspîndi în mine subtila lor incandescență.

După aceea, în timp ce tac, și stau acolo, sus, pe platou, îmi dau seama că viața e frumoasă și bună. Totul e frumos și bun în viață. Îndatoriri, păcate, nelegiuiri... ce contează ? Dughenari necinstiți, țărani hrăpăreți, patroni cruzi, domnitori sîngeroși... ce contează ? Viața, viguroasă, face ca, pînă la urmă, totul, absolut totul să fie frumos și bun. †

R.

Scanare și prelucrare digitală

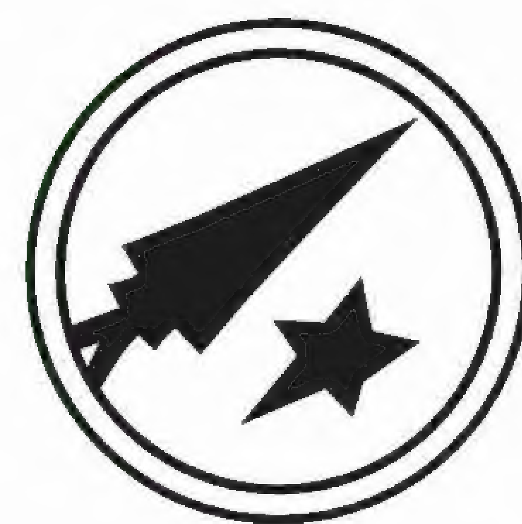

de

Anonim

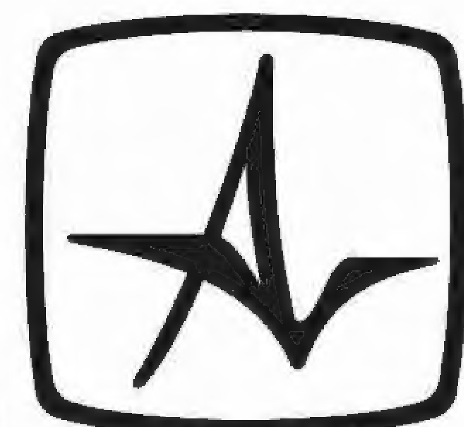
și

CAT Graur

Antwerpen

2024

